หลักสูตร

พุทธภาษา

วัดไร่เชิญตะวัน
จังหวัดเชียงราย

เพื่อเสริมสร้างสติและวัฒนธรรมชุมชนล้านนา

สำหรับเยาวชนต้นแบบ วัดไร่เชิญตะวัน
จังหวัดเชียงราย

บูรณาการ
พุทธธรรม - ภาษา - วัฒนธรรม

กลุ่มเป้าหมาย
เยาวชนต้นแบบ
วัดไร่เชิญตะวัน
จังหวัดเชียงราย

ระยะเวลา
20 ชั่วโมง
3 หน่วยการเรียนรู้
9 กิจกรรม

ใช้ภาษา
อย่างมีสติ

ฟังด้วยใจ
เข้าใจผู้อื่น

เข้าใจวัฒนธรรม
สืบสานชุมชน

“ ภาษาดี วาจาดี ใจดี สังคมดี ”

จัดทำโดย
ดร.วราสะยะ วราสยานนท์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๙

หลักสูตรพุทธภาษา
เพื่อเสริมสร้างสติและวัฒนธรรมชุมชนสำหรับเยาวชนต้นแบบ
พื้นที่วัดไร่เชิญตะวัน จังหวัดเชียงราย

จัดทำประกอบการวิจัยเรื่อง

“การพัฒนาหลักสูตรพุทธภาษาเพื่อ เสริมสร้างสติและวัฒนธรรมชุมชนสำหรับเยาวชนต้นแบบ พื้นที่วัดไร่เชิญตะวัน จังหวัดเชียงราย”

โดย

ดร.วราสะยะ วราสยานนท์

ดร.โกศล มาดี

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๙

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก

หลักสูตรประกาศนียบัตรภาษาไทยเพื่อการสื่อสารสากล

MCU RS 800768379

หลักสูตรพุทธภาษา
เพื่อเสริมสร้างสติและวัฒนธรรมชุมชนสำหรับเยาวชนต้นแบบ
พื้นที่วัดไร่เชิญตะวัน จังหวัดเชียงราย

รูปแบบการจัดการเรียนรู้

๔ รู้ ๕ ขั้น ๓ ผลลัพธ์

๓ หน่วยการเรียนรู้ ๙ กิจกรรม

ระยะเวลารวม ๒๐ ชั่วโมง

จัดทำโดย

ดร.วราสะยะ วราสยานนท์

ดร.โกศล มาดี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พุทธศักราช ๒๕๖๖

คำนำ

หลักสูตรพุทธภาษาเพื่อเสริมสร้างสติและวัฒนธรรมชุมชนสำหรับเยาวชนต้นแบบ พื้นที่วัดไร่เชิญตะวัน จังหวัดเชียงราย จัดทำขึ้นเป็นผลผลิตจากการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรพุทธภาษาเพื่อเสริมสร้างสติและวัฒนธรรมชุมชนสำหรับเยาวชนต้นแบบ พื้นที่วัดไร่เชิญตะวัน จังหวัดเชียงราย” โดยนำผลการศึกษาบริบทการใช้ภาษาไทย หลักพุทธธรรม และวัฒนธรรมชุมชนล้านนามาใช้เป็นฐานในการกำหนดองค์ประกอบของหลักสูตรให้เหมาะสมกับเยาวชนและสภาพพื้นที่

หลักสูตรกำหนดให้พุทธภาษาเป็นสาระสำคัญของการเรียนรู้ โดยเชื่อมโยงการใช้ภาษาไทยกับหลักสติและสัมมาวาจา เพื่อให้เยาวชนฝึกพิจารณาถ้อยคำก่อนพูด ตั้งใจรับฟังผู้อื่น และเลือกใช้ภาษาให้เหมาะสมกับบุคคลและสถานการณ์ ควบคู่กับการเรียนรู้คำเมืองล้านนา มารยาททางภาษา และคุณค่าของถ้อยคำที่สะท้อนวิถีชีวิตของชุมชน การจัดการเรียนรู้มุ่งให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติผ่านสถานการณ์ใกล้ตัวและนำประสบการณ์ที่ได้รับไปใช้ในการสื่อสารในชีวิตประจำวัน

โครงสร้างหลักสูตรประกอบด้วย ๓ หน่วยการเรียนรู้ จำนวน ๙ กิจกรรม รวมระยะเวลา ๒๐ ชั่วโมง ได้แก่ หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ สติในภาษา หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ วัจนปฏิบัติล้านนา และหน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ ภาษา พุทธธรรม และวัฒนธรรมชุมชน โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ “๔ รู้ ๕ ขั้น ๓ ผลลัพธ์” เป็นกรอบดำเนินกิจกรรม พร้อมกำหนดแนวทางการวัดและประเมินผลด้านทักษะภาษาไทย สติทางภาษา และความเข้าใจวัฒนธรรมชุมชน

เอกสารหลักสูตรฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อแสดงองค์ประกอบของหลักสูตรที่พัฒนาจากกระบวนการวิจัย ทั้งข้อมูลทั่วไป หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ ผลลัพธ์การเรียนรู้ โครงสร้างหลักสูตร คำอธิบายหน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดกิจกรรม สื่อการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล ตลอดจนเอกสารประกอบการนำหลักสูตรไปใช้ เพื่อให้พระวิทยากร ผู้ดำเนินกิจกรรม และผู้เกี่ยวข้องสามารถใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างเป็นระบบ

ดร.วราสะยะ วราสยานนท์ และคณะผู้วิจัย
ผู้จัดทำ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	ข
ภาพที่ ๑ รูปแบบพุทธภาษา “๔ รู้ ๕ ขั้น ๓ ผลลัพธ์”	ง
หมวดที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของหลักสูตร	**๑**
๑.๑ ชื่อหลักสูตร	๑
๑.๒ ประเภทและลักษณะของหลักสูตร	๒
๑.๓ หน่วยงานผู้พัฒนาหลักสูตร	๓
๑.๔ พื้นที่ดำเนินการ	๔
๑.๕ กลุ่มเป้าหมาย	๔
๑.๖ ระยะเวลาการศึกษา	๕
๑.๗ โครงสร้างโดยสังเขป	๕
๑.๘ ผู้รับผิดชอบและผู้ดำเนินกิจกรรม	๖
หมวดที่ ๒ ปรัชญาและวัตถุประสงค์ของหลักสูตร	**๗**
๒.๑ หลักการและเหตุผล	๗
๒.๒ แนวคิดพื้นฐานของหลักสูตร	๘
๒.๓ ความหมายและองค์ประกอบของพุทธภาษา	๑๐
๒.๔ ความสัมพันธ์ระหว่างพุทธภาษา สติ และวัฒนธรรมชุมชนล้านนา	๑๒
๒.๕ ปรัชญาของหลักสูตร	๑๔
๒.๖ วัตถุประสงค์ของหลักสูตร	๑๕
๒.๗ คุณลักษณะของผู้เรียนที่มุ่งพัฒนา	๑๕
๒.๘ ผลลัพธ์การเรียนรู้ของหลักสูตร	๑๖
หมวดที่ ๓ โครงสร้างและสาระการเรียนรู้	**๑๘**
๓.๑ โครงสร้างหลักสูตร	๑๘
๓.๒ คำอธิบายหน่วยการเรียนรู้	๑๙
๓.๓ สาระการเรียนรู้และขอบเขตเนื้อหา	๒๐
๓.๔ ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยการเรียนรู้กับผลลัพธ์การเรียนรู้ของหลักสูตร	๒๘
๓.๕ การจัดลำดับกิจกรรมการเรียนรู้	๒๙
หมวดที่ ๔ การจัดกระบวนการเรียนรู้	**๓๒**
๔.๑ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด “๔ รู้ ๕ ขั้น ๓ ผลลัพธ์”	๓๒

๔.๒ แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ๓๕
๔.๓ บทบาทของผู้ดำเนินกิจกรรมและผู้เรียน ๓๖
๔.๔ สื่อและแหล่งเรียนรู้ ๓๗
๔.๕ การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ๓๘
๔.๖ การติดตามและทบทวนผลระหว่างจัดกิจกรรม ๓๘
หมวดที่ ๕ แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ๔๐
๕.๑ หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ สติในภาษา ๔๐
๕.๒ หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ วัจนปฏิบัติล้านนา ๕๐
๕.๓ หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ ภาษา พุทธธรรม และวัฒนธรรมชุมชน ๖๔
หมวดที่ ๖ การบริหารและการประเมินหลักสูตร ๗๙
๖.๑ แนวทางการดำเนินหลักสูตร ๗๙
๖.๒ สื่อและแหล่งเรียนรู้ ๘๑
๖.๓ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ๘๔
๖.๔ เครื่องมือและเกณฑ์การประเมิน ๘๘
๖.๕ การติดตามและปรับปรุงหลักสูตร ๙๑
๖.๖ แนวทางการนำหลักสูตรไปใช้ประโยชน์ ๙๔
ภาคผนวก ๙๘
ภาคผนวก ก ใบงานประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ ๙๙
ภาคผนวก ข แบบบันทึกการเรียนรู้และการฝึกสติ ๑๔๕
ภาคผนวก ค เครื่องมือประเมินผลการเรียนรู้ ๑๔๙
ภาคผนวก ง คำเมืองล้านนาประกอบการจัดกิจกรรม ๑๕๖
ภาคผนวก จ กำหนดการและเอกสารประกอบการจัดกิจกรรม ๑๖๑
ประวัติคณะผู้จัดทำ ๑๖๗

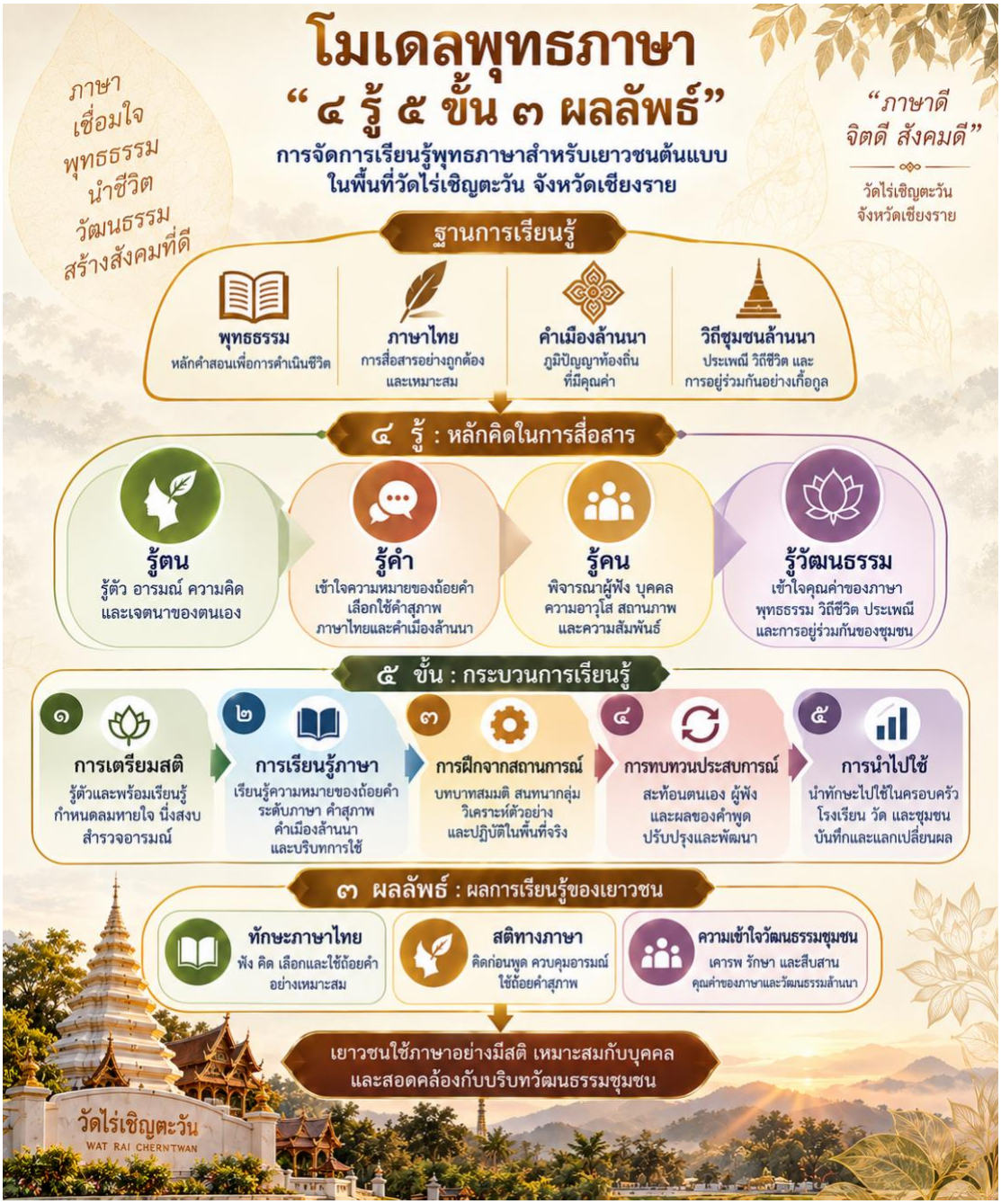

ภาพที่ ๑ รูปแบบพุทธภาษา “๔ รู้ ๕ ขั้น ๓ ผลลัพธ์”

หมวดที่ ๑

ข้อมูลทั่วไปของหลักสูตร

๑.๑ ชื่อหลักสูตร

ชื่อภาษาไทย

หลักสูตรพุทธภาษาเพื่อเสริมสร้างสติและวัฒนธรรมชุมชนสำหรับเยาวชนต้นแบบ พื้นที่วัดไร่เชิญตะวัน จังหวัดเชียงราย

ชื่อภาษาอังกฤษ

Buddhist Language Curriculum to Enhance Mindfulness and Community Culture for Model Youth: Wat Rai Cherntawan, Chiang Rai

ชื่อหลักสูตรโดยย่อ

หลักสูตรพุทธภาษาเพื่อเสริมสร้างสติและวัฒนธรรมชุมชน

ลักษณะของชื่อหลักสูตร

ชื่อหลักสูตรกำหนดขึ้นให้สัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีคำว่า “พุทธภาษา” เป็นสาระสำคัญของการพัฒนาหลักสูตร มีการเสริมสร้างสติและวัฒนธรรมชุมชนเป็นเป้าหมายของการจัดการเรียนรู้ กำหนดเยาวชนต้นแบบเป็นกลุ่มเป้าหมาย และใช้พื้นที่วัดไร่เชิญตะวัน จังหวัดเชียงราย เป็นบริบทในการพัฒนาหลักสูตร

คำว่า “พุทธภาษา” ในชื่อหลักสูตรมุ่งเน้นการเรียนรู้และฝึกใช้ภาษาโดยประยุกต์หลักพุทธธรรมเกี่ยวกับสติและสัมมาวาจาเป็นแนวทางในการสื่อสาร ผู้เรียนจึงต้องได้รับการพัฒนาทักษะการฟัง การพูด และการเลือกใช้ถ้อยคำอย่างเหมาะสม โดยตระหนักถึงความคิด อารมณ์ และผลของคำพูดที่มีต่อตนเองและผู้อื่น

การเสริมสร้างสติเป็นเป้าหมายด้านการกำกับตนเองในการสื่อสาร โดยมุ่งให้ผู้เรียนรู้ตัวขณะฟังและพูด สามารถพิจารณาถ้อยคำก่อนแสดงออก และปรับการใช้ภาษาให้เหมาะสมกับสถานการณ์ ส่วนวัฒนธรรมชุมชนเป็นเป้าหมายด้านความเข้าใจคุณค่าของภาษาและวิถีชีวิตในพื้นที่ โดยให้ความสำคัญกับคำเมืองล้านนา มารยาททางภาษา และการใช้ถ้อยคำที่สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชุมชน องค์ประกอบทั้งสามจึงมีความสัมพันธ์กันในลักษณะที่พุทธภาษาเป็นเนื้อหาและแนวทางการฝึกปฏิบัติ การมีสติเป็นกระบวนการสำคัญในการใช้ภาษา และความเข้าใจวัฒนธรรมชุมชนเป็นผลลัพธ์ที่เกิดจากการ

เรียนรู้ความหมายและบริบทการใช้ถ้อยคำ ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการสื่อสารกับพระสงฆ์ ผู้ใหญ่ เพื่อน และบุคคลในชุมชนได้อย่างเหมาะสม

การกำหนดชื่อหลักสูตรดังกล่าวจึงครอบคลุมสาระการเรียนรู้ กระบวนการพัฒนาผู้เรียน ผลลัพธ์ที่มุ่งหวัง และบริบทพื้นที่ โดยมีความสัมพันธ์กับโครงสร้างหลักสูตรจำนวน ๓ หน่วยการเรียนรู้ ๙ กิจกรรม รวม ๒๐ ชั่วโมง ซึ่งพัฒนาขึ้นตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ ของโครงการวิจัย

๑.๒ ประเภทและลักษณะของหลักสูตร

หลักสูตรพุทธภาษาเพื่อเสริมสร้างสติและวัฒนธรรมชุมชนสำหรับเยาวชนต้นแบบ พื้นที่วัดไร่เชิญตะวัน จังหวัดเชียงราย เป็นหลักสูตรระยะสั้นที่พัฒนาขึ้นภายใต้โครงการวิจัย โดยมีลักษณะเป็นหลักสูตรฝึกอบรมที่เน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์และการฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จริง กำหนดระยะเวลาการเรียนรู้รวม ๒๐ ชั่วโมง สำหรับเยาวชนต้นแบบที่เข้าร่วมกิจกรรมในพื้นที่วัดไร่เชิญตะวัน จังหวัดเชียงราย การพัฒนาหลักสูตรมุ่งให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ด้านภาษาไทย หลักพุทธธรรม และวัฒนธรรมชุมชนล้านนามาใช้ในการสื่อสารอย่างเหมาะสมกับบุคคลและสถานการณ์

ลักษณะสำคัญของหลักสูตรเป็นการบูรณาการสาระการเรียนรู้ด้านภาษาเข้ากับการฝึกสติ โดยใช้หลักสัมมาวาจาเป็นแนวทางในการพิจารณาการใช้ถ้อยคำ ผู้เรียนได้รับการฝึกให้ตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างความคิด อารมณ์ และการสื่อสาร ผ่านกิจกรรมการฟังอย่างตั้งใจ การพิจารณาคำพูดก่อนแสดงออก การเลือกใช้ถ้อยคำที่สุภาพ และการทบทวนผลของการสื่อสารที่มีต่อตนเองและผู้อื่น การจัดการเรียนรู้จึงให้ความสำคัญกับพฤติกรรมการใช้ภาษาที่สามารถสังเกตได้จากการปฏิบัติ มากกว่าการจดจำความหมายของคำหรือหลักธรรมเพียงอย่างเดียว

ด้านวัฒนธรรมชุมชน หลักสูตรกำหนดให้คำเมืองล้านนาและมารยาททางภาษาเป็นส่วนหนึ่งของเนื้อหาการเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนศึกษาความหมายของถ้อยคำและบริบทการใช้ภาษาที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตของคนในชุมชน เช่น การทักทาย การขออนุญาต การกล่าวขอโทษ การแสดงความเคารพ และการสนทนากับพระสงฆ์หรือผู้สูงอายุ การเรียนรู้ดังกล่าวมุ่งให้ผู้เรียนเข้าใจว่าการเลือกใช้ถ้อยคำเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ค่านิยม และขนบธรรมเนียมของชุมชนอย่างไร ตลอดจนสามารถเลือกใช้ภาษาไทยมาตรฐานหรือคำเมืองล้านนาได้เหมาะสมกับสถานการณ์

การจัดกิจกรรมของหลักสูตรใช้รูปแบบการเรียนรู้ “๔ รู้ ๕ ขั้น ๓ ผลลัพธ์” เป็นกรอบดำเนินงาน โดยองค์ประกอบ ๔ รู้ ได้แก่ รู้ตน รู้คำ รู้คน และรู้วัฒนธรรม มุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาความตระหนักเกี่ยวกับตนเอง ความหมายของถ้อยคำ ความสัมพันธ์กับคู่สนทนา และบริบททางวัฒนธรรม กระบวนการเรียนรู้ ๕ ขั้น ได้แก่ เตรียมสติ เรียนรู้ภาษา ฝึกจากสถานการณ์ ทบทวนประสบการณ์ และนำไปใช้ เป็นลำดับการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเชื่อมโยงความรู้กับการปฏิบัติ ส่วนผลลัพธ์ ๓ ด้าน ได้แก่

ทักษะภาษาไทย สติทางภาษา และความเข้าใจวัฒนธรรมชุมชน เป็นเป้าหมายที่ใช้กำหนดแนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

หลักสูตรแบ่งเนื้อหาออกเป็น ๓ หน่วยการเรียนรู้ จำนวน ๙ กิจกรรม ได้แก่ หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ สติในภาษา จำนวน ๖ ชั่วโมง หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ วัจนปฏิบัติล้านนา จำนวน ๗ ชั่วโมง และหน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ ภาษา พุทธธรรม และวัฒนธรรมชุมชน จำนวน ๗ ชั่วโมง โดยจัดลำดับเนื้อหาจากการฝึกตระหนักรู้ในการใช้ภาษาไปสู่การเรียนรู้มารยาททางภาษาและการประยุกต์ใช้ภาษาในบริบทวัดและชุมชน แต่ละหน่วยกำหนดกิจกรรมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการฟัง การพูด การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การฝึกปฏิบัติ และการสะท้อนประสบการณ์ตามสาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้

การวัดและประเมินผลของหลักสูตรมุ่งตรวจสอบพัฒนาการของผู้เรียนทั้งด้านทักษะภาษาไทย สติทางภาษา และความเข้าใจวัฒนธรรมชุมชน โดยใช้การประเมินก่อนเรียนและหลังเรียนร่วมกับการสังเกตพฤติกรรมระหว่างกิจกรรม การบันทึกผลการเรียนรู้ และการประเมินความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรม ข้อมูลจากการประเมินใช้ประกอบการพิจารณาผลการใช้หลักสูตรตามวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

หลักสูตรฉบับนี้มีสถานะเป็นผลผลิตจากการพัฒนาหลักสูตรตามกระบวนการวิจัย สำหรับใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้แก่เยาวชนต้นแบบในพื้นที่วัดไร่เชิญตะวัน จังหวัดเชียงราย มิได้กำหนดหน่วยกิตหรือคุณวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญา การนำหลักสูตรไปใช้ในพื้นที่อื่นสามารถปรับตัวอย่างถ้อยคำ สถานการณ์ และเนื้อหาวัฒนธรรมให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชนนั้น โดยรักษาวัตถุประสงค์ โครงสร้างการเรียนรู้ และผลลัพธ์ที่มุ่งพัฒนาตามหลักสูตรไว้

๑.๓ หน่วยงานผู้พัฒนาหลักสูตร

หลักสูตรพุทธภาษาเพื่อเสริมสร้างสติและวัฒนธรรมชุมชนสำหรับเยาวชนต้นแบบ พื้นที่วัดไร่เชิญตะวัน จังหวัดเชียงราย พัฒนาขึ้นภายใต้โครงการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรพุทธภาษาเพื่อเสริมสร้างสติและวัฒนธรรมชุมชนสำหรับเยาวชนต้นแบบ: พื้นที่วัดไร่เชิญตะวัน จังหวัดเชียงราย” โดยผู้วิจัยสังกัดภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีรายละเอียดดังนี้

๑.๓.๑ หน่วยงานต้นสังกัดของผู้พัฒนาหลักสูตร

ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑.๓.๒ ผู้พัฒนาหลักสูตร

ดร.วราสะยะ วราสยานนท์

๑.๓.๓ พื้นที่ดำเนินการพัฒนาหลักสูตร

วัดไร่เชิญตะวัน จังหวัดเชียงราย

๑.๓.๔ ลักษณะการดำเนินงาน

การพัฒนาหลักสูตรดำเนินการตามกระบวนการวิจัยและพัฒนา โดยนำข้อมูลจากการศึกษาบริบทการใช้ภาษาไทย การมีสติในการสื่อสาร และวัฒนธรรมชุมชนล้านนามาประกอบการกำหนดองค์ประกอบของหลักสูตร ข้อมูลดังกล่าวใช้เป็นฐานในการพิจารณาความเหมาะสมของเนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ และแนวทางการวัดและประเมินผลสำหรับเยาวชนต้นแบบในพื้นที่วัดไร่เชิญตะวัน จังหวัดเชียงราย

การดำเนินงานให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างสาระด้านภาษาไทย หลักพุทธธรรม และวัฒนธรรมชุมชน โดยกำหนดให้ผู้เรียนฝึกใช้ภาษาอย่างมีสติ เรียนรู้ความหมายและบริบทการใช้คำเมืองล้านนา และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการสื่อสารกับบุคคลในสถานการณ์ต่าง ๆ การออกแบบกิจกรรมจึงอาศัยบริบทของวัดและชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ เพื่อให้เนื้อหามีความเกี่ยวข้องกับประสบการณ์ของเยาวชนและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

ผู้วิจัยรับผิดชอบการกำหนดโครงสร้างหลักสูตร การพัฒนาเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดทำเครื่องมือประกอบหลักสูตร และการประเมินผลการใช้หลักสูตร โดยมีพระวิทยากรและผู้ประสานงานในพื้นที่ร่วมสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมตามบทบาทที่เกี่ยวข้อง การพัฒนาหลักสูตรดำเนินการภายใต้กรอบวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย เพื่อให้ได้หลักสูตรที่มีองค์ประกอบครบถ้วนและสามารถใช้เป็นแนวทางจัดการเรียนรู้สำหรับเยาวชนต้นแบบได้อย่างเป็นระบบ

๑.๔ พื้นที่ดำเนินการ

วัดไร่เชิญตะวัน จังหวัดเชียงราย เป็นพื้นที่ดำเนินการและแหล่งเรียนรู้หลักของหลักสูตร โดยใช้บริบทของวัดและชุมชนเป็นฐานในการออกแบบกิจกรรมด้านภาษาและการฝึกสติ

การใช้พื้นที่วัดเป็นแหล่งเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกการสื่อสารในสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ ผู้ใหญ่ เพื่อน และผู้เข้าร่วมกิจกรรม ตลอดจนเรียนรู้ถ้อยคำ มารยาททางภาษา และเรื่องราวที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมล้านนา เนื้อหาที่นำมาใช้จึงมีความเกี่ยวข้องกับประสบการณ์ของผู้เรียนและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

๑.๕ กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายของหลักสูตร ได้แก่ เยาวชนต้นแบบที่เข้าร่วมกิจกรรมในพื้นที่วัดไร่เชิญตะวัน จังหวัดเชียงราย โดยการทดลองใช้หลักสูตรตามโครงการวิจัยดำเนินการกับเยาวชนจำนวน ๒๐ คน

หลักสูตรออกแบบให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการฟัง การพูด การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การฝึกใช้ภาษาในสถานการณ์จำลอง และการทบทวนพฤติกรรมการสื่อสารของตนเอง โดยคำนึงถึงความแตกต่างด้านประสบการณ์การใช้ภาษาและความคุ้นเคยกับคำเมืองล้านนาของผู้เรียนแต่ละคน

๑.๖ ระยะเวลาการศึกษา

หลักสูตรกำหนดระยะเวลาการเรียนรู้รวม ๒๐ ชั่วโมง แบ่งเป็น ๓ หน่วยการเรียนรู้ จำนวน ๙ กิจกรรม โดยจัดสรรเวลาให้สัมพันธ์กับเนื้อหาและลักษณะการฝึกปฏิบัติของแต่ละหน่วย การกำหนดช่วงวันและจำนวนครั้งในการจัดกิจกรรมให้ยึดตามกำหนดการดำเนินงานที่ใช้ในการทดลองจริง ส่วนการจัดสรรเวลาเรียนตามหน่วยการเรียนรู้มีรายละเอียดดังนี้

หน่วยการเรียนรู้	**จำนวนกิจกรรม**	**จำนวนชั่วโมง**
หน่วยที่ ๑ สติในภาษา	๓	๖
หน่วยที่ ๒ วัจนปฏิบัติล้านนา	๓	๗
หน่วยที่ ๓ ภาษา พุทธธรรม และวัฒนธรรมชุมชน	๓	๗
รวม	๙	๒๐

๑.๗ โครงสร้างโดยสังเขป

หลักสูตรประกอบด้วยหน่วยการเรียนรู้ที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน โดยเริ่มจากการฝึกสติในการใช้ภาษา พัฒนาไปสู่การเลือกใช้ถ้อยคำตามมารยาทและบริบทวัฒนธรรมล้านนา และนำความรู้ไปใช้ในการสื่อสารเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมและคุณค่าของชุมชน

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ สติในภาษา มุ่งให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างความคิด อารมณ์ และการใช้ถ้อยคำ โดยฝึกการฟังอย่างตั้งใจ การพิจารณาคำพูดก่อนสื่อสาร และการสังเกตผลของถ้อยคำที่มีต่อตนเองและผู้อื่น การเรียนรู้ในหน่วยนี้ใช้หลักสติและสัมมาวาจาเป็นแนวทางในการฝึกปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาความรอบคอบในการใช้ภาษา

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ วัจนปฏิบัติล้านนา มุ่งให้ผู้เรียนเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างภาษา บุคคล สถานการณ์ และวัฒนธรรมชุมชน ผ่านการเรียนรู้คำเมืองล้านนา คำเรียกขาน ถ้อยคำแสดงความเคารพ และมารยาทในการสนทนา ผู้เรียนฝึกเลือกใช้ภาษาให้เหมาะสมกับคู่สนทนาและบริบท โดยเชื่อมโยงหลักสัมมาวาจากับคุณค่าของการใช้ถ้อยคำในวัฒนธรรมล้านนา

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ ภาษา พุทธธรรม และวัฒนธรรมชุมชน มุ่งให้ผู้เรียนประยุกต์ความรู้และทักษะจากหน่วยการเรียนรู้ก่อนหน้าในการสื่อสารเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมชุมชน ผ่านการสนทนา การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และการถ่ายทอดความหมายของถ้อยคำที่สะท้อนวิถีชีวิตในพื้นที่วัดและชุมชน

หน่วยการเรียนรู้ทั้งสามใช้รูปแบบ “๔ รู้ ๕ ขั้น ๓ ผลลัพธ์” เป็นกรอบร่วมในการจัดกิจกรรม โดยกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ครอบคลุมทักษะภาษาไทย สติทางภาษา และความเข้าใจวัฒนธรรมชุมชน

๑.๘ ผู้รับผิดชอบและผู้ดำเนินกิจกรรม

การดำเนินหลักสูตรตามโครงการวิจัยมีผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้วิจัย พระวิทยากร และผู้ประสานงาน ซึ่งมีบทบาทร่วมกันในการเตรียมกิจกรรม จัดกระบวนการเรียนรู้ ดูแลการฝึกปฏิบัติ และบันทึกผลการเรียนรู้ของเยาวชน

ผู้วิจัยรับผิดชอบการพัฒนาหลักสูตร การกำหนดโครงสร้างและเครื่องมือประเมินผล ตลอดจนการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากการดำเนินกิจกรรม พระวิทยากรมีบทบาทในการเชื่อมโยงหลักพุทธธรรมกับการฝึกใช้ภาษาและการมีสติ ส่วนผู้ประสานงานสนับสนุนการจัดกิจกรรมและการประสานงานในพื้นที่

การดำเนินกิจกรรมให้ความสำคัญกับการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้เยาวชนแสดงความคิดเห็น ฝึกปฏิบัติ และทบทวนประสบการณ์ของตนเอง โดยผู้ดำเนินกิจกรรมใช้การสังเกตพฤติกรรมและการให้ข้อเสนอแนะประกอบการพัฒนาผู้เรียน

หมวดที่ ๒

ปรัชญาและวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

๒.๑ หลักการและเหตุผล

ภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การใช้ภาษาอย่างเหมาะสมจึงเกี่ยวข้องกับความสามารถในการเลือกถ้อยคำ การใช้น้ำเสียง การรับฟัง และการพิจารณาบริบทของการสื่อสาร โดยเฉพาะเยาวชนซึ่งอยู่ในช่วงของการเรียนรู้และพัฒนาพฤติกรรมทางภาษา การสื่อสารในชีวิตประจำวันอาจเกิดปัญหาจากการพูดโดยไม่ไตร่ตรอง การตอบโต้ตามอารมณ์ การไม่รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น หรือการเลือกใช้ถ้อยคำไม่เหมาะสมกับบุคคลและสถานการณ์ พฤติกรรมดังกล่าวอาจนำไปสู่ความเข้าใจคลาดเคลื่อนและส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างเยาวชนกับบุคคลในครอบครัว สถานศึกษา วัด และชุมชน การพัฒนาทักษะทางภาษาจึงควรให้ความสำคัญกับการฝึกสติในการสื่อสารควบคู่กับความรู้ด้านภาษา เพื่อให้เยาวชนสามารถพิจารณาความคิดและอารมณ์ของตนก่อนแสดงออกทางถ้อยคำ ตลอดจนตระหนักถึงผลของการสื่อสารที่มีต่อตนเองและผู้อื่น

หลักพุทธธรรมเกี่ยวกับสติและสัมมาวาจาสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาพฤติกรรมทางภาษาของเยาวชนได้ โดยสติช่วยให้ผู้พูดรู้เท่าทันความคิด อารมณ์ และเจตนาของตน ส่วนสัมมาวาจาเป็นหลักกำกับการใช้ถ้อยคำให้ตั้งอยู่บนความจริง ความสุภาพ และความเหมาะสม การนำหลักธรรมดังกล่าวมาเชื่อมโยงกับการเรียนรู้ภาษาไทยจึงเป็นแนวทางให้ผู้เรียนฝึกฟังอย่างตั้งใจ พิจารณาถ้อยคำก่อนพูด และเลือกวิธีสื่อสารที่คำนึงถึงความรู้สึกของคู่สนทนา หลักสูตรพุทธภาษาใช้แนวคิดนี้เป็นพื้นฐานในการจัดกิจกรรม โดยให้ผู้เรียนฝึกสังเกตพฤติกรรมการใช้ภาษาของตนผ่านสถานการณ์ใกล้ตัว เช่น การรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง การกล่าวขอโทษ การขออนุญาต การปฏิเสธอย่างสุภาพ และการสนทนากับผู้ใหญ่ เพื่อให้สามารถนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ในการสื่อสารได้อย่างเป็นรูปธรรม

วัฒนธรรมชุมชนล้านนามีลักษณะการใช้ภาษาที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิต ความเชื่อ และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยปรากฏผ่านคำเมือง คำเรียกขาน คำลงท้าย และถ้อยคำที่ใช้ตามมารยาทของชุมชน การเลือกใช้ภาษาในสถานการณ์ต่าง ๆ จึงต้องอาศัยความเข้าใจทั้งความหมายของถ้อยคำและบริบททางสังคม เช่น การสนทนากับพระสงฆ์ การทักทายผู้สูงอายุ การขอร้อง การขอบคุณ และการกล่าวขอโทษ ถ้อยคำบางคำมีความหมายเกี่ยวข้องกับการแสดงความเคารพ ความอ่อนน้อม และการรักษา

ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การเรียนรู้คำเมืองล้านนาจึงควรเชื่อมโยงรูปภาษาเข้ากับเจตนาของผู้พูด สถานภาพของผู้ฟัง และธรรมเนียมการสื่อสารในชุมชน เพื่อให้เยาวชนเข้าใจคุณค่าของภาษาท้องถิ่นและสามารถเลือกใช้ถ้อยคำได้เหมาะสมกับกาลเทศะ

วัดไร่เชิญตะวัน จังหวัดเชียงราย เป็นพื้นที่ดำเนินการของหลักสูตรที่สามารถเชื่อมโยงการเรียนรู้ภาษาไทย หลักพุทธธรรม และวัฒนธรรมชุมชนล้านนาเข้าด้วยกัน บริบทของวัดเอื้อต่อการเรียนรู้จากพระวิทยากรและการฝึกใช้ภาษาในสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตนตามมารยาททางศาสนา ส่วนบริบทชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้คำเมือง เรื่องเล่า และประสบการณ์ทางวัฒนธรรมที่สามารถนำมาประกอบกิจกรรมการฟัง การสนทนา และการถ่ายทอดเรื่องราว การใช้พื้นที่ดังกล่าวเป็นฐานการเรียนรู้จึงช่วยให้เนื้อหาของหลักสูตรสัมพันธ์กับประสบการณ์ของเยาวชน และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนนำความรู้ไปฝึกปฏิบัติในสถานการณ์ที่พบได้ในชีวิตประจำวัน

การพัฒนาหลักสูตรพุทธภาษาจึงกำหนดให้ภาษาไทยเป็นสาระสำคัญของการเรียนรู้ ใช้หลักสติและสัมมาวาจาเป็นแนวทางกำกับพฤติกรรมการสื่อสาร และนำภาษาและวัฒนธรรมชุมชนล้านนามาเป็นบริบทในการฝึกปฏิบัติ โดยจัดเนื้อหาออกเป็น ๓ หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ สติในภาษา วัจนปฏิบัติล้านนา และภาษา พุทธธรรม และวัฒนธรรมชุมชน รวม ๙ กิจกรรม ใช้เวลาเรียน ๒๐ ชั่วโมง การจัดกิจกรรมใช้รูปแบบการเรียนรู้ “๔ รู้ ๕ ขั้น ๓ ผลลัพธ์” เพื่อพัฒนาผู้เรียนจากการรู้เท่าทันตนเองและการใช้ถ้อยคำ ไปสู่การพิจารณาคู่สนทนาและบริบททางวัฒนธรรม ก่อนนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการสื่อสาร หลักสูตรจึงมุ่งพัฒนาเยาวชนให้มีทักษะภาษาไทย มีสติทางภาษา และมีความเข้าใจวัฒนธรรมชุมชน สามารถใช้ภาษาเพื่อสร้างความเข้าใจและรักษาความสัมพันธ์ที่เหมาะสมกับบุคคลในครอบครัว วัด และชุมชน

๒.๒ แนวคิดพื้นฐานของหลักสูตร

หลักสูตรพุทธภาษาเพื่อเสริมสร้างสติและวัฒนธรรมชุมชนสำหรับเยาวชนต้นแบบ พื้นที่วัดไร่เชิญตะวัน จังหวัดเชียงราย พัฒนาขึ้นบนพื้นฐานของแนวคิดด้านภาษาและการสื่อสาร หลักพุทธธรรมเกี่ยวกับสติและสัมมาวาจา วัจนปฏิบัติล้านนา และการเรียนรู้จากชุมชน โดยนำแนวคิดดังกล่าวมาเชื่อมโยงเป็นแนวทางในการกำหนดเนื้อหา กิจกรรม และผลลัพธ์การเรียนรู้ของหลักสูตร ดังนี้

๒.๒.๑ แนวคิดด้านภาษาและการสื่อสาร

ภาษาเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก และความต้องการระหว่างบุคคล การสื่อสารที่เหมาะสมต้องคำนึงถึงความหมายของถ้อยคำ น้ำเสียง เจตนาของผู้พูด ตลอดจนสถานภาพและความสัมพันธ์ระหว่างคู่สนทนา ผู้เรียนจึงควรได้รับการพัฒนาความสามารถในการฟังและการพูดควบคู่กับการพิจารณาบริบทของการสื่อสาร หลักสูตรกำหนดให้ผู้เรียนฝึกจับประเด็นสำคัญจากการฟัง เลือกใช้คำเรียกขานและคำลงท้ายให้เหมาะสม รวมถึงฝึกการขอร้อง การปฏิเสธ การขอบคุณ และการกล่าวขอโทษ

ผ่านสถานการณ์ที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวัน เพื่อให้สามารถนำความรู้ด้านภาษาไปใช้สร้างความเข้าใจระหว่างบุคคลได้

๒.๒.๒ แนวคิดด้านสติทางภาษา

สติทางภาษาเป็นการรู้ตัวขณะใช้ภาษา โดยตระหนักถึงความคิด อารมณ์ และเจตนาของตนก่อนและระหว่างการสื่อสาร การฝึกสติทางภาษามุ่งให้ผู้เรียนสามารถรับฟังคู่สนทนาอย่างตั้งใจ หยุดพิจารณาก่อนพูด รู้เท่าทันอารมณ์ที่เกิดขึ้น และควบคุมน้ำเสียงให้เหมาะสมกับสถานการณ์ หลักสูตรจึงจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ฝึกสังเกตพฤติกรรมการสื่อสารของตนเอง พิจารณาผลของถ้อยคำที่มีต่อผู้ฟัง และทบทวนประสบการณ์หลังการฝึกปฏิบัติ เพื่อพัฒนาความรอบคอบในการใช้ภาษาและลดพฤติกรรมการตอบโต้โดยขาดการไตร่ตรอง

๒.๒.๓ แนวคิดด้านสัมมาวาจา

สัมมาวาจาเป็นหลักพุทธธรรมที่ใช้กำกับการสื่อสารให้เป็นไปในทางที่เหมาะสม โดยมุ่งละเว้นการพูดเท็จ การพูดส่อเสียด การพูดคำหยาบ และการพูดเพ้อเจ้อ หลักสูตรนำหลักสัมมาวาจามาประยุกต์ใช้ในการฝึกเลือกถ้อยคำที่เป็นจริง สุภาพ มีประโยชน์ และเหมาะสมกับเวลาและสถานการณ์ ผู้เรียนได้ฝึกพิจารณาความแตกต่างระหว่างถ้อยคำที่ส่งเสริมความเข้าใจกับถ้อยคำที่อาจก่อให้เกิดความขัดแย้ง ตลอดจนฝึกใช้ภาษาในการแก้ไขปัญหาและรักษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยเชื่อมโยงการพิจารณาถ้อยคำเข้ากับการมีสติและการคำนึงถึงความรู้สึกของผู้อื่น

๒.๒.๔ แนวคิดด้านวัจนปฏิบัติล้านนา

วัจนปฏิบัติล้านนาเกี่ยวข้องกับการเลือกใช้ถ้อยคำให้เหมาะสมกับบุคคล ความสัมพันธ์ และธรรมเนียมการสื่อสารของชุมชน ครอบคลุมการใช้คำเมือง คำเรียกขาน คำลงท้าย และถ้อยคำที่แสดงเจตนาในการทักทาย ขอร้อง ปฏิเสธ ขอบคุณ และขอโทษ หลักสูตรกำหนดให้ผู้เรียนศึกษาความหมายและหน้าที่ของถ้อยคำเหล่านี้ควบคู่กับสถานการณ์การใช้ภาษา เพื่อให้เข้าใจว่าการเลือกถ้อยคำเกี่ยวข้องกับความเคารพ ความสุภาพ และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลอย่างไร การเรียนรู้ภาษาไทยมาตรฐานร่วมกับคำเมืองล้านนายึดหลักการให้เกียรติความแตกต่างทางภาษา โดยไม่ล้อเลียนสำเนียงหรือกำหนดให้ภาษารูปแบบหนึ่งมีคุณค่าสูงกว่าอีกรูปแบบหนึ่ง

๒.๒.๕ แนวคิดด้านการเรียนรู้จากชุมชน

การเรียนรู้จากชุมชนเป็นแนวทางที่นำภาษา เรื่องเล่า คำสอน และประสบการณ์ของบุคคลในพื้นที่มาใช้เป็นสาระการเรียนรู้ ผู้เรียนสามารถศึกษาข้อมูลจากพระวิทยากร ผู้สูงอายุ ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชน ผ่านการฟัง การสอบถาม การบันทึก และการเรียบเรียงเรื่องราว หลักสูตรจึงเปิดโอกาสให้ผู้เรียนฝึกใช้ภาษาเพื่อแสวงหาความรู้และถ่ายทอดข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวัดและชุมชน โดยให้ความสำคัญกับการขออนุญาตก่อนเก็บข้อมูล การรักษาความหมายของเรื่องเล่า และการให้เกียรติเจ้าของข้อมูล การ

จัดกิจกรรมลักษณะนี้มุ่งให้ผู้เรียนเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวิถีชีวิต ตลอดจนเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาและวัฒนธรรมในพื้นที่

แนวคิดพื้นฐานทั้ง ๕ ด้านนำมาใช้ร่วมกันในการพัฒนาหลักสูตร โดยกำหนดให้ความรู้ด้านภาษาเป็นพื้นฐานของการสื่อสาร ใช้สติและสัมมาวาจาเป็นแนวทางกำกับพฤติกรรมทางภาษา และใช้วัจนปฏิบัติล้านนากับการเรียนรู้จากชุมชนเป็นบริบทในการฝึกปฏิบัติ การเชื่อมโยงแนวคิดดังกล่าวมุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะภาษาไทย สติทางภาษา และความเข้าใจวัฒนธรรมชุมชนตามผลลัพธ์การเรียนรู้ของหลักสูตร

๒.๓ ความหมายและองค์ประกอบของพุทธภาษา

พุทธภาษาในหลักสูตรนี้ หมายถึง การใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารโดยอาศัยหลักสติและสัมมาวาจาเป็นแนวทางในการกำกับความคิด เจตนา การเลือกใช้ถ้อยคำ และการแสดงออกต่อคู่สนทนา ผู้ใช้ภาษาต้องตระหนักถึงความหมายของสิ่งที่ตนพูด พิจารณาความเหมาะสมของถ้อยคำตามบุคคลและสถานการณ์ ตลอดจนคำนึงถึงผลที่เกิดขึ้นจากการสื่อสาร แนวคิดดังกล่าวนำมาใช้ในการพัฒนาทักษะการฟังและการพูดภาษาไทยของเยาวชน โดยเชื่อมโยงกับมารยาททางภาษาและบริบทวัฒนธรรมชุมชนล้านนา คำว่า “พุทธภาษา” ในที่นี้เป็นคำที่กำหนดขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตร มิได้หมายถึงภาษาบาลีหรือภาษาที่ใช้ในพระไตรปิฎกโดยเฉพาะ แต่หมายถึงการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้กับพฤติกรรมการสื่อสารในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะการรับฟังอย่างตั้งใจ การรู้เท่าทันอารมณ์ก่อนพูด การเลือกใช้คำที่สุภาพ และการแสดงความเคารพต่อบุคคลตามบริบททางสังคมและวัฒนธรรม

การกำหนดองค์ประกอบของพุทธภาษาใช้แนวคิด “๔ รู้” เป็นกรอบในการพัฒนาผู้เรียน ดังนี้

๑. รู้ตน หมายถึง การมีสติรู้เท่าทันความคิด อารมณ์ และเจตนาของตนเองก่อนและระหว่างการสื่อสาร ผู้เรียนฝึกสังเกตว่าตนกำลังรู้สึกอย่างไร ต้องการสื่อสารสิ่งใด และถ้อยคำที่กำลังจะใช้มีความเหมาะสมหรือไม่ การรู้ตนจึงเป็นพื้นฐานของการควบคุมอารมณ์และการพิจารณาก่อนพูด

๒. รู้คำ หมายถึง การเข้าใจความหมาย หน้าที่ และผลของถ้อยคำที่ใช้ในการสื่อสาร ผู้เรียนฝึกเลือกใช้คำให้ตรงตามเจตนาและเหมาะสมกับสถานการณ์ โดยพิจารณาความสุภาพ ความชัดเจน และหลักสัมมาวาจา องค์ประกอบนี้ครอบคลุมการใช้ภาษาไทยมาตรฐานและคำเมืองล้านนา โดยคำนึงถึงความหมายและบริบทการใช้ของถ้อยคำแต่ละรูป

๓. รู้คน หมายถึง การตระหนักถึงสถานภาพ ความสัมพันธ์ ความรู้สึก และความแตกต่างของคู่สนทนา ผู้เรียนฝึกเลือกใช้คำเรียกขาน คำลงท้าย น้ำเสียง และวิธีแสดงเจตนาให้เหมาะสมกับบุคคล เช่น การสนทนากับพระสงฆ์ ผู้สูงอายุ เพื่อน และบุคคลในชุมชน โดยยึดหลักการรับฟังและการให้เกียรติผู้อื่น

๔. รู้วัฒนธรรม หมายถึง การเข้าใจว่าการใช้ภาษามีความสัมพันธ์กับค่านิยม มารยาท และวิถีชีวิตของชุมชน ผู้เรียนศึกษาการใช้คำเมืองและถ้อยคำแสดงความเคารพในบริบทล้านนา รวมถึงการใช้

ภาษาเพื่อรับฟังและถ่ายทอดเรื่องราวของวัดและชุมชน โดยตระหนักถึงความหมายทางวัฒนธรรมของถ้อยคำและให้เกียรติเจ้าของภาษา

องค์ประกอบทั้ง ๔ ด้านมีความสัมพันธ์กันในการสื่อสารจริง กล่าวคือ ผู้เรียนเริ่มจากการรู้เท่าทันความคิดและอารมณ์ของตนเอง พิจารณาความหมายและความเหมาะสมของคำที่เลือกใช้ คำนึงถึงบุคคลที่กำลังสนทนาด้วย และตรวจสอบว่าถ้อยคำนั้นเหมาะสมกับบริบททางวัฒนธรรมหรือไม่ การฝึกตามแนวทางนี้ทำให้หลักสติและสัมมาวาจาเชื่อมโยงกับการใช้ภาษาในสถานการณ์ที่ผู้เรียนพบได้ในชีวิตประจำวัน

สำหรับบริบทของวัดไร่เชิญตะวัน จังหวัดเชียงราย การเรียนรู้พุทธภาษาจึงกำหนดให้ผู้เรียนฝึกใช้ภาษาไทยควบคู่กับการเรียนรู้คำเมืองและมารยาททางภาษาของชุมชนล้านนา โดยเน้นการพิจารณาว่า ควรพูดอะไร พูดอย่างไร พูดกับใคร และพูดในสถานการณ์ใด เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธธรรม พฤติกรรมการสื่อสาร และวัฒนธรรมชุมชน

พุทธภาษาตามความหมายของหลักสูตรจึงมีองค์ประกอบสำคัญ ๔ ด้าน ดังนี้

๒.๓.๑ การรู้เท่าทันตนเองในการสื่อสาร

การรู้เท่าทันตนเองในการสื่อสาร หมายถึง ความสามารถในการตระหนักถึงความคิด อารมณ์ และเจตนาของตนก่อนและระหว่างการใช้ภาษา ผู้เรียนฝึกสังเกตสภาวะของตนเมื่อได้รับฟังถ้อยคำที่พึงพอใจหรือไม่พึงพอใจ รู้ตัวเมื่อเกิดความต้องการพูดแทรกหรือโต้ตอบ และพิจารณาความเหมาะสมของการแสดงออกก่อนสื่อสาร การฝึกดังกล่าวสัมพันธ์กับหลักสติซึ่งเป็นพื้นฐานของการกำกับพฤติกรรมทางภาษา

๒.๓.๒ การพิจารณาความหมายและผลของถ้อยคำ

การพิจารณาความหมายและผลของถ้อยคำ หมายถึง ความสามารถในการเลือกใช้ภาษาโดยคำนึงถึงความถูกต้องของความหมาย เจตนาในการสื่อสาร และผลที่อาจเกิดขึ้นกับผู้ฟัง ผู้เรียนฝึกแยกแยะถ้อยคำที่สุภาพกับถ้อยคำที่อาจกระทบความรู้สึกของผู้อื่น รวมถึงพิจารณาวิธีขอร้อง ปฏิเสธ ขอบคุณ และกล่าวขอโทษให้ตรงตามเจตนา องค์ประกอบนี้เชื่อมโยงกับหลักสัมมาวาจา โดยให้ความสำคัญกับการใช้ถ้อยคำที่เป็นจริง เหมาะสม และไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น

๒.๓.๓ การคำนึงถึงบุคคลและสถานการณ์

การคำนึงถึงบุคคลและสถานการณ์ หมายถึง ความสามารถในการปรับการใช้ภาษาให้เหมาะสมกับสถานภาพ ความสัมพันธ์ และความรู้สึกของคู่สนทนา ตลอดจนกาลเทศะของการสื่อสาร ผู้เรียนฝึกพิจารณาความแตกต่างระหว่างการสนทนากับเพื่อน ผู้ปกครอง ผู้สูงอายุ และพระสงฆ์ โดยเลือกใช้คำเรียกขาน คำลงท้าย น้ำเสียง และวิธีแสดงเจตนาให้เหมาะสม องค์ประกอบนี้มุ่งให้ผู้เรียนเข้าใจว่าการใช้ภาษาที่เหมาะสมต้องพิจารณาทั้งถ้อยคำและบริบทที่ถ้อยคำนั้นปรากฏ

๒.๓.๔ การตระหนักถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมของภาษา

การตระหนักถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมของภาษา หมายถึง ความสามารถในการเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างถ้อยคำกับวิถีชีวิต ความเชื่อ และมารยาทของชุมชน ผู้เรียนศึกษาคำเมืองล้านนา คำเรียกขาน และถ้อยคำที่ใช้แสดงความเคารพหรือรักษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยพิจารณาความหมายควบคู่กับสถานการณ์การใช้ภาษา การเรียนรู้ดังกล่าวมุ่งให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของภาษาท้องถิ่น เคารพความแตกต่างทางภาษา และสามารถเลือกใช้ถ้อยคำให้เหมาะสมกับบริบทวัดและชุมชน

องค์ประกอบทั้ง ๔ ด้านสัมพันธ์กับรูปแบบการเรียนรู้ “๔ รู้” ของหลักสูตร ได้แก่ รู้ตน รู้คำ รู้คน และรู้วัฒนธรรม โดยการรู้ตนเป็นพื้นฐานของการมีสติในการสื่อสาร การรู้คำเป็นพื้นฐานของการเลือกใช้ถ้อยคำตามหลักสัมมาวาจา การรู้คนเป็นพื้นฐานของการพิจารณาคู่สนทนาและสถานการณ์ ส่วนการรู้วัฒนธรรมเป็นพื้นฐานของการใช้ภาษาให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตและมารยาทของชุมชน

การพัฒนาพุทธภาษาตามหลักสูตรจึงดำเนินการผ่านการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง โดยให้ผู้เรียนฝึกสังเกตตนเอง ศึกษาความหมายของถ้อยคำ ทดลองใช้ภาษาในสถานการณ์ต่าง ๆ และทบทวนผลของการสื่อสาร เพื่อนำไปสู่ผลลัพธ์การเรียนรู้ ๓ ด้าน ได้แก่ ทักษะภาษาไทย สติทางภาษา และความเข้าใจวัฒนธรรมชุมชน

๒.๔ ความสัมพันธ์ระหว่างพุทธภาษา สติ และวัฒนธรรมชุมชนล้านนา

การพัฒนาหลักสูตรพุทธภาษาเพื่อเสริมสร้างสติและวัฒนธรรมชุมชนสำหรับเยาวชนต้นแบบกำหนดให้พุทธภาษา สติ และวัฒนธรรมชุมชนล้านนาเป็นองค์ประกอบที่สัมพันธ์กันในการเรียนรู้ โดยใช้หลักสติและสัมมาวาจากำกับการสื่อสาร และใช้ภาษาไทยกับคำเมืองล้านนาเป็นเนื้อหาสำหรับฝึกเลือกใช้ถ้อยคำให้เหมาะสมกับบุคคลและสถานการณ์ ความสัมพันธ์ดังกล่าวแบ่งออกเป็น ๔ ประเด็น ดังนี้

๒.๔.๑ พุทธภาษากับการฝึกสติในการสื่อสาร

การใช้พุทธภาษาเริ่มจากการรู้เท่าทันความคิด อารมณ์ และเจตนาของตนเองก่อนแสดงออกทางภาษา ผู้เรียนฝึกสังเกตความรู้สึกที่เกิดขึ้นระหว่างการรับฟังและการพูด รู้จักหยุดพิจารณาก่อนตอบสนอง และเลือกใช้ถ้อยคำที่เหมาะสมกับสถานการณ์ การฝึกดังกล่าวเชื่อมโยงกับหลักสัมมาวาจา ซึ่งให้ความสำคัญกับการเว้นจากการพูดเท็จ การพูดส่อเสียด การพูดคำหยาบ และการพูดเพ้อเจ้อ

ในการจัดกิจกรรม ผู้เรียนจึงต้องฝึกพิจารณาทั้งเนื้อหาของคำพูด เจตนา และผลที่อาจเกิดขึ้นกับผู้ฟัง เช่น เมื่อไม่เห็นด้วยกับความคิดเห็นของเพื่อน ผู้เรียนควรรับฟังให้จบก่อนแสดงความคิดเห็น เลือกใช้ถ้อยคำที่สุภาพ และหลีกเลี่ยงการตอบโต้ด้วยอารมณ์ การฝึกเช่นนี้ทำให้หลักสติเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการใช้ภาษา ไม่แยกออกจากการฟังและการพูดในชีวิตประจำวัน

๒.๔.๒ พุทธภาษากับการใช้คำเมืองล้านนา

คำเมืองล้านนาเป็นส่วนหนึ่งของภาษาที่ใช้สื่อสารในชุมชน โดยมีถ้อยคำและวิธีแสดงเจตนาที่สัมพันธ์กับความสุภาพ ความใกล้ชิด และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การเรียนรู้คำเมืองตามหลักสูตรจึงมุ่งให้ผู้เรียนเข้าใจทั้งความหมายของคำและความเหมาะสมในการนำไปใช้

ตัวอย่างเช่น คำว่า “สุมาเต๊อะ” เป็นถ้อยคำที่ใช้แสดงการขออภัยในบริบทคำเมืองล้านนา การเรียนรู้ถ้อยคำนี้สามารถเชื่อมโยงกับหลักสติและสัมมาวาจาได้ โดยให้ผู้เรียนพิจารณาว่าควรกล่าวขอโทษเมื่อใด ใช้น้ำเสียงอย่างไร และควรแสดงความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนอย่างไร อย่างไรก็ตาม การเลือกใช้คำเมืองต้องพิจารณาความคุ้นเคยของผู้พูดและคู่สนทนา รวมถึงรูปภาษาที่ใช้จริงในพื้นที่

การจัดกิจกรรมจึงควรให้ผู้เรียนเปรียบเทียบถ้อยคำที่ใช้แสดงเจตนาเดียวกันในภาษาไทยมาตรฐานและคำเมือง พร้อมฝึกใช้ในสถานการณ์ที่เหมาะสม โดยไม่กำหนดว่ารูปภาษาใดมีคุณค่ามากกว่าอีกรูปภาษาหนึ่ง

๒.๔.๓ พุทธภาษากับอัตลักษณ์ทางภาษาของชุมชนล้านนา

อัตลักษณ์ทางภาษาของชุมชนล้านนาปรากฏผ่านการเลือกใช้ถ้อยคำ วิธีเรียกขาน การแสดงความเคารพ และมารยาทในการสนทนา ซึ่งสัมพันธ์กับวิถีชีวิตและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การเรียนรู้ภาษาของชุมชนจึงต้องพิจารณาควบคู่กันระหว่างรูปภาษา ความหมาย และบริบททางวัฒนธรรม หลักสูตรกำหนดให้ผู้เรียนศึกษาการใช้ภาษาในสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับวัดและชุมชน เช่น การสนทนากับพระสงฆ์ การสอบถามผู้สูงอายุ และการรับฟังเรื่องเล่าจากบุคคลในพื้นที่ โดยฝึกสังเกตว่าผู้พูดเลือกใช้คำเรียกขานและถ้อยคำแสดงความเคารพอย่างไร รวมถึงเหตุผลที่ต้องปรับวิธีสื่อสารตามบุคคลและกาลเทศะ

การเรียนรู้ในลักษณะนี้ทำให้ผู้เรียนเห็นว่าอัตลักษณ์ล้านนามีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนและการใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน ผู้เรียนจึงควรได้รับโอกาสฝึกใช้ภาษาอย่างเหมาะสม พร้อมเรียนรู้ที่จะเคารพความแตกต่างของสำเนียงและรูปภาษาภายในชุมชน

๒.๔.๔ การบูรณาการพุทธภาษา สติ และวัฒนธรรมชุมชนล้านนาในการจัดกิจกรรม

การบูรณาการองค์ประกอบทั้ง ๓ ด้านดำเนินการผ่านการฝึกปฏิบัติ โดยให้ผู้เรียนใช้สติพิจารณาตนเองก่อนสื่อสาร เลือกใช้ถ้อยคำตามเจตนาและหลักสัมมาวาจา และคำนึงถึงความเหมาะสมตามบริบททางวัฒนธรรม ดังตัวอย่างในตารางที่ ๒.๑

ตารางที่ ๒.๑ ตัวอย่างความสัมพันธ์ระหว่างพุทธภาษา สติ และวัฒนธรรมชุมชนล้านนา

สถานการณ์การสื่อสาร	**การใช้พุทธภาษาและสติ**	**ประเด็นทางภาษาและวัฒนธรรมล้านนา**
การกล่าวขอโทษเมื่อใช้ถ้อยคำไม่เหมาะสม	รู้เท่าทันอารมณ์ ยอมรับการกระทำ และเลือกถ้อยคำขอโทษอย่างจริงใจ	เรียนรู้ความหมายและบริบทการใช้คำขอโทษในคำเมือง
การสนทนากับผู้สูงอายุ	รับฟังอย่างตั้งใจ พิจารณาคำพูดก่อนตอบ และใช้น้ำเสียงสุภาพ	ศึกษาคำเรียกขานและมารยาททางภาษาที่สัมพันธ์กับความเคารพ
การสอบถามเรื่องเล่าจากบุคคลในชุมชน	ตั้งคำถามอย่างสุภาพ ไม่พูดแทรก และให้เกียรติเจ้าของเรื่อง	เรียนรู้คำเมืองและถ้อยคำที่ปรากฏในเรื่องเล่าของชุมชน
การสนทนากับพระสงฆ์ในพื้นที่วัด	มีสติในการฟังและพูด เลือกใช้ถ้อยคำให้เหมาะสมกับสถานภาพของคู่สนทนา	ศึกษาคำเรียกขานและมารยาทในการสื่อสารภายในวัด
การถ่ายทอดเรื่องราวของชุมชน	ตรวจสอบความเข้าใจ เรียบเรียงข้อมูลอย่างถูกต้อง และหลีกเลี่ยงการบิดเบือนความหมาย	รักษาความหมายของคำเมืองและให้เกียรติแหล่งข้อมูลทางวัฒนธรรม

ตารางดังกล่าวเป็นแนวทางสำหรับออกแบบการเรียนรู้ มิใช่รายการคำเมืองหรือสถานการณ์ที่ยืนยันว่าได้ใช้ในการทดลองทุกกรณี การกำหนดตัวอย่างภาษาสำหรับกิจกรรมจริงต้องยึดเนื้อหาและหลักฐานการดำเนินงานของหลักสูตร

ความสัมพันธ์ระหว่างพุทธภาษา สติ และวัฒนธรรมชุมชนล้านนา จึงกำหนดเป็นแนวทางให้ผู้เรียนพิจารณาการสื่อสารอย่างรอบด้าน ตั้งแต่การรู้เท่าทันตนเอง การเลือกใช้ถ้อยคำ การคำนึงถึงคู่สนทนา ไปจนถึงการเข้าใจบริบทวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง แนวทางนี้เชื่อมโยงกับองค์ประกอบ “๔ รู้” และนำไปใช้ในการออกแบบกิจกรรมตามกระบวนการ “๕ ขั้น” ของหลักสูตรต่อไป

๒.๕ ปรัชญาของหลักสูตร

หลักสูตรพุทธภาษาเพื่อเสริมสร้างสติและวัฒนธรรมชุมชนสำหรับเยาวชนต้นแบบ ยึดปรัชญาการพัฒนาผู้เรียนผ่านการบูรณาการความรู้ด้านภาษาไทย หลักพุทธธรรม และวัฒนธรรมชุมชน โดยเชื่อว่าการใช้ภาษาอย่างเหมาะสมเกิดจากความเข้าใจความหมายของถ้อยคำ การมีสติกำกับความคิดและอารมณ์ และการตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับบริบททางวัฒนธรรม การเรียนรู้จึงมุ่งให้ผู้เรียนฝึกใช้ภาษาในสถานการณ์ที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวัน สามารถพิจารณาถ้อยคำก่อนสื่อสาร รับฟังผู้อื่นอย่างตั้งใจ และเลือกใช้ภาษาโดยคำนึงถึงความจริง ความสุภาพ และผลที่เกิดขึ้นกับคู่สนทนา

หลักสูตรให้ความสำคัญกับการเรียนรู้จากการปฏิบัติและประสบการณ์ในพื้นที่วัดและชุมชน โดยใช้หลักสติและสัมมาวาจาเป็นแนวทางพัฒนาพฤติกรรมการสื่อสาร ควบคู่กับการเรียนรู้คำเมืองล้านนา มารยาททางภาษา และเรื่องราวทางวัฒนธรรมของชุมชน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ด้านภาษาไปใช้สร้างความเข้าใจระหว่างบุคคลและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมในพื้นที่ของตน

ปรัชญาของหลักสูตร

“พัฒนาการใช้ภาษาไทยด้วยสติและสัมมาวาจา เรียนรู้คุณค่าของถ้อยคำผ่านวัฒนธรรมชุมชนล้านนา เพื่อสร้างเยาวชนที่สื่อสารอย่างเหมาะสม เคารพผู้อื่น และนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน”

๒.๖ วัตถุประสงค์ของหลักสูตร

หลักสูตรพุทธภาษาเพื่อเสริมสร้างสติและวัฒนธรรมชุมชนสำหรับเยาวชนต้นแบบ พื้นที่วัดไร่เชิญตะวัน จังหวัดเชียงราย กำหนดวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความสามารถในการใช้ภาษาไทย การมีสติในการสื่อสาร และความเข้าใจวัฒนธรรมชุมชนล้านนา ดังนี้

๑. เพื่อพัฒนาทักษะการฟังและการพูดภาษาไทยของเยาวชนให้เหมาะสมกับบุคคลและสถานการณ์

๒. เพื่อส่งเสริมให้เยาวชนมีสติในการรับฟัง การเลือกใช้ถ้อยคำ และการควบคุมอารมณ์ก่อนพูด

๓. เพื่อให้เยาวชนสามารถนำหลักสัมมาวาจามาประยุกต์ใช้ในการสื่อสารในชีวิตประจำวัน

๔. เพื่อพัฒนาความสามารถในการใช้คำเรียกขาน คำลงท้าย และคำเมืองล้านนาตามมารยาททางภาษาของชุมชน

๕. เพื่อให้เยาวชนเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างภาษา หลักพุทธธรรม และวัฒนธรรมชุมชน

๖. เพื่อส่งเสริมให้เยาวชนเห็นคุณค่าและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้เรื่องราวของวัดและชุมชน

๒.๗ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน

หลักสูตรพุทธภาษาเพื่อเสริมสร้างสติและวัฒนธรรมชุมชนสำหรับเยาวชนต้นแบบ มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่สัมพันธ์กับการใช้ภาษาอย่างเหมาะสม การมีสติในการสื่อสาร และการเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมชุมชนล้านนา โดยกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ดังนี้

๑. มีสติในการสื่อสาร สามารถตระหนักถึงความคิด อารมณ์ และเจตนาของตนขณะฟังและพูด รู้จักหยุดพิจารณาก่อนตอบสนองต่อสถานการณ์ และควบคุมการแสดงออกทางภาษาได้อย่างเหมาะสม

๒. ใช้ภาษาอย่างสุภาพและมีความรับผิดชอบ สามารถเลือกใช้ถ้อยคำตามหลักสัมมาวาจา คำนึงถึงความจริง ความเหมาะสม และผลของคำพูดที่มีต่อตนเองและผู้อื่น

๓. เคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น สามารถรับฟังคู่สนทนาอย่างตั้งใจ ไม่พูดแทรกหรือด่วนตัดสินความคิดเห็นที่แตกต่าง และแสดงความเห็นด้วยถ้อยคำที่เหมาะสม

๔. ใช้ภาษาเหมาะสมกับบุคคลและกาลเทศะ สามารถเลือกใช้คำเรียกขาน คำลงท้าย และวิธีแสดงเจตนาในการสื่อสารให้สัมพันธ์กับสถานภาพของคู่สนทนาและบริบทของสถานการณ์

๕. เห็นคุณค่าของภาษาและวัฒนธรรมชุมชนล้านนา มีความสนใจเรียนรู้คำเมือง มารยาททางภาษา และเรื่องราวของชุมชน เคารพความแตกต่างทางภาษา และให้เกียรติผู้รู้กับเจ้าของข้อมูลทางวัฒนธรรม

๖. นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน สามารถนำทักษะภาษาไทย หลักสติ และสัมมาวาจาไปใช้ในการสื่อสารกับบุคคลในครอบครัว วัด โรงเรียน และชุมชน ตลอดจนทบทวนและปรับปรุงพฤติกรรมการใช้ภาษาของตนเอง

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้ง ๖ ข้อใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมและสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน โดยเชื่อมโยงกับผลลัพธ์การเรียนรู้ ๓ ด้าน ได้แก่ ทักษะภาษาไทย สติทางภาษา และความเข้าใจวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งกำหนดรายละเอียดไว้ในหัวข้อถัดไป

๒.๘ ผลลัพธ์การเรียนรู้ของหลักสูตร

หลักสูตรพุทธภาษาเพื่อเสริมสร้างสติและวัฒนธรรมชุมชนสำหรับเยาวชนต้นแบบ กำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ให้สัมพันธ์กับวัตถุประสงค์และกิจกรรมของหลักสูตร โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนใน ๓ ด้าน ได้แก่ ทักษะภาษาไทย สติทางภาษา และความเข้าใจวัฒนธรรมชุมชน ดังนี้

๒.๘.๑ ด้านทักษะภาษาไทย

เมื่อสำเร็จการเรียนรู้ตามหลักสูตร ผู้เรียนสามารถ

๑. ฟังและจับประเด็นสำคัญจากการสนทนา คำสอน และเรื่องเล่าที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันและชุมชนได้

๒. เลือกใช้คำเรียกขาน คำลงท้าย และถ้อยคำให้เหมาะสมกับบุคคลและสถานการณ์

๓. ใช้ภาษาเพื่อขอร้อง ปฏิเสธ ขอบคุณ และกล่าวขอโทษได้ตรงตามเจตนาและเหมาะสมกับคู่สนทนา

๔. เรียบเรียงและถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับวัดและชุมชนด้วยภาษาไทยที่ชัดเจนและเข้าใจง่าย

๒.๘.๒ ด้านสติทางภาษา

เมื่อสำเร็จการเรียนรู้ตามหลักสูตร ผู้เรียนสามารถ

๑. รับฟังคู่สนทนาอย่างตั้งใจ โดยไม่พูดแทรกและไม่ด่วนตอบโต้ก่อนรับฟังจนจบ

๒. หยุดพิจารณาความคิด อารมณ์ และความเหมาะสมของถ้อยคำก่อนพูด

๓. ควบคุมน้ำเสียงและเลือกใช้ถ้อยคำที่สุภาพเมื่อเผชิญสถานการณ์ที่มีความคิดเห็นแตกต่างกัน

๔. พิจารณาผลของการใช้ถ้อยคำที่มีต่อความรู้สึกของคู่สนทนา และปรับปรุงพฤติกรรมการสื่อสารของตนเองได้

๕. นำหลักสัมมาวาจามาประยุกต์ใช้ในการสื่อสาร โดยหลีกเลี่ยงถ้อยคำที่เป็นเท็จ หยาบคาย หรือก่อให้เกิดความขัดแย้ง

๒.๘.๓ ด้านความเข้าใจวัฒนธรรมชุมชน

เมื่อสำเร็จการเรียนรู้ตามหลักสูตร ผู้เรียนสามารถ

๑. อธิบายความหมายและหน้าที่ของคำเมืองล้านนาที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในชีวิตประจำวันได้

๒. เลือกใช้คำเมือง คำเรียกขาน และถ้อยคำแสดงความเคารพให้เหมาะสมกับบุคคลและบริบทของชุมชน

๓. อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างภาษา หลักพุทธธรรม และมารยาททางวัฒนธรรมล้านนาได้

๔. รับฟังและรวบรวมเรื่องเล่าหรือคำสอนจากพระวิทยากรและบุคคลในชุมชน โดยใช้ภาษาอย่างสุภาพและให้เกียรติเจ้าของข้อมูล

๕. ถ่ายทอดเรื่องราวที่สะท้อนคุณค่าของภาษาและวัฒนธรรมชุมชนได้อย่างเหมาะสม

ผลลัพธ์การเรียนรู้ทั้ง ๓ ด้านเป็นกรอบในการกำหนดสาระการเรียนรู้ กิจกรรม และการวัดและประเมินผลของหลักสูตร โดยพิจารณาจากความสามารถในการใช้ภาษาและพฤติกรรมที่ผู้เรียนแสดงออกระหว่างการฝึกปฏิบัติ รวมถึงผลการประเมินก่อนเรียนและหลังเรียนตามเครื่องมือที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

หมวดที่ ๓

โครงสร้างและสาระการเรียนรู้ของหลักสูตร

๓.๑ โครงสร้างหลักสูตร

หลักสูตรพุทธภาษาเพื่อเสริมสร้างสติและวัฒนธรรมชุมชนสำหรับเยาวชนต้นแบบ พื้นที่วัดไร่เชิญตะวัน จังหวัดเชียงราย กำหนดระยะเวลาการเรียนรู้รวม ๒๐ ชั่วโมง ประกอบด้วย ๓ หน่วยการเรียนรู้ จำนวน ๙ กิจกรรม โดยจัดลำดับเนื้อหาจากการฝึกสติในการใช้ภาษา การเรียนรู้วัจนปฏิบัติล้านนา ไปสู่การประยุกต์ใช้ภาษาเพื่อเรียนรู้และถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมชุมชน ดังรายละเอียดในตารางที่ ๓.๑

ตารางที่ ๓.๑ โครงสร้างหลักสูตรพุทธภาษาเพื่อเสริมสร้างสติและวัฒนธรรมชุมชนสำหรับเยาวชนต้นแบบ

หน่วยการเรียนรู้	**กิจกรรมการเรียนรู้**	**เวลา**
หน่วยที่ ๑ สติในภาษา	กิจกรรมที่ ๑ รู้ทันคำพูดของตน	๒ ชั่วโมง
	กิจกรรมที่ ๒ ฟังอย่างมีสติ	๒ ชั่วโมง
	กิจกรรมที่ ๓ สัมมาวาจาในชีวิตประจำวัน	๒ ชั่วโมง
รวมหน่วยที่ ๑	๓ กิจกรรม	๖ ชั่วโมง
หน่วยที่ ๒ วัจนปฏิบัติล้านนา	กิจกรรมที่ ๑ ภาษาและกาลเทศะในชุมชนล้านนา	๒ ชั่วโมง
	กิจกรรมที่ ๒ เรียนรู้คำเมืองและการสื่อสารกับชุมชน	๒ ชั่วโมง
	กิจกรรมที่ ๓ ฝึกสื่อสารในสถานการณ์จริง	๓ ชั่วโมง
รวมหน่วยที่ ๒	๓ กิจกรรม	๗ ชั่วโมง
หน่วยที่ ๓ ภาษา พุทธธรรม และวัฒนธรรมชุมชน	กิจกรรมที่ ๑ เรียนรู้เรื่องเล่าและคำสอนของชุมชน	๒ ชั่วโมง
	กิจกรรมที่ ๒ เก็บข้อมูลและเรียบเรียงเรื่องเล่า	๒ ชั่วโมง
	กิจกรรมที่ ๓ นำเสนอผลงานและทบทวนการเรียนรู้	๓ ชั่วโมง

หน่วยการเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้	เวลา
รวมหน่วยที่ ๓	๓ กิจกรรม	๗ ชั่วโมง
รวมทั้งหลักสูตร	๙ กิจกรรม	๒๐ ชั่วโมง

โครงสร้างหลักสูตรกำหนดให้แต่ละหน่วยการเรียนรู้มีสาระสำคัญและเป้าหมายที่สัมพันธ์กัน โดยหน่วยที่ ๑ มุ่งพัฒนาการรู้เท่าทันความคิด อารมณ์ และพฤติกรรมทางภาษาของตนเอง หน่วยที่ ๒ มุ่งพัฒนาความสามารถในการเลือกใช้ถ้อยคำให้เหมาะสมกับบุคคล สถานการณ์ และวัฒนธรรมล้านนา ส่วนหน่วยที่ ๓ มุ่งให้ผู้เรียนนำความรู้และทักษะจากสองหน่วยแรกไปใช้ในการรับฟัง รวบรวม เรียบเรียง และถ่ายทอดเรื่องราวของวัดและชุมชน

การจัดกิจกรรมทั้ง ๙ กิจกรรมใช้รูปแบบการเรียนรู้ “๔ รู้ ๕ ขั้น ๓ ผลลัพธ์” เป็นกรอบร่วม โดยผู้ดำเนินกิจกรรมสามารถปรับวิธีการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับเนื้อหาและความพร้อมของผู้เรียน ทั้งนี้ ให้รักษาจำนวนชั่วโมงรวมของหลักสูตรและผลลัพธ์การเรียนรู้ทั้ง ๓ ด้าน ได้แก่ ทักษะภาษาไทย สติทางภาษา และความเข้าใจวัฒนธรรมชุมชน ตามที่กำหนดไว้

๓.๒ คำอธิบายหน่วยการเรียนรู้

หลักสูตรพุทธภาษาเพื่อเสริมสร้างสติและวัฒนธรรมชุมชนสำหรับเยาวชนต้นแบบ ประกอบด้วยหน่วยการเรียนรู้ ๓ หน่วย ซึ่งกำหนดสาระและขอบเขตการเรียนรู้ให้สัมพันธ์กับผลลัพธ์ของหลักสูตร ดังนี้

๓.๒.๑ หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ สติในภาษา (๖ ชั่วโมง)

ศึกษาและฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความคิด อารมณ์ เจตนา และการใช้ภาษา โดยเน้นการรู้เท่าทันพฤติกรรมการสื่อสารของตนเอง การฟังอย่างตั้งใจ การจับประเด็นสำคัญจากการฟัง และการพิจารณาถ้อยคำก่อนพูด เรียนรู้หลักสติและสัมมาวาจาเพื่อนำมาใช้กำกับการสื่อสาร ฝึกแยกแยะถ้อยคำที่เหมาะสมและไม่เหมาะสม การควบคุมน้ำเสียงเมื่อเกิดอารมณ์ และการแสดงความคิดเห็นโดยคำนึงถึงความรู้สึกของคู่สนทนา ผ่านกิจกรรมรู้ทันคำพูดของตน ฟังอย่างมีสติ และสัมมาวาจาในชีวิตประจำวัน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถสังเกตและปรับปรุงพฤติกรรมการใช้ภาษาของตนเองได้

๓.๒.๒ หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ วัจนปฏิบัติล้านนา (๗ ชั่วโมง)

ศึกษาและฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้ภาษาให้เหมาะสมกับบุคคล ความสัมพันธ์ และบริบททางวัฒนธรรมล้านนา โดยเน้นความหมายและหน้าที่ของคำเมือง คำเรียกขาน คำลงท้าย และถ้อยคำที่ใช้ในการทักทาย ขอร้อง ปฏิเสธ ขอบคุณ และกล่าวขอโทษ เรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างเจตนาของผู้พูดกับสถานภาพของคู่สนทนา ตลอดจนมารยาททางภาษาในการสื่อสารกับพระสงฆ์ ผู้สูงอายุ และบุคคลในชุมชน ฝึกเลือกใช้ภาษาไทยมาตรฐานและคำเมืองล้านนาตามความเหมาะสมของสถานการณ์ โดยประยุกต์

หลักสติและสัมมาวาจาในการพิจารณาถ้อยคำและน้ำเสียง ผ่านกิจกรรมภาษาและกาลเทศะในชุมชนล้านนา เรียนรู้คำเมืองและการสื่อสารกับชุมชน และฝึกสื่อสารในสถานการณ์จริง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาอย่างสุภาพและตระหนักถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมของถ้อยคำ

๓.๒.๓ หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ ภาษา พุทธธรรม และวัฒนธรรมชุมชน (๗ ชั่วโมง)

ศึกษาและฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้ภาษาเพื่อเรียนรู้และถ่ายทอดเรื่องราวที่สัมพันธ์กับพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมชุมชน โดยเน้นการรับฟังคำสอน เรื่องเล่า และประสบการณ์จากพระวิทยากรหรือบุคคลในพื้นที่ การตั้งคำถามอย่างสุภาพ การบันทึกและจับประเด็นสำคัญ การเรียบเรียงข้อมูล และการนำเสนอเรื่องราวด้วยภาษาไทยที่ชัดเจนและเหมาะสม ฝึกนำหลักสติและสัมมาวาจามาใช้ในการรับฟัง การสอบถาม และการถ่ายทอดข้อมูล โดยคำนึงถึงความถูกต้องของเนื้อหา การรักษาความหมายเดิม และการให้เกียรติเจ้าของเรื่อง ผ่านกิจกรรมเรียนรู้เรื่องเล่าและคำสอนของชุมชน เก็บข้อมูลและเรียบเรียงเรื่องเล่า และนำเสนอผลงานและทบทวนการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงทักษะภาษาไทยกับความเข้าใจหลักพุทธธรรมและคุณค่าของวัฒนธรรมชุมชนได้

๓.๓ สาระการเรียนรู้ของหลักสูตร

หลักสูตรพุทธภาษาเพื่อเสริมสร้างสติและวัฒนธรรมชุมชนสำหรับเยาวชนต้นแบบ กำหนดสาระการเรียนรู้ให้ครอบคลุมคำศัพท์และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภาษา การฝึกสติในการฟังและการพูด คำเมืองล้านนาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ตลอดจนมารยาททางภาษาและอัตลักษณ์ของชุมชนล้านนา โดยจัดเนื้อหาจากการเรียนรู้ความหมายของคำไปสู่การฝึกใช้ถ้อยคำในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงหลักพุทธธรรมกับการสื่อสารในครอบครัว วัด และชุมชน
สาระการเรียนรู้แบ่งออกเป็น ๓ หน่วย ได้แก่ หน่วยที่ ๑ สติในภาษา หน่วยที่ ๒ วัจนปฏิบัติล้านนา และหน่วยที่ ๓ ภาษา พุทธธรรม และวัฒนธรรมชุมชน ดังนี้

๓.๓.๑ สาระการเรียนรู้หน่วยที่ ๑ สติในภาษา

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ กำหนดเนื้อหาเกี่ยวกับคำศัพท์และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สัมพันธ์กับการฟัง การพูด การรู้เท่าทันอารมณ์ และการพิจารณาถ้อยคำก่อนสื่อสาร โดยใช้คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาเป็นเนื้อหาพื้นฐานในการเรียนรู้พุทธภาษา และนำความหมายของคำไปเชื่อมโยงกับพฤติกรรมการใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน

กิจกรรมที่ ๑ รู้ทันคำพูดของตน (๒ ชั่วโมง)

สาระการเรียนรู้ประกอบด้วยความหมายของสติ สัมปชัญญะ และการพิจารณาก่อนพูด ความสัมพันธ์ระหว่างความคิด อารมณ์ เจตนา และถ้อยคำ ตลอดจนการสังเกตพฤติกรรมทางภาษาของตนเอง

คำศัพท์ที่ใช้ประกอบการเรียนรู้ ได้แก่ สติ สัมปชัญญะ โยนิโสมนสิการ อัปปมาทะ หิริ และโอตตัปปะ โดยให้ผู้เรียนศึกษาความหมายของคำและพิจารณาว่าหลักธรรมแต่ละข้อสามารถนำมาใช้กำกับพฤติกรรมการพูดได้อย่างไร

กิจกรรมที่ ๒ ฟังอย่างมีสติ (๒ ชั่วโมง)

สาระการเรียนรู้ประกอบด้วยการรับฟังอย่างตั้งใจ การจับประเด็นสำคัญ การไม่พูดแทรก การยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง และการควบคุมอารมณ์เมื่อได้ยินถ้อยคำที่ไม่พึงพอใจ
คำศัพท์ที่ใช้ประกอบการเรียนรู้ ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ขันติ และอธิวาสนขันติ โดยเชื่อมโยงกับการรับฟังผู้อื่นด้วยความเข้าใจ การอดกลั้น และการไม่ด่วนตอบโต้

กิจกรรมที่ ๓ สัมมาวาจาในชีวิตประจำวัน (๒ ชั่วโมง)

สาระการเรียนรู้ประกอบด้วยหลักสัมมาวาจา การเว้นจากการพูดเท็จ การพูดส่อเสียด การพูดคำหยาบ และการพูดเพ้อเจ้อ ตลอดจนการเลือกใช้ถ้อยคำที่เป็นจริง สุภาพ และเหมาะสมกับกาลเทศะ

คำศัพท์ที่ใช้ประกอบการเรียนรู้ ได้แก่ สัมมาวาจา สัจจะ ปิยวาจา โสรัจจะ อัตถจริยา สมานัตตตา กัลยาณมิตร และอหิงสา โดยเน้นการใช้ภาษาเพื่อสร้างความเข้าใจ รักษาความสัมพันธ์ และหลีกเลี่ยงการเบียดเบียนผู้อื่นด้วยคำพูด

ตารางที่ ๓.๔ บัญชีคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาที่ใช้ประกอบการเรียนรู้พุทธภาษา

ลำดับ	คำศัพท์	ความหมาย	การประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างสติทางภาษา
๑	สติ	ความระลึกรู้	รู้ตัวก่อนพูดและขณะรับฟัง
๒	สัมปชัญญะ	ความรู้ตัวทั่วพร้อม	ตระหนักว่ากำลังพูดอะไร กับใคร และเพื่ออะไร
๓	โยนิโสมนสิการ	การพิจารณาโดยแยบคาย	ไตร่ตรองข้อมูลและผลของคำพูดก่อนแสดงความคิดเห็น
๔	อัปปมาทะ	ความไม่ประมาท	ระมัดระวังถ้อยคำที่อาจกระทบผู้อื่น
๕	หิริ	ความละอายต่อการทำชั่ว	ยับยั้งตนเองจากการพูดเท็จหรือกล่าวร้าย
๖	โอตตัปปะ	ความเกรงกลัวต่อผลของการทำชั่ว	พิจารณาผลเสียของการใช้คำพูดที่ไม่เหมาะสม
๗	เมตตา	ความปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข	เลือกถ้อยคำที่คำนึงถึงความรู้สึกของผู้ฟัง
๘	กรุณา	ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์	ใช้คำพูดปลอบโยนและให้กำลังใจ
๙	มุทิตา	ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี	กล่าวแสดงความยินดีอย่างจริงใจ

ลำดับ	คำศัพท์	ความหมาย	การประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างสติทางภาษา
๑๐	อุเบกขา	การวางใจเป็นกลางอย่างมีปัญญา	ไม่ด่วนตัดสินคู่สนทนาจากความคิดเห็นที่แตกต่าง
๑๑	ขันติ	ความอดทนอดกลั้น	รับฟังคำวิจารณ์โดยไม่ตอบโต้ด้วยอารมณ์
๑๒	อธิวาสนขันติ	ความอดทนต่อสิ่งที่มากระทบ	อดกลั้นต่อถ้อยคำที่ไม่พึงพอใจ
๑๓	สัมมาวาจา	การเจรจาชอบ	พูดจริง ไม่ส่อเสียด ไม่หยาบคาย และไม่เพ้อเจ้อ
๑๔	สัจจะ	ความจริง ความซื่อตรง	พูดความจริงและรักษาคำพูด
๑๕	ปิยวาจา	ถ้อยคำอันเป็นที่รัก	ใช้ถ้อยคำสุภาพ อ่อนโยน และเหมาะสม
๑๖	โสรัจจะ	ความสงบเสงี่ยมเรียบร้อย	ควบคุมกิริยาและน้ำเสียงขณะสื่อสาร
๑๗	อัตถจริยา	การประพฤติประโยชน์แก่ผู้อื่น	ใช้คำพูดแนะนำหรือช่วยเหลือผู้อื่น
๑๘	สมานัตตตา	การวางตนสม่ำเสมอและเหมาะสม	ให้เกียรติคู่สนทนาอย่างเสมอต้นเสมอปลาย
๑๙	กัลยาณมิตร	มิตรที่ดี ผู้เกื้อกูลให้เกิดความดี	ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์และรับฟังเพื่อน
๒๐	อหิงสา	การไม่เบียดเบียน	หลีกเลี่ยงถ้อยคำที่ทำร้ายหรือคุกคามผู้อื่น

คำศัพท์ทั้ง ๒๐ คำใช้เป็นเนื้อหาประกอบการเรียนรู้ โดยไม่กำหนดให้ผู้เรียนท่องจำความหมายเพียงอย่างเดียว แต่ให้ฝึกนำหลักธรรมไปพิจารณาพฤติกรรมการฟังและการพูด เช่น การหยุดคิดก่อนตอบโต้ การกล่าวขอโทษเมื่อใช้ถ้อยคำไม่เหมาะสม และการรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างด้วยความอดทน

๓.๓.๒ สาระการเรียนรู้หน่วยที่ ๒ วัจนปฏิบัติล้านนา

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ กำหนดเนื้อหาเกี่ยวกับคำเมืองล้านนาที่ใช้ในการสื่อสารและมารยาททางภาษา โดยคัดเลือกคำและถ้อยคำที่สามารถเชื่อมโยงกับการฝึกสติ การควบคุมอารมณ์ การคิดก่อนพูด และการแสดงความเคารพต่อบุคคล เนื้อหาครอบคลุมทั้งความหมายของคำ บริบทการใช้ และคุณค่าทางวัฒนธรรมที่สะท้อนผ่านถ้อยคำ

กิจกรรมที่ ๑ ภาษาและกาลเทศะในชุมชนล้านนา (๒ ชั่วโมง)

สาระการเรียนรู้ประกอบด้วยคำเรียกขาน คำแทนตัว คำลงท้าย และถ้อยคำแสดงความเคารพที่ใช้ในบริบทล้านนา โดยศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพของบุคคลกับการเลือกใช้ภาษา เช่น การสนทนากับพระสงฆ์ ผู้สูงอายุ บุคคลในครอบครัว และเพื่อน

คำและถ้อยคำที่ใช้ประกอบการเรียนรู้ ได้แก่ เจ้า ข้าเจ้า ปี้ อุ๊ย และสุมาเต๊อะ โดยให้ผู้เรียนพิจารณาความหมายและความเหมาะสมในการใช้ตามบุคคลและสถานการณ์

กิจกรรมที่ ๒ เรียนรู้คำเมืองและการสื่อสารกับชุมชน (๒ ชั่วโมง)

สาระการเรียนรู้ประกอบด้วยคำเมืองที่เกี่ยวข้องกับความคิด ความรู้สึก และการสื่อสาร เช่น กึ๊ด ฮู้ตั๋ว ใจ๋เย็น อู้ และฟั่ง รวมถึงถ้อยคำที่ใช้ในการถามไถ่ การแสดงความห่วงใย การขอบคุณ และการกล่าวขอโทษ

ผู้เรียนศึกษาความหมายของคำเมืองแต่ละคำ แล้วเชื่อมโยงกับหลักสติและสัมมาวาจา เช่น การใช้คำว่า “กึ๊ด” เพื่อฝึกคิดก่อนพูด การใช้คำว่า “ใจ๋เย็น” เพื่อฝึกควบคุมอารมณ์ และการใช้คำว่า “สุมาเต๊อะ” เพื่อฝึกการขออภัยอย่างมีสติ

กิจกรรมที่ ๓ ฝึกสื่อสารในสถานการณ์จริง (๓ ชั่วโมง)

สาระการเรียนรู้ประกอบด้วยการใช้คำเมืองในสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว วัด และชุมชน ได้แก่ การทักทาย การถามไถ่ การขออนุญาต การขออภัย การขอบคุณ และการสนทนากับผู้สูงอายุ

ผู้เรียนฝึกเลือกใช้คำเมืองให้เหมาะสมกับเจตนาและคู่สนทนา โดยพิจารณาความหมายของถ้อยคำ น้ำเสียง และมารยาททางวัฒนธรรมควบคู่กับหลักสติและสัมมาวาจา

ตารางที่ ๓.๕ บัญชีคำและถ้อยคำเมืองล้านนาที่เชื่อมโยงกับการเสริมสร้างสติทางภาษา

ลำดับ	คำหรือถ้อยคำเมือง	ความหมายภาษาไทยมาตรฐาน	การเชื่อมโยงกับการเสริมสร้างสติ
๑	สุมาเต๊อะ	ขอโทษด้วย ขออภัย	พิจารณาก่อนกระทำสิ่งที่อาจล่วงเกินผู้อื่นและรู้จักกล่าวขออภัย
๒	ขอสุมา	ขอขมา ขออภัย	ยอมรับความผิดและแสดงความอ่อนน้อม
๓	เจ้า	คำลงท้ายแสดงความสุภาพในบางบริบท	พิจารณาสถานภาพของคู่สนทนาก่อนเลือกใช้คำลงท้าย
๔	เน้อ	นะ	ฝึกเลือกน้ำเสียงและถ้อยคำที่คำนึงถึงผู้ฟัง
๕	กึ๊ด	คิด	ฝึกคิดก่อนพูดและพิจารณาผลของถ้อยคำ
๖	ฮู้ตั๋ว	รู้ตัว	ฝึกรู้เท่าทันความคิดและอารมณ์ของตนเอง
๗	ใจ๋เย็น	ใจเย็น	ฝึกควบคุมอารมณ์ก่อนตอบโต้
๘	อู้	พูด	ฝึกตระหนักถึงถ้อยคำที่กำลังใช้
๙	จ๊ะไปอู้ดัง	อย่าพูดเสียงดัง	ฝึกควบคุมน้ำเสียงให้เหมาะสมกับสถานการณ์

ลำดับ	คำหรือถ้อยคำเมือง	ความหมายภาษาไทยมาตรฐาน	การเชื่อมโยงกับการเสริมสร้างสติ
๑๐	จ๊ะไปปากนัก	อย่าพูดมาก	ฝึกพิจารณาความจำเป็นและความเหมาะสมของการพูด
๑๑	ฟั่ง	รีบ	ฝึกไม่ด่วนตอบสนองต่อเหตุการณ์
๑๒	ผ่อ	ดู มอง	ฝึกสังเกตสถานการณ์ก่อนตัดสินใจ
๑๓	หัน	เห็น	ฝึกพิจารณาสิ่งที่รับรู้ก่อนแสดงความคิดเห็น
๑๔	หื้อ	ให้	ฝึกการใช้ภาษาเพื่อช่วยเหลือและแบ่งปัน
๑๕	เป๋นห่วงเน้อ	เป็นห่วงนะ	ฝึกแสดงความเอาใจใส่ต่อผู้อื่น
๑๖	สบายดีบ่	สบายดีไหม	ฝึกถามไถ่และรับฟังคำตอบอย่างตั้งใจ
๑๗	กิ๋นข้าวแล้วกา	กินข้าวแล้วหรือยัง	ฝึกแสดงความห่วงใยและใส่ใจคู่สนทนา
๑๘	ข้าเจ้า	คำแทนตัวผู้พูดอย่างสุภาพในบางบริบท	ฝึกเลือกสรรพนามให้เหมาะสมกับคู่สนทนา
๑๙	อุ๊ย	คำเรียกผู้สูงอายุ เช่น ป้ออุ๊ย แม่อุ๊ย	ฝึกใช้คำเรียกขานที่แสดงความเคารพ
๒๐	ขอบคุณนัก ๆ	ขอบคุณมาก ๆ	ฝึกระลึกถึงความช่วยเหลือที่ได้รับและแสดงความขอบคุณ

บัญชีคำและถ้อยคำเมืองทั้ง ๒๐ รายการแบ่งตามหน้าที่ในการเรียนรู้ได้ ๒ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มคำที่ใช้เชื่อมโยงกับการรู้เท่าทันตนเองและการควบคุมพฤติกรรมทางภาษา เช่น กื๊ด ฮู้ตั๋ว ใจ๋เย็น และฟั่ง กับกลุ่มถ้อยคำที่ใช้ฝึกมารยาทและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เช่น สุมาเต๊อะ เจ้า ขอสุมา และขอบคุณนัก ๆ

การเชื่อมโยงคำเมืองกับการเสริมสร้างสติในตารางเป็น แนวทางประยุกต์ใช้ในการเรียนรู้ มิใช่การกำหนดว่าคำเมืองทุกคำมีความหมายตรงตัวเกี่ยวกับหลักสติ ผู้ดำเนินกิจกรรมต้องสอนความหมายทางภาษาก่อน แล้วจึงนำไปเชื่อมโยงกับหลักพุทธธรรมและพฤติกรรมการสื่อสาร

ตารางที่ ๓.๖ ตัวอย่างการเชื่อมโยงคำเมืองล้านนากับหลักพุทธธรรมและอัตลักษณ์ชุมชน

คำหรือถ้อยคำเมือง	**หลักพุทธธรรมที่เชื่อมโยง**	**เนื้อหาสำหรับฝึกปฏิบัติ**	**อัตลักษณ์ทางภาษาที่ศึกษา**
สุมาเต๊อะ	สติ สัมมาวาจา	พิจารณาก่อนกระทำหรือพูดสิ่งที่อาจล่วงเกินผู้อื่น และกล่าวขออภัยอย่างเหมาะสม	ถ้อยคำแสดงการขออภัยและความอ่อนน้อม
ขอสุมา	สติ หิริ	รู้ตัวเมื่อกระทำผิดและแสดงความรับผิดชอบ	การขอขมาและการให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
กึ๊ด	สติ โยนิโสมนสิการ	พิจารณาเจตนาและผลของถ้อยคำก่อนพูด	การใช้คำเมืองอธิบายกระบวนการคิด
ฮู้ตั๋ว	สติ สัมปชัญญะ	สังเกตอารมณ์และพฤติกรรมของตนขณะสื่อสาร	การใช้คำเมืองสื่อความหมายเกี่ยวกับการรู้ตัว
ใจ๋เย็น	ขันติ	ควบคุมอารมณ์เมื่อมีความคิดเห็นแตกต่าง	ถ้อยคำที่ใช้เตือนหรือแนะนำให้ระงับอารมณ์
เจ้า	สติ สัมมาวาจา	เลือกคำลงท้ายให้เหมาะสมกับคู่สนทนา	มารยาทและระดับความสุภาพในการใช้ภาษา
เป๋นห่วงเน้อ	เมตตา	แสดงความห่วงใยด้วยถ้อยคำและน้ำเสียงที่เหมาะสม	การแสดงความสัมพันธ์และความเอาใจใส่ผ่านภาษา
ขอบคุณนักๆ	กตัญญู	ระลึกถึงความช่วยเหลือที่ได้รับและกล่าวขอบคุณ	ถ้อยคำแสดงความขอบคุณในบริบทล้านนา

ตารางที่ ๓.๖ ใช้เป็นเนื้อหาสำหรับฝึกให้ผู้เรียนเชื่อมโยงความหมายของคำเมืองกับหลักพุทธธรรมและบริบททางวัฒนธรรม โดยให้ผู้เรียนพิจารณาว่าถ้อยคำแต่ละรายการใช้กับบุคคลใด ในสถานการณ์ใด และควรแสดงออกด้วยน้ำเสียงหรือกิริยาอย่างไรจึงเหมาะสม

๓.๓.๓ สาระการเรียนรู้หน่วยที่ ๓ ภาษา พุทธธรรม และวัฒนธรรมชุมชน

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ กำหนดเนื้อหาเกี่ยวกับการนำคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาและคำเมืองล้านนามาใช้ในการเรียนรู้เรื่องราวของวัดและชุมชน โดยเน้นการรับฟัง การตั้งคำถาม การบันทึกข้อมูล และการถ่ายทอดเรื่องเล่าที่สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างภาษา หลักพุทธธรรม และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมล้านนา

กิจกรรมที่ ๑ เรียนรู้เรื่องเล่าและคำสอนของชุมชน (๒ ชั่วโมง)

สาระการเรียนรู้ประกอบด้วยคำสอนและเรื่องเล่าที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภาษา มารยาทในการสื่อสาร และวิถีชีวิตของชุมชน โดยให้ผู้เรียนศึกษาความหมายของถ้อยคำที่ปรากฏในเรื่องเล่าและพิจารณาความสัมพันธ์กับหลักสติ สัมมาวาจา เมตตา และขันติ

เนื้อหาที่ใช้ประกอบการเรียนรู้ ได้แก่

๑. ความหมายของเรื่องเล่าและคำสอนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของบุคคลในชุมชน

๒. คำเมืองและถ้อยคำแสดงความเคารพที่ปรากฏในการสนทนาหรือเรื่องเล่า

๓. ความสัมพันธ์ระหว่างถ้อยคำกับมารยาทในการปฏิบัติตนต่อพระสงฆ์ ผู้สูงอายุ และบุคคลในชุมชน

๔. หลักการรับฟังอย่างมีสติ การไม่พูดแทรก และการตั้งคำถามโดยให้เกียรติผู้เล่า

๕. การแยกข้อเท็จจริง ความคิดเห็น และข้อคิดที่ได้รับจากเรื่องเล่า

กิจกรรมที่ ๒ เก็บข้อมูลและเรียบเรียงเรื่องเล่า (๒ ชั่วโมง)

สาระการเรียนรู้ประกอบด้วยการใช้ภาษาเพื่อสอบถามและรวบรวมข้อมูลจากบุคคลในชุมชน โดยนำหลักสติและสัมมาวาจามาใช้กำกับการสนทนา รวมถึงการบันทึกคำเมืองที่พบและการรักษาความหมายของถ้อยคำตามบริบทเดิม

เนื้อหาที่ใช้ประกอบการเรียนรู้ ได้แก่

๑. การเลือกใช้คำเรียกขานและถ้อยคำขออนุญาตก่อนสอบถามข้อมูล

๒. การตั้งคำถามเกี่ยวกับเรื่องเล่า คำสอน คำเมือง และมารยาททางภาษา

๓. การรับฟังคำตอบอย่างตั้งใจและการจับประเด็นสำคัญ

๔. การบันทึกคำเมืองพร้อมความหมายและสถานการณ์ที่ใช้

๕. การเรียบเรียงข้อมูลด้วยภาษาไทยที่ชัดเจน โดยไม่เปลี่ยนความหมายของเรื่องเล่า

๖. การให้เกียรติผู้ให้ข้อมูลและการตรวจสอบความเข้าใจก่อนนำเรื่องราวไปถ่ายทอด

กิจกรรมที่ ๓ นำเสนอผลงานและทบทวนการเรียนรู้ (๓ ชั่วโมง)

สาระการเรียนรู้ประกอบด้วยการถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับวัดและชุมชน โดยใช้ภาษาไทยอย่างเหมาะสมและอธิบายความหมายของคำเมืองที่เกี่ยวข้อง พร้อมแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างถ้อยคำ หลักพุทธธรรม และอัตลักษณ์ล้านนา

เนื้อหาที่ใช้ประกอบการเรียนรู้ ได้แก่

๑. การจัดลำดับเรื่องราวและเลือกใช้ถ้อยคำสำหรับการนำเสนอ

๒. การอธิบายความหมายของคำเมืองที่ปรากฏในเรื่องเล่า

๓. การเชื่อมโยงถ้อยคำกับหลักสติ สัมมาวาจา และมารยาททางภาษา

๔. การใช้คำเรียกขาน น้ำเสียง และกิริยาที่เหมาะสมกับผู้ฟัง

๕. การรับฟังข้อเสนอแนะและการตอบคำถามอย่างมีสติ

๖. การทบทวนพฤติกรรมการใช้ภาษาของตนเองและกำหนดแนวทางนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ตารางที่ ๓.๗ ตัวอย่างเนื้อหาการบูรณาการพุทธภาษา คำเมือง และอัตลักษณ์ล้านนา

ประเด็นการเรียนรู้	**คำศัพท์หรือถ้อยคำที่เกี่ยวข้อง**	**การฝึกสติทางภาษา**	**คุณค่าทางวัฒนธรรมที่ศึกษา**
การขออภัยและขอขมา	สติ สัมมาวาจา สุมาเต๊อะ ขอสุมา	พิจารณาการกระทำของตนก่อนกล่าวขออภัย	ความอ่อนน้อมและมารยาทในการขออภัย
การคิดก่อนพูด	สติ สัมปชัญญะ กึ๊ดฮู้ตั๋ว	รู้เท่าทันอารมณ์และพิจารณาถ้อยคำ	การใช้คำเมืองถ่ายทอดความคิดและข้อเตือนใจ
การควบคุมอารมณ์	ขันติ ใจ๋เย็น	ไม่ด่วนตอบโต้เมื่อเกิดความไม่พอใจ	ถ้อยคำที่ใช้เตือนสติในการอยู่ร่วมกัน
การสนทนากับผู้สูงอายุ	สัมมาวาจา เจ้า อุ๊ย	เลือกใช้ถ้อยคำและน้ำเสียงตามบุคคล	คำเรียกขานและมารยาทแสดงความเคารพ
การแสดงความห่วงใย	เมตตา กรุณา เป๋นห่วงเน้อ	คำนึงถึงความรู้สึกของคู่สนทนา	การแสดงความเอาใจใส่ผ่านถ้อยคำ
การกล่าวขอบคุณ	กตัญญู ขอบคุณนักๆ	ระลึกถึงความช่วยเหลือที่ได้รับ	มารยาทในการแสดงความขอบคุณ
การรับฟังเรื่องเล่าของชุมชน	สติ ขันติ	ฟังอย่างตั้งใจและไม่พูดแทรก	การให้เกียรติผู้รู้และการสืบทอดเรื่องเล่า
การถ่ายทอดเรื่องราวของชุมชน	สัจจะ สัมมาวาจา	ตรวจสอบความถูกต้องก่อนนำเสนอ	การรักษาความหมายของถ้อยคำและเรื่องเล่า

การบูรณาการเนื้อหาตามตารางที่ ๓.๗ ให้ผู้เรียนฝึกพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนา คำเมืองล้านนา และสถานการณ์การสื่อสาร โดยแยกความหมายทางภาษาของคำออกจากหลักธรรมที่นำมาเชื่อมโยง เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจทั้งการใช้ถ้อยคำอย่างเหมาะสมและคุณค่าทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง

สาระการเรียนรู้ทั้ง ๓ หน่วยจึงมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน โดยหน่วยที่ ๑ ใช้คำศัพท์และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานในการฝึกสติทางภาษา หน่วยที่ ๒ ใช้คำเมืองและมารยาททางภาษาล้านนาเป็นเนื้อหาสำหรับฝึกเลือกใช้ถ้อยคำตามบุคคลและสถานการณ์ ส่วนหน่วยที่ ๓ ให้ผู้เรียนนำความรู้ทั้งสองส่วนไปใช้ในการรับฟัง รวบรวม และถ่ายทอดเรื่องราวของวัดและชุมชน เพื่อพัฒนาทักษะภาษาไทย สติทางภาษา และความเข้าใจวัฒนธรรมชุมชนตามผลลัพธ์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

ข้อควรตรวจสอบก่อนนำไปใช้เป็นหลักสูตรฉบับสมบูรณ์: บัญชีคำศัพท์และตารางบูรณาการที่เพิ่มเติมนี้เป็น เนื้อหาที่เสนอสำหรับปรับปรุงหลักสูตรตามข้อท้วงของผู้ทรง ยังไม่ควรระบุว่าเป็นรายการที่ใช้ในการทดลองเดิมทั้งหมด โดยเฉพาะรูปเขียนคำเมือง เช่น “จ๊ะไปอู้ดัง” และ “จ๊ะไปปากนัก” รวมถึงระดับความสุภาพของคำลงท้าย ควรให้ผู้รู้ภาษาในพื้นที่ตรวจสอบก่อนยืนยันเป็นเนื้อหาสอนจริง

๓.๔ ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยการเรียนรู้กับผลลัพธ์การเรียนรู้ของหลักสูตร

หลักสูตรพุทธภาษาเพื่อเสริมสร้างสติและวัฒนธรรมชุมชนสำหรับเยาวชนต้นแบบ กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยการเรียนรู้กับผลลัพธ์การเรียนรู้ทั้ง ๓ ด้าน ได้แก่ ทักษะภาษาไทย สติทางภาษา และความเข้าใจวัฒนธรรมชุมชน โดยให้แต่ละหน่วยมีผลลัพธ์หลักตามลักษณะของเนื้อหาและเชื่อมโยงกับผลลัพธ์ด้านอื่นผ่านการฝึกปฏิบัติ ดังรายละเอียดในตารางที่ ๓.๒

ตารางที่ ๓.๒ ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยการเรียนรู้กับผลลัพธ์การเรียนรู้ของหลักสูตร

หน่วยการเรียนรู้	ทักษะภาษาไทย	สติทางภาษา	ความเข้าใจวัฒนธรรมชุมชน
หน่วยที่ ๑ สติในภาษา	✓	✓✓	✓
หน่วยที่ ๒ วัจนปฏิบัติล้านนา	✓✓	✓	✓✓
หน่วยที่ ๓ ภาษา พุทธธรรม และวัฒนธรรมชุมชน	✓✓	✓	✓✓

หมายเหตุ: เครื่องหมาย ✓✓ หมายถึง ผลลัพธ์ที่เน้นเป็นหลัก และ ✓ หมายถึง ผลลัพธ์ที่ส่งเสริมร่วมกัน

จากตารางที่ ๓.๒ หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ สติในภาษา เน้นผลลัพธ์ด้านสติทางภาษา โดยให้ผู้เรียนฝึกรู้เท่าทันความคิดและอารมณ์ รับฟังคู่สนทนาอย่างตั้งใจ และพิจารณาถ้อยคำก่อนพูด ควบคู่กับการพัฒนาทักษะการฟังและการพูดภาษาไทย ส่วนความเข้าใจวัฒนธรรมชุมชนเชื่อมโยงผ่านการพิจารณามารยาทในการรับฟังและการแสดงความเคารพต่อคู่สนทนา

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ วัจนปฏิบัติล้านนา เน้นผลลัพธ์ด้านทักษะภาษาไทยและความเข้าใจวัฒนธรรมชุมชน โดยให้ผู้เรียนศึกษาความหมายและหน้าที่ของคำเมือง คำเรียกขาน คำลงท้าย และถ้อยคำที่ใช้แสดงเจตนาในสถานการณ์ต่าง ๆ พร้อมฝึกเลือกใช้ภาษาให้เหมาะสมกับบุคคลและกาลเทศะ ส่วนสติทางภาษาเป็นกระบวนการที่ใช้กำกับการเลือกถ้อยคำและการตอบสนองต่อคู่สนทนา

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ ภาษา พุทธธรรม และวัฒนธรรมชุมชน เน้นผลลัพธ์ด้านทักษะภาษาไทยและความเข้าใจวัฒนธรรมชุมชน โดยให้ผู้เรียนนำความรู้จากหน่วยการเรียนรู้ก่อนหน้ามาใช้ในการรับฟังเรื่องเล่า การตั้งคำถาม การบันทึกและเรียบเรียงข้อมูล ตลอดจนการนำเสนอเรื่องราวของวัดและ

ชุมชน การฝึกสติทางภาษาปรากฏในกระบวนการรับฟัง การพิจารณาคำถาม และการเลือกใช้ถ้อยคำขณะถ่ายทอดข้อมูล

การกำหนดความสัมพันธ์ดังกล่าวใช้เป็นแนวทางในการออกแบบกิจกรรมและเลือกเครื่องมือประเมินผล โดยแต่ละหน่วยการเรียนรู้ต้องมีหลักฐานที่แสดงพัฒนาการของผู้เรียนตามผลลัพธ์ที่กำหนดไว้ และสามารถนำผลการประเมินมาพิจารณาร่วมกันเพื่อสรุปผลการเรียนรู้เมื่อสิ้นสุดหลักสูตร

๓.๕ การจัดลำดับกิจกรรมการเรียนรู้

หลักสูตรพุทธภาษาเพื่อเสริมสร้างสติและวัฒนธรรมชุมชนสำหรับเยาวชนต้นแบบ กำหนดลำดับกิจกรรมการเรียนรู้จากการฝึกสังเกตพฤติกรรมทางภาษาของตนเอง การใช้ภาษาให้เหมาะสมกับบุคคลและบริบทวัฒนธรรมล้านนา ไปสู่การนำความรู้ไปใช้ในการเรียนรู้และถ่ายทอดเรื่องราวของวัดและชุมชน โดยจัดกิจกรรมต่อเนื่องกันตามโครงสร้างหลักสูตร ๒๐ ชั่วโมง ดังรายละเอียดในตารางที่ ๓.๓

ตารางที่ ๓.๓ ลำดับกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดหลักสูตร

ลำดับ	หน่วยการเรียนรู้และกิจกรรม	เวลา
๑	หน่วยที่ ๑ กิจกรรมรู้ทันคำพูดของตน	๒ ชั่วโมง
๒	หน่วยที่ ๑ กิจกรรมฟังอย่างมีสติ	๒ ชั่วโมง
๓	หน่วยที่ ๑ กิจกรรมสัมมาวาจาในชีวิตประจำวัน	๒ ชั่วโมง
๔	หน่วยที่ ๒ กิจกรรมภาษาและกาลเทศะในชุมชนล้านนา	๒ ชั่วโมง
๕	หน่วยที่ ๒ กิจกรรมเรียนรู้คำเมืองและการสื่อสารกับชุมชน	๒ ชั่วโมง
๖	หน่วยที่ ๒ กิจกรรมฝึกสื่อสารในสถานการณ์จริง	๓ ชั่วโมง
๗	หน่วยที่ ๓ กิจกรรมเรียนรู้เรื่องเล่าและคำสอนของชุมชน	๒ ชั่วโมง
๘	หน่วยที่ ๓ กิจกรรมเก็บข้อมูลและเรียบเรียงเรื่องเล่า	๒ ชั่วโมง
๙	หน่วยที่ ๓ กิจกรรมนำเสนอผลงานและทบทวนการเรียนรู้	๓ ชั่วโมง
รวม	๓ หน่วยการเรียนรู้ ๙ กิจกรรม	๒๐ ชั่วโมง

การดำเนินกิจกรรมให้เป็นไปตามลำดับที่กำหนด เนื่องจากทักษะในแต่ละหน่วยเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ในหน่วยถัดไป โดยผู้เรียนเริ่มจากการฝึกฟังและพูดอย่างมีสติ ก่อนฝึกใช้ภาษาในสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมล้านนา และนำทักษะดังกล่าวไปใช้ในการสอบถาม เรียบเรียง และนำเสนอเรื่องราวของชุมชน

ผู้ดำเนินกิจกรรมสามารถจัดช่วงเวลาการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับบริบทของวัดและความพร้อมของเยาวชน โดยคงลำดับกิจกรรมและจำนวนชั่วโมงของแต่ละหน่วยไว้ตามโครงสร้างหลักสูตร การกำหนดวันและช่วงเวลาจัดกิจกรรมให้ระบุไว้ในกำหนดการดำเนินหลักสูตร เพื่อให้สามารถตรวจสอบความครบถ้วนของการจัดการเรียนรู้ได้

ตารางที่ ๓.๔ บัญชีถ้อยคำเมืองล้านนาที่เชื่อมโยงกับการเสริมสร้างสติ

ลำดับ	คำหรือถ้อยคำเมือง	ความหมายภาษาไทย	การเสริมสร้างสติที่นำไปสอนได้
๑	สุมาเต๊อะ	ขอโทษด้วย ขออภัย	รู้จักพิจารณาการกระทำของตน ขออภัยก่อนกระทำสิ่งที่อาจล่วงเกินผู้อื่น หรือเมื่อทำผิด
๒	ขอสุมา	ขอขมา ขออภัย	ฝึกความอ่อนน้อมและการยอมรับความผิดของตน
๓	เจ้า	คำลงท้ายแสดงความสุภาพในบางบริบท	ฝึกตระหนักถึงบุคคลที่กำลังสนทนาด้วยและเลือกใช้คำลงท้ายให้เหมาะสม
๔	เน้อ	นะ	ฝึกใช้น้ำเสียงและถ้อยคำที่คำนึงถึงความรู้สึกของผู้ฟัง
๕	กึ๊ด	คิด	ฝึกคิดก่อนพูดและพิจารณาผลของคำพูด
๖	ฮู้ตั๋ว	รู้ตัว	ฝึกสังเกตความคิด อารมณ์ และพฤติกรรมของตน
๗	ใจ๋เย็น	ใจเย็น	ฝึกระงับอารมณ์ก่อนตอบโต้
๘	อู้	พูด	ฝึกตระหนักถึงถ้อยคำที่ตนเลือกใช้
๙	จ๊ะไปอู้ดัง	อย่าพูดเสียงดัง	ฝึกควบคุมน้ำเสียงตามสถานการณ์
๑๐	จ๊ะไปปากนัก	อย่าพูดมาก	ฝึกพิจารณาความจำเป็นและความเหมาะสมของการพูด
๑๑	ฟั่ง	รีบ	ใช้ฝึกการไม่ด่วนตอบสนองต่อเหตุการณ์
๑๒	ผ่อ	ดู มอง	ฝึกสังเกตสถานการณ์ก่อนตัดสินใจ
๑๓	หัน	เห็น	ฝึกแยกสิ่งที่สังเกตเห็นออกจากความคิดเห็นของตน
๑๔	หื้อ	ให้	ฝึกการใช้ภาษาเพื่อช่วยเหลือและแบ่งปัน
๑๕	เป๋นห่วงเน้อ	เป็นห่วงนะ	ฝึกแสดงความเอาใจใส่ต่อผู้อื่น
๑๖	สบายดีบ่	สบายดีไหม	ฝึกเริ่มต้นการสนทนาด้วยความใส่ใจ
๑๗	กิ๋นข้าวแล้วกา	กินข้าวแล้วหรือยัง	ฝึกถามไถ่ทุกข์สุขและรับฟังคำตอบ
๑๘	ข้าเจ้า	คำแทนตัวผู้พูดอย่างสุภาพในบางบริบท	ฝึกเลือกสรรพนามให้เหมาะสมกับคู่สนทนา

๑๙	อุ๊ย	คำเรียกผู้สูงอายุ เช่น ป้ออุ๊ย แม่อุ๊ย	ฝึกการใช้คำเรียกขานและแสดงความเคารพต่อผู้ใหญ่
๒๐	ขอบคุณนัก ๆ	ขอบคุณมาก ๆ	ฝึกระลึกถึงความช่วยเหลือที่ได้รับและแสดงความขอบคุณ

คำและถ้อยคำส่วนหนึ่งตรวจเทียบกับแหล่งรวบรวมคำเมืองและข้อมูลการใช้ภาษาล้านนาแล้ว แต่ รายการนี้ยังเป็นบัญชีเสนอเพื่อพัฒนาหลักสูตร ไม่ใช่บัญชีคำที่ผ่านการตรวจสอบกับผู้รู้ในพื้นที่วัดไร่เชิญตะวันครบทุกคำ อีกทั้งบางรายการเป็นคำศัพท์ทั่วไปที่นำมาสร้างกิจกรรมฝึกสติ มิใช่ถ้อยคำสอนสติโดยความหมายตรงตัว

หมวดที่ ๔

การจัดกระบวนการเรียนรู้

๔.๑ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด “๔ รู้ ๕ ขั้น ๓ ผลลัพธ์”

หลักสูตรพุทธภาษาเพื่อเสริมสร้างสติและวัฒนธรรมชุมชนสำหรับเยาวชนต้นแบบ ใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ “๔ รู้ ๕ ขั้น ๓ ผลลัพธ์” เป็นกรอบในการดำเนินกิจกรรมทั้ง ๓ หน่วยการเรียนรู้ โดยกำหนดองค์ประกอบ ๔ รู้ ได้แก่ รู้ตน รู้คำ รู้คน และรู้วัฒนธรรม เป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ ผ่านกระบวนการ ๕ ขั้น ได้แก่ เตรียมสติ เรียนรู้ภาษา ฝึกจากสถานการณ์ ทบทวนประสบการณ์ และนำไปใช้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดผลลัพธ์ ๓ ด้าน ได้แก่ ทักษะภาษาไทย สติทางภาษา และความเข้าใจวัฒนธรรมชุมชน ดังแสดงในภาพที่ ๔.๑ ต่อไปนี้

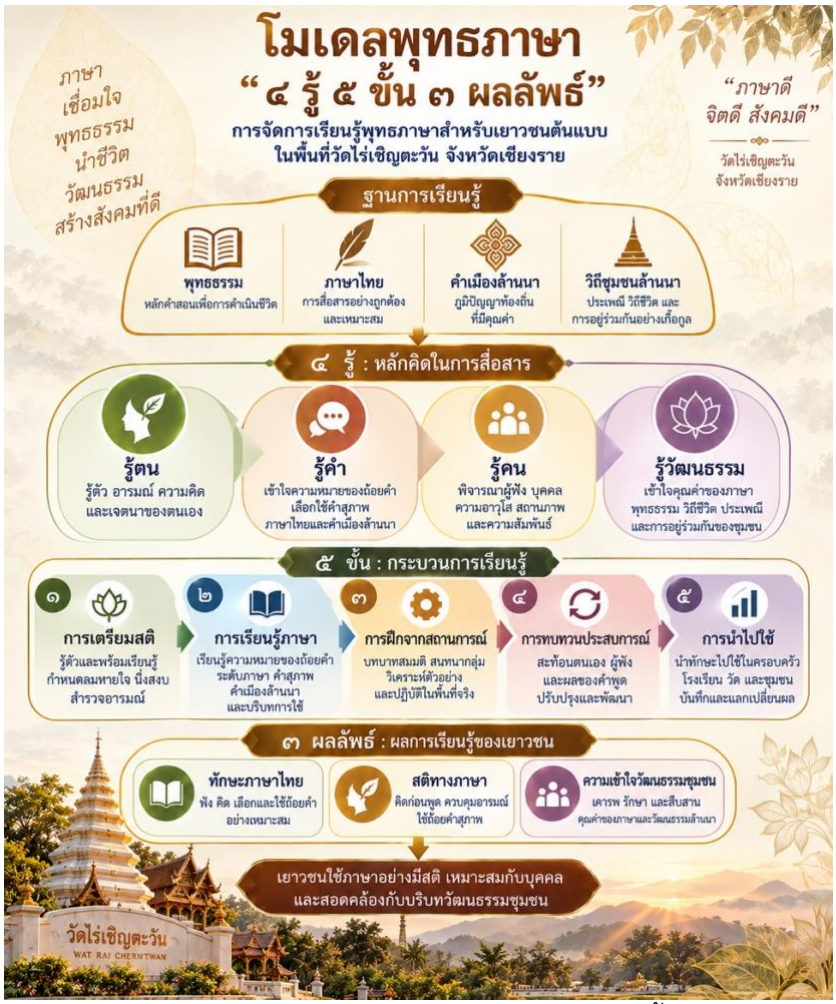

ภาพที่ ๔.๑ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด “๔ รู้ ๕ ขั้น ๓ ผลลัพธ์”

ภาพที่ ๔.๒ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ “๔ รู้ ๕ ขั้น ๓ ผลลัพธ์” ของหลักสูตรพุทธภาษาเพื่อเสริมสร้างสติและวัฒนธรรมชุมชนสำหรับเยาวชนต้นแบบ

๔.๑.๑ องค์ประกอบด้านการเรียนรู้ “๔ รู้”

องค์ประกอบด้านการเรียนรู้กำหนดสิ่งที่ผู้เรียนต้องตระหนักและนำมาใช้ประกอบการสื่อสาร ดังนี้

๑. รู้ตน หมายถึง การตระหนักถึงความคิด อารมณ์ เจตนา และพฤติกรรมทางภาษาของตนเอง สามารถสังเกตความรู้สึกที่เกิดขึ้นระหว่างการฟังและการพูด และพิจารณาความพร้อมของตนก่อนตอบสนองต่อคู่สนทนา

๒. รู้คำ หมายถึง การเข้าใจความหมายและหน้าที่ของถ้อยคำ สามารถเลือกใช้คำเรียกขาน คำลงท้าย และถ้อยคำแสดงเจตนาให้ตรงกับความต้องการสื่อสาร โดยคำนึงถึงความสุภาพและผลที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้ภาษา

๓. รู้คน หมายถึง การเข้าใจสถานภาพ ความสัมพันธ์ และความรู้สึกของคู่สนทนา สามารถปรับวิธีพูด น้ำเสียง และการรับฟังให้เหมาะสมกับบุคคลและสถานการณ์ โดยให้ความสำคัญกับการเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น

๔. รู้วัฒนธรรม หมายถึง การเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและวิถีชีวิตของชุมชนล้านนา สามารถพิจารณาความเหมาะสมของคำเมือง มารยาททางภาษา และถ้อยคำแสดงความเคารพตามบริบทของวัดและชุมชน

๔.๑.๒ กระบวนการจัดการเรียนรู้ “๕ ขั้น”

การจัดกิจกรรมแต่ละครั้งใช้กระบวนการเรียนรู้ ๕ ขั้น โดยปรับระยะเวลาและวิธีดำเนินการให้เหมาะสมกับเนื้อหาของกิจกรรม ดังนี้

๑. ขั้นเตรียมสติ ผู้ดำเนินกิจกรรมให้ผู้เรียนเตรียมความพร้อมก่อนเรียนรู้ด้วยการกำหนดสติ สังเกตความคิดและอารมณ์ของตนเอง พร้อมเชื่อมโยงประสบการณ์การใช้ภาษาในชีวิตประจำวันเข้ากับประเด็นที่จะเรียนรู้

๒. ขั้นเรียนรู้ภาษา ผู้เรียนศึกษาความหมาย หน้าที่ และความเหมาะสมของถ้อยคำผ่านตัวอย่างการสนทนา เรื่องเล่า หรือสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของกิจกรรม โดยพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างภาษา เจตนาของผู้พูด และบริบทการสื่อสาร

๓. ขั้นฝึกจากสถานการณ์ ผู้เรียนฝึกฟัง พูด ตั้งคำถาม หรือเลือกใช้ถ้อยคำผ่านสถานการณ์จำลองและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับวัดและชุมชน โดยนำหลักสติและสัมมาวาจามาใช้ประกอบการตัดสินใจในการสื่อสาร

๔. ขั้นทบทวนประสบการณ์ ผู้เรียนสะท้อนผลจากการฝึกปฏิบัติ โดยพิจารณาถ้อยคำที่ตนเลือกใช้ ความรู้สึกระหว่างการสื่อสาร และผลที่เกิดขึ้นกับคู่สนทนา พร้อมรับฟังข้อเสนอแนะเพื่อนำไปปรับปรุงการใช้ภาษา

๕. ขั้นนำไปใช้ ผู้เรียนกำหนดแนวทางนำความรู้และทักษะที่ได้รับไปใช้ในการสื่อสารในชีวิตประจำวัน โดยเชื่อมโยงกับสถานการณ์ในครอบครัว โรงเรียน วัด หรือชุมชนตามความเหมาะสม

๔.๑.๓ ผลลัพธ์การเรียนรู้ “๓ ผลลัพธ์”

กระบวนการจัดการเรียนรู้ทั้ง ๕ ขั้นมุ่งให้ผู้เรียนเกิดผลลัพธ์ ๓ ด้าน ได้แก่

๑. ทักษะภาษาไทย ผู้เรียนสามารถฟัง จับประเด็น เลือกใช้ถ้อยคำ และถ่ายทอดเรื่องราวได้เหมาะสมกับบุคคลและสถานการณ์

๒. สติทางภาษา ผู้เรียนสามารถรู้เท่าทันความคิดและอารมณ์ของตนเอง รับฟังอย่างตั้งใจ พิจารณาก่อนพูด และปรับการสื่อสารให้เหมาะสมตามหลักสัมมาวาจา

๓. ความเข้าใจวัฒนธรรมชุมชน ผู้เรียนสามารถเข้าใจความหมายและหน้าที่ของคำเมืองมารยาททางภาษา และเรื่องราวของชุมชน ตลอดจนนำความเข้าใจดังกล่าวไปใช้ในการสื่อสารและถ่ายทอดข้อมูลอย่างให้เกียรติ

รูปแบบ “๔ รู้ ๕ ขั้น ๓ ผลลัพธ์” จึงเป็นกรอบร่วมสำหรับการออกแบบกิจกรรม การฝึกปฏิบัติ และการประเมินผล โดยผู้ดำเนินกิจกรรมต้องพิจารณาให้เนื้อหาและวิธีการเรียนรู้ในแต่ละขั้นสัมพันธ์กับผลลัพธ์ที่กำหนดไว้ของหน่วยการเรียนรู้นั้น

๔.๒ แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรพุทธภาษาเพื่อเสริมสร้างสติและวัฒนธรรมชุมชนสำหรับเยาวชนต้นแบบ ใช้การเรียนรู้ผ่านการฝึกปฏิบัติและประสบการณ์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยให้ผู้เรียนได้ฟัง พูด สังเกตพฤติกรรมทางภาษาของตนเอง ฝึกใช้ถ้อยคำในสถานการณ์ต่าง ๆ และทบทวนผลของการสื่อสาร กิจกรรมแต่ละหน่วยดำเนินการตามกระบวนการ “๕ ขั้น” ได้แก่ เตรียมสติ เรียนรู้ภาษา ฝึกจากสถานการณ์ ทบทวนประสบการณ์ และนำไปใช้ โดยมีแนวทางการจัดกิจกรรม ดังนี้

๑. การเรียนรู้จากประสบการณ์เดิมของผู้เรียน ผู้ดำเนินกิจกรรมใช้คำถามหรือสถานการณ์ใกล้ตัวเพื่อให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนประสบการณ์เกี่ยวกับการฟังและการพูด เช่น การสนทนากับผู้ปกครอง การสื่อสารกับเพื่อน และการใช้ภาษาในพื้นที่วัด ก่อนเชื่อมโยงเข้าสู่สาระการเรียนรู้ของแต่ละกิจกรรม

๒. การเรียนรู้ผ่านตัวอย่างภาษา ผู้เรียนศึกษาถ้อยคำ บทสนทนา และเรื่องเล่าที่สัมพันธ์กับเนื้อหาของหน่วยการเรียนรู้ โดยร่วมกันพิจารณาความหมาย เจตนาของผู้พูด สถานภาพของคู่สนทนา และความเหมาะสมของการใช้ภาษา เพื่อให้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างถ้อยคำกับบริบทการสื่อสาร

๓. การฝึกปฏิบัติผ่านสถานการณ์ ผู้เรียนฝึกฟังและพูดผ่านกิจกรรมคู่หรือกิจกรรมกลุ่ม โดยใช้สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว โรงเรียน วัด และชุมชน ฝึกเลือกใช้คำเรียกขาน คำลงท้าย และถ้อยคำแสดงเจตนาให้เหมาะสม พร้อมนำหลักสติและสัมมาวาจามากำกับการสื่อสาร

๔. การเรียนรู้จากบุคคลและแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ผู้เรียนฝึกตั้งคำถาม รับฟัง และบันทึกเรื่องราวจากพระวิทยากรหรือบุคคลในพื้นที่ตามความเหมาะสม โดยเน้นมารยาทในการสอบถาม การจับประเด็นสำคัญ และการให้เกียรติเจ้าของข้อมูล เพื่อนำความรู้ที่ได้รับมาเรียบเรียงและถ่ายทอดด้วยภาษาของตนเอง

๕. การทบทวนและสะท้อนผลการเรียนรู้ หลังการฝึกปฏิบัติ ผู้ดำเนินกิจกรรมเปิดโอกาสให้ผู้เรียนทบทวนว่าตนเลือกใช้ถ้อยคำอย่างไร มีความคิดหรืออารมณ์ใดเกิดขึ้นระหว่างการสื่อสาร และควรปรับปรุงพฤติกรรมส่วนใด โดยใช้การสนทนาแลกเปลี่ยนและแบบบันทึกการเรียนรู้ตามความเหมาะสม

๖. การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ผู้เรียนเชื่อมโยงสิ่งที่ได้เรียนรู้กับสถานการณ์ที่พบจริง โดยกำหนดแนวทางการฟัง การพูด และการใช้ถ้อยคำที่ตนสามารถนำไปปฏิบัติได้ เพื่อให้การเรียนรู้ต่อเนื่องจากกิจกรรมในหลักสูตรไปสู่การสื่อสารในชีวิตประจำวัน

แนวทางดังกล่าวใช้ร่วมกันตลอดทั้ง ๓ หน่วยการเรียนรู้ โดยปรับลักษณะของตัวอย่างภาษา สถานการณ์ฝึกปฏิบัติ และภาระงานให้สัมพันธ์กับสาระและผลลัพธ์ของแต่ละกิจกรรม

๔.๓ บทบาทของผู้ดำเนินกิจกรรมและผู้เรียน

การจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักสูตรกำหนดบทบาทของผู้ดำเนินกิจกรรมและผู้เรียนให้สัมพันธ์กับการฝึกปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสพัฒนาทักษะภาษาไทย สติทางภาษา และความเข้าใจวัฒนธรรมชุมชนอย่างต่อเนื่อง

๔.๓.๑ บทบาทของผู้ดำเนินกิจกรรม

๑. ศึกษาวัตถุประสงค์ ผลลัพธ์การเรียนรู้ สาระสำคัญ และขั้นตอนการจัดกิจกรรมก่อนดำเนินการเรียนรู้

๒. เตรียมตัวอย่างภาษา สถานการณ์ฝึกปฏิบัติ สื่อการเรียนรู้ และเครื่องมือบันทึกผลให้สอดคล้องกับเนื้อหาของแต่ละกิจกรรม

๓. ดำเนินกิจกรรมตามกระบวนการ “๕ ขั้น” โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนฝึกฟัง พูด แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และทบทวนพฤติกรรมทางภาษาของตนเอง

๔. ใช้คำถามกระตุ้นให้ผู้เรียนพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างความคิด อารมณ์ เจตนา ถ้อยคำ และผลที่เกิดขึ้นกับคู่สนทนา โดยหลีกเลี่ยงการตัดสินตัวบุคคลจากข้อผิดพลาดในการใช้ภาษา

๕. ให้คำแนะนำเกี่ยวกับความเหมาะสมของถ้อยคำ น้ำเสียง และมารยาทในการสื่อสาร พร้อมส่งเสริมให้ผู้เรียนปรับปรุงการใช้ภาษาด้วยตนเอง

๖. สังเกตและบันทึกพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนตามเครื่องมือที่กำหนด รวมถึงนำข้อมูลที่ได้มาใช้ประกอบการให้ข้อเสนอแนะระหว่างกิจกรรม

๔.๓.๒ บทบาทของผู้เรียน

๑. เข้าร่วมกิจกรรมตามลำดับการเรียนรู้และปฏิบัติตามข้อตกลงร่วมกันในการฟังและการพูด

๒. สังเกตความคิด อารมณ์ และพฤติกรรมทางภาษาของตนเองระหว่างการเรียนรู้และการฝึกปฏิบัติ

๓. ฝึกเลือกใช้ถ้อยคำให้เหมาะสมกับบุคคลและสถานการณ์ พร้อมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นด้วยความเคารพ

๔. มีส่วนร่วมในการสนทนา การฝึกสถานการณ์ และการเรียนรู้จากบุคคลหรือแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

๕. บันทึกและทบทวนประสบการณ์การใช้ภาษาของตนเอง โดยนำข้อเสนอแนะไปปรับปรุงการสื่อสาร

๖. นำความรู้และทักษะที่ได้รับไปทดลองใช้ในสถานการณ์ที่เหมาะสมกับชีวิตประจำวัน

๔.๔ สื่อและแหล่งเรียนรู้

การจัดกิจกรรมตามหลักสูตรใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับสาระการเรียนรู้ทั้ง ๓ หน่วย โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ความชัดเจนของตัวอย่างภาษา และบริบทของวัดไร่เชิญตะวัน จังหวัดเชียงราย ดังนี้

๔.๔.๑ สื่อการเรียนรู้

๑. เอกสารประกอบกิจกรรม ได้แก่ ใบความรู้เกี่ยวกับสติในการสื่อสาร หลักสัมมาวาจา การเลือกใช้ถ้อยคำ และมารยาททางภาษา เพื่อให้ผู้เรียนใช้ประกอบการศึกษาและฝึกปฏิบัติ

๒. ตัวอย่างภาษาและสถานการณ์สนทนา ได้แก่ บทสนทนา ตัวอย่างคำเรียกขาน คำลงท้าย และถ้อยคำแสดงเจตนาในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อใช้ในการวิเคราะห์และฝึกเลือกใช้ภาษา

๓. ใบงานและแบบบันทึกการเรียนรู้ ได้แก่ ใบงานวิเคราะห์การใช้ภาษา แบบบันทึกสติทางภาษา และแบบบันทึกเรื่องเล่าหรือข้อมูลจากชุมชน เพื่อให้ผู้เรียนบันทึกผลการฝึกปฏิบัติและทบทวนประสบการณ์ของตนเอง

๔. สื่อสำหรับการนำเสนอผลงาน ได้แก่ กระดาษ เครื่องเขียน และอุปกรณ์ประกอบการนำเสนอที่เหมาะสมกับกิจกรรม เพื่อให้ผู้เรียนเรียบเรียงและถ่ายทอดเรื่องราวที่ได้เรียนรู้

๔.๔.๒ แหล่งเรียนรู้

๑. วัดไร่เชิญตะวัน จังหวัดเชียงราย ใช้เป็นพื้นที่จัดกิจกรรมและเป็นบริบทสำหรับเรียนรู้การใช้ภาษา มารยาทในการสื่อสาร และเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาและชุมชน

๒. พระวิทยากรและผู้ดำเนินกิจกรรม เป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับหลักสติ สัมมาวาจา และการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการสื่อสาร

๓. บุคคลในชุมชน เป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับคำเมือง มารยาททางภาษา เรื่องเล่า และประสบการณ์ที่สะท้อนวิถีชีวิตของชุมชน โดยการเรียนรู้จากบุคคลต้องคำนึงถึงความเหมาะสมของการสอบถามและการให้เกียรติเจ้าของข้อมูล

การเลือกใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ให้พิจารณาตามวัตถุประสงค์ของกิจกรรมแต่ละครั้ง โดยเน้นสื่อที่ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกใช้ภาษาจริงและสามารถทบทวนผลการเรียนรู้ของตนเองได้

๔.๕ การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้

การจัดบรรยากาศการเรียนรู้ตามหลักสูตรมุ่งให้ผู้เรียนรู้สึกปลอดภัยในการแสดงความคิดเห็น กล้าฝึกใช้ภาษา และสามารถทบทวนข้อผิดพลาดของตนเองโดยไม่เกิดความกังวลจากการถูกตำหนิ ผู้ดำเนินกิจกรรมจึงควรกำหนดข้อตกลงร่วมกันเกี่ยวกับการรับฟัง การพูด และการเคารพความคิดเห็นของผู้อื่นก่อนเริ่มกิจกรรม

การจัดพื้นที่เรียนรู้ควรเอื้อต่อการสนทนาและการฝึกปฏิบัติร่วมกัน โดยสามารถปรับรูปแบบการนั่งเป็นวงสนทนา กลุ่มย่อย หรือคู่สนทนาตามลักษณะของกิจกรรม สำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้จากวัดและชุมชน ให้พิจารณาความเหมาะสมของสถานที่ ความปลอดภัยของผู้เรียน และการไม่รบกวนกิจกรรมตามปกติของพื้นที่

ผู้ดำเนินกิจกรรมควรใช้ถ้อยคำและน้ำเสียงที่สุภาพ รับฟังผู้เรียนอย่างตั้งใจ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแก้ไขการสื่อสารของตนเอง การให้ข้อเสนอแนะควรมุ่งที่พฤติกรรมการใช้ภาษา เช่น ความชัดเจนของถ้อยคำ ความเหมาะสมของน้ำเสียง และการรับฟังคู่สนทนา มากกว่าการวิจารณ์ลักษณะส่วนบุคคล สำหรับการเรียนรู้คำเมืองและวัฒนธรรมชุมชน ให้ส่งเสริมการเคารพความแตกต่างทางภาษา โดยไม่ใช้สำเนียงหรือรูปภาษาของผู้เรียนเป็นเหตุในการล้อเลียนหรือเปรียบเทียบคุณค่าของบุคคล เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความมั่นใจในการฝึกสื่อสารและเห็นคุณค่าของภาษาที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชน

๔.๖ การติดตามและทบทวนผลระหว่างจัดกิจกรรม

การติดตามผลระหว่างจัดกิจกรรมเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ โดยมุ่งตรวจสอบว่าผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในการฟัง การพูด และการพิจารณาความเหมาะสมของถ้อยคำได้เพียงใด ผู้ดำเนินกิจกรรมใช้การสังเกตพฤติกรรม การพิจารณาผลงาน และการทบทวนประสบการณ์ของผู้เรียนประกอบกัน ดังนี้

๑. การสังเกตพฤติกรรมระหว่างกิจกรรม พิจารณาการรับฟัง การรอจังหวะพูด การเลือกใช้ถ้อยคำ การควบคุมน้ำเสียง และการแสดงความเคารพต่อคู่สนทนา ตามประเด็นที่กำหนดในเครื่องมือสังเกต

๒. การตรวจผลงานจากการฝึกปฏิบัติ พิจารณาความสามารถในการจับประเด็น การเลือกใช้ภาษาในสถานการณ์ การเรียบเรียงข้อมูล และการถ่ายทอดเรื่องราวตามลักษณะของกิจกรรม

๓. การทบทวนประสบการณ์ของผู้เรียน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้ พฤติกรรมการสื่อสารที่ตนทำได้เหมาะสม และประเด็นที่ต้องการปรับปรุง โดยใช้การสนทนาหรือแบบบันทึกการเรียนรู้

๔. การให้ข้อเสนอแนะระหว่างเรียนรู้ ผู้ดำเนินกิจกรรมให้คำแนะนำที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมหรือผลงานที่สังเกตได้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปปรับปรุงการฝึกปฏิบัติในกิจกรรมถัดไป

หมวดที่ ๕

แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

๕.๑ หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ สติในภาษา

ระยะเวลา ๖ ชั่วโมง จำนวน ๓ กิจกรรม

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ สติในภาษา มุ่งพัฒนาความสามารถของผู้เรียนในการรู้เท่าทันความคิด อารมณ์ และเจตนาของตนเองขณะใช้ภาษา โดยนำคำศัพท์และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเป็นเนื้อหาประกอบการฝึกฟังและพูดอย่างมีสติ ผู้เรียนจะได้ศึกษาความหมายของคำศัพท์ ฝึกพิจารณาถ้อยคำก่อนพูด รับฟังคู่สนทนาอย่างตั้งใจ และนำหลักสัมมาวาจามาใช้ในสถานการณ์ใกล้ตัว การจัดกิจกรรมใช้กระบวนการเรียนรู้ “๕ ขั้น” เพื่อให้ผู้เรียนเชื่อมโยงความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมกับพฤติกรรมการสื่อสารที่สามารถสังเกตและปรับปรุงได้

ผลลัพธ์การเรียนรู้ประจำหน่วย

เมื่อสิ้นสุดหน่วยการเรียนรู้นี้ ผู้เรียนสามารถ

๑. อธิบายความหมายของคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภาษาได้

๒. สังเกตความคิดและอารมณ์ของตนเองก่อนและระหว่างการสื่อสารได้

๓. รับฟังคู่สนทนาอย่างตั้งใจ จับประเด็นสำคัญ และไม่ด่วนตอบโต้ด้วยอารมณ์

๔. เลือกใช้ถ้อยคำตามหลักสัมมาวาจาได้เหมาะสมกับบุคคลและสถานการณ์

๕. ทบทวนพฤติกรรมการใช้ภาษาของตนเองและเสนอแนวทางปรับปรุงได้

๕.๑.๑ แผนการจัดกิจกรรมที่ ๑ รู้ทันคำพูดของตน

ระยะเวลา ๒ ชั่วโมง

๑. สาระสำคัญ

การใช้ภาษาอย่างมีสติเริ่มจากการรู้เท่าทันความคิด อารมณ์ และเจตนาของตนเองก่อนแสดงออกทางถ้อยคำ ผู้เรียนจำเป็นต้องเข้าใจว่าคำพูดมีความสัมพันธ์กับสภาวะทางอารมณ์และอาจส่งผลต่อความรู้สึกของคู่สนทนา กิจกรรมนี้จึงใช้คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ สติ สัมปชัญญะ โยนิโสมนสิการ อัปปมาทะ หิริ และโอตตัปปะ เป็นเนื้อหาสำหรับฝึกพิจารณาตนเองและเลือกใช้ถ้อยคำอย่างรอบคอบ

๒. จุดประสงค์การเรียนรู้

๑) ผู้เรียนอธิบายความหมายของคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาที่กำหนดได้

๒) ผู้เรียนระบุความสัมพันธ์ระหว่างความคิด อารมณ์ เจตนา และคำพูดจากสถานการณ์ตัวอย่างได้

๓) ผู้เรียนฝึกหยุดพิจารณาความเหมาะสมของถ้อยคำก่อนตอบสนองต่อคู่สนทนาได้

๓. เนื้อหาการเรียนรู้

คำศัพท์	**ความหมาย**	**การนำไปใช้ในการสื่อสาร**
สติ	ความระลึกรู้	รู้ตัวว่ากำลังคิดหรือรู้สึกอย่างไรก่อนพูด
สัมปชัญญะ	ความรู้ตัวทั่วพร้อม	ตระหนักว่ากำลังพูดอะไร พูดกับใคร และมีจุดมุ่งหมายใด
โยนิโสมนสิการ	การพิจารณาโดยแยบคาย	ไตร่ตรองเหตุผลและผลของคำพูด
อัปปมาทะ	ความไม่ประมาท	ระมัดระวังถ้อยคำที่อาจทำให้ผู้อื่นเสียใจ
หิริ	ความละอายต่อการทำชั่ว	ยับยั้งตนเองจากการพูดเท็จหรือกล่าวร้าย
โอตตัปปะ	ความเกรงกลัวต่อผลของการทำชั่ว	พิจารณาผลเสียก่อนใช้ถ้อยคำที่ไม่เหมาะสม

สถานการณ์สำหรับฝึกพิจารณาถ้อยคำ

สถานการณ์ที่ ๑ เพื่อนพูดตำหนิผลงานของผู้เรียนต่อหน้าบุคคลอื่น ผู้เรียนรู้สึกไม่พอใจและต้องการตอบโต้ทันที

สถานการณ์ที่ ๒ ผู้เรียนได้รับข้อมูลเกี่ยวกับเพื่อนจากบุคคลอื่น แต่ยังไม่ทราบว่าข้อมูลนั้นเป็นความจริงหรือไม่

สถานการณ์ที่ ๓ ผู้เรียนต้องการปฏิเสธคำขอร้องของผู้ใหญ่ แต่กังวลว่าการปฏิเสธจะทำให้ผู้ฟังไม่พอใจ

๔. ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นตอน	**วิธีดำเนินกิจกรรม**	**เวลา**
๑. เตรียมสติ	พระวิทยากรนำผู้เรียนฝึกกำหนดสติ สังเกตลมหายใจและความรู้สึกของตนเอง จากนั้นให้ผู้เรียนระลึกถึงเหตุการณ์ที่เคยพูดโดยไม่ทันคิด	๑๐ นาที
๒. เรียนรู้ภาษา	ผู้ดำเนินกิจกรรมอธิบายคำศัพท์ทั้ง ๖ คำ พร้อมยกตัวอย่างความสัมพันธ์ระหว่างความคิด อารมณ์ และถ้อยคำ ให้ผู้เรียนจับคู่คำศัพท์กับพฤติกรรมการสื่อสาร	๓๐ นาที

ขั้นตอน	วิธีดำเนินกิจกรรม	เวลา
๓. ฝึกจากสถานการณ์	แบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่มย่อย วิเคราะห์สถานการณ์ทั้ง ๓ กรณี แล้วทดลองพูดตอบสนองสองลักษณะ ได้แก่ การตอบโต้ทันทีและการหยุดพิจารณาก่อนพูด	๔๐ นาที
๔. ทบทวนประสบการณ์	ให้ผู้เรียนเปรียบเทียบผลของถ้อยคำทั้งสองลักษณะ และบันทึกว่าหลักธรรมข้อใดช่วยให้ตนพิจารณาคำพูดได้รอบคอบขึ้น	๒๕ นาที
๕. นำไปใช้	ผู้เรียนเลือกสถานการณ์หนึ่งจากชีวิตประจำวันและกำหนดวิธีฝึกคิดก่อนพูดของตนเอง พร้อมแลกเปลี่ยนแนวทางกับเพื่อน	๑๕ นาที
รวม		๑๒๐ นาที

๕. สื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้

๑) ใบความรู้คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนา ๖ คำ

๒) บัตรสถานการณ์การสื่อสาร ๓ กรณี

๓) ใบงานวิเคราะห์ความคิด อารมณ์ และถ้อยคำ

๔) แบบบันทึกการฝึกสติทางภาษา

๖. การวัดและประเมินผล

สิ่งที่ประเมิน	วิธีประเมิน	หลักฐานการเรียนรู้
ความเข้าใจคำศัพท์	ตรวจคำตอบจากกิจกรรมจับคู่คำศัพท์กับพฤติกรรม	ใบงานคำศัพท์
การพิจารณาก่อนพูด	สังเกตการหยุดคิดและการเลือกถ้อยคำในสถานการณ์จำลอง	แบบสังเกตพฤติกรรม
การทบทวนตนเอง	ตรวจการบันทึกความคิด อารมณ์ และแนวทางปรับปรุง	แบบบันทึกสติทางภาษา

การประเมินใช้เครื่องมือและเกณฑ์ตามที่กำหนดในหมวดที่ ๖ ของหลักสูตร โดยนำข้อมูลจากการฝึกปฏิบัติมาใช้ให้ข้อเสนอแนะแก่ผู้เรียนระหว่างกิจกรรม

๗. ผลงานหรือภาระงานของผู้เรียน

ผู้เรียนจัดทำใบงานวิเคราะห์สถานการณ์การใช้ภาษา จำนวน ๑ ชุด โดยระบุความคิดหรืออารมณ์ที่เกิดขึ้น ถ้อยคำที่ควรหลีกเลี่ยง ถ้อยคำที่เหมาะสม และหลักธรรมที่นำมาใช้ประกอบการพิจารณา พร้อมบันทึกแนวทางฝึกคิดก่อนพูดของตนเอง

๕.๑.๒ แผนการจัดกิจกรรมที่ ๒ ฟังอย่างมีสติ

ระยะเวลา ๒ ชั่วโมง

๑. สาระสำคัญ

การฟังอย่างมีสติเป็นพื้นฐานของการสื่อสารที่ช่วยให้ผู้ฟังเข้าใจเนื้อหา เจตนา และความรู้สึกของคู่สนทนาได้อย่างเหมาะสม ผู้เรียนจำเป็นต้องฝึกรับฟังโดยไม่พูดแทรก ไม่ด่วนตัดสิน และรู้เท่าทันอารมณ์ของตนเองเมื่อได้ยินถ้อยคำที่ไม่พึงพอใจ กิจกรรมนี้ใช้หลักเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ขันติ และอธิวาสนขันติ เป็นเนื้อหาประกอบการฝึกฟังและการตอบสนองต่อคู่สนทนา เพื่อให้ผู้เรียนสามารถรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างและเลือกใช้ถ้อยคำได้อย่างรอบคอบ

๒. จุดประสงค์การเรียนรู้

๑) ผู้เรียนอธิบายความหมายของคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการฟังอย่างมีสติได้

๒) ผู้เรียนสามารถรับฟังคู่สนทนาอย่างตั้งใจและจับประเด็นสำคัญจากเรื่องที่ฟังได้

๓) ผู้เรียนสามารถควบคุมอารมณ์และหลีกเลี่ยงการพูดแทรกหรือด่วนตอบโต้ระหว่างการสนทนาได้

๔) ผู้เรียนสามารถเลือกวิธีตอบสนองต่อความคิดเห็นที่แตกต่างโดยคำนึงถึงความรู้สึกของคู่สนทนาได้

๓. เนื้อหาการเรียนรู้

เนื้อหาของกิจกรรมประกอบด้วยคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการรับฟังผู้อื่น การรู้เท่าทันอารมณ์ และการอดกลั้นต่อถ้อยคำที่ไม่พึงพอใจ ดังนี้

คำศัพท์	**ความหมาย**	**การนำไปใช้ในการสื่อสาร**
เมตตา	ความปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข	รับฟังคู่สนทนาด้วยความปรารถนาดี ไม่ใช้ถ้อยคำดูหมิ่น
กรุณา	ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์	รับฟังปัญหาของผู้อื่นด้วยความเข้าใจและใช้คำพูดให้กำลังใจ
มุทิตา	ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี	รับฟังเรื่องราวความสำเร็จของผู้อื่นและกล่าวแสดงความยินดีอย่างจริงใจ
อุเบกขา	การวางใจเป็นกลางอย่างมีปัญญา	รับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างโดยไม่ด่วนตัดสินจากความชอบหรือไม่ชอบส่วนตัว
ขันติ	ความอดทนอดกลั้น	รับฟังคำวิจารณ์โดยไม่ตอบโต้ด้วยอารมณ์
อธิวาสนขันติ	ความอดทนต่อสิ่งที่มากระทบ	อดกลั้นเมื่อได้ยินถ้อยคำที่ไม่พึงพอใจและพิจารณาก่อนตอบสนอง

ตัวอย่างบทสนทนาสำหรับฝึกฟังอย่างมีสติ

สถานการณ์ที่ ๑ การรับฟังปัญหาของเพื่อน

เพื่อน : ช่วงนี้เรามีปัญหาเรื่องการเรียน รู้สึกว่าทำอะไรก็ไม่ทันเพื่อน

ผู้เรียน : เราฟังอยู่นะ เล่าให้ฟังได้ว่ามีเรื่องไหนที่ทำให้กังวลมากที่สุด

เพื่อน : เรากลัวว่าจะทำงานที่ได้รับมอบหมายไม่เสร็จ

ผู้เรียน : เข้าใจแล้วว่าเธอกังวลเรื่องเวลา เราลองช่วยกันคิดว่าจะเริ่มจากงานส่วนไหนก่อนไหม

ประเด็นฝึกสติ: การตั้งใจฟัง การไม่พูดแทรก การจับประเด็นความกังวลของคู่สนทนา และการใช้ถ้อยคำแสดงความเข้าใจ โดยเชื่อมโยงกับหลักเมตตาและกรุณา

สถานการณ์ที่ ๒ การรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง

เพื่อน : เราคิดว่าการทำกิจกรรมกลุ่มแบบนี้ไม่เหมาะ เพราะทุกคนมีเวลาว่างไม่ตรงกัน

ผู้เรียน : เราเข้าใจว่าเธอกังวลเรื่องเวลา ขอฟังเหตุผลเพิ่มเติมก่อนนะ

เพื่อน : ถ้าต้องนัดกันทุกวัน บางคนอาจมาไม่ได้

ผู้เรียน : ถ้าอย่างนั้น เราลองหาวิธีแบ่งงานที่ทุกคนทำได้ตามเวลาของตนเองดีไหม

ประเด็นฝึกสติ: การรับฟังเหตุผลก่อนแสดงความคิดเห็น การควบคุมอารมณ์ และการตอบสนองโดยไม่ปฏิเสธความคิดเห็นของผู้อื่นทันที โดยเชื่อมโยงกับหลักอุเบกขาและขันติ

สถานการณ์ที่ ๓ การรับฟังคำวิจารณ์

ผู้ดำเนินกิจกรรม : การนำเสนอครั้งนี้ยังมีบางส่วนที่อธิบายไม่ชัดเจน ควรจัดลำดับเนื้อหาใหม่

ผู้เรียน : ขอบคุณสำหรับคำแนะนำครับ ผมขอทราบได้ไหมครับว่าส่วนไหนควรปรับปรุงก่อน

ผู้ ดำเนินกิจกรรม : ควรเริ่มจากการอธิบายประเด็นสำคัญให้ชัด แล้วจึงยกตัวอย่างประกอบ

ผู้เรียน : เข้าใจแล้วครับ ผมจะลองปรับลำดับการนำเสนอใหม่

ประเด็นฝึกสติ: การสังเกตความรู้สึกเมื่อได้รับคำวิจารณ์ การอดกลั้นต่อความไม่พอใจ และการตั้งคำถามเพื่อทำความเข้าใจ โดยเชื่อมโยงกับหลักขันติและอธิวาสนขันติ

๔. ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

การจัดกิจกรรมดำเนินการตามกระบวนการเรียนรู้ “๕ ขั้น” ดังนี้

ขั้นตอน	วิธีดำเนินกิจกรรม	เวลา
๑. เตรียมสติ	พระวิทยากรนำผู้เรียนฝึกกำหนดสติและสังเกตความพร้อมในการรับฟัง จากนั้นให้ผู้เรียนทบทวนประสบการณ์ที่เคยรู้สึกว่าไม่มีผู้ใดรับฟังตนเอง และแลกเปลี่ยนว่าการไม่รับฟังส่งผลต่อความรู้สึกอย่างไร	๑๐ นาที
๒. เรียนรู้ภาษา	ผู้ดำเนินกิจกรรมอธิบายคำศัพท์ทั้ง ๖ คำ พร้อมนำเสนอบทสนทนาตัวอย่าง ให้ผู้เรียนระบุถ้อยคำที่แสดงการรับฟัง ความเข้าใจ และการควบคุมอารมณ์	๓๐ นาที
๓. ฝึกจากสถานการณ์	แบ่งผู้เรียนเป็นคู่หรือกลุ่มย่อย ฝึกบทสนทนาทั้ง ๓ สถานการณ์ โดยสลับบทบาทผู้พูดและผู้ฟัง ผู้ฟังต้องจับประเด็นสำคัญ ไม่พูดแทรก และตอบสนองด้วยถ้อยคำที่เหมาะสม	๔๐ นาที
๔. ทบทวนประสบการณ์	ผู้เรียนสะท้อนผลการฝึกว่าตนสามารถฟังโดยไม่พูดแทรกได้หรือไม่ มีอารมณ์ใดเกิดขึ้น และใช้หลักธรรมข้อใดช่วยกำกับการตอบสนอง พร้อมรับฟังข้อเสนอแนะจากเพื่อนและผู้ดำเนินกิจกรรม	๒๕ นาที
๕. นำไปใช้	ผู้เรียนกำหนดสถานการณ์ในชีวิตประจำวันหนึ่งสถานการณ์ที่ต้องการฝึกฟังอย่างมีสติ และบันทึกแนวทางปฏิบัติของตนเอง	๑๕ นาที
รวม		๑๒๐ นาที

๕. สื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้

๑) ใบความรู้คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนา ๖ คำ

๒) บัตรบทสนทนาสำหรับฝึกการรับฟัง ๓ สถานการณ์

๓) ใบงานจับประเด็นสำคัญจากการฟัง

๔) แบบบันทึกการฝึกสติทางภาษา

๕) แบบสังเกตพฤติกรรมการฟังและการตอบสนองต่อคู่สนทนา

๖. การวัดและประเมินผล

สิ่งที่ประเมิน	วิธีประเมิน	หลักฐานการเรียนรู้
ความเข้าใจคำศัพท์	ตรวจคำตอบเกี่ยวกับความหมายและการประยุกต์ใช้หลักธรรม	ใบงานคำศัพท์
ความสามารถในการฟัง	ตรวจการจับประเด็นสำคัญและการสรุปความจากบทสนทนา	ใบงานจับประเด็น
พฤติกรรมการฟังอย่างมีสติ	สังเกตการตั้งใจฟัง การไม่พูดแทรก และการรอจังหวะตอบสนอง	แบบสังเกตพฤติกรรม

สิ่งที่ประเมิน	วิธีประเมิน	หลักฐานการเรียนรู้
การควบคุมอารมณ์	สังเกตการตอบสนองเมื่อได้รับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างหรือคำวิจารณ์	แบบสังเกตพฤติกรรม
การทบทวนตนเอง	ตรวจการบันทึกประสบการณ์และแนวทางปรับปรุงการฟัง	แบบบันทึกสติทางภาษา

การประเมินใช้เครื่องมือและเกณฑ์ตามที่กำหนดในหมวดที่ ๖ ของหลักสูตร โดยพิจารณาพฤติกรรมที่ผู้เรียนแสดงออกระหว่างการฝึกปฏิบัติร่วมกับผลงานและการทบทวนประสบการณ์ของผู้เรียน

๗. ผลงานหรือภาระงานของผู้เรียน

ผู้เรียนจัดทำใบงานจับประเด็นสำคัญจากการฟัง จำนวน ๑ ชุด โดยระบุสาระสำคัญของเรื่องที่ฟัง ความรู้สึกของคู่สนทนาที่สังเกตได้ และถ้อยคำที่เหมาะสมสำหรับการตอบสนอง พร้อมบันทึกประสบการณ์การฝึกฟังอย่างมีสติของตนเอง โดยระบุพฤติกรรมที่ทำได้เหมาะสมและพฤติกรรมที่ต้องการปรับปรุง

๕.๑.๓ แผนการจัดกิจกรรมที่ ๓ สัมมาวาจาในชีวิตประจำวัน

ระยะเวลา ๒ ชั่วโมง

๑. สาระสำคัญ

สัมมาวาจาเป็นหลักพุทธธรรมที่ใช้กำกับการสื่อสาร โดยมุ่งให้บุคคลละเว้นการพูดเท็จ การพูดส่อเสียด การพูดคำหยาบ และการพูดเพ้อเจ้อ การนำหลักสัมมาวาจามาใช้ในชีวิตประจำวันต้องอาศัยสติในการพิจารณาความจริง เจตนา ความเหมาะสม และผลของถ้อยคำก่อนพูด กิจกรรมนี้จึงให้ผู้เรียนศึกษาคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการใช้วาจา ฝึกแยกแยะถ้อยคำที่เหมาะสมและไม่เหมาะสม และทดลองปรับคำพูดในสถานการณ์ใกล้ตัว โดยเชื่อมโยงกับการกล่าวขอโทษ การปฏิเสธ การแสดงความคิดเห็น และการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

๒. จุดประสงค์การเรียนรู้

๑) ผู้เรียนอธิบายหลักสัมมาวาจาและความหมายของคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการใช้วาจาได้

๒) ผู้เรียนจำแนกลักษณะการพูดที่ควรละเว้นตามหลักสัมมาวาจาจากสถานการณ์ตัวอย่างได้

๓) ผู้เรียนปรับถ้อยคำที่ไม่เหมาะสมให้เป็นถ้อยคำที่สุภาพ เป็นจริง และตรงตามเจตนาของการสื่อสารได้

๔) ผู้เรียนฝึกใช้สติพิจารณาถ้อยคำก่อนพูดและทบทวนผลของคำพูดที่มีต่อคู่สนทนาได้

๓. เนื้อหาการเรียนรู้

๑) หลักสัมมาวาจา

สัมมาวาจา หมายถึง การเจรจาชอบ โดยมีข้อปฏิบัติสำคัญในการละเว้นวาจา ๔ ลักษณะ ดังนี้

ลักษณะวาจาที่ควรละเว้น	**ความหมาย**	**ตัวอย่างสถานการณ์**
การพูดเท็จ	การกล่าวข้อความที่ไม่ตรงกับความจริง โดยมีเจตนาให้ผู้อื่นเข้าใจผิด	บอกผู้ปกครองว่าทำงานเสร็จแล้ว ทั้งที่ยังไม่ได้ทำ
การพูดส่อเสียด	การใช้ถ้อยคำที่มุ่งให้บุคคลแตกความสามัคคีกัน	นำคำพูดของเพื่อนไปบอกอีกคนเพื่อให้เกิดความขัดแย้ง
การพูดคำหยาบ	การใช้ถ้อยคำรุนแรงหรือมุ่งทำร้ายความรู้สึกของผู้อื่น	ด่าทอเพื่อนเมื่อมีความคิดเห็นไม่ตรงกัน
การพูดเพ้อเจ้อ	การพูดที่ไร้สาระหรือไม่เหมาะสมกับกาลเทศะ	พูดเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องซ้ำ ๆ จนรบกวนการสนทนาหรือกิจกรรม

๒) คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาที่ใช้ประกอบการเรียนรู้

คำศัพท์	**ความหมาย**	**การนำไปใช้ในการสื่อสาร**
สัมมาวาจา	การเจรจาชอบ	พิจารณาความจริงและความเหมาะสมของถ้อยคำก่อนพูด
สัจจะ	ความจริง ความซื่อตรง	พูดตามความจริงและรักษาคำพูด
ปิยวาจา	ถ้อยคำอันเป็นที่รัก	ใช้ถ้อยคำสุภาพและคำนึงถึงความรู้สึกของผู้ฟัง
โสรัจจะ	ความสงบเสงี่ยมเรียบร้อย	ควบคุมกิริยาและน้ำเสียงขณะสนทนา
อัตถจริยา	การประพฤติประโยชน์แก่ผู้อื่น	ใช้คำพูดแนะนำหรือช่วยเหลือผู้อื่น
สมานัตตตา	การวางตนสม่ำเสมอและเหมาะสม	ให้เกียรติคู่สนทนาอย่างเสมอต้นเสมอปลาย
กัลยาณมิตร	มิตรที่ดี ผู้เกื้อกูลให้เกิดความดี	ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์และรับฟังเพื่อน
อหิงสา	การไม่เบียดเบียน	หลีกเลี่ยงถ้อยคำที่มุ่งทำร้ายผู้อื่น

๓) ตัวอย่างการปรับถ้อยคำตามหลักสัมมาวาจา

สถานการณ์	ถ้อยคำที่ไม่เหมาะสม	ถ้อยคำที่ปรับปรุงแล้ว	หลักธรรมที่เชื่อมโยง
เพื่อนทำงานผิดพลาด	“ทำไมทำอะไรไม่ได้เรื่องเลย”	“ส่วนนี้ยังมีข้อผิดพลาด เราลองช่วยกันแก้ไขดีไหม”	ปิยวาจา เมตตา
ผู้เรียนไม่เห็นด้วยกับเพื่อน	“ความคิดเธอผิดหมด”	“เราเห็นต่างในประเด็นนี้ ขออธิบายเหตุผลของเรานะ”	สัมมาวาจา ขันติ
ผู้เรียนทำผิดแล้วต้องการปกปิด	“ผมไม่ได้ทำครับ” ทั้งที่เป็นผู้กระทำ	“ผมเป็นคนทำผิดเองครับ และจะรับผิดชอบแก้ไข”	สัจจะ สัมมาวาจา
ผู้เรียนต้องการปฏิเสธคำขอร้อง	“ไม่ทำ ไม่ต้องมาบอก”	“ขอโทษนะครับ ตอนนี้ผมยังไม่สะดวกช่วย แต่จะช่วยได้หลังจากทำงานเสร็จ”	ปิยวาจา โสรัจจะ
เพื่อนเล่าเรื่องของบุคคลอื่น	“เอาไปบอกคนอื่นกันเถอะ”	“เรื่องนี้เกี่ยวกับเขา เราไม่ควรนำไปเล่าต่อโดยไม่รู้ข้อเท็จจริง”	สัมมาวาจา อหิงสา
ผู้เรียนกล่าวคำพูดที่ทำให้ผู้อื่นเสียใจ	“ก็พูดไปอย่างนั้นเอง”	“ขอโทษที่พูดไม่เหมาะสม เราจะระวังคำพูดให้มากขึ้น”	สติ สัมมาวาจา

ตัวอย่างดังกล่าวใช้ฝึกให้ผู้เรียนพิจารณาความแตกต่างระหว่างถ้อยคำที่แสดงออกตามอารมณ์กับถ้อยคำที่ผ่านการไตร่ตรอง โดยไม่กำหนดว่าทุกสถานการณ์ต้องใช้ประโยคเดียวกัน ผู้เรียนสามารถเสนอถ้อยคำอื่นได้ หากมีความหมายตรงตามเจตนา สุภาพ และเหมาะสมกับคู่สนทนา

๔. ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นตอน	วิธีดำเนินกิจกรรม	เวลา
๑. เตรียมสติ	พระวิทยากรนำผู้เรียนฝึกกำหนดสติและสังเกตอารมณ์ของตนเอง จากนั้นให้ผู้เรียนทบทวนเหตุการณ์ที่เคยใช้คำพูดทำให้ผู้อื่นเสียใจ หรือเคยได้รับคำพูดที่กระทบความรู้สึก โดยไม่บังคับให้เปิดเผยเรื่องส่วนตัว	๑๐ นาที
๒. เรียนรู้ภาษา	ผู้ดำเนินกิจกรรมอธิบายหลักสัมมาวาจา ๔ ลักษณะที่ควรละเว้น และคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนา ๘ คำ พร้อมให้ผู้เรียนวิเคราะห์ตัวอย่างถ้อยคำว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ เพราะเหตุใด	๓๐ นาที
๓. ฝึกจากสถานการณ์	แบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่มย่อย แจกบัตรสถานการณ์การสื่อสาร ให้แต่ละกลุ่มเลือกถ้อยคำที่ไม่เหมาะสมมาปรับใหม่ แล้วแสดงบทบาทสมมติ โดยฝึกหยุดพิจารณาความคิด อารมณ์ และเจตนาก่อนพูด	๔๐ นาที

ขั้นตอน	วิธีดำเนินกิจกรรม	เวลา
๔. ทบทวนประสบการณ์	ผู้เรียนร่วมกันวิเคราะห์ผลของถ้อยคำก่อนและหลังปรับปรุง พร้อมระบุหลักธรรมที่ใช้ประกอบการตัดสินใจ จากนั้นบันทึกพฤติกรรมการพูดที่ตนต้องการปรับปรุง	๒๕ นาที
๕. นำไปใช้	ผู้เรียนกำหนดแนวทางนำหลักสัมมาวาจาไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยเลือกสถานการณ์หนึ่งที่พบได้จริง เช่น การสนทนากับผู้ปกครอง การแสดงความคิดเห็นกับเพื่อน หรือการกล่าวขอโทษเมื่อทำผิด	๑๕ นาที
รวม		๑๒๐ นาที

๕. สื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้

๑) ใบความรู้เรื่องหลักสัมมาวาจาและคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนา

๒) บัตรสถานการณ์การใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน

๓) ใบงานวิเคราะห์และปรับปรุงถ้อยคำตามหลักสัมมาวาจา

๔) แบบบันทึกการฝึกสติทางภาษา

๕) แบบสังเกตพฤติกรรมการสื่อสารระหว่างกิจกรรม

๖. การวัดและประเมินผล

สิ่งที่ประเมิน	วิธีประเมิน	หลักฐานการเรียนรู้
ความเข้าใจหลักสัมมาวาจา	ตรวจการจำแนกลักษณะวาจาที่ควรละเว้น	ใบงานวิเคราะห์ถ้อยคำ
ความเข้าใจคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนา	ตรวจการเชื่อมโยงความหมายของคำศัพท์กับสถานการณ์การสื่อสาร	ใบงานคำศัพท์
ความสามารถในการเลือกใช้ถ้อยคำ	สังเกตการปรับคำพูดและการแสดงบทบาทสมมติ	แบบสังเกตพฤติกรรม
การใช้สติในการสื่อสาร	สังเกตการหยุดพิจารณาก่อนพูดและการควบคุมน้ำเสียง	แบบสังเกตพฤติกรรม
การทบทวนพฤติกรรมทางภาษา	ตรวจการระบุข้อควรปรับปรุงและแนวทางนำไปใช้	แบบบันทึกสติทางภาษา

การประเมินใช้เครื่องมือและเกณฑ์ตามที่กำหนดในหมวดที่ ๖ ของหลักสูตร โดยพิจารณาความสามารถในการเลือกใช้ภาษาและพฤติกรรมที่ผู้เรียนแสดงออกระหว่างการฝึกปฏิบัติร่วมกับผลการบันทึกและทบทวนตนเอง

๗. ผลงานหรือภาระงานของผู้เรียน

ผู้เรียนจัดทำใบงานวิเคราะห์และปรับปรุงถ้อยคำตามหลักสัมมาวาจา จำนวน ๑ ชุด โดยจำแนกลักษณะวาจาที่ควรละเว้น เสนอถ้อยคำที่เหมาะสมสำหรับสถานการณ์ที่กำหนด และอธิบายหลักธรรมที่นำมาใช้ประกอบการพิจารณา พร้อมบันทึกแนวทางนำหลักสัมมาวาจาไปใช้ในการสื่อสารในชีวิตประจำวัน

สรุปการจัดกิจกรรมหน่วยการเรียนรู้ที่ ๑

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ สติในภาษา ประกอบด้วยกิจกรรมรู้ทันคำพูดของตน ฟังอย่างมีสติ และสัมมาวาจาในชีวิตประจำวัน กิจกรรมละ ๒ ชั่วโมง รวม ๖ ชั่วโมง โดยกิจกรรมแรกเน้นการรู้เท่าทันความคิดและอารมณ์ก่อนพูด กิจกรรมที่สองเน้นการรับฟังและการควบคุมการตอบสนอง ส่วนกิจกรรมที่สามเน้นการเลือกใช้ถ้อยคำตามหลักสัมมาวาจา เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการเรียนรู้คำเมืองล้านนาและการใช้ภาษาให้เหมาะสมกับบริบทวัฒนธรรมชุมชนในหน่วยการเรียนรู้ที่ ๒

๕.๒ หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ วัจนปฏิบัติล้านนา

ระยะเวลา ๗ ชั่วโมง จำนวน ๓ กิจกรรม

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ วัจนปฏิบัติล้านนา มุ่งพัฒนาความสามารถของผู้เรียนในการเลือกใช้ภาษาให้เหมาะสมกับบุคคล สถานการณ์ และบริบททางวัฒนธรรมล้านนา โดยนำคำเมือง คำเรียกขาน คำลงท้าย และถ้อยคำแสดงเจตนามาเป็นเนื้อหาสำหรับฝึกการสื่อสาร ผู้เรียนจะได้ศึกษาความหมายและหน้าที่ของถ้อยคำที่สัมพันธ์กับความสุภาพ ความเคารพ และการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล พร้อมนำหลักสติและสัมมาวาจาจากหน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ มาใช้กำกับการเลือกถ้อยคำและน้ำเสียง

การจัดกิจกรรมให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ความหมายของคำเมืองควบคู่กับการฝึกใช้ในสถานการณ์ เช่น การสนทนากับพระสงฆ์ การกล่าวขออภัย การขออนุญาต และการรับฟังผู้สูงอายุ โดยเชื่อมโยงการใช้ถ้อยคำกับคุณค่าทางวัฒนธรรมของชุมชนล้านนา เพื่อให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาอย่างเหมาะสมและตระหนักถึงอัตลักษณ์ทางภาษาของชุมชน

ผลลัพธ์การเรียนรู้ประจำหน่วย

เมื่อสิ้นสุดหน่วยการเรียนรู้นี้ ผู้เรียนสามารถ

๑. อธิบายความหมายและหน้าที่ของคำเมืองล้านนาที่กำหนดให้ศึกษาได้

๒. เลือกใช้คำเรียกขาน คำลงท้าย และถ้อยคำแสดงเจตนาให้เหมาะสมกับคู่สนทนาและสถานการณ์ได้

๓. นำหลักสติและสัมมาวาจามาใช้พิจารณาความเหมาะสมของถ้อยคำก่อนสื่อสารได้

๔. แสดงบทสนทนาที่เกี่ยวข้องกับการขออนุญาต การกล่าวขออภัย และการแสดงความเคารพได้อย่างเหมาะสม

๕. อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างการใช้คำเมืองกับมารยาทและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมล้านนาได้

๕.๒.๑ แผนการจัดกิจกรรมที่ ๑ ภาษาและกาลเทศะในชุมชนล้านนา

ระยะเวลา ๒ ชั่วโมง

๑. สาระสำคัญ

การใช้ภาษาในชุมชนล้านนามีความสัมพันธ์กับสถานภาพของคู่สนทนา ความใกล้ชิดระหว่างบุคคล และกาลเทศะของการสื่อสาร คำเมืองบางคำทำหน้าที่แสดงเจตนาในการขออภัย ขอร้อง หรือแสดงความเคารพ การเลือกใช้ถ้อยคำจึงต้องอาศัยความเข้าใจทั้งความหมายและบริบทการใช้ภาษา

กิจกรรมนี้ให้ผู้เรียนศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคำเมืองกับมารยาททางภาษา โดยเน้นการกล่าวขออภัยและการใช้ถ้อยคำอย่างสุภาพ เช่น คำว่า “สุมาเต๊อะ” ซึ่งใช้แสดงการขออภัยหรือขอให้ผู้ฟังยกโทษให้ตามบริบท การเรียนรู้คำดังกล่าวเชื่อมโยงกับการฝึกสติในการพิจารณาการกระทำและคำพูดของตนเองก่อนแสดงออก โดยให้ผู้เรียนตระหนักว่าความหมายของคำเมืองกับหลักธรรมที่นำมาประยุกต์ใช้เป็นคนละส่วนกัน กล่าวคือ “สุมาเต๊อะ” มีความหมายทางภาษาเกี่ยวกับการขออภัย ส่วนการหยุดพิจารณาก่อนกล่าวถ้อยคำเป็นกระบวนการฝึกสติที่หลักสูตรนำมาเชื่อมโยงในการจัดกิจกรรม

๒. จุดประสงค์การเรียนรู้

๑) ผู้เรียนอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างภาษา บุคคล และกาลเทศะในการสื่อสารของชุมชนล้านนาได้

๒) ผู้เรียนอธิบายความหมายและหน้าที่ของถ้อยคำแสดงความสุภาพและความเคารพที่กำหนดให้ศึกษาได้

๓) ผู้เรียนเลือกใช้ถ้อยคำให้เหมาะสมกับสถานการณ์การขออภัย การขออนุญาต และการสนทนากับผู้ใหญ่ได้

๔) ผู้เรียนฝึกใช้สติพิจารณาเจตนาและผลของถ้อยคำก่อนสื่อสารได้

๓. เนื้อหาการเรียนรู้

๑) ภาษา บุคคล และกาลเทศะ

การเลือกใช้ภาษาในสถานการณ์ต่าง ๆ ต้องพิจารณาองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่

(๑) ผู้พูด พิจารณาเจตนาและอารมณ์ของตนเองก่อนสื่อสาร เช่น ต้องการขออภัย ขออนุญาต หรือแสดงความเคารพ

(๒) ผู้ฟัง พิจารณาสถานภาพและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เช่น พระสงฆ์ ผู้สูงอายุ ผู้ปกครอง และเพื่อน

(๓) ถ้อยคำ พิจารณาความหมาย หน้าที่ และระดับความเหมาะสมของคำที่เลือกใช้

(๔) สถานการณ์ พิจารณาสถานที่ โอกาส และธรรมเนียมการสื่อสาร เช่น การสนทนาในวัด การเข้าพบผู้ใหญ่ และการร่วมกิจกรรมของชุมชน

๒) ตัวอย่างคำเมืองที่สัมพันธ์กับมารยาททางภาษา

คำเมือง	**ความหมายหรือหน้าที่**	**ประเด็นการฝึกสติทางภาษา**
สุมาเต๊อะ	ถ้อยคำแสดงการขออภัย	รู้ตัวเมื่อกระทำหรือพูดไม่เหมาะสม และกล่าวขออภัยอย่างจริงใจ
ขอสุมา	การกล่าวขอขมาหรือขออภัย	พิจารณาการกระทำของตนและแสดงความรับผิดชอบ
เจ้า	คำลงท้ายแสดงความสุภาพในบางบริบท	พิจารณาความเหมาะสมของคำลงท้ายตามผู้พูด ผู้ฟัง และธรรมเนียมในพื้นที่
อุ๊ย	คำเรียกบุคคลสูงวัยในบางบริบท	เลือกคำเรียกขานโดยคำนึงถึงความสัมพันธ์และความเคารพ
กึ๊ด	คิด	ฝึกพิจารณาคำพูดก่อนแสดงออก
ฮู้ตั๋ว	รู้ตัว	สังเกตความคิด อารมณ์ และพฤติกรรมของตนขณะสื่อสาร
ใจ๋เย็น	ใจเย็น	ฝึกควบคุมอารมณ์ก่อนตอบสนองต่อคู่สนทนา

คำเมืองในตารางใช้เป็นตัวอย่างสำหรับศึกษาความหมายและหน้าที่ทางภาษา โดยต้องพิจารณาความแตกต่างของรูปคำและธรรมเนียมการใช้ในแต่ละพื้นที่ก่อนนำไปใช้สอน การเชื่อมโยงคำกับหลักสติเป็นแนวทางจัดกิจกรรม มิใช่การกำหนดให้คำเมืองทุกคำมีความหมายทางพุทธธรรมโดยตรง

ตัวอย่างสถานการณ์การใช้ภาษา

สถานการณ์	**ตัวอย่างถ้อยคำ**	**หลักธรรมที่เชื่อมโยง**	**คุณค่าทางวัฒนธรรม**
กล่าวขออภัยเมื่อเดินผ่านหรือรบกวนผู้อื่น	“สุมาเต๊อะ”	สติ สัมมาวาจา	ความสุภาพและการคำนึงถึงผู้อื่น
กล่าวขอขมาเมื่อกระทำผิด	“ขอสุมา”	สติ สัจจะ	ความอ่อนน้อมและการยอมรับการกระทำของตน
สนทนากับผู้สูงอายุ	เลือกใช้คำเรียกขานและคำลงท้ายตามบริบท	สัมมาวาจา เมตตา	การแสดงความเคารพ
เกิดความไม่พอใจระหว่างสนทนา	ใช้คำว่า “ใจ๋เย็น” เป็นคำเตือนตนเอง	สติ ขันติ	การรักษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
ต้องการแสดงความคิดเห็น	ใช้คำว่า “กึ๊ด” เชื่อมโยงกับการคิดก่อนพูด	สติ โยนิโสมนสิการ	การพิจารณาถ้อยคำก่อนสื่อสาร

๔. ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นตอน	วิธีดำเนินกิจกรรม	เวลา
๑. เตรียมสติ	พระวิทยากรนำผู้เรียนฝึกกำหนดสติ จากนั้นให้ทบทวนประสบการณ์การสนทนากับผู้สูงอายุหรือบุคคลในวัด และพิจารณาว่าตนเคยปรับคำพูดตามคู่สนทนาอย่างไร	๑๐ นาที
๒. เรียนรู้ภาษา	ผู้ดำเนินกิจกรรมอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างภาษา บุคคล และกาลเทศะ พร้อมนำเสนอคำเมืองและสถานการณ์ตัวอย่าง ให้ผู้เรียนพิจารณาความหมาย หน้าที่ และความเหมาะสมของถ้อยคำ	๓๐ นาที
๓. ฝึกจากสถานการณ์	แบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่มย่อย ฝึกเลือกถ้อยคำในสถานการณ์การขออภัย การขออนุญาต และการสนทนากับผู้สูงอายุ โดยให้แต่ละกลุ่มอธิบายเหตุผลของการเลือกคำและทดลองแสดงบทสนทนา	๔๐ นาที
๔. ทบทวนประสบการณ์	ผู้เรียนร่วมกันพิจารณาว่าการใช้คำเมืองในแต่ละสถานการณ์มีความเหมาะสมหรือไม่ มีการใช้สติก่อนพูดอย่างไร และถ้อยคำดังกล่าวสะท้อนมารยาททางวัฒนธรรมล้านนาในลักษณะใด	๒๕ นาที
๕. นำไปใช้	ผู้เรียนเลือกสถานการณ์ที่สามารถพบได้ในครอบครัว วัด หรือชุมชน แล้วกำหนดแนวทางเลือกใช้ถ้อยคำอย่างมีสติและเหมาะสมกับกาลเทศะ	๑๕ นาที
รวม		๑๒๐ นาที

๕. สื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้

๑) ใบความรู้เรื่องภาษา บุคคล และกาลเทศะในชุมชนล้านนา

๒) บัตรคำเมืองพร้อมความหมายและตัวอย่างการใช้

๓) บัตรสถานการณ์การสนทนากับบุคคลต่าง ๆ

๔) ใบงานวิเคราะห์ความเหมาะสมของถ้อยคำ

๕) แบบสังเกตพฤติกรรมการใช้ภาษา

๖. การวัดและประเมินผล

สิ่งที่ประเมิน	วิธีประเมิน	หลักฐานการเรียนรู้
ความเข้าใจความหมายของคำเมือง	ตรวจคำตอบเกี่ยวกับความหมายและหน้าที่ของถ้อยคำ	ใบงานคำเมือง
การเลือกใช้ภาษาตามกาลเทศะ	ตรวจการวิเคราะห์สถานการณ์และสังเกตการแสดงบทสนทนา	ใบงานและแบบสังเกตพฤติกรรม

สิ่งที่ประเมิน	วิธีประเมิน	หลักฐานการเรียนรู้
การใช้สติในการสื่อสาร	สังเกตการพิจารณาถ้อยคำก่อนพูดและการควบคุมน้ำเสียง	แบบสังเกตพฤติกรรม
ความเข้าใจวัฒนธรรมล้านนา	ตรวจการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างถ้อยคำกับมารยาททางภาษา	ใบงานวิเคราะห์สถานการณ์
การทบทวนตนเอง	ตรวจการบันทึกแนวทางปรับปรุงการใช้ภาษา	แบบบันทึกสติทางภาษา

การประเมินใช้เครื่องมือและเกณฑ์ตามที่กำหนดในหมวดที่ ๖ ของหลักสูตร โดยพิจารณาความสามารถในการเลือกใช้ถ้อยคำให้สัมพันธ์กับคู่สนทนาและสถานการณ์ ควบคู่กับการสังเกตพฤติกรรมการสื่อสารอย่างมีสติ

๗. ผลงานหรือภาระงานของผู้เรียน

ผู้เรียนจัดทำใบงานวิเคราะห์การใช้ภาษาในชุมชนล้านนา จำนวน ๑ ชุด โดยเลือกสถานการณ์การสื่อสารที่กำหนด ระบุคำเมืองหรือถ้อยคำที่เหมาะสม อธิบายเหตุผลของการเลือกใช้ภาษา และเชื่อมโยงกับหลักสติหรือสัมมาวาจา พร้อมบันทึกแนวทางนำความรู้ไปใช้ในการสื่อสารกับบุคคลในครอบครัว วัด หรือชุมชน

๕.๒.๒ แผนการจัดกิจกรรมที่ ๒ เรียนรู้คำเมืองและการสื่อสารกับชุมชน

ระยะเวลา ๒ ชั่วโมง

๑. สาระสำคัญ

คำเมืองล้านนาเป็นภาษาที่ใช้สื่อสารและถ่ายทอดความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชุมชน ถ้อยคำแต่ละคำมีความหมายและหน้าที่แตกต่างกันตามเจตนาของผู้พูด สถานภาพของคู่สนทนา และสถานการณ์ที่ใช้ การเรียนรู้คำเมืองจึงต้องศึกษาทั้งความหมายของคำและวิธีนำไปใช้ในการสนทนา เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจมารยาททางภาษาและสามารถสื่อสารกับบุคคลในชุมชนได้อย่างเหมาะสม

กิจกรรมนี้เน้นการเรียนรู้คำเมืองที่ใช้ในการทักทาย การสอบถาม การแสดงความห่วงใย การกล่าวขอบคุณ และการกล่าวขออภัย โดยเชื่อมโยงกับหลักสติ สัมมาวาจา เมตตา และขันติ ผู้เรียนฝึกสังเกตความคิดและเจตนาของตนเองก่อนเลือกใช้ถ้อยคำ พร้อมพิจารณาว่าคำเมืองแต่ละคำสะท้อนความสัมพันธ์และมารยาททางวัฒนธรรมล้านนาอย่างไร

๒. จุดประสงค์การเรียนรู้

๑) ผู้เรียนอธิบายความหมายและหน้าที่ของคำเมืองที่กำหนดให้ศึกษาได้

๒) ผู้เรียนจำแนกถ้อยคำที่ใช้ในการทักทาย สอบถาม แสดงความห่วงใย กล่าวขอบคุณ และกล่าวขออภัยได้

๓) ผู้เรียนเลือกใช้คำเมืองให้เหมาะสมกับบุคคลและสถานการณ์การสื่อสารได้

๔) ผู้เรียนเชื่อมโยงการใช้คำเมืองกับหลักสติและสัมมาวาจาได้

๕) ผู้เรียนอธิบายคุณค่าทางวัฒนธรรมที่ปรากฏผ่านการใช้ถ้อยคำในชุมชนล้านนาได้

๓. เนื้อหาการเรียนรู้

๑) คำเมืองที่ใช้ประกอบการเรียนรู้

คำเมืองหรือถ้อยคำ	**ความหมายหรือหน้าที่**	**ตัวอย่างการนำไปใช้**
อู้	พูด	ใช้กล่าวถึงการพูดหรือการสนทนา
กึ๊ด	คิด	ใช้กล่าวถึงการคิดหรือพิจารณา
ฮู้ตั๋ว	รู้ตัว	ใช้กล่าวถึงการตระหนักรู้พฤติกรรมของตนเอง
ใจ๋เย็น	ใจเย็น	ใช้เตือนให้สงบอารมณ์ก่อนตอบสนอง
ผ่อ	ดู มอง	ใช้กล่าวถึงการดูหรือสังเกต
หัน	เห็น	ใช้กล่าวถึงการมองเห็นหรือรับรู้ด้วยสายตา
หื้อ	ให้	ใช้แสดงการให้หรือการกระทำเพื่อผู้อื่น
เน้อ	คำลงท้ายที่ใช้ตามบริบทการสนทนา	ใช้ประกอบถ้อยคำเพื่อสื่อเจตนาหรือน้ำเสียงตามสถานการณ์
สุมาเต๊อะ	ขออภัยหรือขอโทษ	ใช้กล่าวขออภัยเมื่อรบกวนหรือกระทำไม่เหมาะสม
ขอสุมา	ขอขมาหรือขออภัย	ใช้แสดงเจตนาขอขมา
สบายดีบ่	สบายดีหรือไม่	ใช้สอบถามสารทุกข์สุกดิบ
กิ๋นข้าวแล้วกา	กินข้าวแล้วหรือยัง	ใช้สอบถามด้วยความคุ้นเคยหรือแสดงความเอาใจใส่
เป๋นห่วงเน้อ	เป็นห่วงนะ	ใช้แสดงความห่วงใย
ขอบคุณนัก ๆ	ขอบคุณมาก	ใช้แสดงความขอบคุณ
อุ๊ย	คำเรียกบุคคลสูงวัยในบางบริบท	ใช้เรียกขานตามความสัมพันธ์และธรรมเนียมในพื้นที่

คำเมืองในตารางเป็นรายการสำหรับประกอบการเรียนรู้ตามสาระของหลักสูตร โดยผู้ดำเนินกิจกรรมควรตรวจสอบรูปเขียน การออกเสียง และระดับความเหมาะสมกับผู้รู้ภาษาในพื้นที่ก่อนใช้สอน เนื่องจากคำเมืองอาจมีความแตกต่างตามท้องถิ่นและกลุ่มผู้พูด

การจำแนกคำเมืองตามเจตนาการสื่อสาร

เจตนาการสื่อสาร	**ตัวอย่างคำเมืองหรือถ้อยคำ**	**ประเด็นที่ผู้เรียนต้องพิจารณา**
การทักทายและสอบถาม	สบายดีบ่ กิ๋นข้าวแล้วกา	ความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง
การกล่าวขออภัย	สุมาเต๊อะ ขอสุมา	ความเหมาะสมของสถานการณ์และความจริงใจ
การแสดงความห่วงใย	เป๋นห่วงเน้อ	ความรู้สึกและความต้องการของคู่สนทนา
การกล่าวขอบคุณ	ขอบคุณนัก ๆ	การแสดงความซาบซึ้งต่อความช่วยเหลือ
การเตือนตนเองก่อนพูด	กื๊ด ฮู้ตั๋ว ใจ๋เย็น	การรู้เท่าทันความคิดและอารมณ์
การใช้คำเรียกขาน	อุ๊ย	สถานภาพ ความสัมพันธ์ และธรรมเนียมในชุมชน

๓) ตัวอย่างบทสนทนาสำหรับฝึกใช้คำเมือง

สถานการณ์ที่ ๑ การทักทายบุคคลที่คุ้นเคยในชุมชน

ผู้เรียน : สบายดีบ่

คู่สนทนา : สบายดี แล้วตั๋วล่ะ

ผู้เรียน : สบายดี ขอบคุณนัก ๆ

ประเด็นการเรียนรู้ ได้แก่ การทักทาย การสอบถามสารทุกข์สุกดิบ และการเลือกใช้ถ้อยคำตามความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

สถานการณ์ที่ ๒ การกล่าวขออภัยเมื่อรบกวนผู้อื่น

ผู้เรียน : สุมาเต๊อะ ขอผ่านไปทางนี้หน่อยได้ก่อ

คู่สนทนา : ได้ ๆ

ผู้เรียน : ขอบคุณนัก ๆ

ประเด็นการเรียนรู้ ได้แก่ การกล่าวขออภัย การขออนุญาต และการแสดงความขอบคุณ โดยเชื่อมโยงกับหลักสติและสัมมาวาจา

สถานการณ์ที่ ๓ การแสดงความห่วงใยต่อเพื่อน

ผู้เรียน : วันนี้ดูเหนื่อย ๆ เป๋นหยังบ่

เพื่อน : มีเรื่องกังวลนิดหน่อย

ผู้เรียน : ใจ๋เย็น ๆ เน้อ ถ้าอยากเล่า เราฟังได้

ประเด็นการเรียนรู้ ได้แก่ การแสดงความห่วงใย การรับฟัง และการใช้ถ้อยคำที่คำนึงถึงความรู้สึกของคู่สนทนา โดยเชื่อมโยงกับหลักเมตตาและกรุณา

บทสนทนาข้างต้นเป็นตัวอย่างที่จัดทำขึ้นเพื่อฝึกวิเคราะห์เจตนาการสื่อสาร ไม่ใช่บทสนทนาที่เก็บจากผู้ให้ข้อมูลจริง การใช้เป็นบทฝึกพูดควรให้ผู้รู้ภาษาในพื้นที่ตรวจสอบความเป็นธรรมชาติของถ้อยคำและความเหมาะสมตามบริบทก่อน

๔. ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นตอน	วิธีดำเนินกิจกรรม	เวลา
๑. เตรียมสติ	พระวิทยากรนำผู้เรียนฝึกกำหนดสติ จากนั้นให้ผู้เรียนระลึกถึงคำเมืองที่เคยได้ยินจากครอบครัวหรือบุคคลในชุมชน และแลกเปลี่ยนว่าคำเหล่านั้นใช้ในสถานการณ์ใด	๑๐ นาที
๒. เรียนรู้ภาษา	ผู้ดำเนินกิจกรรมนำเสนอคำเมืองตามบัญชีคำศัพท์ อธิบายความหมายและหน้าที่ พร้อมให้ผู้เรียนจำแนกคำตามเจตนาการสื่อสาร และเปรียบเทียบกับภาษาไทยมาตรฐาน	๓๐ นาที
๓. ฝึกจากสถานการณ์	ผู้เรียนฝึกอ่านและแสดงบทสนทนาตัวอย่างเป็นคู่หรือกลุ่มย่อย จากนั้นเลือกสถานการณ์ใหม่และทดลองสร้างบทสนทนาโดยใช้คำเมืองที่เหมาะสม พร้อมพิจารณาเจตนาและความรู้สึกของคู่สนทนา	๔๐ นาที
๔. ทบทวนประสบการณ์	ผู้เรียนร่วมกันพิจารณาความหมายของคำเมืองที่ใช้ ความเหมาะสมของถ้อยคำ และหลักสติหรือสัมมาวาจาที่นำมาประยุกต์ใช้ พร้อมรับฟังข้อเสนอแนะจากผู้ดำเนินกิจกรรม	๒๕ นาที
๕. นำไปใช้	ผู้เรียนเลือกคำเมืองที่ได้เรียนรู้และกำหนดสถานการณ์ที่สามารถนำไปใช้ได้อย่างเหมาะสมในครอบครัว วัด หรือชุมชน โดยบันทึกความหมายและข้อควรระวังในการใช้	๑๕ นาที
รวม		๑๒๐ นาที

๕. สื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้

๑) ใบความรู้คำเมืองล้านนาและความหมาย

๒) บัตรคำเมืองสำหรับจำแนกเจตนาการสื่อสาร

๓) บัตรบทสนทนาและสถานการณ์จำลอง

๔) ใบงานวิเคราะห์ความหมายและหน้าที่ของคำเมือง

๕) แบบบันทึกการฝึกสติทางภาษา

๖) แบบสังเกตพฤติกรรมการสื่อสาร

๖. การวัดและประเมินผล

สิ่งที่ประเมิน	วิธีประเมิน	หลักฐานการเรียนรู้
ความเข้าใจความหมายของคำเมือง	ตรวจการจับคู่คำเมืองกับความหมาย	ใบงานคำเมือง
ความเข้าใจหน้าที่ของถ้อยคำ	ตรวจการจำแนกคำตามเจตนาการสื่อสาร	ใบงานวิเคราะห์ภาษา
ความสามารถในการใช้คำเมือง	สังเกตการเลือกใช้ถ้อยคำในบทสนทนา	แบบสังเกตพฤติกรรม
การใช้สติทางภาษา	สังเกตการพิจารณาถ้อยคำและการรับฟังคู่สนทนา	แบบสังเกตพฤติกรรม
ความเข้าใจวัฒนธรรมชุมชน	ตรวจการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างคำเมืองกับมารยาททางภาษา	ใบงานวิเคราะห์ภาษา

การประเมินใช้เครื่องมือและเกณฑ์ตามที่กำหนดในหมวดที่ ๖ ของหลักสูตร โดยเน้นความเข้าใจความหมายและความเหมาะสมของการใช้คำเมืองตามบุคคลและสถานการณ์ มากกว่าการเลียนแบบสำเนียงของผู้พูดในพื้นที่

๗. ผลงานหรือภาระงานของผู้เรียน

ผู้เรียนจัดทำใบงานคำเมืองและการสื่อสารกับชุมชน จำนวน ๑ ชุด โดยเลือกคำเมืองจากบัญชีคำศัพท์อย่างน้อย ๕ คำ ระบุความหมาย หน้าที่ และสถานการณ์ที่เหมาะสมในการใช้ พร้อมสร้างบทสนทนาสั้น ๆ จำนวน ๑ สถานการณ์ และอธิบายว่าตนใช้หลักสติหรือสัมมาวาจาประกอบการเลือกถ้อยคำอย่างไร

๕.๒.๓ แผนการจัดกิจกรรมที่ ๓ ฝึกสื่อสารในสถานการณ์จริง

ระยะเวลา ๓ ชั่วโมง

๑. สาระสำคัญ

การใช้ภาษาในสถานการณ์จริงช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้เกี่ยวกับคำเมืองล้านนา มารยาททางภาษา และหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการสื่อสารกับบุคคลต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ผู้เรียนต้องพิจารณาสถานภาพของคู่สนทนา ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เจตนาของการสื่อสาร และกาลเทศะ พร้อมรู้เท่าทันความคิดและอารมณ์ของตนเองก่อนเลือกใช้ถ้อยคำ

กิจกรรมนี้ให้ผู้เรียนฝึกสื่อสารในบริบทของวัดไร่เชิญตะวันและชุมชน โดยเน้นการกล่าวทักทาย การขออนุญาต การกล่าวขออภัย การสอบถามข้อมูล และการแสดงความขอบคุณ ผ่านสถานการณ์จำลองและการฝึกปฏิบัติกับบุคคลในพื้นที่ตามความเหมาะสม ผู้เรียนจะได้นำหลักสติ สัมมาวาจา เมตตา และขันติมาใช้กำกับการฟังและการพูด ตลอดจนทบทวนผลของการเลือกใช้ภาษา เพื่อพัฒนาความสามารถในการสื่อสารและความเข้าใจมารยาททางวัฒนธรรมล้านนา

๒. จุดประสงค์การเรียนรู้

๑) ผู้เรียนเลือกใช้คำเมืองและภาษาไทยให้เหมาะสมกับบุคคลและสถานการณ์การสื่อสารได้

๒) ผู้เรียนสามารถกล่าวทักทาย ขออนุญาต ขออภัย สอบถามข้อมูล และแสดงความขอบคุณได้อย่างสุภาพ

๓) ผู้เรียนสามารถรับฟังคู่สนทนาอย่างตั้งใจและปรับถ้อยคำหรือน้ำเสียงตามบริบทได้

๔) ผู้เรียนสามารถนำหลักสติและสัมมาวาจามาใช้กำกับการสื่อสารในสถานการณ์จริงได้

๕) ผู้เรียนสามารถทบทวนพฤติกรรมการใช้ภาษาของตนเองและอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างถ้อยคำกับมารยาททางวัฒนธรรมล้านนาได้

๓. เนื้อหาการเรียนรู้

๑) การเลือกใช้ภาษาตามบุคคลและสถานการณ์

ผู้เรียนฝึกพิจารณาองค์ประกอบของการสื่อสาร ได้แก่ ผู้พูด ผู้ฟัง เจตนา ถ้อยคำ และสถานการณ์ โดยเน้นการเลือกใช้คำเรียกขาน คำลงท้าย และถ้อยคำแสดงเจตนาให้เหมาะสมกับคู่สนทนา ดังนี้

สถานการณ์	**ทักษะทางภาษาที่ฝึก**	**หลักพุทธธรรมที่นำมาประยุกต์ใช้**
การสนทนากับพระสงฆ์	การใช้คำเรียกขาน การขออนุญาต และการตั้งคำถามอย่างสุภาพ	สติ สัมมาวาจา
การสนทนากับผู้สูงอายุ	การทักทาย การรับฟัง และการใช้ถ้อยคำแสดงความเคารพ	เมตตา สัมมาวาจา
การสอบถามข้อมูลจากบุคคลในชุมชน	การกล่าวแนะนำตนเอง การขออนุญาต และการตั้งคำถาม	สติ ปิยวาจา
การกล่าวขออภัยเมื่อกระทำผิด	การยอมรับการกระทำและการเลือกใช้ถ้อยคำขออภัย	สติ สัจจะ
การแสดงความขอบคุณ	การเลือกถ้อยคำแสดงความซาบซึ้งอย่างเหมาะสม	เมตตา ปิยวาจา
การรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง	การจับประเด็น การไม่พูดแทรก และการตอบสนองอย่างสุภาพ	ขันติ อุเบกขา

๒) ถ้อยคำที่ใช้ประกอบการฝึกสื่อสาร

เจตนาการสื่อสาร	ตัวอย่างถ้อยคำ	ข้อควรพิจารณา
การกล่าวทักทาย	“สบายดีบ่”	ใช้ตามความคุ้นเคยและความเหมาะสมของคู่สนทนา
การขออภัย	“สุมาเต๊อะ”	ใช้เมื่อมีเหตุให้ต้องขออภัยหรือขอรบกวน
การขอขมา	“ขอสุมา”	พิจารณาธรรมเนียมและโอกาสที่ใช้
การแสดงความห่วงใย	“เป๋นห่วงเน้อ”	พิจารณาความสัมพันธ์และความรู้สึกของผู้ฟัง
การกล่าวขอบคุณ	“ขอบคุณนัก ๆ”	ใช้แสดงความขอบคุณตามบริบท
การขออนุญาต	“ขออนุญาตสอบถามได้ไหมครับ”	เลือกใช้ภาษาไทยสุภาพเมื่อยังไม่มั่นใจรูปคำเมืองที่เหมาะสม
การขอคำอธิบายเพิ่มเติม	“ขอความกรุณาอธิบายเพิ่มเติมได้ไหมครับ”	ใช้เมื่อไม่เข้าใจคำตอบหรือข้อมูลที่ได้รับ

การฝึกสื่อสารไม่กำหนดให้ผู้เรียนต้องใช้คำเมืองทุกประโยค แต่ให้เลือกใช้ภาษาไทยหรือคำเมืองตามความสามารถและความเหมาะสมของสถานการณ์ โดยให้ความสำคัญกับความหมาย เจตนา และการให้เกียรติคู่สนทนา

๓) สถานการณ์สำหรับการฝึกปฏิบัติ

สถานการณ์ที่ ๑ การขออนุญาตสอบถามพระวิทยากร

ผู้เรียนต้องการสอบถามเกี่ยวกับหลักธรรมที่นำมาใช้ในการสื่อสาร โดยฝึกกล่าวทักทาย ขออนุญาต ตั้งคำถาม และกล่าวขอบคุณเมื่อสิ้นสุดการสนทนา

ตัวอย่างบทสนทนา

ผู้เรียน : กราบนมัสการครับ ผมขออนุญาตสอบถามเกี่ยวกับการใช้สติในการพูดได้ไหมครับ

พระวิทยากร : ได้ มีเรื่องใดต้องการสอบถาม

ผู้เรียน : ถ้าเรารู้สึกโกรธขณะสนทนา ควรใช้สติอย่างไรครับ

พระวิทยากร : ควรรู้เท่าทันอารมณ์ของตนเองและพิจารณาถ้อยคำก่อนตอบสนอง

ผู้เรียน : กราบขอบพระคุณครับ ผมจะนำไปฝึกใช้ในการสนทนาครับ

ประเด็นการเรียนรู้: การใช้คำเรียกขานและถ้อยคำสุภาพ การรอจังหวะพูด และการตั้งคำถามให้ตรงประเด็น

สถานการณ์ที่ ๒ การสนทนากับผู้สูงอายุในชุมชน

ผู้เรียนต้องการสอบถามเกี่ยวกับคำเมืองที่ใช้ในการกล่าวขออภัย โดยฝึกการทักทาย การขออนุญาต และการรับฟังคำอธิบายจากผู้รู้ในพื้นที่

ตัวอย่างบทสนทนา

ผู้เรียน : สวัสดีครับ ผมขออนุญาตถามเรื่องคำเมืองสักเล็กน้อยได้ไหมครับ

ผู้สูงอายุ : ได้ มีอะไรจะถาม

ผู้เรียน : คำว่า “สุมาเต๊อะ” ใช้ในสถานการณ์ใดได้บ้างครับ

ผู้สูงอายุ : ใช้กล่าวขออภัยหรือขอรบกวนผู้อื่นตามสถานการณ์

ผู้เรียน : ขอบคุณมากครับ ผมเข้าใจความหมายและการใช้คำนี้มากขึ้นแล้วครับ

ประเด็นการเรียนรู้: การสอบถามความหมายของคำเมืองจากผู้รู้ การรับฟังโดยไม่พูดแทรก และการตรวจสอบความเข้าใจของตนเอง

สถานการณ์ที่ ๓ การกล่าวขออภัยเมื่อรบกวนผู้อื่น

ผู้เรียนต้องการเดินผ่านบริเวณที่มีบุคคลกำลังสนทนากัน โดยฝึกใช้ถ้อยคำขออภัยและขออนุญาตอย่างเหมาะสม

ตัวอย่างบทสนทนา

ผู้เรียน : สุมาเต๊อะ ผมขอผ่านทางนี้หน่อยได้ไหมครับ

คู่สนทนา : ได้ เชิญเลย

ผู้เรียน : ขอบคุณครับ

ประเด็นการเรียนรู้: การรู้กาลเทศะ การเลือกใช้ถ้อยคำขออภัย และการแสดงความขอบคุณ

สถานการณ์ที่ ๔ การรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง

ผู้เรียนสนทนากับเพื่อนเกี่ยวกับวิธีจัดกิจกรรมของชุมชน แต่มีความคิดเห็นไม่ตรงกัน จึงต้องฝึกรับฟังและตอบสนองโดยไม่ใช้อารมณ์

ตัวอย่างบทสนทนา

เพื่อน : เราคิดว่าควรแบ่งกลุ่มทำกิจกรรมตามความสนใจ

ผู้เรียน : เราคิดต่างออกไปเล็กน้อย แต่ขอฟังเหตุผลของเธอก่อนนะ

เพื่อน : ถ้าแบ่งตามความสนใจ ทุกคนอาจทำงานได้ถนัดกว่า

ผู้เรียน : เข้าใจแล้ว เราลองหาวิธีที่ทุกคนมีส่วนร่วมได้ดีไหม

ประเด็นการเรียนรู้: การใช้สติและขันติในการรับฟัง การไม่พูดแทรก และการใช้ถ้อยคำเพื่อรักษาความสัมพันธ์

บทสนทนาทั้ง ๔ สถานการณ์เป็นตัวอย่างสำหรับเตรียมความพร้อมก่อนฝึกปฏิบัติ ผู้เรียนสามารถปรับถ้อยคำให้เหมาะสมกับคู่สนทนาและบริบทจริง โดยไม่จำเป็นต้องกล่าวตามบทสนทนาทุกประโยค

๔. ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นตอน	วิธีดำเนินกิจกรรม	เวลา
๑. เตรียมสติ	พระวิทยากรนำผู้เรียนฝึกกำหนดสติและทบทวนความรู้เกี่ยวกับคำเมือง มารยาททางภาษา และหลักสัมมาวาจา จากนั้นให้ผู้เรียนพิจารณาว่าการสื่อสารกับบุคคลต่างสถานภาพควรเตรียมตัวอย่างไร	๑๕ นาที
๒. เรียนรู้ภาษา	ผู้ดำเนินกิจกรรมทบทวนคำเรียกขาน คำลงท้าย และถ้อยคำแสดงเจตนา พร้อมนำเสนอสถานการณ์การสนทนากับพระสงฆ์ ผู้สูงอายุ และบุคคลในชุมชน ให้ผู้เรียนร่วมกันวิเคราะห์ความเหมาะสมของภาษา	๓๐ นาที
๓. ฝึกจากสถานการณ์	ผู้เรียนฝึกบทสนทนาในกลุ่มย่อยก่อน แล้วจึงฝึกสื่อสารกับพระวิทยากรหรือบุคคลในพื้นที่ตามความเหมาะสม โดยกล่าวแนะนำตนเอง ขออนุญาต ตั้งคำถาม รับฟัง และกล่าวขอบคุณ ผู้ดำเนินกิจกรรมสังเกตพฤติกรรมและให้คำแนะนำระหว่างฝึก	๘๐ นาที
๔. ทบทวนประสบการณ์	ผู้เรียนบันทึกถ้อยคำที่ใช้จริง ความรู้สึกระหว่างการสนทนา และปัญหาที่พบ พร้อมแลกเปลี่ยนว่าการใช้สติช่วยให้ตนเลือกถ้อยคำและรับฟังคู่สนทนาได้อย่างไร	๓๕ นาที
๕. นำไปใช้	ผู้เรียนกำหนดแนวทางนำคำเมืองและมารยาททางภาษาที่ได้เรียนรู้ไปใช้ในครอบครัว วัด หรือชุมชน โดยระบุสถานการณ์และถ้อยคำที่เหมาะสม	๒๐ นาที
รวม		๑๘๐ นาที

การฝึกสื่อสารกับบุคคลในพื้นที่ให้ดำเนินการตามความพร้อมของผู้ให้ข้อมูลและความเหมาะสมของสถานที่ โดยผู้ดำเนินกิจกรรมต้องประสานงานและขออนุญาตก่อนจัดกิจกรรม หากไม่สามารถฝึกกับบุคคลภายนอกกลุ่มได้ ให้ใช้สถานการณ์จำลองภายในพื้นที่เรียนรู้แทน โดยคงจุดประสงค์และระยะเวลาการฝึกตามที่กำหนด

๕. สื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้

๑) ใบความรู้คำเมืองและมารยาททางภาษา

๒) บัตรสถานการณ์การสื่อสารกับบุคคลต่าง ๆ

๓) แบบบันทึกคำเมืองและถ้อยคำที่ใช้ในการสนทนา

๔) แบบบันทึกการฝึกสติทางภาษา

๕) แบบสังเกตพฤติกรรมการสื่อสาร

๖) เครื่องเขียนและอุปกรณ์สำหรับบันทึกข้อมูลตามความเหมาะสม

๖. การวัดและประเมินผล

สิ่งที่ประเมิน	**วิธีประเมิน**	**หลักฐานการเรียนรู้**
ความสามารถในการเลือกใช้ภาษา	สังเกตการเลือกคำเรียกขาน คำลงท้าย และถ้อยคำแสดงเจตนา	แบบสังเกตพฤติกรรม
ความสามารถในการสนทนา	สังเกตการกล่าวแนะนำตนเอง การตั้งคำถาม การรับฟัง และการตอบสนอง	แบบสังเกตพฤติกรรม
การใช้สติทางภาษา	สังเกตการพิจารณาก่อนพูด การควบคุมน้ำเสียง และการรอจังหวะสนทนา	แบบสังเกตพฤติกรรม
ความเข้าใจวัฒนธรรมชุมชน	ตรวจการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างถ้อยคำกับมารยาททางภาษา	แบบบันทึกการฝึกปฏิบัติ
การทบทวนตนเอง	ตรวจการระบุข้อควรปรับปรุงและแนวทางนำไปใช้	แบบบันทึกสติทางภาษา

การประเมินใช้เครื่องมือและเกณฑ์ตามที่กำหนดในหมวดที่ ๖ ของหลักสูตร โดยพิจารณาพฤติกรรมการสื่อสารที่ผู้เรียนแสดงออกระหว่างการฝึกปฏิบัติและการทบทวนประสบการณ์ของตนเอง

๗. ผลงานหรือภาระงานของผู้เรียน

ผู้เรียนจัดทำแบบบันทึกการฝึกสื่อสารในสถานการณ์จริง จำนวน ๑ ชุด โดยระบุสถานการณ์ บุคคลที่สนทนา จุดมุ่งหมายของการสื่อสาร ถ้อยคำที่เลือกใช้ และผลที่เกิดขึ้นจากการสนทนา พร้อมอธิบายหลักสติหรือสัมมาวาจาที่นำมาประยุกต์ใช้ และระบุแนวทางปรับปรุงพฤติกรรมการสื่อสารของตนเอง

สรุปการจัดกิจกรรมหน่วยการเรียนรู้ที่ ๒

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ วัจนปฏิบัติล้านนา ประกอบด้วยกิจกรรมภาษาและกาลเทศะในชุมชนล้านนา ๒ ชั่วโมง กิจกรรมเรียนรู้คำเมืองและการสื่อสารกับชุมชน ๒ ชั่วโมง และกิจกรรมฝึกสื่อสารในสถานการณ์จริง ๓ ชั่วโมง รวม ๗ ชั่วโมง โดยผู้เรียนได้ศึกษาความหมายและหน้าที่ของคำเมือง ฝึกเลือกใช้ถ้อยคำตามบุคคลและกาลเทศะ และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการสนทนา กิจกรรมในหน่วยนี้เป็นพื้นฐานสำหรับการรับฟัง การสอบถาม และการถ่ายทอดเรื่องราวของวัดและชุมชนในหน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ หมายเหตุสำหรับการตรวจหลักสูตรฉบับสมบูรณ์: การฝึกกับบุคคลในพื้นที่และบทสนทนาข้างต้นเป็นรายละเอียดที่เสนอสำหรับแผนการจัดกิจกรรม ควรตรวจเทียบกับกิจกรรมที่ดำเนินการจริงและตรวจสอบรูปคำเมืองกับผู้รู้ในพื้นที่ก่อนระบุเป็นหลักฐานการทดลองใช้หลักสูตร

๕.๓ หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ ภาษา พุทธธรรม และวัฒนธรรมชุมชน

ระยะเวลา ๗ ชั่วโมง จำนวน ๓ กิจกรรม

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ ภาษา พุทธธรรม และวัฒนธรรมชุมชน มุ่งให้ผู้เรียนนำความรู้เกี่ยวกับสติทางภาษา หลักสัมมาวาจา และการใช้ถ้อยคำตามบริบทวัฒนธรรมล้านนาจากหน่วยการเรียนรู้ที่ผ่านมา มาประยุกต์ใช้ในการรับฟัง การสอบถาม การบันทึก และการถ่ายทอดเรื่องราวของวัดและชุมชน โดยใช้วัดไร่เชิญตะวัน จังหวัดเชียงราย เป็นพื้นที่สำหรับเชื่อมโยงการเรียนรู้ทางภาษากับหลักพุทธธรรมและวัฒนธรรมท้องถิ่น

การจัดกิจกรรมเน้นการรับฟังเรื่องเล่าหรือคำสอนจากพระวิทยากรและบุคคลในชุมชน การตั้งคำถามอย่างสุภาพ การจับประเด็นสำคัญ การบันทึกคำเมืองที่พบ และการเรียบเรียงข้อมูลด้วยภาษาไทยที่ชัดเจน ผู้เรียนต้องคำนึงถึงความถูกต้องของเนื้อหา การรักษาความหมายเดิม และการให้เกียรติเจ้าของข้อมูล ก่อนนำเรื่องราวที่ได้รับมาถ่ายทอดผ่านการนำเสนอผลงาน

ผลลัพธ์การเรียนรู้ประจำหน่วย

เมื่อสิ้นสุดหน่วยการเรียนรู้นี้ ผู้เรียนสามารถ

๑. รับฟังเรื่องเล่าหรือคำสอนที่เกี่ยวข้องกับวัดและชุมชนอย่างมีสติ และจับประเด็นสำคัญจากเรื่องที่ฟังได้

๒. ตั้งคำถามและใช้ถ้อยคำในการสนทนากับพระวิทยากรหรือบุคคลในชุมชนได้อย่างสุภาพและเหมาะสม

๓. บันทึกคำเมืองและข้อมูลทางวัฒนธรรมที่ได้รับจากการฟัง พร้อมอธิบายความหมายตามบริบทได้

๔. เรียบเรียงและถ่ายทอดเรื่องราวของวัดหรือชุมชนด้วยภาษาไทยที่ชัดเจน โดยรักษาสาระสำคัญของข้อมูลเดิม

๕. เชื่อมโยงเรื่องเล่า ถ้อยคำ และมารยาททางภาษากับหลักสติ สัมมาวาจา และคุณค่าทางวัฒนธรรมชุมชนได้

๕.๓.๑ แผนการจัดกิจกรรมที่ ๑ เรียนรู้เรื่องเล่าและคำสอนของชุมชน

ระยะเวลา ๒ ชั่วโมง

๑. สาระสำคัญ

เรื่องเล่าและคำสอนของบุคคลในชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สะท้อนการใช้ภาษา ความเชื่อ และวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่น การรับฟังเรื่องเล่าอย่างมีสติช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจสาระสำคัญของเรื่อง ตระหนักถึงความหมายของถ้อยคำ และเห็นความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับบริบททางวัฒนธรรม การเรียนรู้จากพระวิทยากรหรือบุคคลในพื้นที่จึงต้องอาศัยทักษะการฟัง การตั้งคำถาม และการแสดงความเคารพต่อผู้ถ่ายทอดเรื่องราว

กิจกรรมนี้ให้ผู้เรียนฝึกรับฟังเรื่องเล่าหรือคำสอนที่เกี่ยวข้องกับวัดไร่เชิญตะวันและชุมชน โดยพิจารณาความหมายของคำเมืองที่ปรากฏ มารยาททางภาษา และข้อคิดที่ได้รับจากเรื่องเล่า พร้อมนำหลักสติ สัมมาวาจา เมตตา และขันติมาใช้กำกับพฤติกรรมการฟังและการสอบถาม เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการเก็บข้อมูลและเรียบเรียงเรื่องเล่าในกิจกรรมถัดไป

๒. จุดประสงค์การเรียนรู้

๑) ผู้เรียนสามารถรับฟังเรื่องเล่าหรือคำสอนของชุมชนอย่างตั้งใจและจับประเด็นสำคัญได้

๒) ผู้เรียนสามารถจำแนกข้อเท็จจริง ความคิดเห็น และข้อคิดที่ปรากฏในเรื่องเล่าได้

๓) ผู้เรียนสามารถระบุคำเมืองหรือถ้อยคำที่สะท้อนมารยาทและวัฒนธรรมชุมชนจากเรื่องที่ฟังได้

๔) ผู้เรียนสามารถตั้งคำถามเกี่ยวกับเรื่องเล่าด้วยถ้อยคำที่สุภาพและเหมาะสมกับผู้ให้ข้อมูลได้

๕) ผู้เรียนสามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องเล่ากับหลักพุทธธรรมและคุณค่าทางวัฒนธรรมชุมชนได้

๓. เนื้อหาการเรียนรู้

๑) ประเภทของเรื่องเล่าและคำสอนที่ใช้ประกอบการเรียนรู้

ประเภทของเนื้อหา	ขอบเขตการเรียนรู้	ประเด็นทางภาษาที่ศึกษา
เรื่องเล่าเกี่ยวกับวัด	เรื่องราวเกี่ยวกับสถานที่ กิจกรรม หรือประสบการณ์ที่สัมพันธ์กับวัดไร่เชิญตะวัน	การจับประเด็นสำคัญ การเรียงลำดับเหตุการณ์ และคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนา
เรื่องเล่าเกี่ยวกับวิถีชีวิตชุมชน	ประสบการณ์หรือเรื่องราวที่สะท้อนการดำเนินชีวิตของบุคคลในพื้นที่	คำเมือง คำเรียกขาน และถ้อยคำที่สัมพันธ์กับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
คำสอนเกี่ยวกับการใช้ภาษา	ข้อคิดเกี่ยวกับการพูด การรับฟัง และการปฏิบัติต่อผู้อื่น	สติ สัมมาวาจา และถ้อยคำที่ใช้เตือนใจ
เรื่องเล่าเกี่ยวกับมารยาททางวัฒนธรรม	ประสบการณ์เกี่ยวกับการแสดงความเคารพ การขออภัย และการอยู่ร่วมกันในชุมชน	ถ้อยคำแสดงเจตนา ระดับภาษา และความเหมาะสมตามกาลเทศะ

การเลือกเรื่องเล่าต้องสัมพันธ์กับบริบทของวัดและชุมชน โดยใช้ข้อมูลจากพระวิทยากรหรือบุคคลในพื้นที่ตามความเหมาะสม ไม่กำหนดเนื้อหาหรือรายละเอียดของเรื่องเล่าล่วงหน้าแทนข้อมูลที่ผู้ถ่ายทอดให้ไว้จริง

๒) การรับฟังและจับประเด็นสำคัญ

ผู้เรียนฝึกบันทึกสาระสำคัญจากเรื่องที่ฟังตามประเด็นต่อไปนี้

(๑) ผู้เล่าและหัวข้อของเรื่อง

(๒) บุคคล สถานที่ หรือเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้อง

(๓) สาระสำคัญและลำดับเหตุการณ์ของเรื่อง

(๔) คำเมืองหรือถ้อยคำที่มีความหมายสำคัญ

(๕) ข้อคิดหรือคำสอนที่ได้รับจากเรื่องเล่า

(๖) ประเด็นที่ต้องการสอบถามเพิ่มเติม

๓) คำศัพท์และหลักธรรมที่ใช้ประกอบการเรียนรู้

คำศัพท์	**ความหมาย**	**การนำไปใช้ระหว่างรับฟังเรื่องเล่า**
สติ	ความระลึกรู้	ตั้งใจฟังและรู้ตัวเมื่อความสนใจเปลี่ยนไปจากเรื่องที่ฟัง
สัมปชัญญะ	ความรู้ตัวทั่วพร้อม	ตระหนักถึงบทบาทของตนในฐานะผู้ฟังและผู้สอบถาม
สัมมาวาจา	การเจรจาชอบ	ใช้ถ้อยคำสุภาพและตั้งคำถามโดยไม่บิดเบือนข้อมูล
เมตตา	ความปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข	รับฟังด้วยความเคารพและคำนึงถึงความรู้สึกของผู้เล่า
ขันติ	ความอดทนอดกลั้น	ไม่พูดแทรกและรอจังหวะที่เหมาะสมก่อนสอบถาม
สัจจะ	ความจริง ความซื่อตรง	บันทึกและถ่ายทอดข้อมูลตามที่ได้รับฟังโดยไม่แต่งเติม

๔) ตัวอย่างคำถามสำหรับการเรียนรู้จากบุคคลในชุมชน

ประเด็นการสอบถาม	**ตัวอย่างคำถาม**
เรื่องเล่าเกี่ยวกับวัด	“ขออนุญาตสอบถามครับ มีเรื่องราวเกี่ยวกับวัดที่ท่านอยากถ่ายทอดให้เยาวชนได้เรียนรู้บ้างไหมครับ”
คำเมืองที่ปรากฏในเรื่องเล่า	“คำเมืองคำนี้มีความหมายว่าอย่างไร และนิยมใช้ในสถานการณ์ใดครับ”
มารยาททางภาษา	“เมื่อสนทนากับผู้สูงอายุในชุมชน ควรเลือกใช้ถ้อยคำอย่างไรจึงจะเหมาะสมครับ”
ข้อคิดจากเรื่องเล่า	“จากเรื่องที่เล่ามา มีข้อคิดเกี่ยวกับการพูดหรือการอยู่ร่วมกันอย่างไรบ้างครับ”
การตรวจสอบความเข้าใจ	“ผมขอทบทวนความเข้าใจนะครับ ประเด็นสำคัญของเรื่องนี้คือ... ผมเข้าใจถูกต้องไหมครับ”

ผู้เรียนสามารถปรับคำถามตามเนื้อหาที่ได้รับฟัง โดยต้องขออนุญาตก่อนสอบถาม ไม่พูดแทรก และหลีกเลี่ยงคำถามที่ทำให้ผู้เล่ารู้สึกไม่สะดวกใจ

๔. ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นตอน	วิธีดำเนินกิจกรรม	เวลา
๑. เตรียมสติ	พระวิทยากรนำผู้เรียนฝึกกำหนดสติและทบทวนหลักการฟังอย่างตั้งใจ จากนั้นให้ผู้เรียนพิจารณาว่าการรับฟังเรื่องเล่าของผู้อื่นควรมีมารยาทอย่างไร	๑๐ นาที
๒. เรียนรู้ภาษา	ผู้ดำเนินกิจกรรมอธิบายแนวทางจับประเด็นสำคัญ การแยกข้อเท็จจริง ความคิดเห็น และข้อคิด ตลอดจนการบันทึกคำเมืองและการตั้งคำถามอย่างสุภาพ พร้อมยกตัวอย่างคำถามที่เหมาะสม	๓๐ นาที
๓. ฝึกจากสถานการณ์	ผู้เรียนรับฟังเรื่องเล่าหรือคำสอนจากพระวิทยากรหรือบุคคลในพื้นที่ตามความเหมาะสม บันทึกประเด็นสำคัญและคำเมืองที่พบ จากนั้นฝึกตั้งคำถามเพื่อขอคำอธิบายเพิ่มเติม โดยผู้ดำเนินกิจกรรมสังเกตพฤติกรรมการฟังและการใช้ภาษา	๔๐ นาที
๔. ทบทวนประสบการณ์	ผู้เรียนร่วมกันสรุปสาระสำคัญของเรื่องที่ฟัง เปรียบเทียบความเข้าใจ และตรวจสอบความหมายของถ้อยคำที่บันทึกไว้ พร้อมสะท้อนว่าตนใช้สติในการรับฟังอย่างไร	๒๕ นาที
๕. นำไปใช้	ผู้เรียนเลือกประเด็นจากเรื่องเล่าที่ต้องการศึกษาเพิ่มเติม และเตรียมคำถามสำหรับนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลและเรียบเรียงเรื่องเล่าในกิจกรรมถัดไป	๑๕ นาที
รวม		๑๒๐ นาที

การรับฟังเรื่องเล่าจากบุคคลในพื้นที่ให้ดำเนินการโดยได้รับความยินยอมจากผู้เล่า และคำนึงถึงความเหมาะสมของเวลาและสถานที่ หากไม่มีผู้ให้ข้อมูลภายนอกเข้าร่วมกิจกรรม สามารถใช้เรื่องเล่าจากพระวิทยากรหรือสื่อที่ได้รับอนุญาตให้ใช้เพื่อการเรียนรู้แทนได้

๕. สื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้

๑) ใบความรู้เรื่องการฟังและจับประเด็นสำคัญ

๒) ตัวอย่างเรื่องเล่าหรือคำสอนที่เกี่ยวข้องกับวัดและชุมชน

๓) ใบงานบันทึกสาระสำคัญจากเรื่องเล่า

๔) แบบบันทึกคำเมืองและความหมาย

๕) แบบสังเกตพฤติกรรมการฟังและการตั้งคำถาม

๖) เครื่องเขียนและอุปกรณ์บันทึกข้อมูลตามความเหมาะสม โดยต้องได้รับอนุญาตก่อนบันทึกเสียงหรือภาพของผู้ให้ข้อมูล

๖. การวัดและประเมินผล

สิ่งที่ประเมิน	**วิธีประเมิน**	**หลักฐานการเรียนรู้**
ความสามารถในการจับประเด็นสำคัญ	ตรวจการสรุปสาระสำคัญและลำดับเรื่องจากการฟัง	ใบงานบันทึกเรื่องเล่า
ความสามารถในการจำแนกข้อมูล	ตรวจการแยกข้อเท็จจริง ความคิดเห็น และข้อคิด	ใบงานวิเคราะห์เรื่องเล่า
ความเข้าใจคำเมืองและวัฒนธรรมชุมชน	ตรวจการบันทึกคำเมืองและอธิบายความหมายตามบริบท	แบบบันทึกคำเมือง
การใช้สติในการรับฟัง	สังเกตการตั้งใจฟัง การไม่พูดแทรก และการรอจังหวะสอบถาม	แบบสังเกตพฤติกรรม
ความเหมาะสมของการตั้งคำถาม	สังเกตการเลือกถ้อยคำและการให้เกียรติผู้เล่า	แบบสังเกตพฤติกรรม

การประเมินใช้เครื่องมือและเกณฑ์ตามที่กำหนดในหมวดที่ ๖ ของหลักสูตร โดยพิจารณาความสามารถในการรับฟังและบันทึกข้อมูลร่วมกับพฤติกรรมการใช้ภาษาอย่างมีสติระหว่างกิจกรรม

๗. ผลงานหรือภาระงานของผู้เรียน

ผู้เรียนจัดทำใบงานบันทึกเรื่องเล่าและคำสอนของชุมชน จำนวน ๑ ชุด โดยระบุหัวข้อเรื่อง ผู้เล่า สาระสำคัญ คำเมืองหรือถ้อยคำที่น่าสนใจ ข้อคิดที่ได้รับ และคำถามที่ต้องการศึกษาเพิ่มเติม พร้อมบันทึกพฤติกรรมการฟังของตนเองและแนวทางปรับปรุงการรับฟัง

ผลงานจากกิจกรรมนี้ใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับ กิจกรรมที่ ๒ เก็บข้อมูลและเรียบเรียงเรื่องเล่า ซึ่งจะเน้นการสอบถามเพิ่มเติม การตรวจสอบความเข้าใจ และการเรียบเรียงข้อมูลให้เป็นเรื่องราวที่สามารถถ่ายทอดแก่ผู้อื่นได้

๕.๓.๒ แผนการจัดกิจกรรมที่ ๒ เก็บข้อมูลและเรียบเรียงเรื่องเล่า

ระยะเวลา ๒ ชั่วโมง

๑. สาระสำคัญ

การเก็บข้อมูลและเรียบเรียงเรื่องเล่าเป็นกระบวนการนำความรู้จากการรับฟังมาจัดระบบและถ่ายทอดด้วยภาษาที่ชัดเจน ผู้เรียนต้องสามารถตั้งคำถามเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงประเด็น บันทึกสาระสำคัญ ตรวจสอบความเข้าใจกับผู้ให้ข้อมูล และเรียบเรียงเรื่องราวโดยรักษาความหมายเดิม การดำเนินกิจกรรมดังกล่าวต้องอาศัยสติในการฟังและพิจารณาถ้อยคำ ตลอดจนหลักสัมมาวาจาและสัจจะในการถ่ายทอดข้อมูลอย่างถูกต้อง

กิจกรรมนี้ให้ผู้เรียนใช้ข้อมูลจากการรับฟังเรื่องเล่าหรือคำสอนในกิจกรรมที่ผ่านมาเป็นพื้นฐานสำหรับการสอบถามเพิ่มเติม การบันทึกคำเมืองและความหมายตามบริบท และการเรียบเรียงเป็นเรื่องเล่าภาษาไทยขนาดสั้น โดยคำนึงถึงความถูกต้องของเนื้อหา ความเหมาะสมของภาษา และการให้เกียรติผู้ถ่ายทอดเรื่องราว ผลงานที่ได้จะนำไปใช้ประกอบการนำเสนอและทบทวนการเรียนรู้ในกิจกรรมถัดไป

๒. จุดประสงค์การเรียนรู้

๑) ผู้เรียนสามารถกำหนดประเด็นและตั้งคำถามเพื่อเก็บข้อมูลเรื่องเล่าหรือคำสอนของชุมชนได้

๒) ผู้เรียนสามารถบันทึกข้อมูลจากการฟังและการสอบถามเพิ่มเติมได้อย่างเป็นระบบ

๓) ผู้เรียนสามารถตรวจสอบความเข้าใจเกี่ยวกับข้อมูลและความหมายของคำเมืองกับผู้ให้ข้อมูลได้

๔) ผู้เรียนสามารถเรียบเรียงเรื่องเล่าด้วยภาษาไทยที่ชัดเจนและรักษาสาระสำคัญของข้อมูลเดิมได้

๕) ผู้เรียนสามารถนำหลักสติ สัมมาวาจา และสัจจะมาใช้ในการเก็บข้อมูลและถ่ายทอดเรื่องเล่าได้

๓. เนื้อหาการเรียนรู้

๑) การกำหนดประเด็นและเตรียมคำถาม

ผู้เรียนเลือกเรื่องเล่าหรือคำสอนจากกิจกรรมที่ผ่านมา จำนวน ๑ เรื่อง แล้วกำหนดประเด็นที่ต้องการศึกษาเพิ่มเติม โดยพิจารณาจากข้อมูลที่ได้รับและส่วนที่ยังไม่ชัดเจน

ประเด็นการเก็บข้อมูล	ตัวอย่างคำถาม
ที่มาของเรื่องเล่า	“ขออนุญาตสอบถามครับ เรื่องนี้มีที่มาอย่างไรครับ”
บุคคลหรือสถานที่ที่เกี่ยวข้อง	“เหตุการณ์ในเรื่องเกี่ยวข้องกับบุคคลหรือสถานที่ใดบ้างครับ”
ลำดับเหตุการณ์	“หลังจากเหตุการณ์นั้นเกิดอะไรขึ้นต่อครับ”
ความหมายของคำเมือง	“คำเมืองคำนี้หมายความว่าอย่างไร และใช้ในสถานการณ์ใดครับ”
ข้อคิดจากเรื่องเล่า	“เรื่องนี้มีข้อคิดที่อยากถ่ายทอดให้เยาวชนอย่างไรบ้างครับ”
การตรวจสอบความเข้าใจ	“ผมขอสรุปสิ่งที่ได้ฟังว่า... ผมเข้าใจถูกต้องไหมครับ”

การตั้งคำถามต้องสัมพันธ์กับเรื่องที่ศึกษา ใช้ถ้อยคำสุภาพ และเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลอธิบายด้วยถ้อยคำของตนเอง ผู้เรียนไม่ควรตั้งคำถามที่มีคำตอบชี้นำหรือสรุปความหมายแทนผู้ให้ข้อมูลโดยยังไม่ได้ตรวจสอบ

๒) การบันทึกข้อมูลเรื่องเล่า

ผู้เรียนฝึกบันทึกข้อมูลตามองค์ประกอบต่อไปนี้

(๑) ชื่อเรื่อง ระบุชื่อเรื่องเล่าหรือประเด็นที่ศึกษา

(๒) แหล่งข้อมูล ระบุผู้ถ่ายทอดเรื่องราวหรือประเภทของแหล่งข้อมูลตามที่ได้รับอนุญาต

(๓) สาระสำคัญ บันทึกเหตุการณ์ บุคคล สถานที่ และข้อคิดที่ปรากฏในเรื่อง

(๔) คำเมืองและถ้อยคำสำคัญ บันทึกรูปคำ ความหมาย และบริบทที่ใช้

(๕) ข้อมูลที่ต้องตรวจสอบเพิ่มเติม ระบุข้อความหรือคำศัพท์ที่ยังไม่เข้าใจ

(๖) ข้อคิดที่ได้รับ สรุปประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภาษา หลักพุทธธรรม หรือวัฒนธรรมชุมชน โดยแยกออกจากข้อเท็จจริงของเรื่อง

๓) การเรียบเรียงเรื่องเล่า

การเรียบเรียงเรื่องเล่าใช้โครงสร้าง ๓ ส่วน ดังนี้

ส่วนของเรื่องเล่า	**เนื้อหาที่ควรปรากฏ**	**แนวทางการใช้ภาษา**
ส่วนเริ่มต้น	แนะนำเรื่อง บุคคล หรือสถานที่ที่เกี่ยวข้อง	ใช้ภาษากระชับและระบุบริบทให้ชัดเจน
ส่วนเนื้อเรื่อง	ถ่ายทอดเหตุการณ์หรือสาระสำคัญตามลำดับ	รักษาความหมายเดิม ไม่แต่งเติมข้อเท็จจริง
ส่วนสรุป	สรุปข้อคิดหรือคุณค่าที่ได้รับจากเรื่อง	แยกข้อคิดของผู้เล่าออกจากความคิดเห็นของผู้เรียบเรียง

การเรียบเรียงสามารถใช้ภาษาไทยมาตรฐานเป็นภาษาหลัก และคงคำเมืองที่มีความสำคัญต่อความหมายของเรื่องไว้พร้อมคำอธิบาย หากไม่แน่ใจความหมายของคำใด ให้ระบุเป็นประเด็นรอตรวจสอบ ไม่ควรคาดเดาหรือเปลี่ยนความหมายให้เข้ากับเรื่องที่ตนต้องการนำเสนอ

๔) ตัวอย่างการจัดระบบข้อมูลก่อนเรียบเรียง

ตัวอย่างต่อไปนี้เป็นสถานการณ์สมมติสำหรับฝึกทักษะ มิใช่ข้อมูลที่เก็บจากบุคคลในพื้นที่จริง

หัวข้อเรื่อง: การกล่าวขออภัยและการให้เกียรติผู้อื่น

ข้อมูลจากสถานการณ์ตัวอย่าง: ผู้เล่าอธิบายว่าการกล่าวขออภัยเมื่อรบกวนผู้อื่นเป็นมารยาทที่ควรปฏิบัติ และยกตัวอย่างการใช้คำว่า “สุมาเต๊อะ” ในสถานการณ์ที่เหมาะสม

คำเมืองสำคัญ: สุมาเต๊อะ หมายถึง ถ้อยคำแสดงการขออภัย

ข้อคิด: ก่อนกล่าวถ้อยคำควรพิจารณาว่าการกระทำของตนอาจส่งผลต่อผู้อื่นอย่างไร

ตัวอย่างการเรียบเรียง

การกล่าวขออภัยเป็นมารยาททางภาษาที่แสดงถึงการคำนึงถึงผู้อื่น ในการสื่อสารของชุมชนล้านนามีการใช้คำว่า “สุมาเต๊อะ” เพื่อแสดงการขออภัยตามบริบท การใช้ถ้อยคำดังกล่าวอย่างเหมาะสมต้องพิจารณาทั้งสถานการณ์และเจตนาของผู้พูด เรื่องเล่านี้จึงนำมาเชื่อมโยงกับการฝึกสติในการรู้ตัวก่อนพูดและหลักสัมมาวาจาในการเลือกใช้ถ้อยคำที่สุภาพ

ผู้เรียนต้องฝึกแยกให้ชัดเจนว่าข้อความใดเป็นข้อมูลที่ได้รับจากผู้เล่า และข้อความใดเป็นการวิเคราะห์หรือข้อคิดของผู้เรียน เพื่อป้องกันการนำความคิดเห็นของตนไปอ้างเป็นคำบอกเล่าของผู้อื่น

๕) หลักพุทธธรรมที่ใช้กำกับการเก็บข้อมูลและเรียบเรียงเรื่องเล่า

หลักธรรม	**แนวทางนำมาใช้**
สติ	ตั้งใจฟังและรู้ตัวขณะบันทึกหรือสอบถามข้อมูล
สัมปชัญญะ	ตระหนักถึงจุดมุ่งหมายและความเหมาะสมของการสอบถาม
สัมมาวาจา	ใช้ถ้อยคำสุภาพและไม่บิดเบือนคำตอบของผู้ให้ข้อมูล
สัจจะ	บันทึกและเรียบเรียงข้อมูลตามความจริง
เมตตา	คำนึงถึงความรู้สึกและความสะดวกของผู้ให้ข้อมูล
ขันติ	รับฟังจนจบและไม่เร่งรัดให้ผู้ให้ข้อมูลตอบตามความต้องการของตน

๔. ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นตอน	**วิธีดำเนินกิจกรรม**	**เวลา**
๑. เตรียมสติ	พระวิทยากรนำผู้เรียนฝึกกำหนดสติ จากนั้นให้ทบทวนเรื่องเล่าหรือคำสอนที่บันทึกไว้ในกิจกรรมที่ผ่านมา และเลือกประเด็นที่ต้องการนำมาเรียบเรียง	๑๐ นาที
๒. เรียนรู้ภาษา	ผู้ดำเนินกิจกรรมอธิบายการเตรียมคำถาม การบันทึกข้อมูล การตรวจสอบความเข้าใจ และโครงสร้างการเรียบเรียงเรื่องเล่า พร้อมให้ผู้เรียนวิเคราะห์ตัวอย่างการแยกข้อมูลจากความคิดเห็น	๓๐ นาที
๓. ฝึกจากสถานการณ์	ผู้เรียนจัดกลุ่มย่อย เตรียมคำถามและสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมจากพระวิทยากรหรือบุคคลในพื้นที่ตามความเหมาะสม หรือใช้ข้อมูลจากกิจกรรมที่ผ่านมาเมื่อไม่สามารถสอบถามเพิ่มเติมได้ จากนั้นจัดระบบข้อมูลและเรียบเรียงเรื่องเล่าฉบับร่าง	๔๐ นาที
๔. ทบทวนประสบการณ์	ผู้เรียนแลกเปลี่ยนเรื่องเล่าฉบับร่างกับเพื่อน ตรวจสอบความชัดเจนของภาษา ลำดับเรื่อง และการรักษาความหมายเดิม พร้อมพิจารณาว่าข้อความใดต้องตรวจสอบกับผู้ให้ข้อมูลเพิ่มเติม	๒๕ นาที

ขั้นตอน	วิธีดำเนินกิจกรรม	เวลา
๕. นำไปใช้	ผู้เรียนปรับปรุงเรื่องเล่าตามข้อเสนอแนะ และเตรียมแนวทางนำเสนอผลงานในกิจกรรมถัดไป โดยกำหนดประเด็นสำคัญและคำเมืองที่ต้องการอธิบายแก่ผู้ฟัง	๑๕ นาที
รวม		๑๒๐ นาที

๕. สื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้

๑) ใบงานบันทึกเรื่องเล่าจากกิจกรรมที่ ๑

๒) แบบเตรียมคำถามสำหรับเก็บข้อมูลเพิ่มเติม

๓) แบบบันทึกข้อมูลและคำเมือง

๔) ใบงานเรียบเรียงเรื่องเล่า

๕) ตัวอย่างโครงสร้างการเรียบเรียงเรื่องเล่า

๖) แบบบันทึกการฝึกสติทางภาษา

๗) เครื่องเขียนหรืออุปกรณ์บันทึกข้อมูลตามความเหมาะสม โดยต้องได้รับอนุญาตก่อนบันทึกเสียงหรือภาพ

๖. การวัดและประเมินผล

สิ่งที่ประเมิน	วิธีประเมิน	หลักฐานการเรียนรู้
การกำหนดประเด็นและตั้งคำถาม	ตรวจความสัมพันธ์ระหว่างคำถามกับเรื่องที่ศึกษา	แบบเตรียมคำถาม
ความสามารถในการบันทึกข้อมูล	ตรวจความครบถ้วนและความชัดเจนของข้อมูลที่บันทึก	แบบบันทึกข้อมูล
ความเข้าใจคำเมืองตามบริบท	ตรวจการระบุคำเมือง ความหมาย และแหล่งที่ตรวจสอบ	แบบบันทึกคำเมือง
ความสามารถในการเรียบเรียงเรื่องเล่า	ตรวจโครงสร้าง ลำดับเรื่อง ความชัดเจน และการรักษาสาระสำคัญ	ใบงานเรียบเรียงเรื่องเล่า
การใช้สติและมารยาททางภาษา	สังเกตการรับฟัง การตั้งคำถาม และการทบทวนข้อมูล	แบบสังเกตพฤติกรรม
ความรับผิดชอบต่อข้อมูลของผู้อื่น	ตรวจการแยกข้อมูลที่ได้รับจากผู้เล่ากับความคิดเห็นของผู้เรียน	ใบงานเรียบเรียงเรื่องเล่า

การประเมินใช้เครื่องมือและเกณฑ์ตามที่กำหนดในหมวดที่ ๖ ของหลักสูตร โดยพิจารณาความถูกต้องของการถ่ายทอดข้อมูล ความเหมาะสมของภาษา และกระบวนการทบทวนแก้ไขผลงานของผู้เรียน

๗. ผลงานหรือภาระงานของผู้เรียน

ผู้เรียนจัดทำเรื่องเล่าฉบับเรียบเรียง จำนวน ๑ เรื่อง โดยมีองค์ประกอบ ได้แก่ ชื่อเรื่อง แหล่งข้อมูล สาระสำคัญ คำเมืองหรือถ้อยคำที่น่าสนใจ และข้อคิดที่ได้รับ พร้อมแนบแบบบันทึกข้อมูลที่ใช้ประกอบการเรียบเรียง

ผลงานต้องแสดงให้เห็นว่าผู้เรียนสามารถรับฟังและบันทึกข้อมูลอย่างมีสติ ใช้ภาษาไทยถ่ายทอดเรื่องราวได้ชัดเจน และรักษาความหมายของข้อมูลเดิม โดยเรื่องเล่าฉบับเรียบเรียงนี้จะนำไปใช้ในกิจกรรมที่ ๓ นำเสนอผลงานและทบทวนการเรียนรู้

๕.๓.๓ แผนการจัดกิจกรรมที่ ๓ นำเสนอผลงานและทบทวนการเรียนรู้

ระยะเวลา ๓ ชั่วโมง

๑. สาระสำคัญ

การนำเสนอเรื่องเล่าของวัดและชุมชนเป็นกระบวนการถ่ายทอดข้อมูลที่ผู้เรียนได้รับจากการฟัง การสอบถาม และการเรียบเรียงให้ผู้อื่นเข้าใจ ผู้เรียนต้องเลือกใช้ถ้อยคำให้ชัดเจน ถูกต้อง และเหมาะสมกับผู้ฟัง โดยรักษาสาระสำคัญของเรื่องเล่าและให้เกียรติผู้ถ่ายทอดข้อมูล การนำเสนอจึงเป็นโอกาสให้ผู้เรียนประยุกต์ใช้ทักษะภาษาไทย สติทางภาษา และความเข้าใจวัฒนธรรมชุมชนร่วมกัน กิจกรรมนี้ให้ผู้เรียนนำเรื่องเล่าที่เรียบเรียงจากกิจกรรมที่ผ่านมาเสนอแก่เพื่อนและผู้ดำเนินกิจกรรม โดยฝึกการพูดอย่างมีลำดับ การอธิบายความหมายของคำเมือง การรับฟังข้อคิดเห็น และการตอบคำถามอย่างสุภาพ หลังการนำเสนอ ผู้เรียนทบทวนพัฒนาการของตนเองตามองค์ประกอบ ๔ รู้ ได้แก่ รู้ตน รู้คำ รู้คน และรู้วัฒนธรรม พร้อมพิจารณาแนวทางนำความรู้และทักษะที่ได้รับไปใช้ในชีวิตประจำวัน

๒. จุดประสงค์การเรียนรู้

๑) ผู้เรียนสามารถนำเสนอเรื่องเล่าของวัดหรือชุมชนด้วยภาษาไทยที่ชัดเจนและมีลำดับได้

๒) ผู้เรียนสามารถอธิบายความหมายของคำเมืองหรือถ้อยคำสำคัญที่ปรากฏในเรื่องเล่าได้

๓) ผู้เรียนสามารถรับฟังข้อคิดเห็นและตอบคำถามอย่างมีสติและเหมาะสมได้

๔) ผู้เรียนสามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องเล่ากับหลักพุทธธรรมและคุณค่าทางวัฒนธรรมชุมชนได้

๕) ผู้เรียนสามารถประเมินพัฒนาการของตนเองด้านทักษะภาษาไทย สติทางภาษา และความเข้าใจวัฒนธรรมชุมชนได้

๓. เนื้อหาการเรียนรู้

๓.๑ องค์ประกอบของการนำเสนอเรื่องเล่า

การนำเสนอผลงานให้ผู้เรียนใช้เรื่องเล่าฉบับเรียบเรียงจากกิจกรรมที่ ๒ เป็นข้อมูลหลัก โดยจัดลำดับการนำเสนอ ดังนี้

องค์ประกอบ	**เนื้อหาที่นำเสนอ**	**ประเด็นที่ต้องคำนึงถึง**
๑. การเริ่มต้น	กล่าวทักทาย แนะนำตนเอง และแจ้งชื่อเรื่อง	ใช้ถ้อยคำสุภาพ เหมาะสมกับผู้ฟัง
๒. ที่มาของเรื่อง	อธิบายว่าเรื่องเล่าเกี่ยวข้องกับบุคคล สถานที่ หรือประเด็นใด	ระบุแหล่งข้อมูลตามที่ได้รับอนุญาต
๓. เนื้อเรื่อง	ถ่ายทอดสาระสำคัญตามลำดับ	ใช้ภาษาชัดเจน ไม่แต่งเติมข้อเท็จจริง
๔. คำเมืองที่ปรากฏ	อธิบายคำเมืองหรือถ้อยคำสำคัญและบริบทการใช้	รักษาความหมายตามที่ตรวจสอบจากแหล่งข้อมูล
๕. ข้อคิดจากเรื่อง	อธิบายข้อคิดด้านการใช้ภาษา หลักพุทธธรรม หรือวัฒนธรรมชุมชน	แยกข้อมูลของผู้เล่าออกจากความคิดเห็นของผู้เรียน
๖. การสิ้นสุด	สรุปประเด็นสำคัญ กล่าวขอบคุณ และเปิดโอกาสให้ซักถาม	รับฟังและตอบคำถามอย่างสุภาพ

๓.๒ การใช้ภาษาและสติระหว่างนำเสนอ

ผู้เรียนฝึกใช้ภาษาในสถานการณ์การนำเสนอ โดยพิจารณาพฤติกรรมสำคัญดังนี้

๑)ก่อนพูด กำหนดสติ ทบทวนลำดับเนื้อหา และพิจารณาถ้อยคำที่จะใช้

๒) ขณะพูด ใช้น้ำเสียงที่เหมาะสม ออกเสียงให้ชัดเจน และรักษาลำดับของเรื่อง

๓) เมื่ออธิบายคำเมือง บอกความหมายตามบริบทและระบุส่วนที่ยังไม่สามารถยืนยันความหมายได้

๔) เมื่อได้รับคำถาม รับฟังจนจบ พิจารณาประเด็นที่ผู้ฟังต้องการทราบ แล้วจึงตอบ

๕) เมื่อได้รับข้อเสนอแนะ ควบคุมอารมณ์ รับฟังความคิดเห็น และพิจารณาส่วนที่สามารถนำไปปรับปรุงได้

๖) เมื่อไม่ทราบคำตอบ ยอมรับตามความจริงและระบุว่าจะตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติม โดยไม่คาดเดาคำตอบแทนแหล่งข้อมูล

๓) ตัวอย่างถ้อยคำสำหรับการนำเสนอและตอบคำถาม

สถานการณ์	**ตัวอย่างถ้อยคำ**	**หลักธรรมที่เชื่อมโยง**
เริ่มต้นนำเสนอ	“สวัสดีครับ วันนี้ผมจะนำเสนอเรื่อง...”	สัมมาวาจา
กล่าวถึงแหล่งข้อมูล	“เรื่องนี้เรียบเรียงจากข้อมูลที่ได้รับฟังเกี่ยวกับ...”	สัจจะ
อธิบายคำเมือง	“คำว่า... ในเรื่องนี้ใช้ในความหมายว่า...”	สติ สัจจะ
ขอให้ผู้ฟังทวนคำถาม	“ขออนุญาตให้ช่วยอธิบายคำถามเพิ่มเติมได้ไหมครับ”	สัมมาวาจา
ตอบคำถามที่ยังไม่ทราบ	“ประเด็นนี้ผมยังไม่มีข้อมูลยืนยัน ขออนุญาตตรวจสอบเพิ่มเติมครับ”	สัจจะ
รับข้อเสนอแนะ	“ขอบคุณสำหรับข้อเสนอแนะครับ ผมจะนำไปพิจารณาปรับปรุง”	ขันติ ปิยวาจา
สิ้นสุดการนำเสนอ	“ขอบคุณทุกท่านที่รับฟังครับ”	ปิยวาจา

ถ้อยคำในตารางเป็นตัวอย่างสำหรับฝึกการสื่อสาร ผู้เรียนสามารถปรับรูปประโยคตามความเหมาะสม โดยรักษาความสุภาพและความถูกต้องของเนื้อหา

๔) การทบทวนการเรียนรู้ตามองค์ประกอบ ๔ รู้

หลังการนำเสนอ ผู้เรียนทบทวนประสบการณ์ของตนเองตามองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

องค์ประกอบ	**ประเด็นทบทวน**	**ตัวอย่างคำถาม**
รู้ตน	การรู้เท่าทันความคิด อารมณ์ และพฤติกรรมขณะสื่อสาร	“ระหว่างนำเสนอ เรารู้ตัวเมื่อเกิดความตื่นเต้นหรือไม่ และจัดการอย่างไร”
รู้คำ	การเข้าใจความหมายและเลือกใช้ถ้อยคำ	“คำใดที่เราเลือกใช้ได้เหมาะสม และคำใดที่ยังต้องปรับปรุง”
รู้คน	การรับฟังและคำนึงถึงคู่สนทนา	“เราเปิดโอกาสให้ผู้อื่นแสดงความคิดเห็นและตอบคำถามอย่างเหมาะสมหรือไม่”
รู้วัฒนธรรม	การเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและวิถีชีวิตชุมชน	“เรื่องเล่าที่นำเสนอทำให้เราเข้าใจมารยาทหรือวัฒนธรรมล้านนาเรื่องใดมากขึ้น”

การทบทวนให้ผู้เรียนอ้างอิงพฤติกรรมหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างการฝึก ไม่ใช้เพียงการระบุว่าตนมีความรู้หรือทักษะเพิ่มขึ้นโดยไม่มีตัวอย่างประกอบ

๕) การสรุปผลลัพธ์การเรียนรู้ ๓ ด้าน

ผู้เรียนรวบรวมหลักฐานจากการเรียนรู้ทั้ง ๓ หน่วย เพื่อพิจารณาพัฒนาการของตนเองตามผลลัพธ์ของหลักสูตร

ผลลัพธ์การเรียนรู้	**พฤติกรรมหรือหลักฐานที่ใช้ทบทวน**
ทักษะภาษาไทย	การจับประเด็นจากการฟัง การตั้งคำถาม การเรียบเรียงเรื่องเล่า และการนำเสนอด้วยภาษาที่ชัดเจน
สติทางภาษา	การรู้เท่าทันอารมณ์ก่อนพูด การรับฟังโดยไม่พูดแทรก การพิจารณาถ้อยคำ และการรับข้อเสนอแนะ
ความเข้าใจวัฒนธรรมชุมชน	การอธิบายความหมายของคำเมือง มารยาททางภาษา และคุณค่าที่ปรากฏในเรื่องเล่าของวัดหรือชุมชน

๔. ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นตอน	**วิธีดำเนินกิจกรรม**	**เวลา**
๑. เตรียมสติ	พระวิทยากรนำผู้เรียนฝึกกำหนดสติและทบทวนหลักการพูดอย่างมีสติ จากนั้นให้ผู้เรียนตรวจสอบความพร้อมของเรื่องเล่า ลำดับการนำเสนอ และถ้อยคำที่ต้องการใช้	๑๕ นาที
๒. เรียนรู้ภาษา	ผู้ดำเนินกิจกรรมทบทวนองค์ประกอบการนำเสนอ การอธิบายคำเมือง และแนวทางตอบคำถามอย่างสุภาพ พร้อมยกตัวอย่างการรับข้อเสนอแนะและการยอมรับเมื่อยังไม่มีข้อมูลยืนยัน	๒๕ นาที
๓. ฝึกจากสถานการณ์	ผู้เรียนผลัดกันนำเสนอเรื่องเล่าที่เรียบเรียงไว้ โดยจัดเป็นกลุ่มย่อยตามความเหมาะสม เพื่อให้ทุกคนมีโอกาสพูด รับฟัง และตอบคำถาม ผู้ดำเนินกิจกรรมสังเกตพฤติกรรมและให้ข้อเสนอแนะ	๘๐ นาที
๔. ทบทวนประสบการณ์	ผู้เรียนทบทวนการนำเสนอของตนเองตามองค์ประกอบ ๔ รู้ แลกเปลี่ยนข้อค้นพบจากการเรียนรู้ และพิจารณาหลักฐานพัฒนาการด้านทักษะภาษาไทย สติทางภาษา และความเข้าใจวัฒนธรรมชุมชน	๔๐ นาที
๕. นำไปใช้	ผู้เรียนกำหนดแนวทางนำความรู้จากหลักสูตรไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยเลือกพฤติกรรมทางภาษาที่ต้องการฝึกต่อเนื่อง พร้อมสรุปข้อคิดจากการเรียนรู้ทั้ง ๓ หน่วย	๒๐ นาที
รวม		๑๘๐ นาที

การจัดกลุ่มนำเสนอควรคำนึงถึงจำนวนผู้เรียนและเวลาที่กำหนด โดยจัดให้ผู้เรียนทุกคนมีโอกาสนำเสนอผลงานและได้รับข้อเสนอแนะอย่างทั่วถึง หากใช้รูปแบบการนำเสนอเป็นกลุ่ม ผู้ดำเนินกิจกรรมต้องกำหนดบทบาทให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการพูดและตอบคำถาม

๕. สื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้

๑) เรื่องเล่าฉบับเรียบเรียงของผู้เรียนจากกิจกรรมที่ ๒

๒) แบบเตรียมการนำเสนอผลงาน

๓) แบบสังเกตพฤติกรรมการใช้ภาษาและสติระหว่างนำเสนอ

๔) แบบบันทึกการทบทวนการเรียนรู้ตามองค์ประกอบ ๔ รู้

๕) แบบประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ตามที่กำหนดในหมวดที่ ๖

๖) กระดาษ เครื่องเขียน หรืออุปกรณ์ประกอบการนำเสนอตามความเหมาะสม

๖. การวัดและประเมินผล

สิ่งที่ประเมิน	**วิธีประเมิน**	**หลักฐานการเรียนรู้**
ความสามารถในการนำเสนอเรื่องเล่า	สังเกตความชัดเจนของภาษา ลำดับเรื่อง และการรักษาสาระสำคัญ	แบบสังเกตพฤติกรรมและผลงานนำเสนอ
ความเข้าใจคำเมืองและวัฒนธรรมชุมชน	ตรวจการอธิบายความหมายของคำเมืองและคุณค่าทางวัฒนธรรม	เรื่องเล่าฉบับเรียบเรียงและผลงานนำเสนอ
การใช้สติทางภาษา	สังเกตการควบคุมอารมณ์ การรับฟัง และการพิจารณาก่อนตอบคำถาม	แบบสังเกตพฤติกรรม
ความสามารถในการรับข้อเสนอแนะ	สังเกตการรับฟังความคิดเห็นและการตอบสนองอย่างสุภาพ	แบบสังเกตพฤติกรรม
การทบทวนการเรียนรู้	ตรวจการอธิบายพัฒนาการตามองค์ประกอบ ๔ รู้ โดยยกตัวอย่างพฤติกรรมประกอบ	แบบบันทึกการทบทวนการเรียนรู้
ผลลัพธ์การเรียนรู้ ๓ ด้าน	ประเมินตามเครื่องมือและเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร	แบบประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้

การประเมินใช้เครื่องมือและเกณฑ์ตามที่กำหนดในหมวดที่ ๖ ของหลักสูตร โดยพิจารณาทั้งผลงานการนำเสนอ พฤติกรรมที่แสดงออกระหว่างกิจกรรม และความสามารถในการทบทวนประสบการณ์ของผู้เรียน

๗. ผลงานหรือภาระงานของผู้เรียน

ผู้เรียนจัดทำและนำเสนอเรื่องเล่าของวัดหรือชุมชน จำนวน ๑ เรื่อง โดยใช้ผลงานจากกิจกรรมที่ ๒ เป็นข้อมูลหลัก การนำเสนอต้องมีชื่อเรื่อง สาระสำคัญ คำเมืองหรือถ้อยคำที่น่าสนใจ และข้อคิดที่ได้รับจากเรื่องเล่า พร้อมตอบคำถามจากผู้ฟังตามความเหมาะสม

หลังการนำเสนอ ผู้เรียนจัดทำแบบบันทึกทบทวนการเรียนรู้ จำนวน ๑ ชุด โดยระบุพฤติกรรมของตนเองตามองค์ประกอบ ๔ รู้ และสรุปพัฒนาการด้านทักษะภาษาไทย สติทางภาษา และความเข้าใจวัฒนธรรมชุมชน พร้อมกำหนดแนวทางนำความรู้ไปใช้ในการสื่อสารในชีวิตประจำวัน

สรุปการจัดกิจกรรมหน่วยการเรียนรู้ที่ ๓

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ ภาษา พุทธธรรม และวัฒนธรรมชุมชน ประกอบด้วยกิจกรรมเรียนรู้เรื่องเล่าและคำสอนของชุมชน ๒ ชั่วโมง กิจกรรมเก็บข้อมูลและเรียบเรียงเรื่องเล่า ๒ ชั่วโมง และกิจกรรมนำเสนอผลงานและทบทวนการเรียนรู้ ๓ ชั่วโมง รวม ๗ ชั่วโมง โดยผู้เรียนได้ฝึกกระบวนการรับฟัง การสอบถาม การบันทึก การเรียบเรียง และการถ่ายทอดเรื่องเล่า ควบคู่กับการใช้สติและหลักสัมมาวาจาในการสื่อสาร

เมื่อดำเนินกิจกรรมครบทั้ง ๓ หน่วย ผู้เรียนจะผ่านกระบวนการเรียนรู้ตามรูปแบบ ๔ รู้ ๕ ขั้น ๓ ผลลัพธ์ ภายใต้ระยะเวลารวม ๒๐ ชั่วโมง โดยใช้ผลงานและพฤติกรรมที่ปรากฏระหว่างกิจกรรมเป็นหลักฐานประกอบการประเมินผลตามหมวดที่ ๖ ของหลักสูตร

หมวดที่ ๖

การบริหารและการประเมินหลักสูตร

หมวดนี้กำหนดแนวทางการดำเนินหลักสูตร การจัดเตรียมสื่อและแหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล ตลอดจนการติดตามและปรับปรุงหลักสูตร เพื่อให้การจัดกิจกรรมทั้ง ๓ หน่วยการเรียนรู้ รวม ๒๐ ชั่วโมง เป็นไปตามจุดมุ่งหมายและผลลัพธ์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ “๔ รู้ ๕ ขั้น ๓ ผลลัพธ์” เป็นแนวทางในการดำเนินกิจกรรม และใช้ข้อมูลจากการประเมินผู้เรียนประกอบการพิจารณาคุณภาพของหลักสูตร

๖.๑ แนวทางการดำเนินหลักสูตร

การดำเนินหลักสูตรพุทธภาษาเพื่อเสริมสร้างสติและวัฒนธรรมชุมชนสำหรับเยาวชนต้นแบบพื้นที่วัดไร่เชิญตะวัน จังหวัดเชียงราย กำหนดให้ผู้รับผิดชอบหลักสูตรประสานงานกับพระวิทยากร ผู้ดำเนินกิจกรรม และผู้เกี่ยวข้อง เพื่อเตรียมความพร้อมด้านผู้เรียน เนื้อหา สื่อ อุปกรณ์ สถานที่ และเครื่องมือประเมินผล ก่อนดำเนินการจัดกิจกรรมตามโครงสร้างหลักสูตร

การบริหารจัดการต้องคำนึงถึงความต่อเนื่องของเนื้อหา โดยเริ่มจากการฝึกสติในการพูดและการฟัง ไปสู่การใช้คำเมืองและมารยาททางภาษาในบริบทล้านนา แล้วจึงนำความรู้ไปใช้ในการรับฟัง เรียบเรียง และถ่ายทอดเรื่องเล่าของวัดและชุมชน การดำเนินกิจกรรมแต่ละหน่วยจึงต้องสัมพันธ์กับจุดประสงค์การเรียนรู้และเตรียมความพร้อมสำหรับหน่วยถัดไป

๖.๑.๑ การเตรียมความพร้อมก่อนดำเนินหลักสูตร

ผู้รับผิดชอบหลักสูตรดำเนินการเตรียมความพร้อม ดังนี้

๑. ด้านผู้เรียน

ตรวจสอบรายชื่อและความพร้อมของเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรม ชี้แจงจุดมุ่งหมาย โครงสร้าง ระยะเวลา แนวทางการเรียนรู้ และการประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจบทบาทของตนตลอดการเข้าร่วมหลักสูตร

๒. ด้านพระวิทยากรและผู้ดำเนินกิจกรรม

ประชุมทำความเข้าใจเนื้อหาของแต่ละหน่วย แผนการจัดกิจกรรม และรูปแบบ “๔ รู้ ๕ ขั้น ๓ ผลลัพธ์” โดยกำหนดบทบาทในการอธิบายหลักพุทธธรรม การฝึกภาษา การดูแลกิจกรรมกลุ่ม และการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนให้ชัดเจน

๓. ด้านเนื้อหาและคำศัพท์

ตรวจสอบความถูกต้องของคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาและคำเมืองล้านนาที่ใช้ประกอบกิจกรรม โดยเฉพาะรูปคำ ความหมาย การออกเสียง และความเหมาะสมตามบริบทของชุมชน ก่อนจัดทำเป็นเอกสารสำหรับผู้เรียน

๔. ด้านสื่อและอุปกรณ์

จัดเตรียมใบความรู้ บัตรคำ บัตรสถานการณ์ ใบงาน แบบบันทึกสติทางภาษา และอุปกรณ์ประกอบการนำเสนอให้สอดคล้องกับจำนวนผู้เรียนและลักษณะของกิจกรรม

๕. ด้านสถานที่และแหล่งเรียนรู้

ประสานการใช้พื้นที่ภายในวัดไร่เชิญตะวันและพื้นที่ชุมชนที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาความเหมาะสม ความปลอดภัย และความสะดวกของผู้เรียนและผู้ให้ข้อมูล

๖. ด้านการประเมินผล

จัดเตรียมเครื่องมือประเมินก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน พร้อมชี้แจงแนวทางการบันทึกข้อมูลและเกณฑ์การประเมินให้ผู้ดำเนินกิจกรรมเข้าใจตรงกัน

๖.๑.๒ การดำเนินกิจกรรมตามโครงสร้างหลักสูตร

การจัดกิจกรรมกำหนดให้ดำเนินการตามลำดับหน่วยการเรียนรู้ ดังนี้

หน่วยการเรียนรู้	**จำนวนกิจกรรม**	**ระยะเวลา**	**แนวทางดำเนินการ**
๑. สติในภาษา	๓	๖ ชั่วโมง	ฝึกรู้เท่าทันความคิดและอารมณ์ การฟังอย่างมีสติ และการเลือกใช้ถ้อยคำตามหลักสัมมาวาจา
๒. วัจนปฏิบัติล้านนา	๓	๗ ชั่วโมง	ศึกษาคำเมือง มารยาททางภาษา และฝึกสื่อสารตามบุคคลและกาลเทศะ
๓. ภาษา พุทธธรรม และวัฒนธรรมชุมชน	๓	๗ ชั่วโมง	รับฟังเรื่องเล่า เก็บข้อมูล เรียบเรียง และนำเสนอเรื่องราวของวัดหรือชุมชน
รวม	**๙**	**๒๐ ชั่วโมง**	

การจัดกิจกรรมแต่ละครั้งใช้กระบวนการเรียนรู้ ๕ ขั้น ได้แก่ เตรียมสติ เรียนรู้ภาษา ฝึกจากสถานการณ์ ทบทวนประสบการณ์ และนำไปใช้ โดยผู้ดำเนินกิจกรรมสามารถปรับวิธีการภายในแต่ละขั้นให้เหมาะสมกับความพร้อมของผู้เรียนได้ แต่ต้องรักษาจุดประสงค์ สาระสำคัญ และระยะเวลารวมตามแผนการจัดกิจกรรม

๖.๑.๓ การประสานงานระหว่างผู้เกี่ยวข้อง

ผู้รับผิดชอบหลักสูตรทำหน้าที่กำกับภาพรวมของการดำเนินงาน ประสานการจัดกิจกรรม และติดตามความครบถ้วนของการจัดการเรียนรู้ พระวิทยากรรับผิดชอบการถ่ายทอดหลักพุทธธรรมและ

การนำฝึกสติ ผู้ดำเนินกิจกรรมสนับสนุนการเรียนรู้ด้านภาษา การฝึกปฏิบัติ การจัดกลุ่ม และการบันทึกพฤติกรรม ส่วนผู้รู้หรือบุคคลในชุมชนมีบทบาทเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านคำเมือง เรื่องเล่า และมารยาททางวัฒนธรรมตามความพร้อมและความสมัครใจ

ในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสอบถามหรือบันทึกเรื่องเล่าจากบุคคลในพื้นที่ ต้องขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลก่อนดำเนินการ และแจ้งวัตถุประสงค์ของการนำข้อมูลไปใช้ให้ชัดเจน หากผู้ให้ข้อมูลไม่ประสงค์ให้บันทึกเสียง ภาพ หรือเปิดเผยชื่อ ผู้ดำเนินกิจกรรมต้องเคารพความประสงค์ดังกล่าว

๖.๑.๔ การกำกับและติดตามระหว่างดำเนินหลักสูตร

ผู้รับผิดชอบหลักสูตรติดตามการดำเนินกิจกรรมโดยตรวจสอบความครบถ้วนของเนื้อหา ระยะเวลาที่ใช้ การมีส่วนร่วมของผู้เรียน และความพร้อมของสื่อและอุปกรณ์ ควบคู่กับการรวบรวมใบงานแบบบันทึก และผลการสังเกตพฤติกรรมที่เกิดขึ้นระหว่างเรียน

เมื่อพบปัญหา เช่น ผู้เรียนยังไม่เข้าใจความหมายของคำเมือง ไม่สามารถเลือกถ้อยคำให้เหมาะสมกับสถานการณ์ หรือมีข้อจำกัดในการฝึกสื่อสารกับบุคคลในพื้นที่ ผู้ดำเนินกิจกรรมให้คำอธิบายเพิ่มเติม ปรับรูปแบบการฝึกภายในเวลาที่กำหนด หรือใช้สถานการณ์จำลองทดแทนตามความเหมาะสม โดยบันทึกข้อจำกัดและแนวทางแก้ไขไว้เป็นข้อมูลสำหรับการทบทวนหลักสูตร

๖.๑.๕ การสรุปผลหลังดำเนินหลักสูตร

เมื่อจัดกิจกรรมครบทั้ง ๓ หน่วยการเรียนรู้ ผู้รับผิดชอบหลักสูตรรวบรวมข้อมูลการประเมินผลการเรียนรู้ ผลงานของผู้เรียน แบบสังเกตพฤติกรรม แบบบันทึกการฝึกสติ และข้อเสนอแนะจากผู้เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาพิจารณาความเหมาะสมของเนื้อหา กระบวนการจัดกิจกรรม สื่อและแหล่งเรียนรู้ ตลอดจนข้อจำกัดที่พบระหว่างดำเนินงาน

ผลการสรุปใช้ประกอบการปรับปรุงหลักสูตรในส่วนที่จำเป็น โดยรักษาความสัมพันธ์ระหว่างจุดมุ่งหมาย โครงสร้างเนื้อหา กิจกรรม และผลลัพธ์การเรียนรู้ทั้ง ๓ ด้าน ได้แก่ ทักษะภาษาไทย สติทางภาษา และความเข้าใจวัฒนธรรมชุมชน

๖.๒ สื่อและแหล่งเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรพุทธภาษาใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับเนื้อหาของแต่ละหน่วย โดยเน้นสื่อที่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความหมายของคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนา คำเมืองล้านนา และการใช้ถ้อยคำในสถานการณ์ต่าง ๆ ควบคู่กับการฝึกสติในการพูดและการฟัง ส่วนแหล่งเรียนรู้ใช้พื้นที่วัดไร่เชิญตะวันและบริบทชุมชนเป็นฐานสำหรับศึกษาการใช้ภาษา มารยาททางวัฒนธรรม และเรื่องเล่าที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนในพื้นที่

การเลือกใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ต้องพิจารณาความถูกต้องของเนื้อหา ความเหมาะสมกับวัยและความสามารถของผู้เรียน ตลอดจนความสอดคล้องกับจุดประสงค์ของกิจกรรม โดยกำหนดรายละเอียดดังนี้

๖.๒.๑ สื่อประกอบการจัดการเรียนรู้

สื่อประกอบการจัดการเรียนรู้แบ่งตามลักษณะการใช้งานเป็น ๕ ประเภท ได้แก่

๑. สื่อความรู้ด้านพุทธภาษา ประกอบด้วยใบความรู้เกี่ยวกับหลักสติ สัมปชัญญะ สัมมาวาจา และคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาที่กำหนดไว้ในหน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ ใช้ประกอบการอธิบายความหมายของคำและการเชื่อมโยงหลักธรรมกับพฤติกรรมการสื่อสาร เช่น การรู้เท่าทันอารมณ์ก่อนพูด การรับฟังอย่างตั้งใจ และการเลือกใช้ถ้อยคำที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่น

๒. สื่อความรู้ด้านคำเมืองล้านนา ประกอบด้วยบัตรคำ ใบความรู้ และตัวอย่างบทสนทนาที่แสดงความหมายและหน้าที่ของคำเมืองตามบริบท ใช้ประกอบกิจกรรมการจำแนกถ้อยคำ การเลือกใช้คำเรียกขาน และการฝึกสนทนากับบุคคลต่างสถานภาพ โดยให้ความสำคัญกับความถูกต้องของรูปคำและความเหมาะสมในการใช้ภาษาของชุมชน

๓. สื่อสำหรับฝึกปฏิบัติทางภาษา ประกอบด้วยบัตรสถานการณ์ บทสนทนาตัวอย่าง และใบงานวิเคราะห์ถ้อยคำ ใช้ฝึกการปรับคำพูด การตั้งคำถาม การกล่าวขออภัย การแสดงความคิดเห็น และการตอบสนองต่อคู่สนทนาอย่างมีสติ

๔. สื่อสำหรับบันทึกและทบทวนการเรียนรู้ ประกอบด้วยแบบบันทึกสติทางภาษา แบบบันทึกคำเมือง แบบบันทึกเรื่องเล่า และใบงานเรียบเรียงข้อมูล ใช้ให้ผู้เรียนทบทวนพฤติกรรมการพูดและการฟัง ตลอดจนจัดระบบข้อมูลที่ได้รับจากการเรียนรู้

๕. สื่อสำหรับนำเสนอผลงาน ประกอบด้วยกระดาษ เครื่องเขียน แผ่นภาพ หรืออุปกรณ์นำเสนอที่มีอยู่ตามความเหมาะสม ใช้สนับสนุนการถ่ายทอดเรื่องเล่าของวัดและชุมชน โดยเน้นความชัดเจนของภาษาและความถูกต้องของเนื้อหามากกว่ารูปแบบหรือความซับซ้อนของสื่อ

๖.๒.๒ การใช้สื่อตามหน่วยการเรียนรู้

หน่วยการเรียนรู้	สื่อหลัก	จุดมุ่งหมายในการใช้สื่อ
๑. สติในภาษา	ใบความรู้พุทธภาษา บัตรสถานการณ์ ใบงานวิเคราะห์ถ้อยคำ และแบบบันทึกสติ	ให้ผู้เรียนเข้าใจหลักธรรมและฝึกพิจารณาความคิด อารมณ์ และถ้อยคำก่อนสื่อสาร
๒. วัจนปฏิบัติล้านนา	บัตรคำเมือง ใบความรู้มารยาททางภาษา บทสนทนาตัวอย่าง และแบบบันทึกคำเมือง	ให้ผู้เรียนเข้าใจความหมายและหน้าที่ของคำเมือง และฝึกใช้ภาษาให้เหมาะสมกับบุคคลและกาลเทศะ

หน่วยการเรียนรู้	สื่อหลัก	จุดมุ่งหมายในการใช้สื่อ
๓. ภาษา พุทธธรรม และวัฒนธรรมชุมชน	เรื่องเล่าหรือคำสอนจากแหล่งเรียนรู้ แบบบันทึกข้อมูล ใบงานเรียบเรียงเรื่องเล่า และสื่อนำเสนอ	ให้ผู้เรียนฝึกรับฟัง สอบถาม บันทึก เรียบเรียง และถ่ายทอดข้อมูลเกี่ยวกับวัดและชุมชน

การใช้สื่อในแต่ละกิจกรรมให้เป็นไปตามรายละเอียดของแผนการจัดกิจกรรมในหมวดที่ ๕ ผู้ดำเนินกิจกรรมสามารถเลือกใช้สื่อเท่าที่จำเป็น โดยต้องรักษาสาระสำคัญและจุดประสงค์การเรียนรู้ตามที่กำหนดไว้

๖.๒.๓ แหล่งเรียนรู้ภายในวัดไร่เชิญตะวัน

วัดไร่เชิญตะวัน จังหวัดเชียงราย เป็นพื้นที่หลักในการจัดกิจกรรมของหลักสูตร โดยใช้สถานที่และบุคคลที่เกี่ยวข้องเป็นแหล่งเรียนรู้ ดังนี้

๑. พื้นที่จัดกิจกรรมภายในวัด ใช้สำหรับการอธิบายเนื้อหา การฝึกสติ การสนทนากลุ่ม การแสดงบทบาทสมมติ และการนำเสนอผลงาน โดยจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการรับฟังและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน

๒. พระวิทยากร เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านหลักพุทธธรรม การใช้สติในชีวิตประจำวัน และการเลือกใช้ถ้อยคำตามหลักสัมมาวาจา ผู้เรียนสามารถฝึกตั้งคำถามและรับฟังคำอธิบายอย่างเหมาะสม

๓. บุคลากรหรือผู้เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของวัด เป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับการใช้ภาษาในการประสานงาน การต้อนรับ การให้ข้อมูล และการปฏิบัติตนตามกาลเทศะ โดยดำเนินกิจกรรมตามความพร้อมและความยินยอมของบุคคลที่เกี่ยวข้อง

การใช้พื้นที่ภายในวัดต้องประสานผู้รับผิดชอบสถานที่ก่อนดำเนินกิจกรรม และจัดให้ผู้เรียนปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมกับบริบทของวัด

๖.๒.๔ แหล่งเรียนรู้ด้านภาษาและวัฒนธรรมชุมชน

การเรียนรู้ด้านภาษาและวัฒนธรรมล้านนาอาศัยบุคคลและข้อมูลจากชุมชนเป็นแหล่งประกอบการเรียนรู้ โดยพิจารณาแหล่งข้อมูลที่สัมพันธ์กับเนื้อหาของหลักสูตร ได้แก่

๑. ผู้รู้ภาษาเมืองในพื้นที่ สำหรับตรวจสอบรูปคำ ความหมาย การออกเสียง และบริบทการใช้คำเมืองที่ปรากฏในกิจกรรม

๒. ผู้สูงอายุหรือบุคคลในชุมชน สำหรับเรียนรู้คำเรียกขาน มารยาททางภาษา และเรื่องเล่าที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตหรือประสบการณ์ของคนในพื้นที่

๓. เรื่องเล่าและคำสอนที่ได้รับอนุญาตให้นำมาใช้ สำหรับฝึกจับประเด็น บันทึกคำศัพท์ เรียบเรียง และถ่ายทอดเรื่องราว โดยรักษาความหมายของข้อมูลตามที่ได้รับจากแหล่งเรียนรู้

การใช้ข้อมูลจากบุคคลในชุมชนต้องดำเนินการด้วยความเคารพต่อผู้ให้ข้อมูล ผู้เรียนต้องขออนุญาตก่อนสอบถามหรือบันทึกข้อมูล และไม่นำเรื่องราวที่ผู้ให้ข้อมูลไม่ประสงค์ให้เผยแพร่ไปใช้ในการนำเสนอผลงาน

๖.๒.๕ แนวทางการตรวจสอบและจัดเตรียมสื่อ

ก่อนนำสื่อไปใช้ ผู้ดำเนินกิจกรรมต้องตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมตามลักษณะของสื่อ ดังนี้

ประเภทสื่อ	**ประเด็นที่ต้องตรวจสอบ**
ใบความรู้พุทธภาษา	ความหมายของคำศัพท์และความถูกต้องของการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้
บัตรคำเมืองและบทสนทนา	รูปคำ ความหมาย การออกเสียง และความเหมาะสมตามบริบทของชุมชน
บัตรสถานการณ์	ความชัดเจนของเหตุการณ์และความสัมพันธ์กับจุดประสงค์การเรียนรู้
ใบงานและแบบบันทึก	ความชัดเจนของคำชี้แจงและความสอดคล้องกับกิจกรรม
เรื่องเล่าหรือข้อมูลชุมชน	ความถูกต้องของสาระสำคัญและการได้รับอนุญาตจากแหล่งข้อมูล
สื่อนำเสนอ	ความชัดเจนของข้อความและความเหมาะสมกับเวลาและสถานที่

สำหรับคำเมืองล้านนา ผู้ดำเนินกิจกรรมควรให้ผู้รู้ภาษาในพื้นที่ตรวจสอบก่อนจัดทำสื่อฉบับใช้งาน เนื่องจากรูปคำและธรรมเนียมการใช้ภาษาอาจแตกต่างกันตามท้องถิ่น หากพบคำที่ยังไม่สามารถยืนยันความหมายหรือบริบทการใช้ได้ ให้แยกไว้เพื่อตรวจสอบเพิ่มเติมก่อนนำเข้าสู่กิจกรรม

๖.๒.๖ การจัดเก็บและใช้ประโยชน์จากสื่อ

ผู้รับผิดชอบหลักสูตรจัดเก็บใบความรู้ บัตรคำ บัตรสถานการณ์ ใบงาน และแบบบันทึกให้เป็นหมวดหมู่ตามหน่วยการเรียนรู้ เพื่อให้สามารถนำกลับมาใช้และปรับปรุงได้อย่างสะดวก ส่วนผลงานของผู้เรียนและข้อมูลจากบุคคลในชุมชนให้จัดเก็บโดยคำนึงถึงความเป็นส่วนตัวและขอบเขตการอนุญาตให้ใช้ข้อมูล

สื่อที่ได้รับการตรวจสอบและปรับปรุงแล้วสามารถนำมาใช้ประกอบการจัดกิจกรรมครั้งต่อไป โดยพิจารณาความเหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียนและบริบทของพื้นที่ หากมีการเปลี่ยนแปลงคำศัพท์ ตัวอย่างบทสนทนา หรือเนื้อหาเรื่องเล่า ต้องตรวจสอบให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายและโครงสร้างของหลักสูตรก่อนนำไปใช้

๖.๓ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของหลักสูตรพุทธภาษาเพื่อเสริมสร้างสติและวัฒนธรรมชุมชนสำหรับเยาวชนต้นแบบ กำหนดให้ประเมินความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของผู้เรียนตามผลลัพธ์การ

เรียนรู้ ๓ ด้าน ได้แก่ ทักษะภาษาไทย สติทางภาษา และความเข้าใจวัฒนธรรมชุมชน โดยใช้การประเมินก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน เพื่อให้ทราบระดับความสามารถเบื้องต้น ติดตามพัฒนาการระหว่างการจัดกิจกรรม และตรวจสอบผลการเรียนรู้เมื่อสิ้นสุดหลักสูตร

การประเมินให้ความสำคัญกับพฤติกรรมที่ผู้เรียนแสดงออกในสถานการณ์การสื่อสารจริงหรือสถานการณ์จำลอง ควบคู่กับผลงานที่เกิดจากกิจกรรมทั้ง ๓ หน่วยการเรียนรู้ โดยพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ภาษา การรู้เท่าทันความคิดและอารมณ์ และความเข้าใจบริบททางวัฒนธรรมของชุมชน

๖.๓.๑ จุดมุ่งหมายของการวัดและประเมินผล

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้มีจุดมุ่งหมาย ดังนี้

๑. เพื่อประเมินความสามารถด้านภาษาไทยของผู้เรียนในการฟัง การพูด การตั้งคำถาม การเลือกใช้ถ้อยคำ และการถ่ายทอดเรื่องราว

๒. เพื่อประเมินการใช้สติทางภาษาของผู้เรียน โดยพิจารณาการรู้เท่าทันความคิดและอารมณ์ก่อนพูด การรับฟังอย่างตั้งใจ และการตอบสนองต่อคู่สนทนาอย่างเหมาะสม

๓. เพื่อประเมินความเข้าใจวัฒนธรรมชุมชนของผู้เรียน โดยพิจารณาความเข้าใจความหมายของคำเมือง มารยาททางภาษา และคุณค่าที่ปรากฏในเรื่องเล่าของวัดและชุมชน

๔. เพื่อติดตามพัฒนาการของผู้เรียนระหว่างการจัดกิจกรรม และนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ปรับวิธีการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสม

๕. เพื่อรวบรวมผลการเรียนรู้และข้อเสนอแนะสำหรับพิจารณาปรับปรุงหลักสูตร

๖.๓.๒ การประเมินก่อนเรียน

การประเมินก่อนเรียนดำเนินการก่อนเริ่มกิจกรรมในหน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ เพื่อศึกษาระดับความสามารถเบื้องต้นของผู้เรียนตามผลลัพธ์การเรียนรู้ทั้ง ๓ ด้าน โดยใช้เครื่องมือประเมินที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

ด้านที่ประเมิน	**ประเด็นการประเมิน**	**ลักษณะการประเมิน**
ทักษะภาษาไทย	การฟังจับประเด็น การเลือกใช้ถ้อยคำและการสื่อสารให้เหมาะสมกับสถานการณ์	ประเมินจากข้อคำถามหรือสถานการณ์ที่กำหนด
สติทางภาษา	การรู้ตัวก่อนพูด การรับฟัง และการพิจารณาผลของถ้อยคำที่มีต่อผู้อื่น	ประเมินจากข้อคำถามหรือสถานการณ์เกี่ยวกับพฤติกรรมการสื่อสาร
ความเข้าใจวัฒนธรรมชุมชน	ความเข้าใจคำเมือง มารยาททางภาษา และการใช้ถ้อยคำตามบริบทล้านนา	ประเมินจากข้อคำถามหรือสถานการณ์ที่สัมพันธ์กับบริบทชุมชน

ผลการประเมินก่อนเรียนใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับเปรียบเทียบกับผลการประเมินหลังเรียน และช่วยให้ผู้ดำเนินกิจกรรมทราบประเด็นที่ผู้เรียนควรได้รับการฝึกเพิ่มเติม โดยไม่ใช้ผลการประเมินก่อนเรียนเป็นเงื่อนไขในการตัดสิทธิ์ผู้เรียนจากการเข้าร่วมกิจกรรม

๖.๓.๓ การประเมินระหว่างเรียน

การประเมินระหว่างเรียนดำเนินการควบคู่กับกิจกรรมทั้ง ๙ กิจกรรม โดยใช้การสังเกตพฤติกรรม การตรวจใบงาน การพิจารณาผลงาน และการทบทวนประสบการณ์ของผู้เรียน เพื่อให้ทราบว่าผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในการสื่อสารได้เพียงใด

การประเมินแบ่งตามหน่วยการเรียนรู้ ดังนี้

หน่วยการเรียนรู้	ประเด็นที่ประเมิน	หลักฐานการเรียนรู้
๑. สติในภาษา	การรู้เท่าทันอารมณ์ก่อนพูด การฟังอย่างตั้งใจ และการใช้ถ้อยคำตามหลักสัมมาวาจา	แบบสังเกตพฤติกรรม ใบงานวิเคราะห์ถ้อยคำ และแบบบันทึกสติทางภาษา
๒. วัจนปฏิบัติล้านนา	การเข้าใจคำเมือง การเลือกใช้คำเรียกขาน และการสื่อสารตามบุคคลและกาลเทศะ	แบบบันทึกคำเมือง ใบงานวิเคราะห์สถานการณ์ และผลการฝึกบทสนทนา
๓. ภาษา พุทธธรรม และวัฒนธรรมชุมชน	การรับฟังและสอบถามข้อมูล การเรียบเรียงเรื่องเล่า และการนำเสนออย่างมีสติ	แบบบันทึกเรื่องเล่า ผลงานเรียบเรียง และแบบสังเกตการนำเสนอ

ผู้ดำเนินกิจกรรมบันทึกพฤติกรรมที่ปรากฏตามรายการประเมิน พร้อมให้ข้อเสนอแนะที่ผู้เรียนสามารถนำไปปรับปรุงได้ เช่น การรอจังหวะก่อนพูด การปรับถ้อยคำให้สุภาพ หรือการตรวจสอบความหมายของคำเมืองก่อนนำไปใช้

ผลการประเมินระหว่างเรียนใช้เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนและติดตามความเหมาะสมของกิจกรรม ไม่ควรนำคะแนนจากผลงานเพียงชิ้นเดียวมาตัดสินผลการเรียนรู้ทั้งหลักสูตร

๖.๓.๔ การประเมินหลังเรียน

การประเมินหลังเรียนดำเนินการเมื่อผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมครบทั้ง ๓ หน่วยการเรียนรู้ รวม ๒๐ ชั่วโมง โดยประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ทั้ง ๓ ด้านด้วยเครื่องมือที่กำหนดไว้ เพื่อเปรียบเทียบกับข้อมูลก่อนเรียน

การประเมินหลังเรียนครอบคลุมประเด็นต่อไปนี้

๑. ทักษะภาษาไทย ประเมินความสามารถในการเลือกใช้ภาษาให้เหมาะสมกับสถานการณ์ การรับฟังและจับประเด็นสำคัญ การตั้งคำถาม และการถ่ายทอดข้อมูลด้วยถ้อยคำที่ชัดเจน

๒. สติทางภาษา ประเมินการตระหนักรู้ก่อนพูด การรับฟังโดยไม่พูดแทรก การรู้เท่าทันอารมณ์ และการพิจารณาผลของถ้อยคำต่อคู่สนทนา

๓. ความเข้าใจวัฒนธรรมชุมชน ประเมินความเข้าใจความหมายและการใช้คำเมือง มารยาททางภาษา และความสัมพันธ์ระหว่างถ้อยคำกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมล้านนา

การเปรียบเทียบผลก่อนเรียนและหลังเรียนต้องใช้เครื่องมือที่มีโครงสร้างและเกณฑ์การให้คะแนนสอดคล้องกัน เพื่อให้สามารถพิจารณาความเปลี่ยนแปลงของผลการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม

๖.๓.๕ การประเมินผลงานและการทบทวนตนเอง

การประเมินผลงานใช้หลักฐานที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติกิจกรรม ได้แก่ ใบงานวิเคราะห์ถ้อยคำ แบบบันทึกคำเมือง บทสนทนาจากสถานการณ์ฝึก และเรื่องเล่าฉบับเรียบเรียง โดยพิจารณาความถูกต้องของเนื้อหา ความชัดเจนของภาษา และความเหมาะสมกับบริบทการสื่อสาร

ส่วนการทบทวนตนเองใช้แบบบันทึกการเรียนรู้และการฝึกสติ เพื่อให้ผู้เรียนพิจารณาพฤติกรรมของตนตามองค์ประกอบ ๔ รู้ ดังนี้

องค์ประกอบ	**ประเด็นที่ผู้เรียนทบทวน**
รู้ตน	สามารถสังเกตความคิดและอารมณ์ของตนก่อนพูดหรือระหว่างสนทนาได้หรือไม่
รู้คำ	สามารถเลือกใช้ถ้อยคำที่ถูกต้อง สุภาพ และเหมาะสมกับสถานการณ์ได้เพียงใด
รู้คน	สามารถรับฟังและคำนึงถึงความรู้สึกหรือสถานภาพของคู่สนทนาได้หรือไม่
รู้วัฒนธรรม	สามารถอธิบายความหมายของคำเมืองและมารยาททางภาษาตามบริบทชุมชนได้เพียงใด

การทบทวนตนเองให้ผู้เรียนระบุเหตุการณ์หรือพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจริงระหว่างกิจกรรม พร้อมเสนอแนวทางปรับปรุงการสื่อสารของตน เพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้กับการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

๖.๓.๖ การรวบรวมและสรุปผลการประเมิน

เมื่อสิ้นสุดหลักสูตร ผู้รับผิดชอบรวบรวมผลการประเมินก่อนเรียนและหลังเรียน ผลการสังเกตพฤติกรรมระหว่างเรียน ผลงานของผู้เรียน และแบบบันทึกการทบทวนตนเอง แล้วจัดระบบข้อมูลตามผลลัพธ์การเรียนรู้ทั้ง ๓ ด้าน

การสรุปผลให้แยกข้อมูลตามลักษณะของเครื่องมือ โดยข้อมูลที่เป็นคะแนนใช้วิธีวิเคราะห์ตามเกณฑ์ที่กำหนด ส่วนข้อมูลจากการสังเกต ผลงาน และการทบทวนตนเองใช้ประกอบการอธิบายพฤติกรรมและพัฒนาการของผู้เรียน การนำเสนอผลต้องแยกให้ชัดเจนระหว่างคะแนนที่ได้จากเครื่องมือประเมินกับข้อค้นพบจากการสังเกตหรือการสะท้อนประสบการณ์

ข้อมูลดังกล่าวใช้ประกอบการพิจารณาว่าการจัดกิจกรรมสามารถส่งเสริมทักษะภาษาไทย สติทางภาษา และความเข้าใจวัฒนธรรมชุมชนได้ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเพียงใด และเป็นข้อมูลสำหรับการติดตามและปรับปรุงหลักสูตรตามหัวข้อ ๖.๕ ต่อไป

๖.๔ เครื่องมือและเกณฑ์การประเมิน

การประเมินผลการเรียนรู้ของหลักสูตรพุทธภาษาเพื่อเสริมสร้างสติและวัฒนธรรมชุมชนสำหรับเยาวชนต้นแบบ ใช้เครื่องมือที่สัมพันธ์กับจุดมุ่งหมายและผลลัพธ์การเรียนรู้ทั้ง ๓ ด้าน ได้แก่ ทักษะภาษาไทย สติทางภาษา และความเข้าใจวัฒนธรรมชุมชน โดยกำหนดเครื่องมือสำหรับประเมินก่อนเรียนและหลังเรียน เครื่องมือสังเกตพฤติกรรมระหว่างเรียน และเครื่องมือตรวจผลงานจากการปฏิบัติกิจกรรม

การกำหนดเกณฑ์การประเมินต้องใช้เกณฑ์เดียวกันสำหรับผู้เรียนทุกคน และแยกผลการประเมินตามประเภทของเครื่องมือ เพื่อให้สามารถตรวจสอบความก้าวหน้าของผู้เรียนและนำข้อมูลไปใช้ปรับปรุงการจัดกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม

๖.๔.๑ เครื่องมือประเมินผลการเรียนรู้

เครื่องมือที่ใช้ประเมินผลการเรียนรู้ประกอบด้วยเครื่องมือหลักและหลักฐานประกอบการประเมิน ดังนี้

เครื่องมือ	วัตถุประสงค์การใช้	ช่วงเวลาที่ใช้
๑. แบบประเมินผลการเรียนรู้ด้านภาษาไทย สติ และความเข้าใจวัฒนธรรมชุมชน	ประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ทั้ง ๓ ด้าน และเปรียบเทียบผลก่อนเรียนกับหลังเรียน	ก่อนเรียนและหลังเรียน
๒. แบบสังเกตพฤติกรรมการใช้ภาษาและสติ	ประเมินพฤติกรรมการฟัง การพูด การรู้เท่าทันอารมณ์ และการใช้ถ้อยคำตามสถานการณ์	ระหว่างเรียน
๓. ใบงานและแบบบันทึกประกอบกิจกรรม	ตรวจสอบความเข้าใจและความสามารถในการนำความรู้ไปใช้ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้	ระหว่างเรียน
๔. แบบบันทึกการเรียนรู้และการฝึกสติ	ให้ผู้เรียนทบทวนพฤติกรรมและประสบการณ์การใช้ภาษาของตนเอง	ระหว่างเรียนและเมื่อสิ้นสุดกิจกรรม
๕. แบบประเมินผลงานและการนำเสนอ	ประเมินการเรียบเรียงเรื่องเล่า การเลือกใช้ถ้อยคำ และการถ่ายทอดข้อมูลเกี่ยวกับวัดหรือชุมชน	หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓

เครื่องมือแต่ละประเภทมีหน้าที่แตกต่างกัน โดยแบบประเมินผลการเรียนรู้ใช้สำหรับพิจารณาความเปลี่ยนแปลงของผลลัพธ์ทั้ง ๓ ด้าน ส่วนแบบสังเกต ใบงาน และผลงานใช้เป็นหลักฐานประกอบการพิจารณาพฤติกรรมและความสามารถที่ผู้เรียนแสดงออกระหว่างกิจกรรม

๖.๔.๒ เกณฑ์การประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้

การประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ทั้ง ๓ ด้านใช้เกณฑ์การให้คะแนนตามเครื่องมือประเมินที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพแล้ว โดยพิจารณาประเด็นสำคัญดังนี้

ผลลัพธ์การเรียนรู้	**ประเด็นที่ใช้พิจารณา**
ทักษะภาษาไทย	ความสามารถในการฟังจับประเด็น การตั้งคำถาม การเลือกใช้ถ้อยคำ การเรียบเรียงข้อมูล และการนำเสนอเรื่องราว
สติทางภาษา	การรู้ตัวก่อนพูด การรับฟังอย่างตั้งใจ การรู้เท่าทันอารมณ์ และการพิจารณาผลของถ้อยคำต่อผู้อื่น
ความเข้าใจวัฒนธรรมชุมชน	ความเข้าใจความหมายและบริบทการใช้คำเมือง มารยาททางภาษา และคุณค่าทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในเรื่องเล่าของชุมชน

การแปลผลคะแนนให้ยึดช่วงคะแนนและเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในเครื่องมือประเมินฉบับที่ใช้จริง ไม่กำหนดเกณฑ์ขึ้นใหม่ภายหลังการเก็บข้อมูล ส่วนการเปรียบเทียบผลก่อนเรียนและหลังเรียนให้พิจารณาคะแนนของผู้เรียนแต่ละคนและผลรวมตามด้านที่ประเมิน เพื่อให้เห็นทิศทางการเปลี่ยนแปลงของผลการเรียนรู้

๖.๔.๓ เกณฑ์การสังเกตพฤติกรรมระหว่างเรียน

การสังเกตพฤติกรรมใช้ประเมินการนำความรู้ไปปฏิบัติในกิจกรรมทั้ง ๓ หน่วย โดยผู้ดำเนินกิจกรรมพิจารณาพฤติกรรมที่ปรากฏจริง ไม่ประเมินจากความรู้สึกหรือความคาดหวังที่มีต่อผู้เรียน

รายการสังเกตครอบคลุมพฤติกรรมต่อไปนี้

๑. การตั้งใจฟังและไม่พูดแทรกคู่สนทนา

๒. การรู้เท่าทันอารมณ์และหยุดพิจารณาก่อนพูด

๓. การเลือกใช้ถ้อยคำสุภาพและเหมาะสมกับบุคคลและสถานการณ์

๔. การใช้คำเมืองหรือถ้อยคำทางวัฒนธรรมตามบริบทที่เรียนรู้

๕. การตั้งคำถามและตอบคำถามอย่างมีเหตุผลและให้เกียรติผู้อื่น

๖. การรับฟังข้อเสนอแนะและปรับปรุงการสื่อสารของตนเอง

การบันทึกผลให้ใช้ระดับคะแนนและคำอธิบายพฤติกรรมตามแบบสังเกตฉบับที่กำหนดไว้ โดยควรบันทึกตัวอย่างพฤติกรรมที่พบประกอบคะแนน เพื่อให้สามารถอธิบายผลการประเมินได้ชัดเจน

๖.๔.๔ เกณฑ์การประเมินใบงานและผลงาน

การตรวจใบงานและผลงานพิจารณาตามลักษณะของภาระงานแต่ละกิจกรรม โดยกำหนดประเด็นประเมินดังนี้

ประเภทผลงาน	ประเด็นการประเมิน
ใบงานวิเคราะห์ถ้อยคำ	ความเข้าใจความหมายของถ้อยคำและความสามารถในการเลือกใช้ภาษาให้เหมาะสม
แบบบันทึกคำเมือง	ความถูกต้องของรูปคำ ความหมาย และการอธิบายบริบทการใช้
บทสนทนาจากสถานการณ์ฝึก	ความเหมาะสมของถ้อยคำ การแสดงเจตนา และมารยาทในการสื่อสาร
แบบบันทึกเรื่องเล่า	ความครบถ้วนของสาระสำคัญ การจับประเด็น และการแยกข้อมูลจากความคิดเห็น
เรื่องเล่าฉบับเรียบเรียง	ความชัดเจนของภาษา ลำดับเรื่อง และการรักษาความหมายของข้อมูลเดิม
การนำเสนอเรื่องเล่า	ความถูกต้องของเนื้อหา การใช้ภาษา การรับฟัง และการตอบคำถาม
แบบบันทึกการฝึกสติ	ความสามารถในการระบุพฤติกรรมของตนเองและเสนอแนวทางปรับปรุงการสื่อสาร

ผู้ดำเนินกิจกรรมให้ข้อเสนอแนะตามข้อบกพร่องที่พบ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแก้ไขผลงานหรือฝึกปฏิบัติเพิ่มเติมตามความเหมาะสม การประเมินผลงานต้องคำนึงถึงจุดประสงค์ของกิจกรรมเป็นหลัก ไม่ใช้ความสวยงามของชิ้นงานเป็นเกณฑ์แทนความสามารถด้านภาษาและความเข้าใจเนื้อหา

๖.๔.๕ การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือประเมิน

ก่อนนำเครื่องมือประเมินไปใช้ ผู้รับผิดชอบหลักสูตรต้องตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างรายการประเมินกับจุดมุ่งหมาย ผลลัพธ์การเรียนรู้ และเนื้อหาของหลักสูตร โดยใช้ผลการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิประกอบการปรับปรุงเครื่องมือ

การตรวจสอบพิจารณาความชัดเจนของข้อคำถาม ความเหมาะสมของภาษา ความครอบคลุมของประเด็นที่ต้องการประเมิน และความสอดคล้องของเกณฑ์การให้คะแนนกับพฤติกรรมที่กำหนดไว้ สำหรับเครื่องมือที่ใช้เปรียบเทียบผลก่อนเรียนและหลังเรียน ต้องใช้ข้อคำถามและเกณฑ์การให้คะแนนตามฉบับที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพ เพื่อให้ผลการเปรียบเทียบอยู่บนมาตรฐานเดียวกัน

หากมีการปรับข้อความในเครื่องมือหลังการตรวจสอบ ต้องพิจารณาว่าการปรับนั้นกระทบต่อสาระสำคัญหรือเกณฑ์การให้คะแนนหรือไม่ และดำเนินการตรวจสอบเพิ่มเติมตามความจำเป็น

๖.๔.๖ การแปลผลและการใช้ข้อมูลจากการประเมิน

ผลการประเมินแบ่งเป็น ๓ ส่วน ได้แก่ ผลการเรียนรู้ก่อนเรียนและหลังเรียน ผลการสังเกตพฤติกรรมระหว่างเรียน และผลการตรวจใบงานหรือผลงาน โดยนำเสนอแยกตามประเภทของข้อมูล

๑. ผลการเรียนรู้ก่อนเรียนและหลังเรียน ใช้พิจารณาความเปลี่ยนแปลงของคะแนนตามผลลัพธ์การเรียนรู้ทั้ง ๓ ด้าน

๒. ผลการสังเกตพฤติกรรม ใช้พิจารณาการแสดงออกของผู้เรียนระหว่างกิจกรรม โดยอาศัยรายการประเมินและหลักฐานพฤติกรรมที่บันทึกไว้

๓. ผลการตรวจใบงานและผลงาน ใช้พิจารณาความสามารถในการนำความรู้ไปใช้กับภาระงานที่กำหนด และระบุประเด็นที่ควรได้รับการพัฒนาเพิ่มเติม

ข้อมูลจากเครื่องมือทั้ง ๓ ส่วนใช้ประกอบกันในการสรุปผลการเรียนรู้ โดยไม่ถือว่าคะแนนจากเครื่องมือประเภทหนึ่งสามารถใช้แทนผลการประเมินอีกประเภทหนึ่งได้ การรายงานผลต้องระบุให้ชัดเจนว่าข้อสรุปแต่ละประเด็นมาจากเครื่องมือใด และใช้เกณฑ์ใดในการพิจารณา

๖.๕ การติดตามและปรับปรุงหลักสูตร

การติดตามและปรับปรุงหลักสูตรพุทธภาษาเพื่อเสริมสร้างสติและวัฒนธรรมชุมชนสำหรับเยาวชนต้นแบบ เป็นกระบวนการตรวจสอบความเหมาะสมของการจัดกิจกรรมและผลการเรียนรู้ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้พัฒนาเนื้อหา วิธีการจัดการเรียนรู้ สื่อ และเครื่องมือประเมินให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร โดยใช้ข้อมูลจากการดำเนินกิจกรรมทั้ง ๓ หน่วยการเรียนรู้ รวม ๒๐ ชั่วโมง เป็นหลักฐานประกอบการพิจารณา

การติดตามครอบคลุมการเตรียมความพร้อมก่อนจัดกิจกรรม การดำเนินงานระหว่างเรียน และการสรุปผลเมื่อสิ้นสุดหลักสูตร โดยพิจารณาทั้งข้อมูลเชิงปริมาณจากเครื่องมือประเมินและข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสังเกต ผลงานของผู้เรียน และข้อเสนอแนะของผู้เกี่ยวข้อง

๖.๕.๑ การติดตามก่อนดำเนินหลักสูตร

ก่อนเริ่มจัดกิจกรรม ผู้รับผิดชอบหลักสูตรตรวจสอบความพร้อมขององค์ประกอบที่จำเป็นต่อการดำเนินงาน ได้แก่ ความครบถ้วนของแผนการจัดกิจกรรม ความเหมาะสมของเนื้อหา ความพร้อมของพระวิทยากรและผู้ดำเนินกิจกรรม สื่อและอุปกรณ์ สถานที่ ตลอดจนเครื่องมือประเมินผล

การตรวจสอบให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา กิจกรรม และวิธีประเมิน โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมตามรูปแบบ “๔ รู้ ๕ ขั้น ๓ ผลลัพธ์” ซึ่งต้องปรากฏเป็นแนวทางปฏิบัติในแผนการจัดกิจกรรมทั้ง ๙ กิจกรรม

สำหรับเนื้อหาคำเมืองล้านนาและเรื่องเล่าของชุมชน ต้องตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและความเหมาะสมกับบริบทพื้นที่ก่อนนำไปใช้ หากพบเนื้อหาที่มีความหมายไม่ชัดเจนหรือยังไม่ได้รับการยืนยันจากแหล่งข้อมูล ให้ดำเนินการตรวจสอบเพิ่มเติมก่อนจัดทำสื่อฉบับใช้งาน

๖.๕.๒ การติดตามระหว่างดำเนินหลักสูตร

ระหว่างการจัดกิจกรรม ผู้รับผิดชอบหลักสูตรและผู้ดำเนินกิจกรรมติดตามความก้าวหน้าของการเรียนรู้ โดยพิจารณาประเด็นดังต่อไปนี้

๑. ความครบถ้วนของการจัดกิจกรรม ตรวจสอบว่าการดำเนินงานเป็นไปตามแผนการจัดกิจกรรมและระยะเวลาที่กำหนดไว้หรือไม่

๒. การมีส่วนร่วมของผู้เรียน สังเกตความตั้งใจในการรับฟัง การร่วมสนทนา การฝึกปฏิบัติ และการทำงานร่วมกับผู้อื่น

๓. การพัฒนาทักษะภาษาไทย ติดตามความสามารถในการจับประเด็น การตั้งคำถาม การเลือกใช้ถ้อยคำ และการถ่ายทอดข้อมูล

๔. การใช้สติทางภาษา สังเกตพฤติกรรมการรู้ตัวก่อนพูด การรับฟังโดยไม่พูดแทรก การรู้เท่าทันอารมณ์ และการตอบสนองต่อคู่สนทนา

๕. ความเข้าใจวัฒนธรรมชุมชน ติดตามการใช้คำเมืองตามบริบท การแสดงมารยาททางภาษา และการอธิบายคุณค่าที่ปรากฏในเรื่องเล่าของชุมชน

๖. ปัญหาและข้อจำกัดในการจัดกิจกรรม บันทึกปัญหาด้านเนื้อหา สื่อ เวลา สถานที่ และการประสานงานที่ส่งผลต่อการเรียนรู้

ผู้ดำเนินกิจกรรมบันทึกข้อมูลตามที่เกิดขึ้นจริง และใช้ข้อค้นพบเพื่อปรับวิธีการอธิบายหรือการฝึกปฏิบัติภายในขอบเขตของแผนการจัดกิจกรรม โดยไม่เปลี่ยนจุดมุ่งหมายหรือผลลัพธ์การเรียนรู้ของหลักสูตร

๖.๕.๓ การติดตามหลังสิ้นสุดหลักสูตร

เมื่อจัดกิจกรรมครบทั้ง ๓ หน่วยการเรียนรู้ ผู้รับผิดชอบหลักสูตรรวบรวมข้อมูลจากเครื่องมือประเมินและหลักฐานการเรียนรู้ เพื่อพิจารณาผลการดำเนินงานในภาพรวม ดังนี้

ประเด็นติดตาม	**ข้อมูลที่ใช้ประกอบการพิจารณา**
ผลลัพธ์ด้านทักษะภาษาไทย	ผลการประเมินก่อนเรียนและหลังเรียน ผลงานการใช้ภาษา และการนำเสนอเรื่องเล่า
ผลลัพธ์ด้านสติทางภาษา	ผลการประเมินก่อนเรียนและหลังเรียน แบบสังเกตพฤติกรรม และแบบบันทึกการฝึกสติ
ผลลัพธ์ด้านความเข้าใจวัฒนธรรมชุมชน	ผลการประเมินก่อนเรียนและหลังเรียน แบบบันทึกคำเมือง และผลงานเรื่องเล่าของชุมชน

ประเด็นติดตาม	ข้อมูลที่ใช้ประกอบการพิจารณา
ความเหมาะสมของกิจกรรม	ผลการสังเกตระหว่างเรียนและข้อเสนอแนะจากผู้ดำเนินกิจกรรม
ความเหมาะสมของสื่อและแหล่งเรียนรู้	บันทึกการใช้สื่อ ปัญหาที่พบ และข้อเสนอแนะของผู้เกี่ยวข้อง
ความคิดเห็นของผู้เรียน	ข้อมูลจากแบบประเมินความพึงพอใจหรือข้อเสนอแนะที่จัดเก็บตามเครื่องมือของหลักสูตร

การสรุปผลต้องแยกข้อมูลตามแหล่งที่มา โดยผลการประเมินก่อนเรียนและหลังเรียนใช้พิจารณาการเปลี่ยนแปลงของคะแนน ส่วนข้อมูลจากการสังเกตและข้อเสนอแนะใช้ประกอบการอธิบายกระบวนการเรียนรู้และข้อจำกัดที่พบ

๖.๕.๔ การวิเคราะห์ปัญหาและกำหนดแนวทางปรับปรุง

การปรับปรุงหลักสูตรให้พิจารณาจากปัญหาที่มีหลักฐานปรากฏระหว่างการดำเนินงาน โดยจำแนกประเด็นและกำหนดแนวทางดำเนินการให้ตรงกับลักษณะของปัญหา ดังนี้

ประเด็นที่พบจากการติดตาม	แนวทางปรับปรุงที่อาจนำมาใช้
ผู้เรียนยังไม่เข้าใจความหมายของคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนา	ปรับคำอธิบายและเพิ่มตัวอย่างการใช้คำในสถานการณ์สื่อสาร
ผู้เรียนยังเลือกใช้ถ้อยคำไม่เหมาะสมกับบุคคลหรือกาลเทศะ	ปรับสถานการณ์ฝึกให้ชัดเจนขึ้น และเพิ่มโอกาสให้ผู้เรียนทบทวนถ้อยคำ
ผู้เรียนยังไม่เข้าใจคำเมืองหรือบริบทการใช้	ตรวจสอบเนื้อหากับผู้รู้ในพื้นที่และปรับตัวอย่างบทสนทนา
ผู้เรียนยังไม่สามารถจับประเด็นหรือเรียบเรียงเรื่องเล่าได้ชัดเจน	ปรับใบงานให้มีลำดับคำถามที่ช่วยจัดระบบข้อมูล
ผู้เรียนมีโอกาสฝึกพูดหรือรับฟังไม่ทั่วถึง	ปรับรูปแบบการจัดกลุ่มและการแบ่งบทบาทระหว่างกิจกรรม
สื่อหรืออุปกรณ์ไม่เหมาะสมกับสถานการณ์	ปรับรูปแบบสื่อให้ใช้งานได้สะดวกและสัมพันธ์กับจุดประสงค์
ระยะเวลาในบางขั้นไม่เหมาะสมกับภาระงาน	พิจารณาปรับการแบ่งเวลาภายในกิจกรรม โดยรักษาระยะเวลารวมของหลักสูตร

แนวทางในตารางเป็นทางเลือกสำหรับใช้พิจารณาเมื่อพบปัญหาจริง มิใช่ข้อสรุปว่าปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นแล้วในการทดลองใช้หลักสูตร การตัดสินใจปรับปรุงต้องอาศัยข้อมูลจากการติดตามและข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้อง

๖.๕.๕ การดำเนินการปรับปรุงหลักสูตร

เมื่อได้ข้อสรุปเกี่ยวกับประเด็นที่ควรปรับปรุง ผู้รับผิดชอบหลักสูตรดำเนินการตามลำดับดังนี้

๑. รวบรวมปัญหาและข้อเสนอแนะจากผลการประเมินและบันทึกการดำเนินกิจกรรม

๒. จำแนกประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา กระบวนการจัดการเรียนรู้ สื่อและแหล่งเรียนรู้ หรือเครื่องมือประเมิน

๓. พิจารณาว่าการปรับปรุงแต่ละประเด็นส่งผลต่อจุดมุ่งหมาย โครงสร้าง และผลลัพธ์การเรียนรู้ของหลักสูตรหรือไม่

๔. ปรับปรุงส่วนที่จำเป็น โดยรักษาความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาพุทธภาษา การฝึกสติ และการเรียนรู้วัฒนธรรมชุมชน

๕. ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและความสอดคล้องขององค์ประกอบหลักสูตรหลังการปรับปรุง

๖. จัดเก็บหลักสูตรฉบับปรับปรุงและบันทึกรายการแก้ไข เพื่อใช้เป็นข้อมูลอ้างอิงในการจัดกิจกรรมครั้งต่อไป

หากการปรับปรุงเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงจุดมุ่งหมาย ผลลัพธ์การเรียนรู้ โครงสร้างเวลา หรือเกณฑ์การประเมิน ต้องพิจารณาตรวจสอบความเหมาะสมขององค์ประกอบที่เปลี่ยนแปลงก่อนนำหลักสูตรฉบับปรับปรุงไปใช้

๖.๕.๖ การจัดทำรายงานผลการติดตามและปรับปรุง

ผู้รับผิดชอบหลักสูตรจัดทำสรุปผลการติดตาม โดยระบุข้อมูลการดำเนินกิจกรรม ผลการประเมินการเรียนรู้ ปัญหาที่พบ ข้อเสนอแนะ และรายการปรับปรุงที่ดำเนินการจริง เพื่อให้สามารถตรวจสอบความเชื่อมโยงระหว่างข้อมูลที่ได้รับกับการปรับปรุงหลักสูตรได้

การจัดทำรายงานควรแสดงให้เห็นว่าประเด็นใดได้รับการปรับปรุงด้วยเหตุผลใด และใช้หลักฐานจากเครื่องมือหรือกิจกรรมใดประกอบการพิจารณา โดยไม่ระบุว่ามีการแก้ไขหรือพัฒนาส่วนใดแล้ว หากยังไม่มีหลักฐานการดำเนินการดังกล่าว

ผลการติดตามและปรับปรุงหลักสูตรใช้เป็นข้อมูลสำหรับพิจารณาความพร้อมในการนำหลักสูตรไปจัดกิจกรรมกับเยาวชนกลุ่มอื่นหรือประยุกต์ใช้ในพื้นที่ที่มีบริบทใกล้เคียง โดยต้องตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อหาคำเมืองและวัฒนธรรมท้องถิ่นให้สอดคล้องกับพื้นที่ที่จะนำไปใช้ต่อไป

๖.๖ แนวทางการนำหลักสูตรไปใช้ประโยชน์

หลักสูตรพุทธภาษาเพื่อเสริมสร้างสติและวัฒนธรรมชุมชนสำหรับเยาวชนต้นแบบ พื้นที่วัดไร่เชิญตะวัน จังหวัดเชียงราย เป็นหลักสูตรที่จัดการเรียนรู้โดยเชื่อมโยงหลักพุทธธรรมกับการใช้ภาษาไทยและวัฒนธรรมล้านนา ผ่านกิจกรรมการฝึกสติ การสื่อสารตามสถานการณ์ และการเรียนรู้จากวัดและ

ชุมชน การนำหลักสูตรไปใช้ประโยชน์จึงควรพิจารณาความพร้อมของผู้ดำเนินกิจกรรม ลักษณะของผู้เรียน และบริบททางภาษาและวัฒนธรรมของพื้นที่ เพื่อรักษาจุดมุ่งหมายและผลลัพธ์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้

๖.๖.๑ การใช้ประโยชน์ในการจัดกิจกรรมสำหรับเยาวชน

วัดไร่เชิญตะวันสามารถใช้หลักสูตรเป็นแนวทางจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเยาวชน โดยดำเนินการตามโครงสร้าง ๓ หน่วยการเรียนรู้ จำนวน ๙ กิจกรรม รวม ๒๐ ชั่วโมง เริ่มจากการฝึกสติในการพูดและการฟัง การเรียนรู้คำเมืองและมารยาททางภาษา ไปจนถึงการรับฟังและถ่ายทอดเรื่องเล่าของวัดและชุมชน

การจัดกิจกรรมควรเปิดโอกาสให้เยาวชนฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง โดยใช้สถานการณ์ที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวัน เช่น การสนทนากับพระสงฆ์ การสื่อสารกับผู้สูงอายุ การกล่าวขออภัย การแสดงความคิดเห็น และการรับฟังเรื่องเล่าจากบุคคลในชุมชน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ได้ภายหลังสิ้นสุดกิจกรรม

๖.๖.๒ การใช้ประโยชน์สำหรับพระวิทยากรและผู้ดำเนินกิจกรรม

พระวิทยากรและผู้ดำเนินกิจกรรมสามารถใช้หลักสูตรเป็นแนวทางวางแผนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงหลักพุทธธรรมกับพฤติกรรมการสื่อสาร โดยใช้รูปแบบ ๔ รู้ ๕ ขั้น ๓ ผลลัพธ์ เป็นกรอบในการจัดกิจกรรม

การนำไปใช้ควรให้ความสำคัญกับบทบาทของหลักธรรมในสถานการณ์ที่ผู้เรียนพบได้จริง เช่น การใช้สติเพื่อรู้เท่าทันอารมณ์ก่อนพูด การใช้สัมมาวาจาเพื่อพิจารณาความเหมาะสมของถ้อยคำ และการใช้เมตตากับขันติในการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

ผู้ดำเนินกิจกรรมสามารถใช้แผนการจัดกิจกรรม ใบงาน บัตรสถานการณ์ และแบบบันทึกที่จัดทำไว้เป็นสื่อประกอบการเรียนรู้ โดยปรับตัวอย่างสถานการณ์ให้สัมพันธ์กับผู้เรียน แต่ต้องรักษาจุดประสงค์และสาระสำคัญของแต่ละกิจกรรม

๖.๖.๓ การใช้ประโยชน์ด้านภาษาและวัฒนธรรมชุมชน

หลักสูตรสามารถใช้เป็นแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้คำเมืองล้านนา มารยาททางภาษา และเรื่องเล่าของชุมชน โดยให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการรับฟัง สอบถาม บันทึก และถ่ายทอดข้อมูลจากพระวิทยากรหรือบุคคลในพื้นที่

การจัดกิจกรรมลักษณะนี้ช่วยให้ผู้เรียนฝึกใช้ภาษาไทยในการเรียบเรียงข้อมูล พร้อมเรียนรู้ความหมายของคำเมืองตามบริบท และเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างถ้อยคำกับวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชน การนำข้อมูลทางวัฒนธรรมไปใช้ต้องคำนึงถึงความถูกต้องและสิทธิของผู้ให้ข้อมูล โดยเฉพาะการบันทึกเรื่องเล่า การระบุชื่อบุคคล และการเผยแพร่ผลงานของผู้เรียน ซึ่งต้องได้รับอนุญาตตามความเหมาะสม

๖.๖.๔ การประยุกต์ใช้หลักสูตรในสถานศึกษาหรือพื้นที่อื่น

สถานศึกษาหรือหน่วยงานที่จัดกิจกรรมพัฒนาเยาวชนสามารถนำแนวทางของหลักสูตรไปประยุกต์ใช้ในการเรียนรู้ด้านภาษาและการสื่อสาร โดยเฉพาะกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาการฟังอย่างตั้งใจ การเลือกใช้ถ้อยคำอย่างเหมาะสม และการเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น

การประยุกต์ใช้ควรดำเนินการตามแนวทางต่อไปนี้

๑. ศึกษาจุดมุ่งหมาย โครงสร้าง และผลลัพธ์การเรียนรู้ของหลักสูตรให้เข้าใจก่อนนำไปใช้

๒. ตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อหาและกิจกรรมกับช่วงวัยและพื้นฐานของผู้เรียน

๓. ปรับตัวอย่างคำศัพท์ บทสนทนา และเรื่องเล่าให้สัมพันธ์กับภาษาและวัฒนธรรมของพื้นที่ โดยไม่เปลี่ยนสาระสำคัญของการเรียนรู้ด้านพุทธภาษาและสติทางภาษา

๔. จัดเตรียมพระวิทยากรหรือผู้ดำเนินกิจกรรมที่มีความรู้เหมาะสมกับเนื้อหาของหลักสูตร

๕. ใช้เครื่องมือประเมินที่สัมพันธ์กับผลลัพธ์การเรียนรู้ และตรวจสอบความเหมาะสมของเครื่องมือหากมีการเปลี่ยนแปลงเนื้อหาหรือกลุ่มผู้เรียน

๖. รวบรวมข้อมูลจากการดำเนินกิจกรรมเพื่อพิจารณาปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมกับบริบทที่นำไปใช้

หากนำหลักสูตรไปใช้ในพื้นที่ที่มีภาษาถิ่นหรือวัฒนธรรมแตกต่างจากชุมชนล้านนา ต้องปรับเนื้อหาส่วนที่เกี่ยวข้องกับภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่น พร้อมตรวจสอบความถูกต้องกับผู้รู้ในพื้นที่นั้นก่อนดำเนินกิจกรรม

๖.๖.๕ การใช้ประโยชน์เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ในระยะต่อไป

ผลการจัดกิจกรรมและข้อมูลจากการประเมินสามารถใช้เป็นแนวทางพัฒนาสื่อการเรียนรู้และกิจกรรมสำหรับเยาวชนในระยะต่อไป โดยพิจารณาจากความสามารถที่ผู้เรียนแสดงออกจริง ปัญหาที่พบระหว่างการฝึก และข้อเสนอแนะจากผู้เกี่ยวข้อง

การพัฒนากิจกรรมอาจดำเนินการในลักษณะการเพิ่มเติมสถานการณ์ฝึกสื่อสาร การจัดทำชุดคำศัพท์พุทธภาษาและคำเมืองที่ผ่านการตรวจสอบแล้ว หรือการรวบรวมเรื่องเล่าของชุมชนที่ได้รับอนุญาตให้ใช้เพื่อการเรียนรู้ โดยต้องรักษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะภาษาไทย สติทางภาษา และความเข้าใจวัฒนธรรมชุมชนตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

การนำหลักสูตรไปใช้ในระยะต่อไปควรมีการติดตามและประเมินผลตามเครื่องมือที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียน เพื่อให้สามารถตรวจสอบผลการจัดกิจกรรมและนำข้อมูลไปใช้ปรับปรุงหลักสูตรได้อย่างต่อเนื่อง

๖.๖.๖ สรุปหมวดที่ ๖

การบริหารและการประเมินหลักสูตรครอบคลุมการเตรียมความพร้อม การจัดสื่อและแหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ การติดตามการดำเนินงาน และการปรับปรุงหลักสูตร โดยกำหนดให้การดำเนินกิจกรรมทั้ง ๙ กิจกรรม รวม ๒๐ ชั่วโมง เป็นไปตามโครงสร้างและผลลัพธ์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้

การนำหลักสูตรไปใช้ประโยชน์ต้องรักษาสาระสำคัญของการเรียนรู้ด้านพุทธภาษา การฝึกสติในการสื่อสาร และการเรียนรู้วัฒนธรรมชุมชน พร้อมตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อหาและเครื่องมือประเมินเมื่อมีการปรับใช้กับกลุ่มผู้เรียนหรือพื้นที่อื่น เพื่อให้หลักสูตรสามารถนำไปจัดกิจกรรมได้อย่างเป็นระบบและตรวจสอบผลการเรียนรู้ได้

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
ใบงานประกอบกิจกรรมการเรียนรู้

ภาคผนวกนี้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือประกอบการจัดกิจกรรมตามหลักสูตรพุทธภาษาเพื่อเสริมสร้างสติและวัฒนธรรมชุมชนสำหรับเยาวชนต้นแบบ พื้นที่วัดไร่เชิญตะวัน จังหวัดเชียงราย โดยกำหนดใบงานให้สัมพันธ์กับหน่วยการเรียนรู้ทั้ง ๓ หน่วย รวม ๙ กิจกรรม เพื่อให้ผู้เรียนฝึกคิด วิเคราะห์และนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์การสื่อสาร

ใบงานแต่ละชุดใช้ประกอบการฝึกปฏิบัติและเป็นหลักฐานการเรียนรู้ระหว่างดำเนินหลักสูตร ส่วนการให้คะแนนหรือการแปลผลให้เป็นไปตามเครื่องมือและเกณฑ์การประเมินที่กำหนดไว้ในหมวดที่ ๖

ใบงานที่ ๑ รู้ทันคำพูดของตน

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ สติในภาษา กิจกรรมที่ ๑ รู้ทันคำพูดของตน ระยะเวลากิจกรรม ๒ ชั่วโมง

ชื่อผู้เรียน .....

วันที่เข้าร่วมกิจกรรม .....

จุดประสงค์ของใบงาน

เพื่อให้ผู้เรียนสามารถสังเกตความคิดและอารมณ์ก่อนพูด วิเคราะห์ผลของถ้อยคำที่มีต่อผู้อื่น และฝึกเลือกใช้ภาษาโดยอาศัยหลักสติและสัมปชัญญะ

คำชี้แจง

ให้ผู้เรียนอ่านสถานการณ์ที่กำหนด แล้วตอบคำถามตามความเข้าใจของตนเอง โดยพิจารณาว่าผู้พูดมีความรู้สึกอย่างไร ถ้อยคำที่ใช้ส่งผลต่อคู่สนทนาอย่างไร และควรปรับการสื่อสารให้เหมาะสมอย่างไร

ตอนที่ ๑ วิเคราะห์ความคิดและอารมณ์ก่อนพูด

สถานการณ์ที่ ๑ เพื่อนยืมหนังสือไปแล้วนำมาคืนช้ากว่าที่ตกลงกันไว้ ผู้เรียนรู้สึกไม่พอใจและกำลังจะพูดว่า “ทำไมไม่มีความรับผิดชอบเลย”

๑. ก่อนพูดประโยคดังกล่าว ผู้เรียนคิดว่าตนเองกำลังมีอารมณ์อย่างไร

.....

.....

๒. หากพูดประโยคดังกล่าวออกไป อาจส่งผลต่อความรู้สึกของเพื่อนอย่างไร

.....

.....

๓. ผู้เรียนควรหยุดพิจารณาสิ่งใดก่อนพูด

.....

.....

4. ให้ปรับประโยคดังกล่าวเป็นถ้อยคำที่สุภาพและยังคงสื่อสารความต้องการของตนได้ชัดเจน

.....

.....

สถานการณ์ที่ ๒ ระหว่างทำกิจกรรมกลุ่ม เพื่อนคนหนึ่งเสนอความคิดเห็นที่แตกต่างจากผู้เรียน ผู้เรียนคิดว่าความคิดเห็นของตนถูกต้องกว่าและต้องการพูดแทรกทันที

๑. ผู้เรียนควรปฏิบัติอย่างไรก่อนแสดงความคิดเห็น

.....

.....

๒. การพูดแทรกอาจส่งผลต่อบรรยากาศการทำงานร่วมกันอย่างไร

.....

.....

๓. ให้เขียนประโยคที่ใช้แสดงความคิดเห็นต่างอย่างสุภาพ จำนวน ๑ ประโยค

.....

.....

ตอนที่ ๒ ฝึกปรับถ้อยคำด้วยหลักสติ

ให้ผู้เรียนพิจารณาถ้อยคำต่อไปนี้ แล้วเขียนข้อความใหม่ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ โดยรักษาความหมายที่ต้องการสื่อสาร

ข้อ	ถ้อยคำเดิม	ถ้อยคำที่ปรับปรุง
๑	“พูดอะไรไม่รู้เรื่องเลย”	
๒	“ทำไมทำช้าขนาดนี้”	
๓	“ไม่ต้องมาสอน ฉันรู้แล้ว”	
๔	“ความคิดเธอใช้ไม่ได้”	
๕	“เลิกพูดได้แล้ว”	

ตอนที่ ๓ เชื่อมโยงหลักพุทธธรรมกับการใช้ภาษา

ให้ผู้เรียนอธิบายว่าหลักธรรมต่อไปนี้สามารถนำมาใช้ก่อนพูดหรือระหว่างสนทนาได้อย่างไร

หลักธรรม	**แนวทางนำไปใช้ในการสื่อสาร**
สติ	
สัมปชัญญะ	
โยนิโสมนสิการ	
หิริ	
โอตตัปปะ	

ตอนที่ ๔ ทบทวนประสบการณ์ของตนเอง

ให้นึกถึงเหตุการณ์ที่ผู้เรียนเคยพูดโดยไม่ทันพิจารณา แล้วตอบคำถามต่อไปนี้ โดยไม่จำเป็นต้องระบุชื่อบุคคลที่เกี่ยวข้อง

๑. เหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นในสถานการณ์ใด

.....

.....

๒. ขณะนั้นผู้เรียนมีความคิดหรืออารมณ์อย่างไร

.....

.....

๓. ถ้อยคำที่พูดออกไปส่งผลอย่างไร

.....

.....

๔. หากพบสถานการณ์ลักษณะเดียวกันอีก ผู้เรียนจะใช้สติก่อนพูดอย่างไร

.....

.....

สรุปการเรียนรู้

จากกิจกรรมนี้ ผู้เรียนได้เรียนรู้สิ่งใดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความคิด อารมณ์ และคำพูด

.....

.....

.....

สำหรับผู้ดำเนินกิจกรรม

ข้อสังเกตเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้เรียน

.....

.....

ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการใช้ภาษา

.....

.....

ลงชื่อ ..... ผู้ดำเนินกิจกรรม

วันที่ .....

ใบงานที่ ๒ ฟังอย่างมีสติ

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ สติในภาษา กิจกรรมที่ ๒ ฟังอย่างมีสติ ระยะเวลากิจกรรม ๒ ชั่วโมง

ชื่อผู้เรียน .....

วันที่เข้าร่วมกิจกรรม .....

จุดประสงค์ของใบงาน

๑) เพื่อให้ผู้เรียนสามารถฟังและจับประเด็นสำคัญจากเรื่องที่ได้รับฟังได้

๒) เพื่อให้ผู้เรียนตระหนักถึงพฤติกรรมของตนเองขณะฟัง และฝึกควบคุมความคิดหรืออารมณ์ที่รบกวนการรับฟัง

๓) เพื่อให้ผู้เรียนสามารถตั้งคำถามและตอบสนองต่อคู่สนทนาอย่างเหมาะสม โดยอาศัยหลักสติและการให้เกียรติผู้อื่น

คำชี้แจง

ให้ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมการฟังตามที่ผู้ดำเนินกิจกรรมกำหนด แล้วบันทึกข้อมูลจากสิ่งที่ได้ยินตามความเข้าใจของตนเอง โดยแยกข้อเท็จจริงออกจากความคิดเห็น และทบทวนพฤติกรรมการฟังของตนหลังสิ้นสุดกิจกรรม

ตอนที่ ๑ สำรวจพฤติกรรมการฟังของตนเอง

ให้ผู้เรียนทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับพฤติกรรมของตนเองมากที่สุด

ข้อ	พฤติกรรมการฟัง	เป็นประจำ	บางครั้ง	ไม่เคย
๑	ตั้งใจฟังจนคู่สนทนาพูดจบ			
๒	คิดคำตอบไว้ล่วงหน้าขณะที่ผู้อื่นกำลังพูด			
๓	พูดแทรกเมื่อได้ยินความคิดเห็นที่ไม่ตรงกับตนเอง			
๔	สังเกตอารมณ์ของตนเองระหว่างรับฟัง			
๕	ถามเพื่อให้เข้าใจเมื่อได้ยินข้อมูลไม่ชัดเจน			
๖	นำเรื่องที่ฟังไปตีความโดยยังไม่ได้ตรวจสอบ			
๗	แสดงท่าทีให้เกียรติผู้พูดแม้มีความคิดเห็นแตกต่าง			

คำถามทบทวน

๑. พฤติกรรมใดที่ผู้เรียนคิดว่าตนเองควรปรับปรุงมากที่สุด เพราะเหตุใด

.....

.....

๒. เมื่อได้ยินเรื่องที่ไม่เห็นด้วย ผู้เรียนมักมีความคิดหรือความรู้สึกอย่างไร

.....

.....

ตอนที่ ๒ ฝึกฟังและจับประเด็นสำคัญ

ผู้ดำเนินกิจกรรมเลือกเรื่องเล่าสั้น ๆ เกี่ยวกับการใช้ภาษา การอยู่ร่วมกัน หรือวิถีชีวิตของชุมชนให้ผู้เรียนรับฟัง โดยผู้เรียนไม่จดบันทึกระหว่างการฟังรอบแรก และบันทึกข้อมูลหลังจากฟังจบ

ชื่อเรื่องที่ได้รับฟัง .....

ผู้เล่าหรือแหล่งข้อมูล .....

๑. เรื่องที่ได้รับฟังมีสาระสำคัญเกี่ยวกับอะไร

.....

.....

๒. เหตุการณ์หรือข้อมูลสำคัญที่ปรากฏในเรื่องมีอะไรบ้าง

.....

.....

๓. ผู้เล่าต้องการสื่อสารประเด็นใดแก่ผู้ฟัง

.....

.....

๔. ผู้เรียนมีข้อสงสัยเกี่ยวกับเรื่องที่ฟังหรือไม่ หากมี ให้เขียนคำถามที่ต้องการสอบถามเพิ่มเติม

.....

.....

๕. ผู้เรียนได้ข้อคิดใดจากเรื่องที่ฟัง และจะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่างไร

.....

.....

ตอนที่ ๓ แยกข้อเท็จจริงออกจากความคิดเห็น

ให้ผู้เรียนเลือกข้อความจากเรื่องที่ได้รับฟังในตอนที่ ๒ แล้วจำแนกตามลักษณะของข้อมูล

ข้อ	ข้อความจากเรื่องที่ฟัง	ข้อเท็จจริงหรือความคิดเห็น	เหตุผลประกอบ
๑			
๒			
๓			

คำถามเพิ่มเติม

หากผู้เรียนไม่แน่ใจว่าข้อมูลที่ได้ยินเป็นข้อเท็จจริงหรือความคิดเห็น ควรดำเนินการอย่างไร

.....

.....

ตอนที่ ๔ ฝึกฟังโดยไม่พูดแทรก

ให้ผู้เรียนจับคู่กัน โดยผลัดกันเป็นผู้พูดและผู้ฟัง คนละประมาณ ๓ นาที

ผู้พูดเลือกเล่าประสบการณ์เกี่ยวกับหัวข้อใดหัวข้อหนึ่งต่อไปนี้

(๑) เหตุการณ์ที่ได้รับความช่วยเหลือจากผู้อื่น

(๒) ประสบการณ์การใช้คำพูดที่ทำให้เกิดความเข้าใจผิด

(๓) สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการอยู่ร่วมกับครอบครัวหรือชุมชน

ระหว่างที่เพื่อนกำลังเล่า ผู้ฟังต้องตั้งใจฟังโดยไม่พูดแทรก เมื่อเพื่อนพูดจบจึงสรุปประเด็นสำคัญและตั้ง

คำถามเพิ่มเติมอย่างสุภาพ

บันทึกผลการฝึกฟัง

๑. เรื่องที่เพื่อนเล่าเกี่ยวกับอะไร

.....

.....

๒. ประเด็นสำคัญที่ผู้เรียนจับได้มีอะไรบ้าง

.....

.....

๓. ระหว่างฟัง ผู้เรียนมีความคิดหรืออารมณ์ใดเกิดขึ้นบ้าง

.....

.....

๔. ผู้เรียนสามารถฟังจนเพื่อนพูดจบโดยไม่พูดแทรกได้หรือไม่ หากทำไม่ได้ มีสิ่งใดรบกวนการฟัง

.....

.....

๕. ให้เขียนคำถามที่ผู้เรียนใช้หรือควรใช้เพื่อทำความเข้าใจเรื่องที่เพื่อนเล่า จำนวน ๑ คำถาม

.....

.....

ตอนที่ ๕ ทบทวนการฟังตามหลัก ๔ รู้

ให้ผู้เรียนบันทึกสิ่งที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรม โดยเชื่อมโยงกับองค์ประกอบ ๔ รู้ ของหลักสูตร

องค์ประกอบ	**สิ่งที่ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการฝึกฟัง**
รู้ตน สังเกตความคิดและอารมณ์ของตนขณะฟัง	
รู้คำ เข้าใจความหมายของถ้อยคำก่อนตอบสนอง	
รู้คน รับฟังโดยคำนึงถึงความรู้สึกและความคิดเห็นของผู้พูด	
รู้วัฒนธรรม รับฟังและให้เกียรติผู้พูดตามมารยาทของชุมชน	

สรุปการเรียนรู้

๑. การฟังอย่างมีสติแตกต่างจากการได้ยินโดยทั่วไปอย่างไร

.....

.....

๒. ผู้เรียนจะนำวิธีการฟังอย่างมีสติไปใช้กับบุคคลในครอบครัว เพื่อน หรือคนในชุมชนอย่างไร

.....

.....

๒. หลังจากฝึกกิจกรรมนี้ ผู้เรียนตั้งใจจะปรับปรุงพฤติกรรมการฟังของตนเองเรื่องใด

.....

.....

สำหรับผู้ดำเนินกิจกรรม

ข้อสังเกตเกี่ยวกับการจับประเด็นสำคัญและการรับฟังของผู้เรียน

.....

.....

ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาทักษะการฟังอย่างมีสติ

.....

.....

ลงชื่อ ..... ผู้ดำเนินกิจกรรม

วันที่ .....

ใบงานที่ ๓ สัมมาวาจาในชีวิตประจำวัน

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ สติในภาษา กิจกรรมที่ ๓ สัมมาวาจาในชีวิตประจำวัน ระยะเวลากิจกรรม ๒ ชั่วโมง

ชื่อผู้เรียน .....

วันที่เข้าร่วมกิจกรรม .....

จุดประสงค์ของใบงาน

๑) เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจหลักสัมมาวาจาและสามารถจำแนกลักษณะของถ้อยคำที่เหมาะสมและไม่เหมาะสมได้

๒) เพื่อให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์เจตนาและผลของการใช้ถ้อยคำในสถานการณ์ชีวิตประจำวัน

๓) เพื่อให้ผู้เรียนฝึกใช้สติในการเลือกถ้อยคำที่เป็นจริง สุภาพ มีประโยชน์ และเหมาะสมกับบุคคลและกาลเทศะ

คำชี้แจง

ให้ผู้เรียนศึกษาหลักสัมมาวาจา วิเคราะห์สถานการณ์ที่กำหนด และฝึกปรับถ้อยคำให้เหมาะสม โดยคำนึงถึงความหมาย เจตนา และผลที่อาจเกิดขึ้นต่อผู้ฟัง

ตอนที่ ๑ ทำความเข้าใจหลักสัมมาวาจา

สัมมาวาจา หมายถึง การเจรจาชอบ เป็นองค์ประกอบหนึ่งของอริยมรรคมีองค์ ๘ โดยมีหลักการสำคัญ ได้แก่ การเว้นจากการพูดเท็จ การเว้นจากการพูดส่อเสียด การเว้นจากการพูดคำหยาบ และการเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ

ให้ผู้เรียนอธิบายความหมายของหลักสัมมาวาจาแต่ละข้อ พร้อมยกตัวอย่างการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

หลักสัมมาวาจา	ความหมายตามความเข้าใจ	ตัวอย่างการนำไปใช้
๑. เว้นจากการพูดเท็จ		
๒. เว้นจากการพูดส่อเสียด		
๓. เว้นจากการพูดคำหยาบ		
๔. เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ		

คำถามทบทวน

เพราะเหตุใดการพูดความจริงจึงยังต้องคำนึงถึงความสุภาพและความเหมาะสมของสถานการณ์

.....

.....

ตอนที่ ๒ วิเคราะห์ถ้อยคำตามหลักสัมมาวาจา

ให้ผู้เรียนอ่านข้อความต่อไปนี้ แล้วระบุว่าถ้อยคำนั้นสัมพันธ์กับหลักสัมมาวาจาข้อใด และควรปรับปรุงอย่างไร

ข้อ	สถานการณ์และถ้อยคำ	หลักสัมมาวาจาที่เกี่ยวข้อง	แนวทางปรับปรุง
๑	นักเรียนทำงานไม่เสร็จ แต่บอกผู้สอนว่าส่งงานแล้ว		
๒	เพื่อนคนหนึ่งนำเรื่องของเพื่อนอีกคนไปเล่าเพื่อให้คนในกลุ่มทะเลาะกัน		
๓	ผู้เรียนใช้คำหยาบตำหนิเพื่อนเมื่อทำงานผิดพลาด		
๔	ระหว่างประชุมกลุ่ม ผู้เรียนพูดเรื่องอื่นต่อเนื่องจนเพื่อนไม่สามารถสรุปงานได้		
๕	ผู้เรียนแจ้งเพื่อนตามความจริงว่างานมีข้อผิดพลาด พร้อมเสนอวิธีแก้ไขด้วยถ้อยคำสุภาพ		

คำถามเพิ่มเติม

๑. ข้อความใดเป็นตัวอย่างของการใช้ถ้อยคำที่เหมาะสม เพราะเหตุใด

.....

.....

๒. การพูดเพื่อให้ผู้อื่นเสียความสัมพันธ์กันอาจส่งผลต่อการอยู่ร่วมกันในกลุ่มอย่างไร

.....

.....

ตอนที่ ๓ ฝึกเลือกใช้ถ้อยคำในสถานการณ์จริง

ให้ผู้เรียนอ่านสถานการณ์ แล้วเขียนประโยคที่ตนเองจะใช้สื่อสาร โดยคำนึงถึงหลักสัมมาวาจา

สถานการณ์ที่ ๑ การปฏิเสธคำชักชวน

เพื่อนชวนผู้เรียนออกจากกิจกรรมก่อนเวลาที่กำหนด แต่ผู้เรียนต้องการเข้าร่วมกิจกรรมให้ครบ

ถ้อยคำที่ผู้เรียนจะใช้ปฏิเสธ

.....

.....

เหตุผลที่เลือกใช้ถ้อยคำดังกล่าว

.....

.....

สถานการณ์ที่ ๒ การตักเตือนเพื่อน

เพื่อนพูดเสียงดังระหว่างที่พระวิทยากรกำลังให้ความรู้ ทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมคนอื่นไม่ได้ยินเนื้อหา

ถ้อยคำที่ผู้เรียนจะใช้ตักเตือน

.....

.....

เหตุผลที่เลือกใช้ถ้อยคำดังกล่าว

.....

.....

สถานการณ์ที่ ๓ การขออภัย

ผู้เรียนเข้าใจข้อความของเพื่อนผิดและกล่าวตำหนิไปก่อนตรวจสอบข้อเท็จจริง ภายหลังทราบว่าตนเองเข้าใจผิด

ถ้อยคำที่ผู้เรียนจะใช้ขออภัย

.....

.....

เหตุผลที่เลือกใช้ถ้อยคำดังกล่าว

.....

.....

สถานการณ์ที่ ๔ การแสดงความคิดเห็นต่าง

ผู้เรียนไม่เห็นด้วยกับข้อเสนอของสมาชิกในกลุ่ม แต่ต้องการรักษาบรรยากาศการทำงานร่วมกัน

ถ้อยคำที่ผู้เรียนจะใช้แสดงความคิดเห็น

.....

.....

เหตุผลที่เลือกใช้ถ้อยคำดังกล่าว

.....

.....

ตอนที่ ๔ ฝึกสนทนาตามหลักสัมมาวาจา

ให้ผู้เรียนจับกลุ่ม กลุ่มละ ๓–๔ คน เลือกสถานการณ์จากตอนที่ ๓ จำนวน ๑ สถานการณ์ แล้วฝึกสนทนาโดยแบ่งบทบาทเป็นผู้พูด คู่สนทนา และผู้สังเกตการณ์

ผู้สังเกตการณ์พิจารณาพฤติกรรมการสื่อสารตามรายการต่อไปนี้

ข้อ	รายการสังเกต	ปฏิบัติ	ควรปรับปรุง
๑	ใช้ถ้อยคำตรงตามข้อเท็จจริง		
๒	ใช้ถ้อยคำสุภาพและเหมาะสมกับคู่สนทนา		
๓	ไม่ใช้ถ้อยคำที่มุ่งทำให้ผู้อื่นแตกแยก		
๔	พูดตรงประเด็นและมีสาระที่เป็นประโยชน์		
๕	รับฟังคู่สนทนาจนจบก่อนตอบ		
๖	สามารถปรับถ้อยคำเมื่อพบว่าการสื่อสารอาจทำให้เกิดความเข้าใจผิด		

บันทึกผลการฝึก

๑. สถานการณ์ที่กลุ่มเลือก .....

๒. ผู้เรียนได้รับบทบาท .....

๓. ถ้อยคำใดที่ผู้เรียนเห็นว่าเหมาะสมกับสถานการณ์มากที่สุด เพราะเหตุใด

.....

.....

๔. มีถ้อยคำหรือพฤติกรรมใดที่ควรปรับปรุง

.....

.....

ตอนที่ ๕ ทบทวนการใช้สัมมาวาจาในชีวิตประจำวัน

ให้ผู้เรียนพิจารณาพฤติกรรมการใช้ภาษาของตนเอง แล้วตอบคำถามต่อไปนี้

1. ในชีวิตประจำวัน ผู้เรียนพบสถานการณ์ใดที่ทำให้รักษาหลักสัมมาวาจาได้ยาก

.....

.....

2. เมื่อเกิดความโกรธหรือความไม่พอใจ ผู้เรียนจะใช้สติช่วยพิจารณาถ้อยคำก่อนพูดอย่างไร

.....

.....

3. ผู้เรียนคิดว่าการใช้สัมมาวาจามีความสัมพันธ์กับการให้เกียรติบุคคลในครอบครัว วัด และชุมชนอย่างไร

.....

.....

4. ให้ผู้เรียนกำหนดแนวทางฝึกใช้สัมมาวาจาในชีวิตประจำวันของตนเอง จำนวน ๒ ข้อ

ข้อที่ ๑ .....

.....

ข้อที่ ๒ .....

.....

สรุปการเรียนรู้

ให้ผู้เรียนเขียนข้อความสั้น ๆ อธิบายว่า การมีสติก่อนพูดช่วยให้สามารถปฏิบัติตามหลักสัมมาวาจาได้อย่างไร

.....

.....

.....

สำหรับผู้ดำเนินกิจกรรม

ข้อสังเกตเกี่ยวกับความเข้าใจหลักสัมมาวาจาและการเลือกใช้ถ้อยคำของผู้เรียน

.....

.....

ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการสื่อสาร

.....

.....

ลงชื่อ ..... ผู้ดำเนินกิจกรรม

วันที่ .....

ใบงานที่ ๔ ภาษาและกาลเทศะในชุมชนล้านนา

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ วัจนปฏิบัติล้านนา กิจกรรมที่ ๔ ภาษาและกาลเทศะในชุมชนล้านนา ระยะเวลากิจกรรม ๒ ชั่วโมง

ชื่อผู้เรียน .....

วันที่เข้าร่วมกิจกรรม .....

จุดประสงค์ของใบงาน

๑) เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ภาษา บุคคล สถานการณ์ และกาลเทศะในบริบทชุมชนล้านนา

๒) เพื่อให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ความเหมาะสมของถ้อยคำที่ใช้สื่อสารกับพระสงฆ์ ผู้สูงอายุ และบุคคลทั่วไป

๓) เพื่อให้ผู้เรียนฝึกเลือกใช้ถ้อยคำและแสดงมารยาททางภาษาโดยคำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง

คำชี้แจง

ให้ผู้เรียนศึกษาสถานการณ์การสื่อสารที่กำหนด แล้ววิเคราะห์ว่าผู้พูดควรใช้ถ้อยคำและแสดงพฤติกรรมอย่างไรจึงจะเหมาะสมกับบุคคล สถานที่ และวัฒนธรรมของชุมชน โดยอาศัยความรู้จากพระวิทยากรหรือผู้รู้ในพื้นที่ประกอบการทำกิจกรรม

ตอนที่ ๑ สำรวจการใช้ภาษาตามบุคคลและสถานการณ์

ให้ผู้เรียนพิจารณาสถานการณ์ต่อไปนี้ แล้วเขียนแนวทางการใช้ภาษาให้เหมาะสม

ข้อ	สถานการณ์	แนวทางการใช้ภาษา
๑	กล่าวทักทายพระสงฆ์เมื่อเข้าร่วมกิจกรรมที่วัด	.....
๒	ขออนุญาตผู้สูงอายุเพื่อสอบถามเรื่องเล่าของชุมชน	.....
๓	สนทนากับเพื่อนระหว่างทำกิจกรรมกลุ่ม	.....
๔	สอบถามเส้นทางจากบุคคลที่ไม่รู้จัก	.....
๕	กล่าวขอบคุณผู้ให้ข้อมูลหลังการสัมภาษณ์	.....

คำถามทบทวน

๑. เหตุใดการสื่อสารกับพระสงฆ์ ผู้สูงอายุ และเพื่อนจึงอาจต้องเลือกใช้ถ้อยคำแตกต่างกัน

.....

.....

๒. การใช้ถ้อยคำสุภาพเพียงอย่างเดียวเพียงพอหรือไม่สำหรับการสื่อสารที่เหมาะสม เพราะเหตุใด

.....

.....

ตอนที่ ๒ วิเคราะห์องค์ประกอบของสถานการณ์สื่อสาร

ให้ผู้เรียนอ่านสถานการณ์ แล้ววิเคราะห์องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการเลือกใช้ภาษา

สถานการณ์ที่ ๑ เยาวชนต้องการสอบถามพระวิทยากรเกี่ยวกับความหมายของหลักธรรมที่ได้เรียนรู้ แต่พระวิทยากรกำลังสนทนากับบุคคลอื่นอยู่

ประเด็นวิเคราะห์	**คำตอบ**
ผู้พูดคือใคร	
ผู้ฟังคือใคร	
สถานที่และสถานการณ์เป็นอย่างไร	
ผู้พูดมีจุดมุ่งหมายใด	
ควรเลือกจังหวะในการพูดอย่างไร	
ควรใช้ถ้อยคำลักษณะใด	

ให้เขียนข้อความที่ผู้เรียนจะใช้เมื่อมีโอกาสสอบถามพระวิทยากร

.....

.....

สถานการณ์ที่ ๒ เยาวชนได้รับมอบหมายให้สอบถามผู้สูงอายุเกี่ยวกับคำเมืองที่ใช้ในชุมชน แต่ผู้สูงอายุยังไม่สะดวกให้ข้อมูลในขณะนั้น

๑. ผู้เรียนควรสังเกตสิ่งใดก่อนเริ่มสนทนา

.....

.....

๒. หากผู้สูงอายุยังไม่สะดวกให้ข้อมูล ผู้เรียนควรตอบสนองอย่างไร

.....

.....

๓. ให้เขียนประโยคขออนุญาตนัดหมายเพื่อสอบถามข้อมูลในโอกาสต่อไป

.....

.....

ตอนที่ ๓ ฝึกปรับถ้อยคำให้เหมาะสมกับกาลเทศะ

ให้ผู้เรียนพิจารณาข้อความต่อไปนี้ แล้วปรับถ้อยคำให้เหมาะสมกับผู้ฟังและสถานการณ์

ข้อ	ผู้ฟังและสถานการณ์	ถ้อยคำเดิม	ถ้อยคำที่ปรับปรุง
๑	สอบถามพระวิทยากรระหว่างช่วงเปิดโอกาสให้ซักถาม	“อันนี้หมายความว่าไง”	
๒	ขอให้ผู้สูงอายุเล่าเรื่องเดิมอีกครั้ง	“เล่าใหม่หน่อย ฟังไม่ทัน”	
๓	ขอให้เพื่อนช่วยตรวจผลงาน	“เอาไปดูให้หน่อย”	
๔	ขออนุญาตบันทึกเสียงผู้ให้ข้อมูล	“เดี๋ยวอัดเสียงไว้นะ”	
๕	กล่าวขอบคุณผู้ให้ข้อมูล	“โอเค ได้แล้ว”	

คำถามเพิ่มเติม

๑. การปรับถ้อยคำในข้อใดจำเป็นต้องคำนึงถึงสิทธิของคู่สนทนาเป็นพิเศษ เพราะเหตุใด

.....

.....

๒. หากคู่สนทนาปฏิเสธคำขอของผู้เรียน ผู้เรียนควรใช้ภาษาและแสดงท่าทีอย่างไร

.....

.....

ตอนที่ ๔ ฝึกสนทนาในบริบทชุมชนล้านนา

ให้ผู้เรียนจับกลุ่ม กลุ่มละ ๓–๔ คน แล้วเลือกสถานการณ์ต่อไปนี้จำนวน ๑ สถานการณ์ เพื่อฝึกสนทนา

๑) การขออนุญาตพระวิทยากรเพื่อสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมของวัด

๒) การขอสัมภาษณ์ผู้สูงอายุเกี่ยวกับคำเมืองหรือเรื่องเล่าของชุมชน

๓) การกล่าวต้อนรับผู้มาเยี่ยมชมกิจกรรมของเยาวชน

๔) การกล่าวขออภัยเมื่อใช้ถ้อยคำไม่เหมาะสมกับคู่สนทนา

ให้สมาชิกแบ่งบทบาทเป็นผู้พูด คู่สนทนา และผู้สังเกตการณ์ โดยผู้สังเกตการณ์บันทึกผลตามรายการต่อไปนี้

ข้อ	รายการสังเกต	ปฏิบัติ	ควรปรับปรุง
๑	เลือกใช้คำเรียกขานเหมาะสมกับผู้ฟัง		
๒	ใช้ถ้อยคำสุภาพและตรงตามจุดมุ่งหมาย		
๓	เลือกจังหวะในการพูดได้เหมาะสม		
๔	รับฟังและไม่พูดแทรกคู่สนทนา		
๕	แสดงท่าทีให้เกียรติและเคารพการตัดสินใจของคู่สนทนา		
๖	สามารถปรับถ้อยคำเมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลง		

บันทึกผลการฝึก

สถานการณ์ที่เลือก .....

บทบาทของผู้เรียน .....

๑. ถ้อยคำใดที่ผู้เรียนเลือกใช้ และเพราะเหตุใดจึงเหมาะสมกับสถานการณ์

.....

.....

๒. ระหว่างการสนทนา ผู้เรียนพบปัญหาในการเลือกใช้ภาษาหรือไม่

.....

.....

๓. หากต้องสนทนาในสถานการณ์ลักษณะเดียวกันอีก ผู้เรียนจะปรับปรุงสิ่งใด

.....

.....

ตอนที่ ๕ เรียนรู้มารยาททางภาษาจากผู้รู้ในพื้นที่

ให้ผู้เรียนสอบถามพระวิทยากรหรือผู้รู้ในชุมชนเกี่ยวกับมารยาททางภาษาที่ควรปฏิบัติในบริบทล้านนา แล้วบันทึกข้อมูลตามหัวข้อต่อไปนี้

ชื่อหรือบทบาทของผู้ให้ข้อมูล .....

วันที่เก็บข้อมูล .....

ประเด็นที่สอบถาม	**ข้อมูลที่ได้รับ**
คำเรียกขานที่ใช้กับผู้สูงอายุ	
ถ้อยคำที่ใช้เมื่อต้องการขออนุญาต	
ถ้อยคำที่ใช้กล่าวขออภัย	
มารยาทในการสนทนากับพระสงฆ์	
มารยาทในการรับฟังเรื่องเล่าจากผู้สูงอายุ	

ข้อควรปฏิบัติ หากผู้ให้ข้อมูลยกตัวอย่างคำเมือง ให้ผู้เรียนบันทึกรูปคำ ความหมาย และสถานการณ์ที่ใช้ตามข้อมูลที่ได้รับจริง หากยังไม่แน่ใจความหมายหรือรูปเขียน ให้สอบถามเพิ่มเติมก่อนนำคำดังกล่าวไปใช้

ตอนที่ ๖ ทบทวนการใช้ภาษาตามหลัก ๔ รู้

ให้ผู้เรียนเชื่อมโยงสิ่งที่ได้เรียนรู้กับองค์ประกอบ ๔ รู้ ของหลักสูตร

องค์ประกอบ	**สิ่งที่ผู้เรียนได้เรียนรู้**
รู้ตน รู้เท่าทันความคิดและอารมณ์ก่อนเริ่มสนทนา	
รู้คำ เลือกใช้ถ้อยคำให้เหมาะสมกับผู้ฟังและสถานการณ์	
รู้คน คำนึงถึงสถานภาพ ความสัมพันธ์ และความสะดวกของคู่สนทนา	
รู้วัฒนธรรม เข้าใจมารยาททางภาษาในบริบทชุมชนล้านนา	

สรุปการเรียนรู้

๑. การเลือกใช้ภาษาให้เหมาะสมกับกาลเทศะมีความสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันในชุมชนอย่างไร

.....

.....

๒. ผู้เรียนจะนำความรู้เกี่ยวกับภาษาและกาลเทศะไปใช้ในการสื่อสารกับพระสงฆ์ ผู้สูงอายุ และบุคคลทั่วไปอย่างไร

.....

.....

๓. จากกิจกรรมนี้ ผู้เรียนต้องการพัฒนาพฤติกรรมการสื่อสารของตนเองเรื่องใดมากที่สุด

.....

.....

สำหรับผู้ดำเนินกิจกรรม

ข้อสังเกตเกี่ยวกับการเลือกใช้ภาษาและการแสดงมารยาททางภาษาของผู้เรียน

.....

.....

ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการสื่อสารตามบริบทชุมชน

.....

.....

ลงชื่อ ..... ผู้ดำเนินกิจกรรม

วันที่ .....

ใบงานที่ ๕ เรียนรู้คำเมืองและการสื่อสารกับชุมชน

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ วัจนปฏิบัติล้านนา กิจกรรมที่ ๕ เรียนรู้คำเมืองและการสื่อสารกับชุมชน ระยะเวลากิจกรรม ๒ ชั่วโมง

ชื่อผู้เรียน .....

วันที่เข้าร่วมกิจกรรม .....

จุดประสงค์ของใบงาน

๑) เพื่อให้ผู้เรียนสามารถบันทึกคำเมืองล้านนาพร้อมอธิบายความหมายและบริบทการใช้ได้อย่างถูกต้อง

๒) เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเปรียบเทียบการใช้คำเมืองกับภาษาไทยมาตรฐานในสถานการณ์การสื่อสารที่กำหนด

๓) เพื่อให้ผู้เรียนฝึกใช้คำเมืองในการสนทนาอย่างเหมาะสม โดยคำนึงถึงบุคคล กาลเทศะ และมารยาททางวัฒนธรรม

คำชี้แจง

ให้ผู้เรียนศึกษาคำเมืองจากพระวิทยากรหรือผู้รู้ในพื้นที่วัดไร่เชิญตะวัน แล้วบันทึกรูปคำ ความหมาย และสถานการณ์ที่ใช้ตามข้อมูลที่ได้รับจริง จากนั้นนำคำที่เรียนรู้ไปฝึกสนทนาและทบทวนความเหมาะสมของการใช้ภาษา

ตอนที่ ๑ สำรวจคำเมืองที่ใช้ในชุมชน

ให้ผู้เรียนสอบถามพระวิทยากรหรือผู้รู้ในพื้นที่เกี่ยวกับคำเมืองที่ใช้ในชีวิตประจำวัน จำนวน ๕ คำ โดยเลือกคำที่เกี่ยวข้องกับการทักทาย การขออนุญาต การขออภัย การขอบคุณ หรือการสนทนากับบุคคลในชุมชน

ชื่อหรือบทบาทของผู้ให้ข้อมูล .....

วันที่เก็บข้อมูล .....

ข้อ	คำเมืองที่ได้รับฟัง	ความหมายภาษาไทยมาตรฐาน	สถานการณ์ที่ใช้
๑			
๒			
๓			
๔			
๕			

คำถามทบทวน

๑. คำเมืองคำใดที่ผู้เรียนเคยได้ยินมาก่อน และเคยได้ยินจากสถานการณ์ใด

.....

.....

๒. คำเมืองคำใดที่ผู้เรียนเพิ่งรู้จักจากกิจกรรมนี้ และมีความหมายว่าอย่างไร

.....

.....

๓. ผู้เรียนพบคำที่มีความหมายใกล้เคียงกับภาษาไทยมาตรฐาน แต่มีวิธีใช้แตกต่างกันหรือไม่ หากพบ ให้ยกตัวอย่าง

.....

.....

ตอนที่ ๒ วิเคราะห์ความหมายและบริบทการใช้คำเมือง

ให้ผู้เรียนเลือกคำเมืองจากตอนที่ ๑ จำนวน ๓ คำ แล้ววิเคราะห์รายละเอียดตามหัวข้อที่กำหนด

ประเด็นวิเคราะห์	**คำที่ ๑**	**คำที่ ๒**	**คำที่ ๓**
รูปคำเมือง			
ความหมาย			
ผู้ที่สามารถใช้คำนี้สื่อสารด้วยได้			
สถานการณ์ที่เหมาะสม			
ข้อควรระวังในการใช้			

คำถามเพิ่มเติม

๑. เพราะเหตุใดการทราบความหมายของคำเพียงอย่างเดียวจึงอาจยังไม่เพียงพอต่อการนำคำเมืองไปใช้ในการสนทนา

.....

.....

๒. หากผู้เรียนไม่แน่ใจว่าคำเมืองคำหนึ่งเหมาะสมกับผู้สูงอายุหรือไม่ ควรดำเนินการอย่างไร

.....

.....

ตอนที่ ๓ เปรียบเทียบคำเมืองกับภาษาไทยมาตรฐาน

ให้ผู้เรียนเลือกคำเมืองที่ได้เรียนรู้ แล้วเขียนข้อความภาษาไทยมาตรฐานที่มีความหมายใกล้เคียงกัน พร้อมระบุความแตกต่างด้านการใช้ภาษา

ข้อ	คำเมืองหรือข้อความคำเมือง	ข้อความภาษาไทยมาตรฐาน	ข้อสังเกตเกี่ยวกับการใช้
๑			
๒			
๓			

คำถามทบทวน

การเลือกใช้คำเมืองหรือภาษาไทยมาตรฐานควรพิจารณาปัจจัยใดบ้าง

.....

.....

ตอนที่ ๔ ฝึกสนทนาโดยใช้คำเมือง

ให้ผู้เรียนจับคู่หรือแบ่งกลุ่มย่อย แล้วเลือกสถานการณ์ต่อไปนี้จำนวน ๑ สถานการณ์

๑) การกล่าวทักทายบุคคลในชุมชน

๒) การขออนุญาตสอบถามข้อมูลจากผู้สูงอายุ

๓) การกล่าวขอบคุณหลังได้รับความช่วยเหลือ

๔) การกล่าวขออภัยเมื่อทำให้ผู้อื่นไม่สะดวก

๕) การสนทนากับบุคคลในชุมชนเกี่ยวกับกิจกรรมของวัด

ให้ผู้เรียนร่างบทสนทนาสั้น ๆ โดยใช้คำเมืองที่ได้เรียนรู้จากผู้รู้ในพื้นที่อย่างน้อย ๒ คำ และให้พระวิทยากรหรือผู้รู้ตรวจสอบความเหมาะสมก่อนฝึกสนทนา

สถานการณ์ที่เลือก .....

บทสนทนา

ผู้พูดคนที่ ๑ .....

.....

ผู้พูดคนที่ ๒ .....

.....

ผู้พูดคนที่ ๑ .....

.....

ผู้พูดคนที่ ๒ .....

.....

บันทึกการตรวจสอบคำเมืองก่อนฝึกสนทนา

คำเมืองที่ใช้	**ความหมาย**	**ผลการตรวจสอบจากผู้รู้**
		☐ เหมาะสม ☐ ควรปรับปรุง
		☐ เหมาะสม ☐ ควรปรับปรุง
		☐ เหมาะสม ☐ ควรปรับปรุง

ข้อเสนอแนะจากพระวิทยากรหรือผู้รู้

.....

.....

ตอนที่ ๕ สังเกตพฤติกรรมการสื่อสาร

ระหว่างฝึกบทสนทนา ให้สมาชิกที่ไม่ได้แสดงบทบาทเป็นผู้สังเกตการณ์ โดยบันทึกพฤติกรรมตามรายการต่อไปนี้

ข้อ	**รายการสังเกต**	**ปฏิบัติ**	**ควรปรับปรุง**
๑	ใช้คำเมืองตรงตามความหมายที่ได้เรียนรู้		
๒	เลือกใช้คำเมืองเหมาะสมกับบุคคลและสถานการณ์		
๓	ออกเสียงตามแบบที่ได้รับการฝึกจากผู้รู้		
๔	ใช้ถ้อยคำสุภาพและแสดงมารยาททางภาษา		
๕	ตั้งใจฟังและไม่พูดแทรกคู่สนทนา		
๖	สามารถปรับถ้อยคำเมื่อได้รับข้อเสนอแนะ		

บันทึกผลการฝึก

๑. คำเมืองคำใดที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ได้อย่างมั่นใจ

.....

.....

๒. คำเมืองคำใดที่ผู้เรียนยังต้องฝึกเพิ่มเติม เพราะเหตุใด

.....

.....

๒. ผู้เรียนพบความแตกต่างระหว่างการใช้คำเมืองกับภาษาไทยมาตรฐานในสถานการณ์ที่ฝึกอย่างไร

.....

.....

ตอนที่ ๖ ทบทวนการเรียนรู้ตามหลัก ๔ รู้

ให้ผู้เรียนบันทึกสิ่งที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรม โดยเชื่อมโยงกับองค์ประกอบ ๔ รู้ ของหลักสูตร

องค์ประกอบ	**สิ่งที่ผู้เรียนได้เรียนรู้**
รู้ตน สังเกตความมั่นใจและความรู้สึกของตนเมื่อใช้คำเมือง	
รู้คำ เข้าใจรูปคำ ความหมาย และการใช้คำเมืองตามบริบท	
รู้คน เลือกใช้คำให้เหมาะสมกับผู้ฟังและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล	
รู้วัฒนธรรม เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างคำเมืองกับวิถีชีวิตและมารยาทของชุมชน	

สรุปการเรียนรู้

๑. การเรียนรู้คำเมืองมีความสำคัญต่อการสื่อสารกับบุคคลในชุมชนอย่างไร

.....

.....

๒. ผู้เรียนจะนำคำเมืองที่ได้เรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่างเหมาะสมได้อย่างไร

.....

.....

๓. จากกิจกรรมนี้ ผู้เรียนเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและวัฒนธรรมชุมชนเพิ่มขึ้นในประเด็นใด

.....

.....

สำหรับผู้ดำเนินกิจกรรม

ข้อสังเกตเกี่ยวกับความเข้าใจความหมายและการใช้คำเมืองของผู้เรียน

.....

.....

ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการใช้ภาษาในบริบทชุมชน

.....

.....

ลงชื่อ ..... ผู้ดำเนินกิจกรรม

วันที่ .....

ใบงานที่ ๖ ฝึกสื่อสารในสถานการณ์จริง

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ วัจนปฏิบัติล้านนา กิจกรรมที่ ๖ ฝึกสื่อสารในสถานการณ์จริง ระยะเวลากิจกรรม ๓ ชั่วโมง

ชื่อผู้เรียน .....

วันที่เข้าร่วมกิจกรรม .....

จุดประสงค์ของใบงาน

๑) เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้เกี่ยวกับการใช้ภาษาไทย คำเมือง และมารยาททางภาษาไปใช้สื่อสารกับบุคคลในบริบทของวัดและชุมชนได้อย่างเหมาะสม

๒) เพื่อให้ผู้เรียนฝึกใช้สติในการรับฟัง ตั้งคำถาม และตอบสนองต่อคู่สนทนาตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง

๓) เพื่อให้ผู้เรียนสามารถบันทึกข้อมูลจากการสนทนาและทบทวนพฤติกรรมการใช้ภาษาของตนเอง เพื่อนำไปปรับปรุงการสื่อสารในชีวิตประจำวัน

คำชี้แจง

ให้ผู้เรียนเลือกสถานการณ์การสื่อสารที่ผู้ดำเนินกิจกรรมจัดเตรียมไว้ภายในพื้นที่วัดไร่เชิญตะวันหรือชุมชนที่เกี่ยวข้อง โดยขออนุญาตคู่สนทนาก่อนเริ่มกิจกรรม ใช้ถ้อยคำให้เหมาะสมกับบุคคลและกาลเทศะ และบันทึกเฉพาะข้อมูลที่ได้รับอนุญาตให้ใช้ประกอบการเรียนรู้

ตอนที่ ๑ เตรียมความพร้อมก่อนการสื่อสาร

ให้ผู้เรียนเลือกสถานการณ์สำหรับฝึกปฏิบัติ จำนวน ๑ สถานการณ์

☐ การสอบถามพระวิทยากรเกี่ยวกับหลักธรรมที่นำมาใช้ในการสื่อสาร

☐ การสนทนากับผู้สูงอายุเกี่ยวกับคำเมืองและมารยาททางภาษา

☐ การสอบถามบุคคลในชุมชนเกี่ยวกับกิจกรรมหรือวิถีชีวิตในท้องถิ่น

☐ การขอข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่หรือกิจกรรมภายในวัด

☐ สถานการณ์อื่นที่ผู้ดำเนินกิจกรรมเห็นว่าเหมาะสม

ระบุ .....

ข้อมูลเบื้องต้น

สถานที่ฝึกปฏิบัติ .....

วันและเวลาที่ฝึกปฏิบัติ .....

บทบาทของคู่สนทนา .....

จุดมุ่งหมายของการสนทนา .....

คำถามเตรียมความพร้อม

๑. ผู้เรียนควรใช้คำเรียกขานและถ้อยคำลักษณะใดกับคู่สนทนา

.....

.....

๒. ก่อนเริ่มสนทนา ผู้เรียนควรขออนุญาตอย่างไร

.....

.....

๓. หากคู่สนทนาไม่สะดวกให้ข้อมูล ผู้เรียนควรปฏิบัติอย่างไร

.....

.....

๔. ก่อนเริ่มสนทนา ผู้เรียนจะเตรียมสติของตนเองอย่างไร

.....

.....

ตอนที่ ๒ จัดเตรียมคำถามสำหรับการสนทนา

ให้ผู้เรียนกำหนดคำถามที่สัมพันธ์กับจุดมุ่งหมายของการสนทนา จำนวน ๕ ข้อ โดยเรียงลำดับจากคำถามทั่วไปไปสู่คำถามที่ต้องการรายละเอียดเพิ่มเติม

ข้อ	คำถามที่เตรียมไว้	จุดมุ่งหมายของคำถาม
๑		
๒		
๓		
๔		
๕		

ตรวจสอบความเหมาะสมของคำถามก่อนใช้

☐ คำถามมีความชัดเจนและเข้าใจง่าย

☐ ใช้ถ้อยคำสุภาพเหมาะสมกับคู่สนทนา

☐ ไม่ตั้งคำถามที่ละเมิดความเป็นส่วนตัว

☐ เปิดโอกาสให้คู่สนทนาอธิบายตามความเข้าใจของตน

☐ สามารถปรับลำดับคำถามตามสถานการณ์ได้

ข้อเสนอแนะจากผู้ดำเนินกิจกรรม

.....

.....

ตอนที่ ๓ บันทึกข้อมูลจากการสื่อสารในสถานการณ์จริง

ให้ผู้เรียนฝึกสนทนากับบุคคลตามสถานการณ์ที่เลือก โดยใช้สติในการรับฟังและตั้งคำถาม เมื่อสนทนาเสร็จแล้วให้บันทึกข้อมูลสำคัญตามหัวข้อต่อไปนี้

๑. การเริ่มต้นสนทนา

ผู้เรียนใช้ถ้อยคำใดในการกล่าวทักทายและขออนุญาต

.....

.....

คู่สนทนาตอบสนองอย่างไร

.....

.....

๒. การรับฟังและสอบถามข้อมูล

ข้อ	ประเด็นที่สอบถาม	สาระสำคัญจากคำตอบ
๑		
๒		
๓		
๔		
๕		

๓. คำเมืองหรือถ้อยคำที่ได้เรียนรู้เพิ่มเติม

หากพบคำเมืองหรือถ้อยคำเฉพาะที่ผู้เรียนยังไม่เข้าใจ ให้สอบถามความหมายและบริบทการใช้จากคู่สนทนา แล้วบันทึกข้อมูลตามที่ได้รับจริง

คำหรือถ้อยคำที่ได้รับฟัง	ความหมาย	บริบทการใช้

หากไม่พบคำเมืองหรือถ้อยคำใหม่ ให้ระบุว่า “ไม่พบคำเพิ่มเติมจากการสนทนาครั้งนี้”

๔. การสิ้นสุดการสนทนา

ผู้เรียนใช้ถ้อยคำใดในการกล่าวขอบคุณหรือกล่าวลา

.....

.....

ตอนที่ ๔ วิเคราะห์การใช้ภาษาและกาลเทศะ

ให้ผู้เรียนทบทวนการสนทนาที่เกิดขึ้นจริง แล้วตอบคำถามต่อไปนี้

๑. ผู้เรียนเลือกใช้ถ้อยคำเหมาะสมกับสถานภาพและความสัมพันธ์ของคู่สนทนาหรือไม่ เพราะเหตุใด

.....

.....

๒. ระหว่างการสนทนา มีเหตุการณ์ใดที่ทำให้ผู้เรียนต้องปรับคำถามหรือเปลี่ยนวิธีพูด

.....

.....

๓. ผู้เรียนสามารถรับฟังจนคู่สนทนาพูดจบก่อนตั้งคำถามเพิ่มเติมได้หรือไม่

.....

.....

๔. หากคู่สนทนาใช้คำเมืองที่ผู้เรียนไม่เข้าใจ ผู้เรียนใช้วิธีใดในการตรวจสอบความหมาย

.....

.....

๕. ผู้เรียนได้เรียนรู้อะไรเกี่ยวกับมารยาททางภาษาในบริบทวัดหรือชุมชนจากการสนทนาครั้งนี้

.....

.....

ตอนที่ ๕ ประเมินพฤติกรรมการสื่อสาร

ให้ผู้ดำเนินกิจกรรมหรือผู้สังเกตการณ์บันทึกพฤติกรรมที่ปรากฏระหว่างการฝึกปฏิบัติ โดยพิจารณาจากการกระทำที่สังเกตได้จริง

ข้อ	รายการสังเกต	ปฏิบัติได้	ควรฝึกเพิ่มเติม
๑	กล่าวทักทายและขออนุญาตก่อนเริ่มสนทนา		
๒	ใช้คำเรียกขานเหมาะสมกับคู่สนทนา		
๓	ตั้งคำถามชัดเจนและสุภาพ		
๔	รับฟังโดยไม่พูดแทรก		
๕	สังเกตความคิดและอารมณ์ของตนก่อนตอบสนอง		
๖	ปรับถ้อยคำหรือคำถามให้เหมาะสมกับสถานการณ์		
๗	สอบถามความหมายเมื่อพบคำที่ไม่เข้าใจ		
๘	กล่าวขอบคุณและสิ้นสุดการสนทนาอย่างเหมาะสม		

ข้อสังเกตเพิ่มเติม

.....

.....

ตอนที่ ๖ ทบทวนประสบการณ์ตามหลัก ๔ รู้

ให้ผู้เรียนบันทึกสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการสื่อสารในสถานการณ์จริง โดยเชื่อมโยงกับองค์ประกอบ ๔ รู้ ของหลักสูตร

องค์ประกอบ	**ประเด็นทบทวน**	**บันทึกของผู้เรียน**
รู้ตน	ผู้เรียนสังเกตความคิดและอารมณ์ของตนระหว่างสนทนาได้อย่างไร	
รู้คำ	ผู้เรียนเลือกใช้หรือปรับถ้อยคำให้เหมาะสมกับสถานการณ์อย่างไร	
รู้คน	ผู้เรียนคำนึงถึงความรู้สึก ความสะดวก และสถานภาพของคู่สนทนาอย่างไร	
รู้วัฒนธรรม	ผู้เรียนเข้าใจคำเมืองหรือมารยาททางภาษาในชุมชนเพิ่มขึ้นอย่างไร	

ตอนที่ ๗ สรุปและนำผลการเรียนรู้ไปใช้

๑. สิ่งที่ผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้ดีในการสนทนาครั้งนี้คืออะไร

.....

.....

๒. สิ่งที่ผู้เรียนควรปรับปรุงในการสนทนาครั้งต่อไปคืออะไร

.....

.....

๓. ผู้เรียนจะนำประสบการณ์จากการฝึกสื่อสารครั้งนี้ไปใช้กับบุคคลในครอบครัว วัด หรือชุมชนอย่างไร

.....

.....

๔. ให้ผู้เรียนเขียนข้อปฏิบัติสำหรับตนเองในการสื่อสารอย่างมีสติ จำนวน ๒ ข้อ

ข้อที่ ๑ .....

.....

ข้อที่ ๒ .....

.....

สำหรับผู้ดำเนินกิจกรรม

ข้อสังเกตเกี่ยวกับการนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์จริง

.....

.....

ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาทักษะภาษาไทย สติทางภาษา และความเข้าใจวัฒนธรรมชุมชน

.....

.....

ลงชื่อ ..... ผู้ดำเนินกิจกรรม

วันที่ .....

ใบงานที่ ๗ เรียนรู้เรื่องเล่าและคำสอนของชุมชน

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ ภาษา พุทธธรรม และวัฒนธรรมชุมชน กิจกรรมที่ ๗ เรียนรู้เรื่องเล่าและคำสอนของชุมชน ระยะเวลากิจกรรม ๒ ชั่วโมง

ชื่อผู้เรียน .....

วันที่เข้าร่วมกิจกรรม .....

จุดประสงค์ของใบงาน

๑) เพื่อให้ผู้เรียนสามารถฟังและจับประเด็นสำคัญจากเรื่องเล่าหรือคำสอนที่เกี่ยวข้องกับวัดและชุมชนได้

๒) เพื่อให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์การใช้ภาษา ความหมายของถ้อยคำ และหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในเรื่องเล่าได้

๓) เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องเล่า ภาษา และวัฒนธรรมชุมชน ตลอดจนฝึกใช้สติในการรับฟังและสอบถามข้อมูล

คำชี้แจง

ให้ผู้เรียนรับฟังเรื่องเล่าหรือคำสอนจากพระวิทยากรหรือผู้รู้ในพื้นที่วัดไร่เชิญตะวัน แล้วบันทึกสาระสำคัญ วิเคราะห์ถ้อยคำและข้อคิดที่ได้รับ โดยใช้ข้อมูลจากเรื่องที่รับฟังจริง หากมีประเด็นที่ไม่เข้าใจ ให้สอบถามผู้เล่าอย่างสุภาพก่อนสรุปความหมาย

ตอนที่ ๑ เตรียมความพร้อมก่อนรับฟังเรื่องเล่า

ให้ผู้เรียนพิจารณาพฤติกรรมที่เหมาะสมก่อนเริ่มรับฟังเรื่องเล่า แล้วตอบคำถามต่อไปนี้

๑. ผู้เรียนควรเตรียมความพร้อมด้านความคิดและอารมณ์ของตนเองอย่างไร

.....

.....

๒. หากผู้เล่าใช้คำเมืองหรือถ้อยคำที่ผู้เรียนไม่เข้าใจ ควรปฏิบัติอย่างไร

.....

.....

๓. ระหว่างรับฟังเรื่องเล่า ผู้เรียนควรแสดงมารยาททางภาษาอย่างไร

.....

.....

ตอนที่ ๒ บันทึกข้อมูลเรื่องเล่าหรือคำสอน

ให้ผู้เรียนรับฟังเรื่องเล่าหรือคำสอนที่ผู้ดำเนินกิจกรรมจัดเตรียมไว้ แล้วบันทึกข้อมูลตามหัวข้อต่อไปนี้

ชื่อเรื่อง .....

ผู้เล่าหรือบทบาทของผู้ให้ข้อมูล .....

วันที่รับฟัง .....

สถานที่รับฟัง .....

๑. เรื่องเล่ามีเนื้อหาเกี่ยวกับอะไร

.....

.....

.....

๒. บุคคล สถานที่ หรือเหตุการณ์สำคัญที่ปรากฏในเรื่องมีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

๓. เรื่องเล่ามีลำดับเหตุการณ์อย่างไร

ลำดับ	**สาระสำคัญของเรื่อง**
ตอนต้น	
ตอนกลาง	
ตอนท้าย	

๔. ผู้เล่าต้องการถ่ายทอดความรู้หรือข้อคิดเรื่องใด

.....

.....

๕. ผู้เรียนมีประเด็นใดที่ต้องการสอบถามเพิ่มเติม

.....

.....

ตอนที่ ๓ วิเคราะห์ภาษาและความหมายในเรื่องเล่า

ให้ผู้เรียนเลือกคำหรือถ้อยคำที่ปรากฏในเรื่องเล่า จำนวน ๓ รายการ โดยอาจเป็นคำเมือง คำเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา หรือถ้อยคำที่สะท้อนวิถีชีวิตของชุมชน

ข้อ	คำหรือถ้อยคำจากเรื่องเล่า	ความหมายตามบริบท	ข้อสังเกตเกี่ยวกับการใช้ภาษา
๑			
๒			
๓			

คำถามวิเคราะห์

๑. คำหรือถ้อยคำใดมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมของชุมชนมากที่สุด เพราะเหตุใด

.....

.....

๒. หากนำคำหรือถ้อยคำนั้นไปใช้ในสถานการณ์อื่น ความหมายหรือความเหมาะสมอาจเปลี่ยนแปลงหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

๓. การเข้าใจบริบทของเรื่องเล่าช่วยให้ผู้เรียนตีความถ้อยคำได้ถูกต้องขึ้นอย่างไร

.....

.....

ตอนที่ ๔ วิเคราะห์หลักพุทธธรรมและข้อคิดจากเรื่องเล่า

ให้ผู้เรียนพิจารณาว่าเรื่องเล่าหรือคำสอนที่ได้รับฟังมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับหลักพุทธธรรมหรือข้อปฏิบัติในการดำเนินชีวิตอย่างไร โดยอ้างอิงข้อความหรือเหตุการณ์จากเรื่องที่ฟังประกอบคำตอบ

ประเด็นวิเคราะห์	คำตอบของผู้เรียน
หลักพุทธธรรมหรือข้อคิดที่ปรากฏ	
ข้อความหรือเหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นข้อคิดดังกล่าว	
ความหมายของข้อคิดตามบริบทเรื่องเล่า	
แนวทางนำข้อคิดไปใช้ในชีวิตประจำวัน	

คำถามเพิ่มเติม

๑. ข้อคิดจากเรื่องเล่ามีความสัมพันธ์กับการใช้ภาษาและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างไร

.....

.....

๒. ผู้เรียนคิดว่าการรับฟังเรื่องเล่าจากบุคคลในชุมชนช่วยให้เข้าใจหลักพุทธธรรมในชีวิตประจำวันอย่างไร

.....

.....

ตอนที่ ๕ ฝึกตั้งคำถามและตรวจสอบความเข้าใจ

ให้ผู้เรียนจัดทำคำถามจากเรื่องเล่าที่ได้รับฟัง จำนวน ๓ ข้อ แล้วเลือกสอบถามผู้เล่าตามความเหมาะสม โดยขออนุญาตก่อนตั้งคำถามและรับฟังคำตอบจนจบ

ข้อ	คำถามที่ต้องการสอบถาม	สาระสำคัญจากคำตอบ
๑		
๒		
๓		

บันทึกการตรวจสอบข้อมูล

มีข้อมูลส่วนใดที่ผู้เรียนเข้าใจคลาดเคลื่อนก่อนสอบถามหรือไม่

☐ มี ระบุ .....

☐ ไม่มี

หากมี ผู้เรียนได้รับคำอธิบายเพิ่มเติมอย่างไร

.....

.....

ตอนที่ ๖ เชื่อมโยงเรื่องเล่ากับวัฒนธรรมชุมชน

ให้ผู้เรียนพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องเล่ากับบริบทของวัดไร่เชิญตะวันหรือชุมชนที่เกี่ยวข้อง แล้วตอบคำถามต่อไปนี้

๑. เรื่องเล่าสะท้อนวิถีชีวิต ความเชื่อ หรือมารยาทของคนในชุมชนด้านใด

.....

.....

๒. ภาษาและถ้อยคำที่ผู้เล่าใช้ช่วยถ่ายทอดความหมายทางวัฒนธรรมอย่างไร

.....

.....

๓. หากผู้เรียนต้องนำเรื่องเล่านี้ไปถ่ายทอดให้บุคคลอื่นฟัง ควรรักษาข้อมูลส่วนใดไว้เพื่อไม่ให้ความหมายคลาดเคลื่อน

.....

.....

๔. หากต้องการเผยแพร่เรื่องเล่าหรือระบุชื่อผู้ให้ข้อมูล ผู้เรียนควรดำเนินการอย่างไร

.....

.....

ตอนที่ ๗ ทบทวนการเรียนรู้ตามหลัก ๔ รู้

ให้ผู้เรียนสรุปประสบการณ์จากการรับฟังเรื่องเล่า โดยเชื่อมโยงกับองค์ประกอบ ๔ รู้ ของหลักสูตร

องค์ประกอบ	**สิ่งที่ผู้เรียนได้เรียนรู้**
รู้ตน สังเกตความคิดและอารมณ์ของตนระหว่างรับฟังเรื่องเล่า	
รู้คำ เข้าใจความหมายของคำและถ้อยคำตามบริบทของเรื่องเล่า	
รู้คน รับฟังและตั้งคำถามโดยให้เกียรติผู้เล่า	
รู้วัฒนธรรม เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องเล่า พุทธธรรม และวิถีชีวิตของชุมชน	

สรุปการเรียนรู้

๑. เรื่องเล่าหรือคำสอนที่ได้รับฟังให้ความรู้หรือข้อคิดสำคัญแก่ผู้เรียนเรื่องใด

.....

.....

๒. ผู้เรียนได้เรียนรู้คำหรือถ้อยคำที่สะท้อนวัฒนธรรมชุมชนอย่างไร

.....

.....

๓. ผู้เรียนจะนำความรู้จากกิจกรรมนี้ไปใช้ในการรับฟังและถ่ายทอดเรื่องราวของบุคคลในชุมชนอย่างไร

.....

.....

สำหรับผู้ดำเนินกิจกรรม

ข้อสังเกตเกี่ยวกับการฟังจับประเด็น การวิเคราะห์ถ้อยคำ และความเข้าใจเรื่องเล่าของผู้เรียน

.....

.....

ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการเรียนรู้

.....

.....

ลงชื่อ ..... ผู้ดำเนินกิจกรรม

วันที่ .....

ใบงานที่ ๘ เก็บข้อมูลและเรียบเรียงเรื่องเล่า

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ ภาษา พุทธธรรม และวัฒนธรรมชุมชน กิจกรรมที่ ๘ เก็บข้อมูลและเรียบเรียงเรื่องเล่า ระยะเวลากิจกรรม ๒ ชั่วโมง

ชื่อผู้เรียน .....

วันที่เข้าร่วมกิจกรรม .....

จุดประสงค์ของใบงาน

๑) เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลจากเรื่องเล่าของพระวิทยากรหรือผู้รู้ในชุมชน โดยใช้ทักษะการฟัง การตั้งคำถาม และการบันทึกข้อมูลอย่างมีสติ

๒) เพื่อให้ผู้เรียนสามารถคัดเลือกสาระสำคัญและเรียบเรียงเรื่องเล่าด้วยภาษาไทยที่ถูกต้อง ชัดเจน และเป็นลำดับ

๓) เพื่อให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญของการรักษาความหมายเดิมของเรื่องเล่า การใช้คำเมืองตามบริบท และการเคารพสิทธิของผู้ให้ข้อมูล

คำชี้แจง

ให้ผู้เรียนนำข้อมูลจากเรื่องเล่าที่ได้รับฟังในกิจกรรมที่ ๗ หรือเก็บข้อมูลเพิ่มเติมจากพระวิทยากรหรือผู้รู้ในพื้นที่ตามที่ผู้ดำเนินกิจกรรมจัดเตรียมไว้ แล้วฝึกคัดเลือกประเด็นสำคัญและเรียบเรียงเป็นเรื่องเล่าฉบับของตนเอง โดยไม่เพิ่มเติมเหตุการณ์หรือข้อเท็จจริงที่ไม่มีอยู่ในข้อมูลต้นทาง

ตอนที่ ๑ ตรวจสอบข้อมูลก่อนเรียบเรียง

ให้ผู้เรียนเลือกเรื่องเล่าที่จะนำมาเรียบเรียง จำนวน ๑ เรื่อง แล้วบันทึกข้อมูลเบื้องต้น

ชื่อเรื่อง .....

ผู้เล่าหรือบทบาทของผู้ให้ข้อมูล .....

วันที่ได้รับข้อมูล .....

สถานที่ได้รับข้อมูล .....

แหล่งข้อมูลที่ใช้

☐ บันทึกจากกิจกรรมที่ ๗

☐ การสอบถามเพิ่มเติมโดยได้รับอนุญาต

☐ เอกสารหรือสื่อที่ผู้ดำเนินกิจกรรมจัดเตรียมไว้

☐ อื่น ๆ ระบุ .....

คำถามตรวจสอบความพร้อมของข้อมูล

๑. ผู้เรียนเข้าใจสาระสำคัญของเรื่องเล่าครบถ้วนแล้วหรือไม่ มีประเด็นใดที่ยังไม่ชัดเจน

.....

.....

๒. มีคำเมืองหรือถ้อยคำเฉพาะที่ต้องตรวจสอบความหมายเพิ่มเติมหรือไม่

.....

.....

๓. ข้อมูลส่วนใดที่ผู้เรียนควรสอบถามผู้เล่าเพิ่มเติมก่อนนำมาเรียบเรียง

.....

.....

ตอนที่ ๒ คัดเลือกสาระสำคัญของเรื่องเล่า

ให้ผู้เรียนอ่านบันทึกข้อมูลต้นทาง แล้วแยกสาระสำคัญออกจากรายละเอียดประกอบ เพื่อเตรียมจัดลำดับเนื้อหา

ประเด็น	**ข้อมูลที่ได้จากเรื่องเล่า**
เรื่องเล่ากล่าวถึงบุคคลหรือสิ่งใด	
เหตุการณ์หรือประเด็นสำคัญคืออะไร	
เรื่องเกิดขึ้นในบริบทใด	
มีลำดับเหตุการณ์หรือความสัมพันธ์ของข้อมูลอย่างไร	
เรื่องเล่ามีข้อคิดหรือสาระเกี่ยวกับพุทธธรรมอย่างไร	
เรื่องเล่าสะท้อนภาษาและวัฒนธรรมชุมชนด้านใด	

คำถามทบทวน

๑. ข้อมูลส่วนใดจำเป็นต้องคงไว้เพื่อให้เรื่องเล่ามีความหมายครบถ้วน

.....

.....

๒. มีรายละเอียดส่วนใดที่สามารถตัดออกได้โดยไม่ทำให้สาระสำคัญเปลี่ยนแปลง

.....

.....

๓. ผู้เรียนจะแยกข้อเท็จจริงจากความคิดเห็นของตนเองในการเรียบเรียงได้อย่างไร

.....

.....

ตอนที่ ๓ จัดลำดับโครงเรื่อง

ให้ผู้เรียนวางโครงเรื่องก่อนลงมือเขียน โดยจัดลำดับเนื้อหาให้ผู้อ่านเข้าใจได้ต่อเนื่อง

ส่วนของเรื่อง	**ประเด็นที่จะเขียน**
ส่วนต้น แนะนำเรื่องและบริบทที่เกี่ยวข้อง	
ส่วนกลาง ถ่ายทอดเหตุการณ์หรือสาระสำคัญตามลำดับ	
ส่วนท้าย สรุปสาระหรือข้อคิดที่ปรากฏในเรื่องเล่า	

คำถามตรวจสอบโครงเรื่อง

๑. ลำดับเนื้อหาที่กำหนดสอดคล้องกับข้อมูลต้นทางหรือไม่

.....

.....

๒. ผู้เรียนควรใช้คำเชื่อมใดเพื่อให้การเรียบเรียงมีความต่อเนื่อง

.....

.....

ตอนที่ ๔ ฝึกเรียบเรียงเรื่องเล่า

ให้ผู้เรียนเขียนเรื่องเล่าจากข้อมูลที่คัดเลือกไว้ โดยใช้ภาษาไทยที่ชัดเจน เหมาะสมกับเนื้อหา และรักษาความหมายของข้อมูลเดิม หากมีคำเมืองที่สำคัญต่อความหมายของเรื่อง ให้คงรูปคำตามข้อมูลที่ตรวจสอบแล้ว พร้อมอธิบายความหมายเมื่อจำเป็น

ชื่อเรื่อง .....

เรื่องเล่าฉบับเรียบเรียง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ ๕ ตรวจสอบภาษาและความถูกต้องของเนื้อหา

เมื่อเรียบเรียงเสร็จแล้ว ให้ผู้เรียนอ่านทบทวนผลงานของตนเอง และตรวจสอบตามรายการต่อไปนี้

ข้อ	รายการตรวจสอบ	ตรวจแล้ว	ต้องแก้ไข
๑	เนื้อหาตรงกับข้อมูลจากเรื่องเล่าต้นทาง		
๒	ไม่มีการเพิ่มเติมเหตุการณ์หรือข้อเท็จจริงที่ไม่ได้รับจากผู้ให้ข้อมูล		
๓	เรียงลำดับเนื้อหาอย่างต่อเนื่องและเข้าใจง่าย		
๔	ใช้ภาษาไทยถูกต้องและเหมาะสมกับเนื้อหา		
๕	ใช้คำเชื่อมและแบ่งย่อหน้าเหมาะสม		
๖	อธิบายความหมายของคำเมืองหรือถ้อยคำเฉพาะที่จำเป็น		
๗	ถ่ายทอดข้อคิดหรือหลักพุทธธรรมตรงตามข้อมูลที่ได้รับ		
๘	ไม่เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลที่ผู้ให้ข้อมูลไม่ได้อนุญาต		

บันทึกการปรับปรุงผลงาน

๑. ผู้เรียนพบข้อบกพร่องด้านภาษาในผลงานของตนเองเรื่องใด

.....

.....

๒. มีเนื้อหาส่วนใดที่ต้องกลับไปตรวจสอบกับผู้ให้ข้อมูล

.....

.....

๓. หลังตรวจสอบแล้ว ผู้เรียนได้ปรับปรุงข้อความส่วนใดบ้าง

.....

.....

ตอนที่ ๖ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและปรับปรุงเรื่องเล่า

ให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนผลงานกับเพื่อนในกลุ่ม โดยอ่านเรื่องเล่าของกันและกัน แล้วให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความชัดเจนของภาษาและลำดับเนื้อหา

ชื่อผู้ให้ข้อเสนอแนะ .....

ประเด็นพิจารณา	ข้อเสนอแนะ
ความชัดเจนของชื่อเรื่อง	
ความต่อเนื่องของเนื้อหา	
ความเหมาะสมของถ้อยคำ	
ความเข้าใจง่ายของเรื่องเล่า	
ประเด็นที่ควรตรวจสอบเพิ่มเติม	

การนำข้อเสนอแนะไปใช้

๑. ข้อเสนอแนะใดที่ผู้เรียนเห็นว่าควรนำไปปรับปรุงผลงาน

.....

.....

๒. ผู้เรียนจะปรับปรุงข้อความอย่างไรโดยไม่ทำให้ความหมายของข้อมูลต้นทางเปลี่ยนแปลง

.....

.....

ตอนที่ ๗ ทบทวนการเรียนรู้ตามหลัก ๔ รู้

ให้ผู้เรียนพิจารณาประสบการณ์จากการเก็บข้อมูลและเรียบเรียงเรื่องเล่า โดยเชื่อมโยงกับองค์ประกอบ ๔ รู้ ของหลักสูตร

องค์ประกอบ	สิ่งที่ผู้เรียนได้เรียนรู้
รู้ตน สังเกตความคิดและความรู้สึกของตนขณะรับฟังและเรียบเรียงข้อมูล	
รู้คำ เลือกใช้ถ้อยคำและเรียบเรียงภาษาโดยรักษาความหมายของเรื่องเล่า	
รู้คน รับฟังและเคารพข้อมูลจากผู้เล่า รวมถึงรับข้อเสนอแนะจากผู้อื่น	
รู้วัฒนธรรม เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องเล่า คำเมือง พุทธธรรม และวิถีชีวิตของชุมชน	

สรุปการเรียนรู้

๑. การเรียบเรียงเรื่องเล่าจากข้อมูลของผู้อื่นแตกต่างจากการเขียนเรื่องตามจินตนาการอย่างไร

.....

.....

๒. การใช้สติมีความสำคัญต่อการฟัง การบันทึก และการเรียบเรียงข้อมูลอย่างไร

.....

.....

๓. ผู้เรียนได้เรียนรู้อะไรเกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมชุมชนจากการเรียบเรียงเรื่องเล่าครั้งนี้

.....

.....

๔. หากต้องนำเรื่องเล่าไปเผยแพร่ ผู้เรียนควรตรวจสอบเรื่องใดก่อน

.....

.....

สำหรับผู้ดำเนินกิจกรรม

ข้อสังเกตเกี่ยวกับการคัดเลือกข้อมูล การเรียบเรียงภาษา และการรักษาความหมายของเรื่องเล่า

.....

.....

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงผลงานก่อนนำเสนอในกิจกรรมที่ ๙

.....

.....

ลงชื่อ ..... ผู้ดำเนินกิจกรรม

วันที่ .....

ใบงานที่ ๙ นำเสนอผลงานและทบทวนการเรียนรู้

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ ภาษา พุทธธรรม และวัฒนธรรมชุมชน กิจกรรมที่ ๙ นำเสนอผลงานและทบทวนการเรียนรู้ ระยะเวลากิจกรรม ๓ ชั่วโมง

ชื่อผู้เรียน .....

วันที่เข้าร่วมกิจกรรม .....

จุดประสงค์ของใบงาน

๑) เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำเสนอเรื่องเล่าที่เรียบเรียงจากข้อมูลของพระวิทยากรหรือผู้รู้ในชุมชน โดยใช้ภาษาไทยที่ถูกต้อง ชัดเจน และเหมาะสมกับผู้ฟัง

๒) เพื่อให้ผู้เรียนสามารถใช้สติในการนำเสนอ รับฟังความคิดเห็น และตอบคำถามอย่างสุภาพ

๓) เพื่อให้ผู้เรียนสามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างภาษา หลักพุทธธรรม และวัฒนธรรมชุมชนที่ปรากฏในผลงานของตนเอง

๔) เพื่อให้ผู้เรียนทบทวนพัฒนาการด้านทักษะภาษาไทย สติทางภาษา และความเข้าใจวัฒนธรรมชุมชนภายหลังเข้าร่วมกิจกรรมครบทั้ง ๓ หน่วยการเรียนรู้

คำชี้แจง

ให้ผู้เรียนนำเรื่องเล่าที่ผ่านการเรียบเรียงและปรับปรุงจากกิจกรรมที่ ๘ มาเตรียมนำเสนอต่อกลุ่ม โดยตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและความเหมาะสมของถ้อยคำก่อนนำเสนอ ระหว่างกิจกรรมให้ผู้เรียนฝึกใช้สติในการพูด การฟัง และการตอบคำถาม พร้อมบันทึกสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการนำเสนอผลงานของตนเองและผู้อื่น

ตอนที่ ๑ เตรียมความพร้อมก่อนนำเสนอผลงาน

ให้ผู้เรียนตรวจสอบเรื่องเล่าฉบับที่ปรับปรุงแล้ว และกำหนดประเด็นสำคัญที่จะนำเสนอ

ชื่อเรื่อง .....

ผู้เล่าหรือแหล่งข้อมูลต้นทาง .....

รูปแบบการนำเสนอ

☐ นำเสนอรายบุคคล

☐ นำเสนอเป็นกลุ่ม

☐ รูปแบบอื่น ระบุ .....

ประเด็นสำคัญของการนำเสนอ

ลำดับ	ประเด็นที่จะนำเสนอ	สาระสำคัญ
๑	ที่มาและบริบทของเรื่องเล่า	
๒	เนื้อหาหรือเหตุการณ์สำคัญ	
๓	คำเมืองหรือถ้อยคำที่น่าสนใจ	
๔	หลักพุทธธรรมหรือข้อคิดจากเรื่องเล่า	
๕	ความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมชุมชน	

คำถามเตรียมความพร้อม

๑. ผู้เรียนควรใช้ถ้อยคำลักษณะใดเพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจเรื่องเล่าได้ชัดเจน

.....

.....

๒. หากมีคำเมืองหรือถ้อยคำเฉพาะในเรื่องเล่า ผู้เรียนจะอธิบายความหมายให้ผู้ฟังเข้าใจอย่างไร

.....

.....

๓. ก่อนเริ่มนำเสนอ ผู้เรียนจะใช้สติเตรียมความพร้อมของตนเองอย่างไร

.....

.....

ตอนที่ ๒ ตรวจสอบความพร้อมของผลงาน

ให้ผู้เรียนตรวจสอบผลงานก่อนนำเสนอ โดยทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับผลการตรวจสอบ

ข้อ	รายการตรวจสอบ	พร้อม	ต้องปรับปรุง
๑	เนื้อหาตรงกับข้อมูลจากเรื่องเล่าต้นทาง		
๒	จัดลำดับการนำเสนออย่างต่อเนื่อง		
๓	ใช้ภาษาไทยถูกต้องและเข้าใจง่าย		
๔	ตรวจสอบความหมายของคำเมืองที่นำมาใช้แล้ว		
๕	อธิบายข้อคิดหรือหลักพุทธธรรมตามเนื้อหาที่ปรากฏจริง		
๖	เตรียมสื่อประกอบการนำเสนออย่างเหมาะสม		
๗	ตรวจสอบการอนุญาตใช้ข้อมูลหรือภาพของผู้ให้ข้อมูลแล้วหากมีการนำมาแสดง		
๘	เตรียมแนวทางตอบคำถามจากผู้ฟัง		

สิ่งที่ผู้เรียนต้องปรับปรุงก่อนนำเสนอ

.....

.....

ตอนที่ ๓ บันทึกผลการนำเสนอผลงาน

ให้ผู้เรียนบันทึกประสบการณ์ภายหลังการนำเสนอผลงานของตนเอง

๑. ผู้เรียนสามารถนำเสนอสาระสำคัญของเรื่องเล่าได้ครบถ้วนตามที่เตรียมไว้หรือไม่

.....

.....

๒. ระหว่างนำเสนอ ผู้เรียนพบปัญหาเกี่ยวกับการเลือกใช้คำ การเรียบเรียงประโยค หรือการถ่ายทอดเนื้อหาหรือไม่

.....

.....

๓. ผู้เรียนสามารถสังเกตความคิดและอารมณ์ของตนเองระหว่างนำเสนอได้อย่างไร

.....

.....

๔. มีคำถามหรือข้อเสนอแนะใดจากผู้ฟังที่ทำให้ผู้เรียนเข้าใจเรื่องเล่าของตนเองชัดเจนขึ้น

.....

.....

๕. หากต้องนำเสนอเรื่องนี้อีกครั้ง ผู้เรียนจะปรับปรุงวิธีการสื่อสารอย่างไร

.....

ตอนที่ ๔ ประเมินการนำเสนอและการรับฟัง

ให้ผู้ดำเนินกิจกรรมหรือผู้สังเกตการณ์บันทึกพฤติกรรมที่ปรากฏระหว่างการนำเสนอและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

ข้อ	รายการสังเกต	ปฏิบัติได้	ควรฝึกเพิ่มเติม
๑	นำเสนอเนื้อหาเป็นลำดับและเข้าใจง่าย		
๒	ใช้ถ้อยคำเหมาะสมกับผู้ฟังและสถานการณ์		
๓	ถ่ายทอดข้อมูลโดยรักษาความหมายของเรื่องเล่าต้นทาง		
๔	อธิบายคำเมืองหรือถ้อยคำเฉพาะได้ตรงตามข้อมูลที่ตรวจสอบแล้ว		
๕	เชื่อมโยงเรื่องเล่ากับหลักพุทธธรรมหรือวัฒนธรรมชุมชนได้		
๖	ใช้สติควบคุมจังหวะการพูดและตอบคำถาม		
๗	รับฟังคำถามและความคิดเห็นจนจบก่อนตอบ		
๘	ตอบคำถามอย่างสุภาพและยอมรับเมื่อยังไม่มีข้อมูลเพียงพอ		

ข้อสังเกตเพิ่มเติม

.....

.....

ตอนที่ ๕ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากผลงานของเพื่อน

ให้ผู้เรียนเลือกฟังการนำเสนอของเพื่อนอย่างน้อย ๑ เรื่อง แล้วบันทึกสิ่งที่ได้เรียนรู้

ชื่อเรื่องที่รับฟัง .....

๑. เรื่องเล่าของเพื่อนมีสาระสำคัญเกี่ยวกับอะไร

.....

.....

๒. ผู้เรียนได้เรียนรู้คำเมืองหรือถ้อยคำที่สะท้อนวัฒนธรรมชุมชนจากเรื่องดังกล่าวหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

๓. เรื่องเล่าของเพื่อนมีข้อคิดเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมหรือการอยู่ร่วมกันอย่างไร

.....

.....

๔. ให้ผู้เรียนเขียนข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำเสนอของเพื่อน โดยใช้ถ้อยคำสุภาพและระบุประเด็นที่สามารถปรับปรุงได้

.....

.....

ตอนที่ ๖ ทบทวนผลการเรียนรู้ทั้ง ๓ ด้าน

ให้ผู้เรียนพิจารณาประสบการณ์ของตนเองภายหลังเข้าร่วมกิจกรรมครบทั้ง ๙ กิจกรรม แล้วบันทึกพัฒนาการที่สังเกตได้จากการปฏิบัติจริง

ผลลัพธ์การเรียนรู้	**สิ่งที่ผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้ดีขึ้น**	**สิ่งที่ต้องการพัฒนาต่อ**
ทักษะภาษาไทย การฟัง การพูด การตั้งคำถาม และการเรียบเรียงข้อมูล		
สติทางภาษา การรู้ตัวก่อนพูด การรับฟัง และการตอบสนองต่อผู้อื่น		
ความเข้าใจวัฒนธรรมชุมชน การเข้าใจคำเมือง มารยาททางภาษา และเรื่องเล่าของชุมชน		

คำถามทบทวน

๑. กิจกรรมใดช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการใช้ภาษาไทยได้ชัดเจนที่สุด เพราะเหตุใด

.....

.....

๒. ผู้เรียนเคยนำหลักสติทางภาษาไปใช้ระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรมในสถานการณ์ใดบ้าง

.....

.....

๓. ความเข้าใจเกี่ยวกับคำเมืองและวัฒนธรรมชุมชนของผู้เรียนเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

.....

.....

๔. มีความรู้หรือทักษะใดที่ผู้เรียนยังต้องฝึกเพิ่มเติม

.....

.....

ตอนที่ ๗ สรุปการเรียนรู้ตามรูปแบบ ๔ รู้ ๕ ขั้น ๓ ผลลัพธ์

ให้ผู้เรียนทบทวนการเรียนรู้ของตนเองตามองค์ประกอบ ๔ รู้ และระบุแนวทางนำไปใช้ภายหลังสิ้นสุดหลักสูตร

องค์ประกอบ	**สิ่งที่ได้เรียนรู้**	**แนวทางนำไปใช้**
รู้ตน		
รู้คำ		
รู้คน		
รู้วัฒนธรรม		

คำถามสรุป

๑. จากกระบวนการเรียนรู้ ๕ ขั้น ได้แก่ เตรียมสติ เรียนรู้ภาษา ฝึกจากสถานการณ์ ทบทวนประสบการณ์ และนำไปใช้ ขั้นตอนใดช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจการใช้ภาษาของตนเองมากที่สุด เพราะเหตุใด

.....

.....

๒. ผู้เรียนจะนำความรู้จากหลักสูตรไปใช้ในการสื่อสารกับบุคคลในครอบครัว วัด หรือชุมชนอย่างไร

.....

.....

๓. ให้ผู้เรียนกำหนดแนวทางปฏิบัติสำหรับตนเองภายหลังสิ้นสุดหลักสูตร จำนวน ๓ ข้อ โดยให้ครอบคลุมผลลัพธ์การเรียนรู้ทั้ง ๓ ด้าน

ด้านทักษะภาษาไทย

.....

.....

ด้านสติทางภาษา

.....

.....

ด้านความเข้าใจวัฒนธรรมชุมชน

.....

.....

สำหรับผู้ดำเนินกิจกรรม

ข้อสังเกตเกี่ยวกับการนำเสนอผลงานและการรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน

.....

.....

ข้อสังเกตเกี่ยวกับพัฒนาการด้านทักษะภาษาไทย สติทางภาษา และความเข้าใจวัฒนธรรมชุมชน

.....

.....

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำความรู้ไปใช้ภายหลังสิ้นสุดหลักสูตร

.....

.....

ลงชื่อ ..... ผู้ดำเนินกิจกรรม

วันที่ .....

หมายเหตุ ใบงานนี้ใช้ประกอบการประเมินระหว่างกิจกรรมและการทบทวนตนเองของผู้เรียน ส่วนการประเมินผลการเรียนรู้หลังเรียนให้ใช้เครื่องมือและเกณฑ์การให้คะแนนตามที่กำหนดไว้ในหมวดที่ ๖ เพื่อให้สามารถเปรียบเทียบผลก่อนเรียนและหลังเรียนได้อย่างถูกต้อง

ภาคผนวก ข แบบบันทึกการฝึกสติทางภาษา

แบบบันทึกการฝึกสติทางภาษาจัดทำขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนทบทวนพฤติกรรมการใช้ภาษาของตนเองระหว่างเข้าร่วมหลักสูตร โดยบันทึกสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ความคิดและอารมณ์ก่อนพูดหรือขณะรับฟัง ตลอดจนวิธีการเลือกใช้ถ้อยคำและผลที่เกิดขึ้นจากการสื่อสาร

การบันทึกมุ่งให้ผู้เรียนฝึกสังเกตตนเองตามองค์ประกอบ ๔ รู้ ได้แก่ รู้ตน รู้คำ รู้คน และรู้วัฒนธรรม โดยไม่มุ่งตัดสินว่าผู้เรียนมีพฤติกรรมถูกหรือผิดจากเหตุการณ์เพียงครั้งเดียว ข้อมูลที่บันทึกใช้ประกอบการทบทวนประสบการณ์และการให้ข้อเสนอแนะระหว่างกิจกรรม

แบบบันทึกที่ ๑ บันทึกสติก่อนพูด

ชื่อผู้เรียน .....

วันที่บันทึก .....

กิจกรรมที่เกี่ยวข้อง .....

คำชี้แจง ให้ผู้เรียนเลือกเหตุการณ์ที่ตนเองต้องสื่อสารกับผู้อื่นจำนวน ๑ เหตุการณ์ แล้วบันทึกความคิด อารมณ์ และการเลือกใช้ถ้อยคำตามที่เกิดขึ้นจริง

๑. สถานการณ์ที่เกิดขึ้น

ผู้เรียนกำลังสื่อสารกับใคร และมีเหตุการณ์ใดเกิดขึ้น

.....

.....

๒. ความคิดและอารมณ์ก่อนพูด

ก่อนพูด ผู้เรียนสังเกตว่าตนเองมีความคิดหรืออารมณ์อย่างไร

.....

.....

๓. การใช้สติก่อนพูด

ผู้เรียนหยุดพิจารณาถ้อยคำก่อนพูดหรือไม่ และพิจารณาสิ่งใด

.....

.....

๔. ถ้อยคำที่ใช้สื่อสาร

ผู้เรียนเลือกใช้ถ้อยคำอย่างไร

.....

.....

๕. ผลที่เกิดขึ้น

คู่สนทนาตอบสนองอย่างไร และผู้เรียนรู้สึกอย่างไรหลังการสื่อสาร

.....

.....

๖. การทบทวนตนเอง

หากพบสถานการณ์ลักษณะเดียวกันอีก ผู้เรียนจะปรับปรุงการใช้ภาษาอย่างไร

.....

.....

แบบบันทึกที่ ๒ บันทึกสติขณะรับฟัง

ชื่อผู้เรียน .....

วันที่บันทึก .....

กิจกรรมที่เกี่ยวข้อง .....

คำชี้แจง ให้ผู้เรียนเลือกเหตุการณ์ที่ตนเองรับฟังผู้อื่นจำนวน ๑ เหตุการณ์ แล้วทบทวนพฤติกรรมการฟังของตนเอง

ประเด็นบันทึก	**รายละเอียด**
บุคคลที่ผู้เรียนรับฟัง	
เรื่องหรือประเด็นที่ได้รับฟัง	
ความคิดหรืออารมณ์ที่เกิดขึ้นขณะฟัง	
สิ่งที่รบกวนสมาธิในการฟัง	
วิธีที่ใช้กลับมาตั้งใจฟัง	
สาระสำคัญที่จับได้	
สิ่งที่ต้องการปรับปรุงในการฟังครั้งต่อไป	

คำถามทบทวน

๑. ผู้เรียนสามารถฟังจนคู่สนทนาพูดจบก่อนตอบได้หรือไม่ เพราะเหตุใด

.....

.....

๒. เมื่อได้ยินความคิดเห็นที่แตกต่างจากตนเอง ผู้เรียนจัดการกับความคิดหรืออารมณ์ที่เกิดขึ้นอย่างไร

.....

.....

๓. การมีสติช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเรื่องที่ได้รับฟังอย่างไร

.....

.....

แบบบันทึกที่ ๓ บันทึกการใช้ภาษาตามหลัก ๔ รู้

ชื่อผู้เรียน .....

วันที่บันทึก .....

กิจกรรมที่เกี่ยวข้อง .....

คำชี้แจง ให้ผู้เรียนบันทึกพฤติกรรมการสื่อสารที่เกิดขึ้นจริง โดยพิจารณาตามองค์ประกอบ ๔ รู้ ของหลักสูตร

องค์ประกอบ	**ประเด็นพิจารณา**	**บันทึกของผู้เรียน**
รู้ตน	รู้เท่าทันความคิดและอารมณ์ของตนก่อนพูดหรือขณะฟัง	
รู้คำ	เลือกใช้ถ้อยคำตรงตามความหมายและเหมาะสมกับสถานการณ์	
รู้คน	คำนึงถึงความรู้สึก สถานภาพ และความสัมพันธ์กับคู่สนทนา	
รู้วัฒนธรรม	ใช้ภาษาโดยคำนึงถึงมารยาทและบริบททางวัฒนธรรมของชุมชน	

สรุปผลการทบทวนตนเอง

๑. พฤติกรรมการสื่อสารที่ผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้ดีคืออะไร

.....

.....

๒. พฤติกรรมใดที่ผู้เรียนยังต้องฝึกเพิ่มเติม

.....

.....

๓. ผู้เรียนจะนำหลัก ๔ รู้ ไปใช้ในการสื่อสารครั้งต่อไปอย่างไร

.....

.....

แบบบันทึกที่ ๔ สรุปพัฒนาการด้านสติทางภาษาเมื่อสิ้นสุดหลักสูตร

ชื่อผู้เรียน .....

วันที่บันทึก .....

คำชี้แจง ให้ผู้เรียนทบทวนประสบการณ์จากการเข้าร่วมกิจกรรมทั้ง ๙ กิจกรรม แล้วบันทึกความเปลี่ยนแปลงที่ตนเองสังเกตได้ โดยยกตัวอย่างจากการปฏิบัติจริงประกอบคำตอบ

ประเด็นทบทวน	ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม	หลังเข้าร่วมกิจกรรม
การสังเกตความคิดและอารมณ์ก่อนพูด		
การรับฟังโดยไม่พูดแทรก		
การเลือกใช้ถ้อยคำอย่างเหมาะสม		
การตอบสนองเมื่อมีความคิดเห็นแตกต่าง		
การใช้ภาษาให้เหมาะสมกับบุคคลและกาลเทศะ		
การคำนึงถึงวัฒนธรรมชุมชนในการสื่อสาร		

คำถามสรุป

๑. เหตุการณ์ใดระหว่างเข้าร่วมหลักสูตรที่ทำให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของการมีสติก่อนพูดอย่างชัดเจน

.....

.....

๒. ผู้เรียนได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการฟังหรือการพูดของตนเองในเรื่องใดบ้าง

.....

.....

๓. ผู้เรียนตั้งใจจะนำความรู้ด้านสติทางภาษาไปใช้กับบุคคลในครอบครัว วัด หรือชุมชนอย่างไร

.....

.....

สำหรับผู้ดำเนินกิจกรรม

ข้อสังเกตจากการทบทวนประสบการณ์ของผู้เรียน

.....

.....

ข้อเสนอแนะเพื่อส่งเสริมการฝึกสติทางภาษา

.....

.....

ลงชื่อ ..... ผู้ดำเนินกิจกรรม

วันที่ .....

หมายเหตุ แบบบันทึกในภาคผนวกนี้ใช้เป็นเครื่องมือประกอบการฝึกและทบทวนตนเอง ไม่ใช้แทนแบบประเมินผลการเรียนรู้ก่อนเรียนและหลังเรียน หรือแบบสังเกตพฤติกรรมที่กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนไว้เป็นการเฉพาะ

ภาคผนวก ค แบบประเมินผลการเรียนรู้

แบบประเมินผลการเรียนรู้จัดทำขึ้นเพื่อใช้ประกอบการติดตามพัฒนาการของผู้เรียนตามผลลัพธ์การเรียนรู้ ๓ ด้าน ได้แก่ ทักษะภาษาไทย สติทางภาษา และความเข้าใจวัฒนธรรมชุมชน โดยแยกการประเมินผลการเรียนรู้ก่อนเรียนและหลังเรียนออกจากการสังเกตพฤติกรรมระหว่างกิจกรรม เพื่อให้สามารถใช้ข้อมูลได้ตรงตามจุดมุ่งหมายของเครื่องมือแต่ละประเภท

แบบฟอร์มในภาคผนวกนี้เป็นแบบสำหรับบันทึกผลการประเมินและรวบรวมหลักฐานการเรียนรู้ ส่วนข้อคำถาม รายการประเมิน ระดับคะแนน และเกณฑ์การแปลผลที่ใช้ในการวิจัย ให้ยึดเครื่องมือฉบับที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพและใช้เก็บข้อมูลจริง เพื่อรักษาความสอดคล้องกับผลการวิจัย

แบบประเมินที่ ๑ แบบบันทึกผลการเรียนรู้ก่อนเรียนและหลังเรียน

หลักสูตรพุทธภาษาเพื่อเสริมสร้างสติและวัฒนธรรมชุมชนสำหรับเยาวชนต้นแบบ พื้นที่วัดไร่เชิญตะวัน จังหวัดเชียงราย

รหัสผู้เรียน .....

วันที่ประเมินก่อนเรียน .....

วันที่ประเมินหลังเรียน .....

ผู้ประเมิน .....

คำชี้แจงสำหรับผู้ประเมิน ให้ดำเนินการประเมินก่อนเรียนและหลังเรียนตามเครื่องมือฉบับที่กำหนดไว้ในหลักสูตร แล้วนำคะแนนที่ได้มาบันทึกในตาราง โดยใช้เกณฑ์การให้คะแนนเดียวกันทั้งสองครั้ง

ตอนที่ ๑ บันทึกคะแนนตามผลลัพธ์การเรียนรู้

ผลลัพธ์การเรียนรู้	คะแนนก่อนเรียน	คะแนนหลังเรียน	ผลต่างของคะแนน
๑. ทักษะภาษาไทย			
๒. สติทางภาษา			
๓. ความเข้าใจวัฒนธรรมชุมชน			
รวม			

หมายเหตุ ผลต่างของคะแนนคำนวณจากคะแนนหลังเรียนลบด้วยคะแนนก่อนเรียน โดยใช้คะแนนจากเครื่องมือฉบับเดียวกันหรือเครื่องมือที่กำหนดให้เปรียบเทียบกันได้ตามแผนการประเมิน

ตอนที่ ๒ บันทึกผลการประเมินรายด้าน

๑. ด้านทักษะภาษาไทย

ประเด็นที่ผู้เรียนมีพัฒนาการ

.....

.....

ประเด็นที่ควรได้รับการพัฒนาเพิ่มเติม

.....

.....

๒. ด้านสติทางภาษา

ประเด็นที่ผู้เรียนมีพัฒนาการ

.....

.....

ประเด็นที่ควรได้รับการพัฒนาเพิ่มเติม

.....

.....

๓. ด้านความเข้าใจวัฒนธรรมชุมชน

ประเด็นที่ผู้เรียนมีพัฒนาการ

.....

.....

ประเด็นที่ควรได้รับการพัฒนาเพิ่มเติม

.....

.....

ตอนที่ ๓ สรุปผลการประเมิน

ผลการประเมินตามเกณฑ์ของเครื่องมือฉบับที่ใช้จริง

.....

.....

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้เรียน

.....

.....

ลงชื่อ ..... ผู้ประเมิน

วันที่ .....

แบบประเมินที่ ๒ แบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรมระหว่างเรียน

รหัสผู้เรียน .....

หน่วยการเรียนรู้ .....

กิจกรรมที่ .....

วันที่สังเกต .....

ผู้สังเกต .....

คำชี้แจงสำหรับผู้สังเกต ให้บันทึกพฤติกรรมที่ผู้เรียนแสดงออกจริงระหว่างกิจกรรม โดยพิจารณาตามรายการสังเกตที่กำหนดไว้ในเครื่องมือฉบับที่ใช้จริง หากรายการใดไม่มีโอกาสสังเกต ให้บันทึกว่าไม่สามารถสังเกตได้ แทนการให้คะแนนจากการคาดคะเน

ตอนที่ ๑ บันทึกพฤติกรรมตามผลลัพธ์การเรียนรู้

ด้านที่สังเกต	ประเด็นสังเกต	พฤติกรรมหรือหลักฐานที่พบ
ทักษะภาษาไทย	การฟังจับประเด็น การตั้งคำถาม และการใช้ถ้อยคำ	
สติทางภาษา	การรู้ตัวก่อนพูด การรับฟัง และการตอบสนองอย่างเหมาะสม	
ความเข้าใจวัฒนธรรมชุมชน	การใช้คำเมือง มารยาททางภาษา และการคำนึงถึงบริบทชุมชน	

ตอนที่ ๒ บันทึกผลตามแบบสังเกตฉบับที่ใช้จริง

ชื่อเครื่องมือ .....

ระดับคะแนนที่ใช้ .....

รายการประเมินตามเครื่องมือ	คะแนนที่ได้	หลักฐานประกอบ
๑.		
๒.		
๓.		
๔.		
๕.		
๖.		
รวม		

จำนวนรายการในตารางเป็นพื้นที่สำหรับบันทึกข้อมูล ให้เพิ่มหรือลดแถวตามจำนวนรายการของแบบสังเกตฉบับที่ใช้จริง โดยไม่เปลี่ยนรายการหรือเกณฑ์การให้คะแนนเดิม

ตอนที่ ๓ ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะ

พฤติกรรมที่ผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้ดี

.....

.....

พฤติกรรมที่ควรฝึกเพิ่มเติม

.....

.....

ข้อเสนอแนะสำหรับการจัดกิจกรรมครั้งต่อไป

.....

.....

ลงชื่อ ..... ผู้สังเกต

วันที่ .....

แบบประเมินที่ ๓ แบบประเมินผลงานการเรียบเรียงและนำเสนอเรื่องเล่า

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ ภาษา พุทธธรรม และวัฒนธรรมชุมชน

รหัสผู้เรียน .....

ชื่อผลงาน .....

วันที่ประเมิน .....

ผู้ประเมิน .....

คำชี้แจงสำหรับผู้ประเมิน ให้พิจารณาผลงานที่ผู้เรียนจัดทำในกิจกรรมที่ ๘ และการนำเสนอในกิจกรรมที่ ๙ โดยใช้ประเด็นต่อไปนี้ประกอบการให้ข้อเสนอแนะ หากกำหนดให้ใช้คะแนน ต้องใช้ระดับคะแนนและเกณฑ์ที่ผ่านการตรวจสอบแล้ว

ข้อ	ประเด็นประเมิน	ข้อสังเกตจากผลงาน
๑	ความครบถ้วนของสาระสำคัญจากเรื่องเล่าต้นทาง	
๒	ความถูกต้องและความชัดเจนของการใช้ภาษาไทย	
๓	การจัดลำดับเนื้อหาอย่างต่อเนื่อง	
๔	การรักษาความหมายของคำเมืองหรือถ้อยคำเฉพาะ	
๕	การเชื่อมโยงเนื้อหากับพุทธธรรมและวัฒนธรรมชุมชน	
๖	การใช้ภาษาและมารยาทระหว่างนำเสนอ	
๗	การรับฟังและตอบคำถามอย่างมีสติ	

สรุปผลการประเมินผลงาน

จุดเด่นของผลงาน

.....

.....

ประเด็นที่ควรปรับปรุง

.....

.....

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลงานไปใช้หรือเผยแพร่

.....

.....

ลงชื่อ ..... ผู้ประเมิน

วันที่ .....

แบบประเมินที่ ๔ แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมหลักสูตร

รหัสผู้เรียน .....

วันที่ประเมิน .....

คำชี้แจง แบบสอบถามนี้ใช้รวบรวมความคิดเห็นของผู้เรียนภายหลังเข้าร่วมกิจกรรมครบทั้ง ๓ หน่วยการเรียนรู้ ข้อมูลที่ได้รับใช้ประกอบการพิจารณาความเหมาะสมของการจัดหลักสูตร ไม่ใช้แทนคะแนนผลการเรียนรู้ก่อนเรียนและหลังเรียน

ตอนที่ ๑ การประเมินความพึงพอใจ

ให้ใช้รายการคำถาม ระดับคะแนน และเกณฑ์การแปลผลตามแบบสอบถามความพึงพอใจฉบับที่ใช้จริงในการวิจัย

ด้านที่ประเมิน	**คะแนนหรือผลการประเมินตามเครื่องมือ**
ด้านเนื้อหาหลักสูตร	
ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	
ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้	
ด้านการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์	
ผลการประเมินโดยรวม	

ชื่อด้านและจำนวนข้อให้ตรวจสอบและปรับให้ตรงกับแบบสอบถามฉบับจริงก่อนนำไปใช้

ตอนที่ ๒ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

๑. กิจกรรมใดที่ผู้เรียนเห็นว่าช่วยพัฒนาการใช้ภาษาและการฝึกสติของตนเอง เพราะเหตุใด

.....

.....

๒. เนื้อหาหรือกิจกรรมส่วนใดที่ผู้เรียนเห็นว่าควรปรับปรุง

.....

.....

๓. ผู้เรียนมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสื่อ ระยะเวลา หรือวิธีจัดกิจกรรมอย่างไร

.....

.....

๔. ผู้เรียนคิดว่าจะนำความรู้จากหลักสูตรไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่างไร

.....

.....

ข้อกำหนดในการใช้แบบประเมิน

แบบประเมินในภาคผนวกนี้จัดทำขึ้นเพื่อใช้บันทึกและรวบรวมผลการเรียนรู้ให้เป็นระบบ ก่อนนำไปใช้ในหลักสูตรฉบับสมบูรณ์ ผู้รับผิดชอบต้องตรวจสอบให้ตรงกับเครื่องมือวิจัยที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพแล้ว โดยเฉพาะจำนวนข้อ รายการประเมิน ระดับคะแนน และเกณฑ์การแปลผล

การจัดเก็บข้อมูลให้ใช้รหัสผู้เรียนแทนชื่อในเอกสารสรุปผล และจำกัดการเข้าถึงข้อมูลรายบุคคลตามความจำเป็น เพื่อรักษาความเป็นส่วนตัวของเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรม

ภาคผนวก ง บัญชีคำเมืองและถ้อยคำที่ใช้ประกอบกิจกรรมการเรียนรู้

บัญชีคำเมืองและถ้อยคำในภาคผนวกนี้จัดทำขึ้นเพื่อใช้ประกอบการเรียนรู้ในหน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ วัจนปฏิบัติล้านนา และหน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ ภาษา พุทธธรรม และวัฒนธรรมชุมชน โดยมุ่งให้ผู้เรียนสังเกตความสัมพันธ์ระหว่างรูปภาษา ความหมาย บุคคล และสถานการณ์การสื่อสาร ตลอดจนฝึกใช้ภาษาอย่างมีสติและเหมาะสมกับบริบทของวัดและชุมชน

คำเมืองอาจมีรูปคำ การออกเสียง และความหมายแตกต่างกันตามพื้นที่และกลุ่มผู้ใช้ บัญชีคำนี้จึงเป็นแบบสำหรับรวบรวมและตรวจสอบคำจากพระวิทยากรหรือผู้รู้ในชุมชน ไม่กำหนดให้ผู้เรียนจดจำคำศัพท์ที่ยังไม่ได้ตรวจสอบ และไม่ถือว่าคำทุกคำสามารถใช้แทนภาษาไทยมาตรฐานได้ในทุกสถานการณ์

๑. แบบบันทึกบัญชีคำเมืองจากการเรียนรู้ในชุมชน

ชื่อผู้เรียน .....

วันที่บันทึก .....

กิจกรรมที่เกี่ยวข้อง .....

ชื่อหรือบทบาทของผู้ให้ข้อมูล .....

คำชี้แจง ให้ผู้เรียนบันทึกคำเมืองที่ได้รับฟังจากพระวิทยากร ผู้รู้ หรือบุคคลในชุมชน โดยสอบถามความหมาย วิธีใช้ และความเหมาะสมของคำก่อนนำไปใช้สื่อสาร หากไม่แน่ใจเกี่ยวกับรูปเขียนหรือการออกเสียง ให้ระบุไว้เพื่อตรวจสอบเพิ่มเติม

ลำดับ	คำเมืองที่ได้รับฟัง	ความหมายในภาษาไทยมาตรฐาน	สถานการณ์ที่ใช้	ผู้ให้ข้อมูลหรือแหล่งตรวจสอบ
๑				
๒				
๓				
๔				
๕				
๖				
๗				
๘				
๙				
๑๐				

ข้อสังเกตจากการเก็บข้อมูล

๑. มีคำใดที่ผู้เรียนเคยได้ยินมาก่อน แต่เพิ่งเข้าใจความหมายจากการสอบถามครั้งนี้

.....

.....

๒. มีคำใดที่ผู้ให้ข้อมูลอธิบายว่าต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับบุคคลหรือสถานการณ์

.....

.....

๓. มีคำใดที่ยังต้องตรวจสอบรูปเขียน การออกเสียง หรือความหมายเพิ่มเติม

.....

.....

๒. แบบวิเคราะห์การใช้คำเมืองตามบุคคลและกาลเทศะ

คำชี้แจง ให้ผู้เรียนเลือกคำหรือถ้อยคำจากบัญชีในข้อ ง.๑ จำนวน ๓ รายการ แล้ววิเคราะห์การใช้ภาษาในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยอาศัยคำอธิบายจากผู้ให้ข้อมูล

คำหรือถ้อยคำ	ความหมาย	บุคคลหรือสถานการณ์ที่เหมาะสม	ข้อควรระวังในการใช้

คำถามวิเคราะห์

๑. เหตุใดคำที่มีความหมายใกล้เคียงกันจึงอาจใช้กับบุคคลต่างสถานภาพไม่เหมือนกัน

.....

.....

๒. ผู้เรียนควรพิจารณาเรื่องใดก่อนใช้คำเมืองกับพระสงฆ์ ผู้สูงอายุ หรือบุคคลที่ไม่คุ้นเคย

.....

.....

๓. หากผู้เรียนไม่มั่นใจว่าคำเมืองคำหนึ่งเหมาะสมกับสถานการณ์หรือไม่ ควรปฏิบัติอย่างไร

.....

.....

๓. แบบบันทึกถ้อยคำจากเรื่องเล่าและคำสอนของชุมชน

คำชี้แจง ให้ผู้เรียนเลือกถ้อยคำที่ปรากฏในเรื่องเล่าหรือคำสอนจากกิจกรรมที่ ๗ และกิจกรรมที่ ๘ โดยบันทึกเฉพาะข้อความที่ได้รับฟังหรือได้รับอนุญาตให้ใช้ประกอบการเรียนรู้ แล้วตรวจสอบความหมายตามบริบทเดิม

ชื่อเรื่องเล่าหรือคำสอน .....

แหล่งข้อมูล .....

ลำดับ	คำหรือถ้อยคำจากเรื่องเล่า	ความหมายตามบริบท	ข้อคิดหรือความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมชุมชน
๑			
๒			
๓			
๔			
๕			

การตรวจสอบความหมาย

☐ สอบถามความหมายจากผู้เล่าหรือผู้ให้ข้อมูลโดยตรง

☐ ตรวจสอบกับพระวิทยากรหรือผู้รู้ในชุมชน

☐ ตรวจสอบจากเอกสารที่ผู้ดำเนินกิจกรรมจัดเตรียมไว้

☐ ยังมีประเด็นที่ต้องตรวจสอบเพิ่มเติม

ระบุ .....

.....

.....

๔. แบบฝึกเลือกใช้ถ้อยคำในสถานการณ์การสื่อสาร

คำชี้แจง ให้ผู้เรียนเลือกสถานการณ์จำนวน ๒ สถานการณ์ แล้วเขียนตัวอย่างถ้อยคำที่เหมาะสม โดยอาจใช้ภาษาไทยมาตรฐานหรือคำเมืองที่ตรวจสอบความหมายแล้ว พร้อมอธิบายเหตุผลในการเลือกใช้

สถานการณ์ที่ ๑ การขออนุญาตสอบถามข้อมูลจากผู้สูงอายุในชุมชน

ถ้อยคำที่ผู้เรียนเลือกใช้

.....

.....

เหตุผลในการเลือกใช้ถ้อยคำ

.....

.....

สถานการณ์ที่ ๒ การกล่าวขอบคุณพระวิทยากรภายหลังรับฟังคำสอน

ถ้อยคำที่ผู้เรียนเลือกใช้

.....

.....

เหตุผลในการเลือกใช้ถ้อยคำ

.....

.....

สถานการณ์ที่ ๓ การสอบถามความหมายของคำเมืองที่ไม่เข้าใจ

ถ้อยคำที่ผู้เรียนเลือกใช้

.....

.....

เหตุผลในการเลือกใช้ถ้อยคำ

.....

.....

สถานการณ์ที่ ๔ การกล่าวขอโทษเมื่อใช้ถ้อยคำไม่เหมาะสม

ถ้อยคำที่ผู้เรียนเลือกใช้

.....

.....

เหตุผลในการเลือกใช้ถ้อยคำ

.....

.....

๕. แบบตรวจสอบคำเมืองก่อนนำไปใช้ในกิจกรรม

ให้ผู้ดำเนินกิจกรรมตรวจสอบคำเมืองหรือถ้อยคำที่ผู้เรียนรวบรวมไว้ก่อนนำไปใช้ในบทสนทนา ผลงาน หรือสื่อประกอบการนำเสนอ

รายการตรวจสอบ	**ตรวจสอบแล้ว**	**ต้องตรวจสอบเพิ่มเติม**
๑. รูปคำตรงกับข้อมูลที่ได้รับจากผู้ให้ข้อมูล		
๒. ความหมายตรงกับบริบทที่ใช้จริง		
๓. ทราบลักษณะการออกเสียงจากผู้ใช้ภาษาในพื้นที่		
๔. ทราบบุคคลและสถานการณ์ที่เหมาะสมกับการใช้คำ		
๕. มีข้อมูลเพียงพอสำหรับอธิบายความหมายแก่ผู้เรียน		
๖. ได้รับอนุญาตให้ใช้ข้อมูลตามความเหมาะสม		

ผลการตรวจสอบ

☐ สามารถนำคำหรือถ้อยคำไปใช้ประกอบกิจกรรมได้

☐ ควรปรับแก้คำอธิบายก่อนนำไปใช้

☐ ควรตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติมก่อนนำไปใช้

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

ลงชื่อ ..... ผู้ตรวจสอบ

บทบาท .....

วันที่ .....

หมายเหตุ บัญชีคำเมืองในภาคผนวกนี้เป็นแบบบันทึกสำหรับใช้ประกอบกิจกรรม มิใช่บัญชีคำศัพท์ที่ยืนยันว่ามีการเก็บรวบรวมหรือผ่านการตรวจสอบแล้วทุกคำ ผู้ดำเนินกิจกรรมต้องใช้ข้อมูลคำเมืองจากแหล่งที่ตรวจสอบได้จริงในพื้นที่ และไม่เพิ่มเติมความหมายหรือบริบทการใช้จากการคาดคะเน

ภาคผนวก จ กำหนดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

กำหนดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นแนวทางสำหรับผู้ดำเนินหลักสูตรในการวางแผนและจัดลำดับกิจกรรมให้ครอบคลุมเนื้อหาทั้ง ๓ หน่วยการเรียนรู้ รวมระยะเวลา ๒๐ ชั่วโมง โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ตามรูปแบบ ๔ รู้ ๕ ขั้น ๓ ผลลัพธ์ และจัดกิจกรรมให้สัมพันธ์กับจุดประสงค์การเรียนรู้ของแต่ละหน่วย

การกำหนดวันและเวลาจัดกิจกรรมให้พิจารณาตามความพร้อมของเยาวชน พระวิทยากร ผู้ดำเนินกิจกรรม และพื้นที่วัดไร่เชิญตะวัน จังหวัดเชียงราย โดยคงจำนวนชั่วโมงและลำดับการเรียนรู้ตามที่หลักสูตรกำหนด

๑. ตารางกำหนดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดหลักสูตร

หน่วยการเรียนรู้	กิจกรรม	ระยะเวลา	ใบงานประกอบ
หน่วยที่ ๑ สติในภาษา	๑. รู้ทันคำพูดของตน	๒ ชั่วโมง	ใบงานที่ ๑
	๒. ฟังอย่างมีสติ	๒ ชั่วโมง	ใบงานที่ ๒
	๓. สัมมาวาจาในชีวิตประจำวัน	๒ ชั่วโมง	ใบงานที่ ๓
รวมหน่วยที่ ๑		๖ ชั่วโมง	
หน่วยที่ ๒ วัจนปฏิบัติล้านนา	๔. ภาษาและกาลเทศะในชุมชนล้านนา	๒ ชั่วโมง	ใบงานที่ ๔
	๕. เรียนรู้คำเมืองและการสื่อสารกับชุมชน	๒ ชั่วโมง	ใบงานที่ ๕
	๖. ฝึกสื่อสารในสถานการณ์จริง	๓ ชั่วโมง	ใบงานที่ ๖
รวมหน่วยที่ ๒		๗ ชั่วโมง	
หน่วยที่ ๓ ภาษา พุทธธรรม และวัฒนธรรมชุมชน	๗. เรียนรู้เรื่องเล่าและคำสอนของชุมชน	๒ ชั่วโมง	ใบงานที่ ๗
	๘. เก็บข้อมูลและเรียบเรียงเรื่องเล่า	๒ ชั่วโมง	ใบงานที่ ๘
	๙. นำเสนอผลงานและทบทวนการเรียนรู้	๓ ชั่วโมง	ใบงานที่ ๙
รวมหน่วยที่ ๓		๗ ชั่วโมง	
รวมตลอดหลักสูตร	๙ กิจกรรม	๒๐ ชั่วโมง	๙ ใบงาน

๒. แบบบันทึกวันและเวลาจัดกิจกรรม

คำชี้แจง ให้ผู้รับผิดชอบหลักสูตรกรอกวัน เวลา และสถานที่ตามกำหนดการที่ได้รับความเห็นชอบก่อนดำเนินกิจกรรม โดยสามารถจัดกิจกรรมต่อเนื่องหรือแบ่งเป็นช่วงเวลาได้ตามความเหมาะสม แต่ต้องจัดให้ครบตามจำนวนชั่วโมงที่กำหนด

กิจกรรมที่	ชื่อกิจกรรม	วันและเวลาที่จัด	สถานที่	ผู้รับผิดชอบ
๑	รู้ทันคำพูดของตน			
๒	ฟังอย่างมีสติ			
๓	สัมมาวาจาในชีวิตประจำวัน			
๔	ภาษาและกาลเทศะในชุมชนล้านนา			
๕	เรียนรู้คำเมืองและการสื่อสารกับชุมชน			
๖	ฝึกสื่อสารในสถานการณ์จริง			
๗	เรียนรู้เรื่องเล่าและคำสอนของชุมชน			
๘	เก็บข้อมูลและเรียบเรียงเรื่องเล่า			
๙	นำเสนอผลงานและทบทวนการเรียนรู้			

๓. แบบเตรียมความพร้อมก่อนดำเนินกิจกรรม

ชื่อกิจกรรม .....

หน่วยการเรียนรู้ .....

วันและเวลาที่จัดกิจกรรม .....

สถานที่ .....

ผู้ดำเนินกิจกรรม .....

ให้ผู้รับผิดชอบตรวจสอบความพร้อมก่อนเริ่มกิจกรรมตามรายการต่อไปนี้

ข้อ	รายการตรวจสอบ	พร้อม	ต้องดำเนินการเพิ่มเติม
๑	กำหนดจุดประสงค์และขั้นตอนกิจกรรมตรงตามแผนการเรียนรู้		
๒	จัดเตรียมใบงานและเอกสารประกอบกิจกรรมครบถ้วน		
๓	จัดเตรียมสื่อและอุปกรณ์ตามความจำเป็น		
๔	ประสานพระวิทยากรหรือผู้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องแล้ว		
๕	ตรวจสอบความเหมาะสมและความปลอดภัยของสถานที่		
๖	เตรียมแนวทางดูแลและให้คำแนะนำแก่เยาวชน		
๗	จัดเตรียมเครื่องมือบันทึกหรือประเมินผลที่ใช้ในกิจกรรม		
๘	ตรวจสอบการขออนุญาตใช้ข้อมูล ภาพ หรือเสียง หากกิจกรรมจำเป็นต้องใช้		

รายการที่ต้องดำเนินการเพิ่มเติม

.....

.....

ผู้รับผิดชอบดำเนินการ

.....

.....

๔. แบบบันทึกผลการดำเนินกิจกรรม

หน่วยการเรียนรู้ที่ .....

กิจกรรมที่ .....

ชื่อกิจกรรม .....

วันและเวลาที่ดำเนินกิจกรรม .....

จำนวนผู้เรียนที่เข้าร่วม ..... คน

ระยะเวลาที่ดำเนินกิจกรรมจริง ..... ชั่วโมง

ผู้ดำเนินกิจกรรม .....

๑. การดำเนินกิจกรรมตามแผน

☐ ดำเนินกิจกรรมครบตามแผน

☐ ดำเนินกิจกรรมครบ แต่มีการปรับวิธีจัดกิจกรรม

☐ ดำเนินกิจกรรมไม่ครบตามแผน

หากมีการปรับกิจกรรมหรือดำเนินการไม่ครบ ให้ระบุรายละเอียด

.....

.....

๒. ผลการเรียนรู้ที่สังเกตได้

ด้านทักษะภาษาไทย

.....

.....

ด้านสติทางภาษา

.....

.....

ด้านความเข้าใจวัฒนธรรมชุมชน

.....

.....

๓. ผลงานหรือหลักฐานการเรียนรู้ที่ได้รับ

☐ ใบงานประกอบกิจกรรม

☐ แบบบันทึกการฝึกสติทางภาษา

☐ ผลงานการเรียบเรียงเรื่องเล่า

☐ ผลงานการนำเสนอ

☐ แบบสังเกตพฤติกรรม

☐ หลักฐานอื่น ระบุ .....

๔. ปัญหาและอุปสรรคระหว่างดำเนินกิจกรรม

.....

.....

๕. แนวทางแก้ไขหรือปรับปรุงกิจกรรม

.....

.....

๖. ข้อเสนอแนะสำหรับกิจกรรมครั้งถัดไป

.....

.....

ลงชื่อ ..... ผู้ดำเนินกิจกรรม

วันที่ .....

๕. แบบสรุปผลการดำเนินงานเมื่อสิ้นสุดหลักสูตร

หลักสูตรพุทธภาษาเพื่อเสริมสร้างสติและวัฒนธรรมชุมชนสำหรับเยาวชนต้นแบบ พื้นที่วัดไร่เชิญตะวัน จังหวัดเชียงราย

ช่วงเวลาดำเนินหลักสูตร .....

จำนวนผู้เรียนที่เข้าร่วมหลักสูตร ..... คน

จำนวนกิจกรรมที่ดำเนินการ ..... กิจกรรม

จำนวนชั่วโมงที่ดำเนินการจริง ..... ชั่วโมง

๑. สรุปการดำเนินกิจกรรมตามหน่วยการเรียนรู้

หน่วยการเรียนรู้	**ชั่วโมงตามหลักสูตร**	**ชั่วโมงที่ดำเนินการจริง**	**หมายเหตุ**
หน่วยที่ ๑ สติในภาษา	๖		
หน่วยที่ ๒ วัจนปฏิบัติล้านนา	๗		
หน่วยที่ ๓ ภาษา พุทธธรรม และวัฒนธรรมชุมชน	๗		
รวม	๒๐		

๒. สรุปผลการเรียนรู้

ด้านทักษะภาษาไทย

.....

.....

ด้านสติทางภาษา

.....

.....

ด้านความเข้าใจวัฒนธรรมชุมชน

.....

.....

๓. สรุปผลการใช้สื่อและใบงาน

.....

.....

๔. ปัญหาและข้อจำกัดในการดำเนินหลักสูตร

.....

.....

๕. ข้อเสนอแนะสำหรับการปรับปรุงหลักสูตร

.....

.....

ลงชื่อ ..... ผู้รับผิดชอบหลักสูตร

วันที่ .....

หมายเหตุ กำหนดการและแบบบันทึกในภาคผนวกนี้เป็นเอกสารประกอบการดำเนินหลักสูตร ส่วนการรายงานผลการทดลองใช้หลักสูตรในการวิจัยให้ยึดวัน เวลา จำนวนผู้เข้าร่วม และข้อมูลที่เก็บรวบรวมจริงตามหลักฐานการดำเนินงาน ไม่ใช้แบบฟอร์มเปล่าเป็นหลักฐานยืนยันผลการทดลอง

ประวัติผู้วิจัยและคณะ

๑. ประวัติผู้วิจัย ดร.วราสะยะ วราสยานนท์

๑. ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย)

ดร.วราสะยะ วราสยานนท์

ชื่อ - นามสกุล (ภาษาอังกฤษ)

Dr.Varasaya Varasayananda

๒. ตำแหน่งปัจจุบัน

อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์

๔. หน่วยงานและสถานที่อยู่ที่ติดต่อ

ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

๕. ประวัติการศึกษา

ป.ธ. ๙

พธ.บ. (บริหารการศึกษา)

พธ.ม. (ภาษาศาสตร์)

Ph.D. (Linguistics)

๖. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) ระบุสาขาวิชาการ

พระพุทธศาสนา พระไตรปิฎก ภาษาบาลี ภาษาอังกฤษ และภาษไทย

๗. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยภายในประเทศ

พ.ศ. ๒๕๖๕ จัดทำและตีพิมพ์บทความวิจัยเรื่อง **การพัฒนาทักษะการเรียนการสอนในระบบออนไลน์ของนักศึกษา** สาขาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา The Development of Skill for Learning and Teaching English of Students of the Faculty of English, Mahamakut Buddhist University, Lanna Campus ตีพิมพ์บทความวิจัย ฐาน ๑ ในวารสารวิชาการธรรมทรรศน์ ปีที่ ๒๒ ฉบับที่ ๑ ประจำเดือนมกราคม - มีนาคม ๒๕๖๕ TCI กลุ่ม ๑

พ.ศ. ๒๕๖๕ จัดทำวิจัยและตีพิมพ์เรื่อง **การบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนากับภูมิปัญญาล้านนาเป็นฐานในการแก้ไขปัญหาไฟป่าและวิกฤตหมอกควันของจังหวัดเชียงใหม่** Integrating Buddhist Principles and Lanna Wisdom as a base for solving the forest fire and haze crisis in Chiang Mai มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยปีงบประมาณ ๒๕๖๕

พ.ศ. ๒๕๖๖ จัดทำวิจัยเรื่อง **การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ด้วยตนเองในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารกับชาวต่างชาติสำหรับบุคลากรที่ปฏิบัติงานในวัดท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่** Developing a self-learning model in the use of English for communicating with foreigners for personnel working in tourist temples in Chiang Mai Province มหาวิทยาลยมหามกุฏราชวิทยาลัย ปีงบประมาร ๒๕๖๖

๒. ประวัติผู้วิจัย ดร.โกศล มาดี

๑. ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย)

ดร.โกศล มาดี

ชื่อ - นามสกุล (ภาษาอังกฤษ)

Dr.kosol Madee

๒. ตำแหน่งปัจจุบัน

อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย

๔. หน่วยงานและสถานที่อยู่ที่ติดต่อ

ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

๕. ประวัติการศึกษา

ค.ด. (การสอนภาษาไทย)

กศ.ม. (บริหารการศึกษา)

พธ.บ. (ภาษาอังกฤษ)

๖. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) ระบุสาขาวิชาการ

๗. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยภายในประเทศ

“ภาษา... ไม่ใช่แค่คำพูด
แต่คือสะพานเชื่อมใจ
สู่สติ และวัฒนธรรมของชุมชน”

คู่มือการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้พุทธภาษา เล่มนี้ จัดทำขึ้นเพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้ดำเนินกิจกรรมในการจัดการเรียนรู้ให้กับเยาวชนต้นแบบ วัดไร่เชิญตะวัน จังหวัดเชียงราย โดยบูรณาการ “ภาษาไทย พุทธธรรม **และวัฒนธรรมชุมชนล้านนา**” ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการฝึกปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน

เนื้อหาภายในเล่มประกอบด้วยรายละเอียดกิจกรรม สื่อการเรียนรู้ และแนวทางการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาทักษะภาษาไทย สติทางภาษา และความเข้าใจวัฒนธรรมชุมชน อย่างสมดุลและยั่งยืน

สิ่งที่คุณจะได้รับจากคู่มือนี้

- แนวทางการจัดกิจกรรมอย่างละเอียด
- สื่อและใบงานสำหรับผู้เรียน
- เครื่องมือประเมินผลก่อน–หลังเรียน
- แนวทางการต่อยอดและขยายผล

“เริ่มต้น...
จากการฟังอย่างมีสติ
สู่การสื่อสารที่งดงาม
และการอยู่ร่วมกันอย่างเข้าใจ”

คู่มือการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้พุทธภาษา
หลักสูตรต้นแบบเพื่อเสริมสร้างสติและวัฒนธรรมชุมชนล้านนา
สำหรับเยาวชนต้นแบบ วัดไร่เชิญตะวัน จังหวัดเชียงราย

“ภาษาดี จิตดี สังคมดี”